

ספר הלכה למשירהא

הלכה למעשה בחיי היום יום כשיבנה בית המקדש בב"א
טומאה וטהרה • קרבנות • שאלות מצויות

בעזרת השי"ת
שלמה ברוך בלאאמו"ר
הרב שמרחה דוד שליט"א אלון
שנת ה'שביעת
לייקואוד

ספר הולכת למשיחא

לכל עניני הספר:
שלמה ברוך אלון
848-299-2364
7329992@gmail.com

עריכה עיצוב והדפסה
מכון עלה זית

מכון עלה זית

עריכת ספרים מרישא עד גמירא
publish@alehzayis.com | 732.513.3466
fax: 732.865.7002 | 732.587.7841

♦ המלצת וברכת רשנבה"ג ♦
הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א

"הודות למאמציו של סבי ר' שמואל הכהן מונק שליט"א
זכיתי וספרי זה נכנס קמיה מרן מלכא הגדול"ק שליט"א
ואחד שהוא עבר עליו, התבטא מרן שליט"א כך ...

"זה נכתב יפה,
ברכה ודוּעֵלְהוּ".

• ברכות אני גברו •

הברכה אחת היא לי לאדוני

אני מז"ר שליט"א

שטיפח ודיבה אורתי מעודי

ועד היום הזה

ועד אחרון נטל על שבמו

דוב הוצאות ספר זה

יה"ר שהלימוד בספר זה יעמוד לזכותו לעד

ויזכה הוא וא"מ תליט"א

לדאות נחת מכל צאציהם מתוך הרחה

ועולמם יראו בחייהם עד יעמוד הכהן לאורים

ויבנה בית העולמים

ושם יאכלו מן הזבחים זמן הפסחים בב"א

בעתירת בן המרתחטא,

המחבר

♦ מכרתב ברכה מאבי מורי ♦
הגאון ר' שמחה דוד אלון שליט"א

בן חכם ישעיהו אב

לכבוד נע אהובי
הנאון ר' שלמה ברוך שליט"א

אין עיירה בלשוני להודות ולהלל ולשבח לבורא עולם
ולפאר האי ספר

"הלכתא לשיחא"

שעסביר בטוב טעם ודעת בעיון ובקיאות ופלא על הלכות לעשיחא.
כל הלכה ודוגמא עלא עמקות ובקיאות שאפשר לכל ארזד ללמוד
ולהבין ליעות השיחא.

הגמרא בשבת לא.

אזערים לאדם צפית לישועה. הספר הזה עלא וגדוש בענין של
צפית לישועה. שזכר כולנו לראות בגנון עקדשינו וכללמוד
הלכתא לשיחא בקרוב.

רואין כיה אפשר להגיע בגדלות בתורה ע"י שקידה עצומה ויראת שמים
טהורה והלוואי עלי.

אשרי העם הם לוידיך.

יעליך איך שלמה רצילך

"בן חכם ישעיהו אב"

אבך

• ברנת סב •
ר' שמואל הכהן מונק שליט"א

עֲלֵרֶת זְקִינִים בְּנֵי בָנִים
וְהַפְּאֶרֶת בָּנִים אֲבוֹתֵם

בסיעתא די שניא

סדרו "והיה ברעה"

חטא שנה פוריה ברעה לפ"ק

בעיה אקדס לה' אקפלאקיי נירום
אודה ה' בכל לבב העזמני לעלוות בעסילה העולה בירתה
בעזרת משענת נבדי שליט"א היקר באדם

מחבר הספר

"הלכתא לעשירא"

"כחיצים ביד ופר קן בני הנעורים"

מה הפשט "בני הנעורים"? אומר החרם סופר הקדוש

בני הנעורים שהיה ער בלידות ואלו התנלדורת

הוצפה בכליון עיניים לביאת עשירי צדקינו בעהרה עעש

הסבא המאשר

♦ מכתב ברכה ממורי חמי ♦
 הרב גרשון ריבנר שליט"א

פס"ד

י"ט אלול תשס"א

נציע צלי לטאט פרכת אפ לרעל הוסעת הסר "הלכתא למיחא" והוא סידור הנהגת צניי טהרה וטומאה להלכה ולמעשה פמציי ופרטי החיים היוע יומיים, דיניע והנהגות להלכה אשר בהיותם "הלכתא למיחא" אין יד הכל ממשעת פהע, ופנה הנה הע מתצוררע לתחייה פאופן על למעשה. ויש פנה הלכה פדרכו על רפן על ישראל מרן הח"ח זצ"ל, אשר החייה לימוד סדר קדשע מסערת תצודתו פקודע להשמיצ סעמי זואל ולאלעל את הצפוייה ליסועתו פקרב ישראל.

האמת אעיד, כי יקרת המחבר ותפארת גדולתו מופלעים לאין צרוק מכל אשר ישיג המצויין פחיבור דנן. ואעל כי מדעה מסוימת יפחין שלעלעצ להצעת חלק המעשה להלכה מסודר דבר דבור על אפנוי פאופן כה פרוך ומחלע נדרשת ידיעה יסודית ולעיטה מקיטה פצנייניע אלל, אולע צדיין אין פנה אפילו אסס קצהו מקניינו על המחבר פכל מקצעות התורה ממש כפי פנעה פיעיעת דע נפשו פהמתת עצמו פאהלי תורה מראשית ימי חורטו ועד האידנא. ובפן לא את גדולת ויקר תפארת המחבר ניתן למצוא ולתאר מפין השורות של החיבור הזה ופן לא את אורק ורוח, צומק ורוע שלעטתו ללא מיצריע פמקצוץ זה עצמו אשר הנפיו את הסיכום המעסי פמוצץ פנה פכצין פשעות.

ואמנע מקום נתפצר לי פתור אפיו-חמיו להפיע את שמחת לפי ולעיט נפשו על פנכיתו לגריחת שמשו פקרב פיתי, הן פגדלות תורתו ורוב עצמו פה, הן פיראתו פקודמת צרוטה ומלוקקת פתפצרת לפפו לדפרי ה', הן פרוממות דרכיו ופקדוק הלכותיו, ופזוק מידותיו וצדקת מעשיו, אשר פכל יחד מצטרפיע לפיעור קומה על פפרא רפה כפפפר ואומר כי צדיו למאור מפיק לרפיע אשר יאותו לאורו וילינו פצילו. ומה עט כי זכה לקנות רוב חכמתו ולעצוק מיע על ידי רבו זאון ישראל מוהר"ר שלמה מילר שליט"א, אשר ממלא ידו פשלעל תהוראה להלכה ולמעשה. אפן אשרי חלקי ולרלי.

יחד עע פשו הודאתי להקפ"ה על נחלת פטרה על, אצרע פרכת לפפי לחתני פפני הזאון המחבר שליט"א, פיעכה הוא ודורו לאורו הגדול כי יהל פכרע פית ישראל פמלוא תפארתו, ויחד עע נו"פ פתי היקרה שתחיה הנותנת נפשה פשליחותו ותצודתו פקודע, יעכו לראות פניע ופני פניע נטעים נצמנים פורחיע לשע ולתהייה על מטה אפות, פפירות זוטא ונהורא מעליא, ופרכת ה' פשע ורוח כה"י,

חמתך אויבך זאון
 גרשון ריבנר

♦ הסכמת הוגאון ♦
 ר' שלמה אליהו מילר שליט"א

בראשות הגאון הרב שלמה אליהו מילר שליט"א
Bais Hora'ah of Lakewood
 401 Madison Ave. Lakewood NJ 08701. Tel. 732.905.9992

הנה בזמן הזה שאין נוהג אצלנו כל דיני טומאה וטהרה שכולנו בחזקת טמאים מת או טמאים
 לכה"פ מחלל חרב, א"כ אין לנו שום מסורת והנהגת טומאה וטהרה. אולם אנו מחכים בכל יום על
 ביאת המקדש ושיבנה בית המקדש במהרה בימינו, וכידוע שהזהיר בעל חפץ חיים ללמוד קדשים
 כדי שנדע מה לעשות כשיבנה ביהמ"ק.
 אולם מלבד הלכות קדשים נוהג ג"כ הלכות טהרות, ורוב עולם אין להם מושג הפרטים בזה שעל
 ידם ישתנה לגמרי ספר החיים.
 וידידי הרב שלמה ברוך אלון עסק הרבה בהלכות טומאה וטהרה מלבד עסקו בשאר חלקי התורה
 ועמד על כמה דברים שיהיו הלכה למעשה כשיבא משיח צדקנו במהרה בימינו, וראיתי קצת מדבריו
 והוטבו בעיני.
 על כן הנני מברכו שיזכה להוציא לאור ספרו וע"י תכין הדרך שיבא משיח צדקנו שנדע קצת מדיני
 טומאה וטהרה. ומשייכ מענין מאד כדי להבין איך נחיה כשיבא משיח.
 והנני מברכו שיצליח בהוצאת ספרו לאור עולם.

שלמה אליהו מילר

♦ הסכמת הגאון ♦

ר' יעקב אפרים פארכהיימר שליט"א

Yaakov E. Forchheimer

604 Sixth Street
Lakewood, N.J. 08701
(732) 364-4919

יעקב אפרים הכהן פארכהיימר

מרו"ץ בק"ק
לייקוואוד יצ"ו

ג'ט"ז

יהי"ש ח"ס כג"ב (סוף מאמר תורה אור הנקנס במחלת סגר אסימט צ'ק'ים
 א' סדר קד'ים) א'צ"ה (זימאד ההלכות הנוקטים בצמן המקדל) מהי הויאדי
 שאנו מצטין ומחנין לנאולה הצגדה ועכ"אנו מנין צבאנו בידועת הלכות חלוקת
 נהיה לזה כדובר לקדים ולאו אומיים ע"כ נקוב לך ה' חלקינו לנאול מהרה
 הג' בארצ' צ'ק' ונה' וכן לנאול חזורים כי מחכים אענו לך ונה' ונאל ונה' הש"י
 שאנו מצדנו צושים כל ההלכות מה לבידינו לצדוק הנה' חלקינו בודאי ומהר
 ויחיל נאולה וננה' לנו אור בימי ויזכנו לנאול כהנים הצדוקים ונה' ג'א' צ'ק' הטור
 לכן יש צורך נקדל חידוש הלכות אמאדי וטריה ליביו ונעשים למעלה בצמן יאמר
 המלח ליבא במרה ביאנו, יצ"ה חלק מה שלמים צ'ט"ה ז'ט"ה.
 ואצ"וין נעטיה למורה למנה' גרוך אלוך לנע"ה מלודי הכולל דהיה מדל לכו
 למחר חבור חלוב אלמך אומעו הולגו' ל' סכרוו הנצדכות לנו לידע איך להמניע
 לנאול המלח המלח במרה ביאנו לנאל יום אינו מאמנים ליבא' ולנע"ה דהיי' למינעו
 דכל הלשונות שאמנו בני ילד' מדברים בו, כיון למינע צ' הווא חוד ביאנו ובצורך
 יצ"ה הוא נקדל מאד.
 יצ"ה כה' השחור מנע"ה לנאל באנאל ל' תורה כל יאיו, ולחכר עוד מ'בורים חלבים
 נצ"ה לצ'בור אור הרה"ם.
 א' צ'י באנ' א' המנע' יום ה' ל'ה' אלוך מלע"ה
 וצ"ה אומים הכין בווידיה'

♦ הסכמת רוגאון רבי איתמר גרבוז שליט"א ♦
ראש ישיבת אורחות תורה

בראשות
מנ"ח ראש הישיבה
הגרא"ל שטיינמן
שליט"א
Under the Direct
leadership of the
Rosh Hayeshiva,
Harav Aharon Laib
Steinman shlita

ישיבת
אורחות תורה
ישיבה גדולה
וכולל אברכים
רח' שלמה המלך 10 בני ברק

משרד:
ת.ד. 1922 בני ברק 51118
טל. 073-2245550
פקס 03-6197130

YESHIVAS
ORCHOT TORAE
YESHIVA GEDOLA
& KOLLEL AVRECHIM
10 Shlomo Hamelech
Bnei Brak

Office:
P.O.B. 1922 Bnai Brak 51118
Tel. 073-2245550
Fax. 03-6197130
E-mail:
archt@zahav.net.il

ע"ר מס'
למוסד אישור מ"ה לענין תרומות
לפי סעיף 46 לפקודה 310580327

דס"ק רש"י תלפ"כ לע"ה תלפ"ח
שמחת מאונז אינאז לאילול חגיגת
"לכתוב אש"ת" לעברו ה"ה עם מוסף
מאונז רמורה זי"ה דין ומצב קציר טוב
ה"ה הג"ה אמה ויין אלון אש"ת, נכד
יזריו הידוע הנצלה כהן שקצט יפה מורה
כדי למלא מועד אש"ת, וכו' אלוהת זסקת
זמקירות קציע אהנות, זקריים מאזרים
זממחייז דהיקל נפלא דל הטענין הטמקין
דסדר אהרות דזריים אהיו נקט"ז ארני אהרות
דדואר אמה צקלע וקנין דיהמ"ק דקרוק, וזשנין
לעכה אצה, זהזריין מצורייז זמתקין את
הקפית אש"ת זיה"ה לעכה לעכה דקרוק
זיהיו בל הזריין האכה למעשה דקיאז
אמה צקלע, וקנין דית הוקירה דל"א,
הכלה זכרון ענין הקולל הנה
אממני גרונ

♦ הסכמת הוצאות ♦

ר' יהואל יהודה גוישטארט שליט"א

בה"י

כולל אור עמרם

ללימודי תורה

ע"ש הרב החסיד ר' עמרם געשטעטנער זצ"ל הי"ד

רחוב ברנדשטטר 6 בני ברק

טל: 03-5784129

כאס חוג מתיישב גשפ'י

אברוד האגון המיפלא ופד שמיא דרוך אגון שליטא ניו יאר ויצוד

צונען דז היו אי רעצוג תפלאה שבעת יצודו על הדפים בשמחתי מי מספיק - יעצוב
הכלת שורה - המעשים דשפר דרודו ומאחדת "מעשר" גשר מצוררת זצ"ל, גשוקר וצפיה
זימים תפלאים שדואטל מכן וצפון צדוקל - וכן נא אי ארצ"י אלט דצדוק.

האגון נפלא מחזק את מצוקי סוגלת היסע שבטל דע "זמנים וטעמים מרוב דאחדות ים העלמוד - אך
זא קאלן סבור - ועוד קרוב צבם אל צבאי - סטקא אסוקא - ומסנע אמסנע - והעצור אחים
קמציאל - קרובי החיים שאל.

ספר זה שהיון שזוד של נאשה חד וחריף - יחד עם קניאל נפלא - והצוקי שימח אל אל הפוסט
והפוסט פוסט - והכרת המציאל קאלן של הודגת הרב המעשה של מורה הדור - עם דקוק זעור
וקעשר יש אל דוד אל של גידוד הפוסקים - כל היקף דקר של חז"א של מותו חילק - ועם כל זה
הכל עשטאל והיריות.

כל הסוקאל שאמדול אים - זא אא צפול אהיונא צדקו הו קטא של צדפי - קיו אפיור - ארבעות
- וקהילול גלעתי.

ממש "תפזיך צעול" אא שיקל צפון וא שבעת ה' זכיל, תפלוט חיל שלן צפול דודו מן קרוד
קרוד וקב מחר שאן מספיק ארצוקי קשב.
עד ארבעות "שמתת קאלומי אי דוד ה' נר".

אצפ ארצולוד דדפוס "חלקי היצוק וזישיגא - ואצפול אא הדקים כל תעצולילא הדוד - ויהיו אמיל
דיום ודיום (זא הדמון דוד ואם ב"י גשר ואופלזים) וועצול אלו

ואם חוקק עם אצפ הדקים - שפולט אלמא מסייעא . ואצפ ארבעות דדיכס ודדוקי אלוניק אגו אצלי
אא הדקים - אלמוד גשר והודגה דרוד . ופס יפ ה' ופס יוסף אלמא ארבעות וקטוקו על חלוקה, ויום
ולא קא הפסק - וכל דדדיות - והעשר חסד אצפול אא הדקים - וכל פיוולגים קעול חר - אלוך
יום דימורק ומשמאל צער וקבד
בה פקדי

תלמידי יחסי ודדוקי (מיטאונט)

♦ הסכמת רוצאון ♦
 ר' דוד הכהן מונק שליט"א

דוד הכהן מונק
 רב קהילת תורה ותפילה
 קרית ספר - מודיעין עילית
 ר"כ ומר"צ משכן יצחק
 ראש בית הוראה טהרת הכהנים

חסן תשס"ב

הס

מינע קינע

שמחת יגואה את הלימוד, לכמה לשיחא" שטע הרה"ז שלמה
 ברוב אלון שלטא זל מצנע אברה ואמלה ביוקל מיומד
 על זקיעות בבראי הלינע קטות אלו, באוק מומשי וקנע או
 בלנע אדמי עבק אצמזי קדם וכל טוד אצמ זקיעה, אטנה כיוורה,
 וט בנע חינעק זקל אמתיה זנצנעב אטללה הלמה בלמהרה,
 וכל זיעמ אלו יפא ארע אמצשה, ואימדו בנע מצורו יצמי
 קודש ואהרה זל קדושת צמ ניהול טענעב אבק גימיהאיה,
 זיהי רבן שיתפאוד אמאד שלטא זנעה צו שיתפיק מן טמא
 בל מילי גמאטק וימאלי בל אמללה אידי אטורה מינעק
 דיגואה, שמחה, הבלאה, וארועה זמיה וטעמ אצקות,
 אנצנע שטעטק בלמהרה צקזית נפעמ בלמהרה ויסו
 אליהו בנפא בלמהרה ויקשר אוק לע זלל קימ ניהול.

בקרוב נפן בלמהרה

קוד תשן איתק

תוכן הענינים

הקדמה א

חלק א - שער הטומאה וטהרה

פתיחה יא

פרק א טומאת מת יב

פרק ב טומאת זב וזבה נדה ויולדת טז

פרק ג מדרס כא

פרק ד מעינות כה

פרק ה גויים עבדים ועמי הארץ ל

פרק ו שאר טומאות לב

פרק ז טומאות דרבנן לד

פרק ח גזירת משקים לה

פרק ט טומאת ידים מא

פרק י טומאת אוכלים מד

פתיחה לדיני הכשר מז

פתיחה להלכות כלים נא

פרק יא דיני כלי מתכת נב

פרק יב דיני כלי עץ ועור נה

סב	טומאת בגדים	פרק יג
סה	החומרות בתרומה	פרק יד
סה	החומרות בקדשים	פרק טו
עב	דיני היסח הדעת	פרק טז
עד	חולין במהרה, ועל טהרת תרומה וקודש	פרק יז
עז	הלכות ספיקות	פרק יח
פה	טהרת מוי חטאת	פרק יט
צה	כניסה למקדש	פרק כ
ק	על איזה טומאות שורפין תרומה וקדשים	פרק כא

חלק ב - שער הקרבנות

קה	פתיחה	
קו	איסור מלאכה ומצות סמיכה	פרק א
קח	עמידה על הקרבן, שחיטה, ולינה	פרק ב
קיא	קרבן פסח	פרק ג
קטז	קרבנות החג	פרק ד
קב	קרבן תודה	פרק ה
קכה	קרבן יולדת	פרק ו
קכו	קרבן חטאת ואשם תלוי	פרק ז
קכט	מריקה ושטיפה	פרק ח

חלק ג - שאל נא את הכהנים תורה שאלות ותשובות בענינים הנוגעים לימות המשיח

מזעזר שני	קצ	טומאת מת	קלג
ביאת מקדש	קצא	מטמאי משכב ומושב	קמו
עבודת הכהנים והלויים	קצג	אבות הטומאה	קמה
קרבן תודה ושלמים	קצה	ספק טומאה	קנ
שאלות המצויות בחג הפסח	ר	טומאת אוכלים	קנד
ראש השנה ויום הכיפורים	רה	טומאת כלים	קסג
סוכות	רז	פרה אדומה	קפ
עניינים שונים בדיני הקדש		מקואות	קפד
וקרבנות	רט	תרומה וחלה	קפו
שמיטה	ריג	ביכורים	קפט

חלק ד - מאמרי חז"ל בענין ימות המשיח

קיבוץ גלויות	ריז
ימות המשיח	ריט
ירושלים לעתיד	רכא
טובת הצדיקים	רכו
תחיית המתים	רכט

הקדמה

ברוך ה' אלקי ישראל אשר אוה להשכין שכינתו בתחתונים, ובחר בכלל ישראל למלא תפקיד זה, ובא איתם בקשרי אירוסין במעמד הר סיני, והכניסם לתוך ביתו בארץ ישראל, וכנסת ישראל חיה ביחד עם דודה בבית המקדש בארמונו של מלך. ואחרי אשר בגדה בדודה, ודודה התרה בה פעמים רבות, הוצרך לשלחה. אמנם הבטיח לה שזהו רק מצב זמני, וסופו להחזירה ולהשפיע עליה טובות יותר ממה שהיה כשהיתה בארמונו. עוד הבטיח לה שלעולם לא יעזבנה ושלה שכינתו הקדושה לשמור עליה בכל ימי משך הגלות. ומאז ששלחה בגלות, היא בוכה ומתגעגעת להתחבר עם דודה, ואחר כל מה שסבלה רדיפות והריגות היא נשבעת, אם תמצאו את דודי מה תגידו לו שחולת אהבה אני, שהפירוד מדודה הוא הדבר הכי קשה לה. ובכל ימי הגלות כלל ישראל בוכים ומבקשים ומתגעגעים מתי יבנה בית המקדש. ודודה גם כן בוכה ומחכה לחזור ולהתחבר עם כלל ישראל, אמנם לא הודיע לרעה מתי יחזור (משום שידע שהזמן יתארך ולא רצה לשבור רוחה, מלבי"ם דניאל יב, ד), אבל מעולם לא עזבה, והעמיד לה את חכמי הדורות שנתנו סימנים של עקבתא דמשיחא, כדי שתדע שבזמן שמגיעים הסימנים עליה להכין עצמה [והם הסימנים המבוארים במשנה סוף סוטה], ונתן לה עוד סימנים כשהזמן מתקרב יותר [כדאיתא במדרש רבה שה"ש פרק ב סימן כט "סמוך לימות המשיח דבר גדול בא לעולם", וע"ע בפסיקתא רבתי לה], וגם ע"י חכמי הדורות כמו הגר"א והחפץ חיים, שמסרו לנו שיהיו שבעים שנה תחת שליטת הערב רב, וכעת רואים אנו שהמלך עושה דברים נוראים כל הזמן, וכל זה הוא קול דודי דופק, ומבקש פתחי לי אחותי רעיתי יונתי תמתי, כבר הגיעה עת דודים, ומחכה ליום שמחת לבו זה בנין בית המקדש, ומפציר בכנסת ישראל התנערי מעפר קומי, לבשי בגדי תפארתך עמי, הגיע הזמן לחתונה, תכיני את עצמך!

וכנסת ישראל שומעת את קול דודה, ומכינה את עצמה ומתקשטת בכל מיני קישוטים, חיזוק בכבוד בית הכנסת, חיזוק בתפילה, חיזוק בלימוד תורה, הרבצת תורה, החזקת תורה, שמירת הלשון, ומתחזקת באמונה, ונפתחו כמה קוי אמונה ובטחון, שכבר ניבא מלאכי הנביא האחרון על זה "אז נדברו יראי ד' איש אל רעהו", ומתחזקת ללחום נגד השפעת הגוים, ומקשטת את עצמה בכל מיני חסד וצדקה, אשרי העם שככה לו.

אמנם כמו שכלה שהכינה דירה ומלבושים, אם לא למדה ההלכות הנצרכות לה לדעת, אי

אפשר לה לערוך את החתונה, כך אחד מהדברים שדודנו דורש מאתנו ואומר לנו, הריני רוצה להוריד את בית המקדש, אבל א"א בשום אופן להיכנס לבית המקדש או לאכול קרבנות בלי ללמוד הלכות טומאה וטהרה, ולכן אנא הכיני עצמך כדי שנוכל להתקדם עם החתונה ששנינו מחכים לה קרוב לאלפיים שנה!

והנה כל הליכות החיים תלויים בזה, בא וראה לכמה דברים צריכים לחיות בטהרה: **א.** מעשר שני נאכל בטהרה [וזה נוגע לכל אחד כדאיתא בגמ' (ב"ב קכב, א) שלעתיד לבוא יהיה לכל יהודי שדה וכרם], ובשנות א', ב', ד', וה' לשמיטה, נוהג מעשר שני הנאכל בירושלים בטהרה, וגם אסור לגרום למעשר שני שיטמא (כמבואר בסוכה לה, ב). **ב.** תרומה, חלה, ובכורים, ניתנים לכהן, ואסורים לאכול אם נטמאו, ואם אתה או הכלים שלך טמאים, קרוב מאוד שהם יטמאו את המתנות כהונה האלו [ולא רק שהכהן לא יכול לאכול את המתנות אלא גם יש איסור לטמא או לגרום טומאה למתנות כהונה, וזה נלמד מהפסוק 'משמרת תרומתי']. **ג.** אכילת קרבנות צריכה להיות בטהרה, וכמו כן יש איסור לטמא את הקרבן עצמו. **ד.** הכניסה לבית המקדש בטומאה אסורה. **ה.** כהן שאוכל אוכלין טמאים אסור לאכול תרומה עד שיטבול. **ו.** עוד יש ענין לכל ישראל לאכול גם חולין בטהרה, ולכמה ראשונים איכא איסור מה"ת לאכול חולין טמאים בימי טהרתו (כמו שהאריך הגרי"פ בל"ת עו-עח)^א.

הבה נביא כמה דוגמאות ונראה שאם אין כל המשפחה יודעים הלכות טומאה וטהרה א"א לחיות כיהודי שומר מצות.

בואו נתאר, היית רוצה ללכת לבית המקדש להתפלל ואחד מהכסאות בביתך טמא מדרס

א. הגה"ה: הנה הקב"ה נתן לנו תרי"ג מצות כדי להשלים תרי"ג חלקי נשמתנו, וכיום שאין לנו ביהמ"ק, רוב המצות אי אפשר לקיימם, והחפץ חיים מנה ע"ז מצות עשה וקצ"ד מצות ל"ת, סך הכל רע"א מצות שייך לקיים היום, ורוב המצות אי אפשר לקיימם בזה"ז, רק על ידי לימוד ההלכות אפשר להשלים נשמתנו. ורוב המצות שייכות רק בזמן שיהיה בית המקדש, ועל זה אנו מתפללים ומצפים תמיד כדי שנזכה לקיימם בפועל. **ושמונים מהן קצתן לענין טומאה וקצתן אי אפשר לקיימן בלי ידיעת הלכות טומאה וטהרה על בורין!** ואלו הן לפי מנין המצות של הרמב"ם: **מצות עשה**, טז, כב, כג, כה, כז, כח, כט, ל, לא, לו, לט, מ, מא, מב, מג, מד, מה, מו, מז, מח, מט, נ, נא, נב, נג, נד, נה, נו, נז, נט, סב, סג, סד, סה, סו, סז, עד, עה, עו, עז, פד, פח, פט, צ, צו, צז, צח, צט, ק, קא, קב, קג, קד, קה, קו, קז, קח, קט, קי, קיג, קכה, קכו, קכז, קכח, קכט, קלא, קלב, קלג, **ומצות לא תעשה**, סז, עה, עו, עז, עח, קכט, קל, קלו, קנ, קסו, קסז, קסח.

ובטעות דחפת את השלחן, ועל ידי זה הכסא זז קצת, אתה וכל בגדיך מהכובע שלך ועד הנעלים שלך, כולם טמאים, והכל צריך טבילה וגם הערב שמש, אז היום אתה לא הולך לבית המקדש.

עוד דוגמא, אם שכחת כשנותרת מטומאת מת לעשות הזאה ג' זז' על התפילין ולהטביל את התפילין, לעולם לא תוכל ליכנס לבית המקדש או לאכול קרבנות, מכיון שנטמאת פעם למת, והיית אב הטומאה, וכשנגעת בתפילין, לדעת הרמב"ם והגר"א הם גם נעשים אב הטומאה [לשיטתם שחרב הרי הוא כחלל הוא בכל הכלים חוץ מכלי חרס], וממילא כל בוקר כשאתה מניח תפילין הרי אתה נטמא מהתפילין, וצריך טבילה והערב שמש.^ב

עוד דוגמא, לאחר שיוולדת^ג נטהרה מטומאתה, הרי כל בגדיה טמאים מדרס, וצריכה להטביל את כל הבגדים שלבשה, ואם שכחה לטבול את הנעלים או את הגרביים, ושוב לבשה את הנעלים, הרי היא עומדת על דבר הטמא מדרס, וכל הבגדים וכלים שנוגעת בהם בעודה נועלת את הנעלים נעשים ראשון לטומאה, ואם הרימה כפית או נגעה בסיר בעודה לבושה בנעלים או בבגדים הטמאים, כל האוכלים שיגעו בהם הכפית או הסיר אח"כ נעשים שני לטומאה.

עוד משל יולדת שתתה מכוס חד פעמית וזרקה לפח האשפה, ובעלה בדרכו לבית המקדש רוצה לעשות חסד עם אשתו ולהוציא את האשפה מהבית. השם ירחם! הרי הוא נושא רוק של יולדת (כמש"כ הרמב"ם פרק ב מהלכות טומאת משכב ומושב הלכה ג), והוא וכל בגדיו מהשטריימעל עד הנעלים טמאים.

רואים אנו שאם לא ילמדו כל בני הבית את כל ההלכות כראוי, א"כ בודאי יכשלו באיסור דאורייתא של הבאת כלים טמאים לבית המקדש, ולכן לא תהיה לך שום אפשרות להיכנס למקדש או לאכול קדשים, וגם לא תוכל לתת מתנות כהונה וכמו שנתבאר, ואתה ומשפחתך לא תוכלו לאכול חולין בטהרה.

ב. והגם שאינו חייב על כרת על ביאת מקדש לדעת הרמב"ם (פרק ג מהלכות ביאת מקדש הלכה טו), מ"מ לוקה מכת מרדות. ולפי המנ"ח (מצוה שסג אות ח) והחזו"א (כלים סימן א אות ט) הוא מדרבנן, ולפי הגרי"ז (עה"ת פ' מטות) הוא מדאורייתא.

ג. כל מקום שנכתוב יולדת, נדה זב וזבה בכלל.

ויש שואלים הרי כתוב ובלע ה' המות לנצח, ולא תהיה שום מציאות של טומאת מת, וכן לגבי טומאת נדה איתא במדרש תהלים (קמו) עה"פ מתיר אסורים, שלא תהיה עוד טומאת נדה, א"כ למה נתייגע בחנם ללמוד הלכות שאינן נוגעות למעשה? אמנם קושיא זה טעות היא, שהרי כתוב מפורש (יחזקאל מד, כה) שתהיה טומאת מת נוהגת בבית השלישי, וכן לענין טומאת נדה מבואר במדרש תהלים (עג) שתנהג לעתיד לבא. אבל התירוץ הוא כמו שביאר הלשם (בספר הדעה חלק ב דרוש ד' ענף יב סימן ט) ע"פ מדרש תהלים (יה) דאיתא שם, אמר ר' יודן לפי שאין הגאולה באה על אומה זו בבת אחת אלא קימעא קימעא, ע"כ. והיינו שהגאולה היא תהליך ארוך, וגם תחיית המתים תימשך הרבה שנים, וכל אחד יקום כשיגמור תיקונו, ולבסוף כשהיהודי האחרון יקום לתחיית המתים והכל יתוקן אז יתקיים ובלע המות לנצח, והקב"ה יעביר רוח הטומאה מן הארץ ואז לא יהיה מושג של טומאת נדה, אבל מיד בבוא משיח כל ההלכות יהיו למעשה.

ויש אומרים מה לנו להתייגע בחנם, הלא מיד כשיבואו משיח ואליהו ילמדו אותנו את כל מה שצריך לדעת, והחכמה תתפשט כמים לים מכסים. וע"ז השיב החפץ חיים במאמר תורה אור (פרק יב) וז"ל, אמנם הדבר כן הוא שכל חלקי הספיקות יתברר לנו ע"י אליהו, אבל הדברים הפשוטים המבוארים בפסוק ובביאוריהן של תורה שבע"פ המסורה לנו כמבואר בתו"כ ובגמרא, הלא אנו צריכים בעצמינו לדעת כפי שביכלתינו, כי הלא אליהו לא יבוא ללמוד עם כל אחד ואחד דברים שהיה יכול לדעת בעצמו, ורק הספיקות אשר א"א לברר יתגלה לנו ע"י אליהו, ועל הפשוטות המבוארות הלא יאמר כי היה ללמוד ולשנות בעצמכם קודם שבאתי לבשר הגאולה, וכמו שנאמר זכרו תורת משה עבדי וגו', עכ"ל.

והנה לפני שנבנה בית שני הקב"ה צוה את חגי הנביא לבחון את הכהנים בהלכות טומאה, וגם על טומאות דרבנן (טומאת משקין לטמא אחרים). הרי שלמרות שהיו שם הרבה זקנים שנהגו טומאה וטהרה בבית ראשון מ"מ הוצרך לבחון אותם, ומעתה כל שכן אנחנו שלא זכינו לקיימם כלל, שאנו מחוייבים לבחון את עצמנו. וכתב החפץ חיים דודאי אם היו נביאים כיום, היו בוחנים אותנו. אמנם לא מפני זה אנו צריכים להפסיד, אלא צריכים אנו לבחון את עצמנו, ולכן בסוף ההלכות צירפתי בעזר הי"ת שאלות ותשובות בדברים המצויים.

והנה לימוד ההלכות לא רק שהוא חיוב מצדנו להיות מוכנים, אלא זה בעצמו מקרב הגאולה כמש"כ החפץ חיים במאמר תורה אור (פרק י) וז"ל ובפרט בענין החקים של

בית אלוקינו אם נהיה אנחנו מוכנין מצדינו בכל הלכותיהן, גם הדעת נותנת כי תגרום זאת קירוב הגאולה, וכדמיון נישואין שכאשר הכלה עומדת מלובשת ומקושטת בתכשיטיה ומוכנת להכנס לחופה, ורק עומדים ומצפים להחתן שיבא, אז החתן ממחר לבא גם כן כיון שהכל מתוקן, ורק מחכים לביאתו. כן בענין הזה ידוע אהבת הקב"ה לישראל שמכנה עצמו בשם חתן לבנ"י כמש"כ כמשוש חתן על כלה ישיש עליך אלקיך. ואם נהיה אנחנו מוכנים ומקושטים בכל חקי התורה ובידיעת דיני העבודה בבית עולמים, רק נעמוד הכן לקראת מלכנו יתברך שיבא כבודו לשכון בתוכנו, בודאי ימהר ביאתו (משא"כ אם הכלה עדיין אינה מוכנת כלל להכנס לחופה, גם החתן אינו ממחר לבא), עכ"ל הטהור.

ונסיים בדברי החפץ חיים (מאמר תורה אור פרק ט), וז"ל, וכן איתא בתדב"א פל"א [וז"ל אבי שבשמים גלוי וידוע הוא שאתה יושב ומצפה להן לישראל מתי יגיעו ימות בן דוד ותמצא בישראל מהן בעלי מקרא מהן בעלי משנה מהן בעלי מו"מ באמונה, מעיד אני עלי שמים וארץ שהקב"ה יושב ומצפה להן לישראל וכו'], וכמה תגדל שמחתו יתברך כשיבא לפקוד את ישראל וימצא אותם יודעים את התורה כולה וכו' וכמה יקבלו תודה ורצון מאתו יתברך שהם זכו לנפשם וזכו לכלל ישראל שלא נשארו בבושה וכו', עכ"ל.

אודה ד' בכל לבב בסוד ישרים ועדה (בגימ' הלכתא למשיחא) שזיכני מנעורי לשבת באהלה של תורה, ולחבר ספר הלכתא למשיחא.

והנה הלימוד של טהרות הוא דבר קשה עד מאד, ובגמ' (פסחים ג.) אמרו אלו נגעים ואהלות שהן יקרים בעולם הזה וקפויין לעולם הבא, והרמב"ם האריך בהקדמתו על ענין זה שאפ"י הראשי ישיבות בדורו התקשו בידיעת טהרות, וכתב דכדי לידע הלכות אלו לא יספיק אפ"י תקרא ההקדמה אלף פעמים, עד שתדעהו בעל פה כמו קריאת שמע, עיי"ש שהפליג בגודל הקושי להשיגו, והיאך שטרך בעצמו יומם ולילה עד שהשיג הכל על בוריו, וכתב שלא יכיר אדם ערך הדבר שעשה רק מי שכבר יגע ימים ונדד שינה לילות להבין הלכות אלו, ואז יכיר גודל המלאכה שעשה הרמב"ם. והרמב"ן בחומש פ' חקת אחר שטרך לברר דיני חלל חרב כתב וז"ל ואנחנו בעונותינו טמאי הגלות, ולא ידענו בטהרת הקודש, עד יערה עלינו רוח ממרום, ויזרוק השם עלינו מים טהורים ונטהר אמן וכן יהי רצון במהרה בימינו עכ"ל. ואם הגמרא וגדולי הראשונים העידו על הקושי שבה, מה נענה אזובי הקיר, והאיך שייך כלל לבן אדם פשוט כמוני לכתוב ספר על הלכות חמורות אלו? אמנם עת לעשות לד', הרי אנו עומדים סמוך ונראה לגאולה, ואם לא עכשיו אימת!

ויתירה מזו, דנראה דיש ענין מיוחד בדורינו שאפי' החלש יאמר גבור אני, דאיתא בגמ' מגילה ג: אמר ריש לקיש גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל לפיכך הקדים שקליהן לשקליו. וכן כתב רש"י בחומש (בלק כב, כא) אצל בלעם דהשנאה מקלקלת את השורה, אמר לו הקב"ה, רשע, כבר קדמך אברהם אביהם, שנאמר וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו. רואים מכאן דכדי לנצח צד הטומאה, צריכים כלל ישראל להקדים ולהשתמש באותו כח לצד הקדושה, ועל ידי זה יפלו. ומה היא כח גוג ומגוג שבא ללחום משיח? בא וראה היאך הנביא (יואל ד, ט-י) מתאר המלחמה. קראו זאת בגוים קדשו מלחמה, העירו הגבורים יגשו למלחמה כל אנשי המלחמה. כתו אתיכם לחרבות ומזמרתים לרמחים (פי' המלבי"ם כי אוחזי חרב נפלו כולם, ותחתיהם ילכו האכרים עובדי אדמה, ויעשו מן אתיהם ומזמרותיהם חרבות, ורמחים חדשים, והם לא יהיו גבורים רק) החלש יאמר גבור אני. וישעיה הנביא (ישעיה מא, ו-ז) תיאר ואיש את רעהו יעזרו ולאחיו יאמר חזק, ויחזק חרש את צרף מחליק פטיש את הולם פעם, אומר לדבק טוב הוא ויחזקהו במסמרים לא ימוט. הרי הלוחמים לא יהיו שייכים כלל ללחום, רק עובדי אדמה, וגם בלתי כלי נשק הראויים, וכחם הוא רק משום החלש יאמר גבור אני, ואיש את רעהו יאמר חזק. ולכן אנחנו צריכים לקדם ולהשתמש בכחם, אף אם אנחנו חלשים, צריכים להתנהג כגבור, ואיש את רעהו יחזקו, ועל ידי שאנו מקדימים להשתמש בכח זה, זה יגרום להמפלה של גוג ומגוג, ולהתגלות מלכות שמים.

על כן אזרתי חלצי, והגם שלא למדתי כל הסוגיות כראוי, הקב"ה הזמין לי חברים תלמידי חכמים, ואיש את רעהו עזרו, ואזכיר מקצתם, ר' ישראל נוימן שליט"א, ר' רפאל ביסטריץ שליט"א, ר' ישראל ארץ שליט"א, ואחי ר' אליעזר שליט"א בעל המחבר אשריך כלים, כולם אהובים בקיאים בסדר טהרות והאירו עיני בהרבה מקומות.

יישר כח לר' יעקב ברקוביטש שליט"א שעבר על כל הספר, והאיר עיני ברוחב ידיעתו, ונתן לי מזמנו היקר לברר כל דבר הקשה. וכן להרב דוד הכהן מונק מחבר ספר טהרת כהנים, וכן לרב יחיאל יהודה נוישטד שליט"א מבני ברק, ולהרב יצחק יוסף אייזיקאוויטש שליט"א שעברו על כל הספר והאירו עיני בהערותיהם.

גם היה לי לעזר הספרים החשובים, שערי דעת (שהפלא לעשות הכל מסודר עם כל השיטות), ומשנת טהרות, ושבילי טהרות, וחשקת שלמה, יישר כח למחברי ספרים אלו שזכו וזיכו לכלל ישראל, סללו המסילה סקלוח מאבן, והישירו הדרך לכל מבקשי דעת.

שער הקרבנות כולו מלוקט מספרים הנפלאים של מכון תורת הקרבנות, וגדולי תלמידי החכמים שם עזרו לי הרבה, ועברו על חלק זה. העבודה אשר עשו לבאר כל פרט מפרטי העבודה לפרטי פרטים באופן בהיר, נורא מאד וזה ממש מכין את הדרך לביאת המשיח, וקיימו במילואו חזון החפץ חיים שהכהנים ידעו הלכה למעשה מה לעשות.

וכמובן הגם שקראתי שם ספרי הלכתא למשיחא, אין הכוונה לפסוק הלכה למעשה, וכשיבאו משה ואהרן ואליהו ומשיח והסנהדרין יורו לנו כל הספיקות ומחלוקות, אמנם תועלת הספר הוא כדי לידע הדברים הברורים, וגם לדעת בכלל מה זה שאלה.

חובה נעימה לי להביע רוב תודה לאאמו"ר שליט"א ואמי מורתי שתחי', אשר גדלוני במסירות נאמנה ברוח של תורה ויראת שמים. אב בחכמה היה לי מאז שהייתי רך בשנים ללמדיני יום אחר יום, שנים אחר שנים, ואמי שתחי' זכתה להיות מהנשים הזכיינ דנטרן לגוברייהו וגם לחזק הבנים, ובטוב עין החזיקו לנו בכפלים, ובפרט בהוצאת הספר. הודאה מיוחדת למורי חמי הרה"ג ר' גרשון ריבנר שליט"א ולחמותי מרת בילא הינדא שתחי', אשר פתחו לי ביתם בית של תורה וחסד באהבה וחיבה, ותמיד סייעוני בכל דבר ובפרט בהוצאת הספר. יעמדו כולם על הברכה, יאריך ה' ימיהם בטוב ובנעימים, ויזכו לראות נחת מכל יוצאי חלציהם בבריאות ובשלוה.

תפארת בנים אבותם, תודה מיוחדת למורי וסבי היקר ר' שמואל הכהן מונק שליט"א, שהשריש בכל ילדיו נכדיו וניניו, יראת חטא, אהבת ה', והשמחה בעבודת ה', וטרח והשתדל הרבה עבור הספר. יה"ר שיזכה ביחד עם סבתי שתחי' לאורך ימים ושנים ולרוות נחת מכל צאצאיהם.

כאן המקום להודות למורי ורבי הגאון רבי שלמה מילר שליט"א, מרא דכולא תלמודא, שזכיתי לשאוב מבאר תורתו הבהירה העמוקה ורחבה. יהי רצון שיזכה להמשיך עבודת הקודש להרביץ תורה לרבים, מתוך בריאות והרחבת הדעת לאורך ימים ושנים.

בהזדמנות זו אביע רגשי הכרת הטוב לכולל בית הוראה דלייקוואוד שנתיסד על ידי ר' דוד אביגדור גליק שליט"א, העומדת בראשות מורי ורבי הגאון ר' שלמה מילר שליט"א, שזכיתי ללמוד שם שנים רבות תחת ראשי הכולל ר' העניך שחר שליט"א, ר' אברהם מילר שליט"א, ור' ישראל הגר שליט"א, יזכו כולם להמשיך להגדיל תורה ולהאדירה.

מנשים באהל תבורך זוגתי שתחי', אשר נושאת בעול הבית במסירות, ובזכותה היה באפשרותי לעמול על ספר זה. ה' הטוב יהי בעזרנו לראות נחת וברכה מצאצאינו, ויתקיים בנו מקרא שכתוב לא ימושו מפיק ומפי זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם.

ויהי רצון שנזכה כבר לראות בהתגלות מלכות שמים ונחמת ציון, ובהשבת כהנים לעבודתם ולויים לדוכנם וישראל לנויהם, ויערה עלינו רוח ממרום ותתמלא כל הארץ דעה את ד' כמים לים מכסים.

שלמה ברוך אלון

חלק א

שער הטומאה וטהרה

פתיחה

ישנם כמה מיני טומאות, וכמה דרגות של טומאה, וכמה אופנים שנטמאים, וכמה מיני טהרה. המת הוא אבי אבות הטומאה, ומטמא אדם ונעשה אב הטומאה, ואותו אדם מטמא אדם וכלים ונעשים ראשון. זב, זבה, נדה, יולדת, וכן מושבם ומשכבם, מצורע, נבלה, שכבת זרע, ומי חטאת, כולם אב הטומאה ומטמאים אדם וכלים ונעשים ראשון. אוכלים ומשקים מקבלים טומאה מאב הטומאה ואז נעשים ראשון, או מראשון ואז נעשים שני [ובמשקים יש דין דרבנן שנעשים ראשון]. בחולין שני אינו יכול לעשות שלישי, אבל תרומה [וכלול בזה גם חלה וביכורים] נעשים שלישי, ע"י מגע בשני, ובקדשים נעשה רביעי ע"י מגע שלישי. אדם וכלים מקבלים טומאה רק מאב הטומאה, אבל מדרבנן יש כמה דברים שאינם אב הטומאה שמטמאים את הידים, וצריך נטילת ידים כדי לגעת בתרומה, וטבילת ידים כדי לגעת בקודש.

פרק א

טומאת מת

א. מת הוא הטומאה החמורה מכל הטומאות ונקרא אבי אבות הטומאה. ישנם שלשה דרכים שמת מטמא, במגע, משא, ואהל. מגע הוא אם נגע במת. משא היינו הגבת המת גם בלי ליגע בו. ובכלל משא גם היסט שזהו הזזת המת גם בלי ליגע בו כגון ע"י מוט. ואוהל הוא אם האדם או אחד מאיבריו מעל גבי המת או להיפך שהמת מעל גביו, או אם החי והמת ביחד מתחת לאותו גג. כל מי שנטמא באחד מאופנים הללו נעשה אב הטומאה.

ב. התורה אומרת 'וכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב', המילה חרב היא מיותרת, ודרשו חז"ל שזה מלמדנו שחרב נטמאת באותה דרגה של המת (בין שנטמאה במגע או באהל), ויש בכחה לטמא אדם וכלים כמו המת, וכמו שהמת עושה אדם וכלים אב הטומאה כמו כן חרב עושה אדם וכלים אב הטומאה. ישנן שלש שיטות בראשונים מה נכלל ב'חלל חרב': א. יש סוברים שזה כולל כל כלי מתכת שנטמא מהמת ע"י מגע או אהל (רש"י ר"ת ורא"ש נזיר נד, ב). ב. יש סוברים שזה כולל לא רק כלי מתכת אלא כל הכלים חוץ מכלי חרס (רמב"ם פרק ה מהלכות טומאת מת הלכה ג, ר"י מסימפונט נזיר שם, הגר"א). ג. ויש סוברים שזה כולל רק את החרב שהרגה את המת (ר"ח פסחים יג, בשם הגאונים).

ג. עוד נחלקו הראשונים באיזה אופן מטמאת החרב אחרים לעשותם אב הטומאה: א. לדעת תוס' בכל אופן ואפילו באהל. ב. לדעת הרמב"ן דוקא במגע ובמשא ולא באהל. ג. והרמב"ם (פרק ה מהלכות טומאת מת הלכה ג) והגר"א סוברים שדוקא במגע.

ד. לדעת רש"י בחולין (כ, ב ד"ה מלק) והר"ש והרע"ב בזבים (פרק ה משנה ג), משא הוא דוקא כשהזיזו, אבל אם הטעינו אדם על ידי בלי להזיז [באופן שאינו מטמא משום אהל, כגון עצם כשעורה או גוי לכמה שיטות] אין זה נקרא משא [ובזב זבה נדה יולדת משכב ומושב נתחדש שאפי' אינו מזיזו אלא רק מונח על גביו נטמא]. ודעת הרמב"ם (פיה"מ שם וכן בכלים פרק א משנה א) דמשא אינו הזזה אלא כל שהוא על גביו, ובכלל משא נכלל גם אם אינו נושא אלא מזיז. וכתב הרמב"ם שם בשם התוס' דמשא שייך רק באדם הנושא, ולא בכלי הנושא [כשאינו נוגע בכלי], ודלא כמש"כ רש"י בנזיר (נד, ב).

כל הנדונים האלו שיש בהם מחלוקות וספיקות יוכרעו ע"י הסנהדרין לעתיד לבא.

הבה נמחיש מה שלמדנו: אתה מתכוון להקרבת קרבן פסח, וכבר עשית הזאה לכל המשפחה ולכל הכלים שבבית, ונכנסת לביתך ללבוש את הקיטל, והנה נזכרת ששכחת לעשות הזאה על מפתחות שהיו באהל המת, יש מחלוקת ראשונים אם נטמאת בכניסה לחדר בלבד (אהל), או דוקא אם הזזת את המפתחות גם בלי נגיעה (משא), או דוקא אם נגעת בהם.

ד. למדנו עד כה שאדם או כלים שנגעו במת נעשים אב הטומאה וטמאים לשבעה ימים. והנה כשחזרו בני ישראל ממלחמת מדין כתוב בתורה 'וכבסתם בגדיכם ביום השביעי', ולמדו חז"ל מכאן שכלי (בגד) שנגע באדם שנגע בכלי (חרב) שנטמא ממת ג"כ אב הטומאה וטמא טומאת שבעה, שיש בכחו של הכלי השני לטמא אדם וכלים להיות ראשון לטומאה.

להמחיש: אם נגעת במפתחות שהיו באהל המת, בנגיעה במפתחות (שהן אבי אבות הטומאה) נטמאת כדין אב הטומאה, וכל בגדיך ואפילו התפילין שעל ראשך נטמאים ג"כ ונעשים אב הטומאה, ומאז והלאה בכל פעם שאתה מניח את התפילין, אתה נעשה ראשון לטומאה ותצטרך טבילה והערב שמש להיטהר.

ה. על פי מה שלמדנו, אומרת המשנה (ריש אהלות), אדם (ראובן) שנטמא במת נעשה אב הטומאה. ואם שוב נגע (ראובן) באדם אחר (שמעון) הוא נעשה רק ראשון לטומאה, וטמא יום אחד, טובל במקוה, וצריך הערב שמש, ואז נטהר, אבל אם נגע הראשון (ראובן) בכלי, הכלי נטמא בטומאת שבעה כדין אב הטומאה, ובכח הכלי לעשות אדם וכלים ראשון.

ו. אם כלי נגע במת (למשל מטה), נטמא טומאת שבעה. אדם שנגע בכלי (מטה) נעשה אב הטומאה וג"כ טמא טומאת שבעה. אם נגע האדם בכלים אחרים, הם ג"כ טמאים טומאת שבעה, ומטמאים אדם וכלים, וצריכים טבילה והערב שמש.

ז. אם הכלי שנגע במת נגע בכלי אחר (כגון מטה שנגעה בכסא) שניהם טמאים טומאת ז', ואדם או כלי שנגעו בכסא טמאים יום אחד.

ח. כלי שנטמא באדם שנגע במת, טמא ז' ימים, ואם הכלי (שהוא אב הטומאה) נגע בכלי שני, הכלי השני נעשה ראשון לטומאה, וטמא רק טומאת ערב, ולא טומאת שבעה.^ה

ט. כל מה שלמדנו שאדם (שמעון) שנטמא מאדם (ראובן) שנטמא ממת אינו אלא ראשון, זהו רק אם האדם (ראובן) כבר אינו נוגע במת, אבל אם הוא עדיין נוגע במת, זה נקרא טומאה בחיבורין, ונטמא האדם השני (שמעון) טומאת שבעה ג"כ כאילו הוא בעצמו נוגע במת. ונחלקו הראשונים אם טומאה בחיבורין היא מן התורה או רק מדרבנן (לשיטת התוס' נזיר מב, ב וע"ז לז, ב היא מן התורה, ולשיטת הרמב"ם פרק ה מהלכות טומאת מת הלכה ב היא מדרבנן).

י. טומאה בחיבורין מועילה רק לגבי האדם השני, כלומר האדם (שמעון) שנוגע באדם (ראובן) שנוגע במת, אבל אדם שלישי שנוגע באדם השני אינו נטמא טומאת שבעה, אלא טומאת ערב כדין ראשון לטומאה!^ה

יא. כל זה לענין מת ישראל, אבל לענין מת גוי יש מחלוקת אם מטמאים במיתתם. יש סוברים שמטמאים אפילו באהל, ויש סוברים שמטמאים במגע ובמשאף, ויש סוברים שאין להם טומאה כלל. הרמ"א פוסק שלכתחילה יש להחמיר אפילו באהל^ה. והלכה זו תהיה נוגעת מאד למעשה במשך שבעה חדשים לאחר מלחמת גוג ומגוג שיהיו הרי ישראל מלאים בחללי הגוים (כמו שנאמר ביהזקאל ט, יב).

ה. דעת הר"ח הובאה בראשונים (חולין ב, ב) דכלי ראשון עושה כלי אחר ראשון מדין חלל חרב, וכן דעת הרע"ב (פסחים פרק א משנה ו), והרמב"ן ורשב"א חלקו עליהם, וכ"נ מדברי הרמב"ם (פרק ה מהלכות טומאת מת), וע' קוב"ש (פסחים אות סז).

ו. זוהי שיטת הרמב"ם (פרק ה מהלכות טומאת מת הלכה ב, ושיטת התוס' נזיר מב, ב) דאיכא טומאה דרבנן לשלישי, וטמא ז' ימים כלפי תרומה וקדשים, אבל לא לענין שסותר את נזירותו, וכן לענין עושה פסח לא החמירו שטמא ז' ימים.

ז. אמנם אם מאהיל כנגד המת ממש, יש כמה אחרונים שכתבו דדינו כמגע (ע' רש"י פסחים ט, א, ונדה נז, א, או"ש הלכות טומאת מת פרק א הלכה יג, ישועות מלכו יו"ד סימן סח), ואהל שאינו מטמא היינו אם נמצא בתוך אותו אהל, ויש חולקים (חדרי דעה יו"ד סימן שעב, ופתח האהל כלל ה סימן ג).

ח. פשוט הרמ"א לחשוש לשיטת תוס' ביבמות (סא, א) דמטמאים באהל, וכ"כ בפתח האהל (שם סימן ב), אבל הביא בשם החות דעת, דדוקא להאיהל על הקבר, אבל לא לגבי להיות באהל אחד. וכ"כ בישועות מלכו שם.

יב. כדי ליטהר מטומאת מת צריך האדם או הכלי שנטמא, שיזו עליהם מי חטאת ביום השלישי והשביעי לטומאתם, וביום השביעי טובלים במקוה ונעשים טבול יום עד שיעריב שמשון, ואז נטהרים לגמרי. ולדעת ר"ת צריכים האדם והכלים טבילה גם ביום ג' ויום ז' לפני ההזאה. ולכלי חרס אין שום טהרה אלא שבירה.

יג. עוד נחלקו הראשונים לענין מי שנטמא ע"י חלל חרב, וטמא שבעת ימים אם צריך לקבל הזאת מי חטאת, או רק אדם וכלים שנטמאו ישר מהמת, במגע משא או אהל, אבל לא ע"י חלל חרב (לרמב"ן בפרשת חוקת א"צ, אלא אחר ז' ימים טובל וטהור לערב, והסכים עמו הגר"א באדרת אליהו שם, וכן דעת בעה"מ חולין עא, ב. אבל דעת התוס' נזיר נד, ב שצריך הזאת ג' וז').

צמיד פתיל

הנה יש כמה אופנים שדבר טהור נמצא באהל המת ואינו נטמא, ואחד מהם הוא צמיד פתיל, דהיינו שהדבר הטהור נמצא בתוך כלי שאינו מקבל טומאה מבחוץ, ויש מכסה שאינו מקבל טומאה על פי הכלי, ומירח דבר ע"ג מכסה הכלי. אמנם אין זה מספיק שהוא מהודק היטב עד שימרח^ט, לכן כלי פלסטיק מכוסה, אינו מציל על הטהרות שבתוכו מטומאה.

ט. ואם הכלי הפוך ויש בו טפח, לדעת הרמב"ם (פרק כא מהלכות טומאת מת הלכה ג) מציל בלי מירוח חוץ מכלי חרס. ונחלקו האחרונים אם זה דוקא באהל, דנעשה חלק מהאהל (ע' מקדש דוד קונטרס טהרות א אות ג), או אפי' כשאינו באהל (ע' חזו"א אהלות א, ג). ודעת הראב"ד (שם) והר"ש (אהלות פרק ט משנה טז) והרא"ש והא"ר (כלים פרק י משנה א) דגם כשהוא הפוך צריך צמיד פתיל.

י. איתא בכלים פרק י' משנה ג' "מגופת החבית המחולחלת ואינה נשמטת", לפי' הראב"ד היינו מקרה דידן, והטעם משום דזה הוי דרך שימוש, ואנן בעינן סתימה, וגם לפי' הרמב"ם דנתרופף המירוח ג"כ הדין כן דהא ליכא מירוח, ולשיטתו לעולם בעינן מירוח כדי שיראה ביטול הפתח, והא דאיתא שם משנה ו' "עשאן בסינין או בשוגמין", לפי' הרמב"ם היינו שחיבר ב' הקרשים להיות אחד, אבל מן הצד בעי מירוח. אכן החזו"א (כלים יג, א) פי' המשנה באופן אחר, וכתב דיסוד צמיד פתיל הוא שיהא כגשם אחד. וע' רש"ש שפי' המשנה דמיירי בבקבוקים כמו שלנו שהפקק עשוי בהברגה. וע' שם במשנה ד' "קשרה במשיחה אם מירח", ויש גורסים או מירח, דמשמע דא"צ מירוח, וע' ר"ש שמסופק בזה.

פרק ב

טומאת זב וזבה נדה ויולדת

הנה אחר שיבוא משיח לא תהיה שום עקרה בכלל ישראל (משפטים כג, כו, וע' סנהדרין ק, א, ירושלמי שקלים פרק ו הלכה ב), וירבו כל כך כמו שכתוב "ורבו כמו רבו" (זכריה י, ח), "הקטן יהיה לאלף" (ישעיה ס, כב), "והיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא ימד ולא יספר" (הושע ב, א), עד שיבא זמן שעתידה אשה לילד בכל יום (שבת ל, ב)! ולכן נדבר בטומאת יולדת, אבל כל הדינים שייכים גם לזב וזבה ונדה"א. וכל פעם שנכתוב יולדת 'וחברותיה' הכוונה לכל הנ"ל.

א. יולדת היא אב הטומאה ומטמאת אדם אוכלים וכלים, ע"י מגע, היסט או משא.

מגע

ב. כשאדם טהור נוגע בטמא (כגון יולדת וחברותיה) נטמא, ויש לו מקצת דין אב הטומאה, שכל הכלים או בגדים שנוגע בהם בשעה שהוא נוגע בטמא, נעשים ראשון לטומאה, והראשון לטומאה עושה שני לטומאה לחולין, והשני עושה שלישי לטומאה לתרומה.

יא. מן התורה נדה טמאה לז' ימים, וא"צ ז' נקיים, ואפי' רואה כל ז' והפסיקה לפני ביה"ש טובלת בערב, והיא טובלת יום, ולמחרת בערב היא טהורה גם לענין תרומה. אח"כ יש י"א יום שנקראים ימי זיבות, ואם ראתה יום אחד הרי היא שומרת יום כנגד יום (זבה קטנה), דהיינו שהיא צריכה לשמור יום המחרת נקי, וטובלת ביום, ואם לא ראתה כל היום הרי היא טהורה. ואם ראתה שני ימים רצופים צריכה לשמור עוד יום נקי, וטובלת ביום ואם לא ראתה כל היום הרי היא טהורה. ואם ראתה ג' ימים רצופים, אז נעשית זבה גדולה וצריכה ז' נקיים, וטובלת ביום ז' ואם אינה רואה עד הערב טהורה היא, וצריכה להביא ביום ח' קיני זבה דהיינו שתי צפורים אחד לחטאת ואחד לעולה, ואז מותרת באכילת קדשים. ואחר י"ח יום (מראיה ראשונה שהיתה בימי נדות) חוזרת לימי נדות, ואם ראתה טמאה לז' ימים וא"צ נקיים, ואינה חוזרת לימי זיבות עד שתראה דם נדות (כן הוא לדעת רוב ראשונים). (כל הענין של המתנת ה' ימים הוא משום שלא יסתור הז' נקיים, אבל לנדה אין ענין של המתנת ה' ימים מה"ת).

- ג. אמנם, הוא אינו מטמא אדם או כלי חרס באופן כזה, שהם נטמאים רק ע"י האב עצמו, אבל הוא (הנוגע בטמא) מטמא את הידים של אדם להצריכם נטילת ידים.
- ד. כשפירש מליגע ביולדת, שוב אין לו דין של אב הטומאה במקצת והוא רק ראשון לטומאה, ומטמא רק אוכלים להיות שני לטומאה ומשקים להיות ראשון, ומטמא ידים של אדם אחר שיהיו שניים לטומאה.

למשל: רחל היא יולדת, ולא נגעה בידה של רחל ביד אחת ובידה שניה אחזה במתנה (כלי או אוכל), לא נטמאה, והמתנה נטמאה ונעשה ראשון לטומאה [דוקא אם היתה אוחזת בגוף המתנה, אבל אם המתנה בשקית, זה רק משא ואינה נטמאת באופן כזה]. לאחר שלא הפסיקה מלגעת ברחל, לא נחשבת כראשון ואינה מטמאה אדם וכלים, אבל עדיין מטמאת אוכלין במגע, וכן את ידי דינה הבת שלה שהגיעה יחד איתה לביקור אצל רחל. בדרכה הביתה צריכה לטבול את עצמה ואת כל בגדיה, מהמטפחת ראש עד הנעלים^ב, ולהיזהר שלא לגעת בתרומה עד הערב שמש. דינה צריכה ליטול ידים ג"כ קודם שתיגע בתרומה.

ילדיה של רחל היולדת שכמובן נגעה בהם, חיימ'קה שהוא בן שנה, ושרה'לה שהיא בת שנה ויום אחד, ואהר'לה שהוא בן שנה ויומיים (עתידה אשה שתלד בכל יום!), אם אי אפשר להטביל אותם, צריכים להיזהר שלא יגעו באוכלים ומשקים שצריכים שישארו טהורים. אבא יכול להרים את חיימ'קה ואהר'לה, והוא לא נטמא מזה, כי הם רק ראשון לטומאה ואדם נטמא רק ע"י אב הטומאה, אמנם את הידים הם מטמאים, וצריך ליטול ידים קודם נגיעה בתרומה.

משא

- ה. משא הוא כשאדם טהור מגביה או מזיז אדם או דבר טמא, אפ' בלי לגעת כגון ע"י כפפות או מקל, בין ישירות ע"י גופו, ובין ע"י כוחו, למשל טהור וטמא היושבים בספינה קטנה או על נדנדה see-saw, שכוחו של הטהור גרם להזיז הטמא. אמנם

יב. ולדעת הגר"א (א"ר כלים פרק א משנה ב) דוקא בגדים שנוגע בגופו, אבל אם לובשת גרבים א"צ לטבול הנעלים. ודעת הרא"ש (זבים פרק ה משנה א) אינה כן. ודעת רש"י (ב"ב ט, ב) דדוקא בגדיו שלובש, ולא שאר כלים שנוגע בהם, אבל התוס' כבר הקשו עליו מכמה מקומות שמבואר שמטמא את כל הכלים שנוגע בהם.

אם נפח בפיו על הטומאה, או אם לחץ על כפתור וגרם להזיז את הטומאה בכח החשמל, אין זה נחשב כחו לענין משא [אע"ג דלענין שבת ונזיקין נחשב כח].

ו. גם אם מזיז רק מקצתה של היולדת גם זה נחשב משא^{יג}. למשל, אם רחל היולדת ביקשה מהבת שלה גננדל לסייע לה בלבישת הנעליים שלה, וגננדל הגביהה את רגלה של האמא מעט, היא נטמאה בטומאת משא, גם אם היתה לבושה בכפפות ולא נגעו ידיה ברגל האמא. וכן אם רחל היולדת הלכה לטיפול אצל ד"ר זנויל הרופא שיניים, והוא הכניס לפיה מכשיר שהזיז את פיה מעט, הוא נטמא במשא, כיון שהזיז את מקצת גופה [וגם משום שהוא נושא את רוק היולדת].

ז. טומאת משא שוה לטומאת מגע, שבשעת נשיאת הטומאה יש לנושא דין אב הטומאה במקצת, ולכן כל הבגדים שהוא לבוש בהם, וכל כלי שנגע בו (חוץ מכלי חרס) באותה העת נטמא. ולאחר שהפסיק מלשאת הטומאה, שוב אינו בדרגת אב הטומאה במקצת אלא רק ראשון לטומאה, ומטמא אוכלין ומשקין אבל לא אדם וכלים. וכן מטמא את הידים של אחר להיות שניים, והם צריכים נטילת ידים כדי להיטהר. ולכן אם ד"ר זנויל הנ"ל בדרכו לביתו לאחר הטיפול ביולדת, הושיט יד לחנוך משבט ראובן לתת לו שלום, נטמא ידי חנוך והם שניים, וצריכים נטילת ידים (לפני שנוגע בתרומה).

היסט

ח. היסט הוא כשאדם טמא הגביה^{יד} או הזיז אדם או כלי טהור אפ"ל בלי לגעת כגון ע"י כפפות או מקל וכדו'. אמנם בדין היסט נתחדש שאם הטמא אוחז מקל בבית

יג. בדין משא מקצת הדבר המטמא כמו נבילה, דעת הגר"ח (פרק ח מהלכות משכב ומושב הלכה ד) דצריך להזיז את כל הדבר, והחזו"א (שם בגליונות, וכן בזבים ד, ז) חולק דמפורש בתוספתא דהמזיז נימי נבילה טמא במשא. והמקדש דוד (מח, א) כתב דאפשר דיד שאני דהוי כמזיז כולו. אמנם ביולדת וחברותיה מבואר מפורש במשנה זבים (פרק ה משנה ד) דשייך טומאת משא אפ"ל אם נושא מקצת הטמא. והגר"ח פ"י הטעם הוא דין מחודש ביולדת וחברותיה משום אבן מסמא, והמקדש דוד פ"י דהחילוק הוא בין אדם לשאר דברים, דבאדם א"א לחתוך האבר לכן הוי כנושא כולו, משא"כ בנבילה או כלי שאפשר לחתוך, אין משא מקצתו כמשא כולו.

יד. אף שלמדנו לעיל דלדעת רש"י ור"ש משא היינו הזזה, אבל כאן (יולדת וחברותיה וכן במשכב

השחי ומסיט את הטהור, אינו מטמא הטהור, דצריך שיהא מקום האחיזה במקום גלוי כגון בידי וכדומה, ולא בבית הסתרים.

ט. גם אם הסיט על ידי כחו, למשל שטהור וטמא היושבים בספינה קטנה, וע"י כובד גופו היטה הטמא את הספינה קצת, והזיזה את הטהור, נטמא הטהור. אמנם כמו במשא היינו רק אם הוא כחו ממש, אבל אם הטמא נפח בפיו, או לחץ על כפתור שגורם תזוזה על ידי חשמל אין זה נחשב היסט.

י. הזזתו רק מקצתו של כלי, למשל אם הטמא הרים רק מעט משמיכה [בכפפות שלא נטמא ע"י מגע], או אם פתח דלת מקרר, יש בזה מחלוקת אם החפץ כולו נטמא. לדעת תוס' בעירובין (כז, א) ונדה (לא, ב) היסט היינו דוקא כשמזיז כולו, ולדעת הראב"ד (ת"כ פרשת זבים פרשתא ד פרק ו אות יד) אפי' הזיז מקצתו. [יש לציין לענין הציור של המקרר, שהאוכלים שבתוך דלת המקרר ודאי טמאים, גם לפי דעת תוס', כיון שהסיט את כל האוכלים לא רק מקצתו]. אמנם, בציור של השמיכה אם הרים ע"י ששם ידו תחת השמיכה גם לתוס' נטמא מדין עלינו של זב כמו שיבואר להלן. וכל זה לענין היסט מקצתו של כלי, אבל באדם אפי' הסיט רק אצבעו נטמא (זבים פרק המשנה ד).

יא. כל ההלכות שהזכרנו לעיל לענין משא שייכים גם לענין היסט, שבשעה שהטמא מסיט את הטהור נחשב במקצת כאב הטומאה, ומטמא (הנטמא) אפילו אדם וכלים אם נגע בו כמה שנתבאר, ולאחר שפירש הטמא מלשאת את הטהור, הוא נהיה ראשון ומטמא אוכלים וידים להיות שניות ומשקים להיות ראשון.

ולכן, אם רחל היולדת הזיזה את השלחן קצת, וידה של גננדל היתה על השלחן, וניסטה על ידי הזזת השלחן שהזיזה רחל, נטמאה גננדל ונעשתה אב הטומאה במקצת בשעת ההיסט, ונטמאו בגדיה שהיא לבושה ונעשים ראשונים לטומאה, ואם היתה אוחות בידה האחרת סל עם אוכל בפנים, נטמא הסל להיות ראשון כמו בגדיה, והאוכל שבתוך הסל נעשה שני לטומאה.

ומושב) נתחדש דא"צ להזיז, אלא כל שהטמאה מונחת על הטהור, או שהטהור נמצא על גבי הטמאה, הטהור נטמא, וביאר הר"ש דזהו מחמת הדין של אבן מסמא.

יב. עוד אופן שילודת מטמאה הוא מה שנקרא עליונו של זב (ונקרא גם כן מדף), והוא מה שנמצא על גבי הטמא^{טו}. ואפ' בלי נגיעה כגון שיש דבר המפסיק, למשל אם אצבעה של היולדת מתחת לאבן, ועל גבי האבן יושב טהור^{טז}, היושב על גבי האבן נטמא, וזה נקרא 'היסט על ידי אבן מסמא'.

יג. דיני הטומאה שווים למגע ומשא, ולכן למשל בחתונה בעת הריקודים שמגביהים את הכלה על כיסאה, אם תניח רחל היולדת את ידה מתחת לכיסא להגביה את הכלה, נטמאת הכלה וכל בגדיה [גם לפני שתגביה היולדת את הכלה בפועל], ואח"כ כל מי שתאחז בידי הכלה תצטרך ליטול ידים קודם שתיגע בתרומה (זבים פרק ה משנה ב).

טו. הראשונים הקשו מה החילוק בין היסט לעליונו של זב, ולמה צריך ללמוד משני פסוקים. ומדברי רש"י בשבת (פג, ב ד"ה כל הטמאות) משמע דעליונו של זב, הוא כשנמצא על גביו, והיסט היינו בכף מאזנים. והתוס' בנדה (לא, ב ד"ה תחתון) כתבו דהיסט היינו דוקא כשמזיז כולו, אבל אם נמצא על גביו אפ' אינו מזיז כולו, כגון סמיכה שמקצתו על הזב ומקצתו נגרר על הרצפה. ומהרמב"ם (פרק ו מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה ג) מבואר שאם נמצא דבר טהור על גבי זב בלי שיזיזנו אינו אלא טומאה דרבנן, אבל אם מזיזו היינו היסט וטמא מן התורה [אבל אם הטהור נושא את הטמא (דהיינו משא)], שיטת הרמב"ם היא שאין צריך שיזיזנו]. ומדברי הרמב"ן בנדה (לג, א) נראה דהדין של עליונו של זב מגלה דאפ' עשר מצעות על גבי הזב הוא בכלל הדין של היסט.

טז. לדעת התוס' בנדה (נה, א ד"ה אבן) דוקא כשאצבע הזב נדחקה תחת האבן, דאם לא כן הרי הוא כמו באויר. וכע"ז כתב המאירי בעירובין (כו, א) שהטהור מכביד על אצבע הזב (אבל לתוס' אין צריך שיהא מכביד).

פרק ג

מדרס

א. כתוב בתורה (ויקרא טו) שזב (וכן נדה זבה ויולדת) השוכב על משכב^ז או יושב על מושב נעשה אב הטומאה, ומטמא כל מי שנוגע במשכב, וגם כל בגדי הנוגע (שהוא לבוש או שהוא נוגע בהם) בשעת נגיעתו טמאים. וכן אם אדם טהור ישב על המשכב אפילו אינו נוגע בו נטמא ומטמא בגדים. טומאה זו נקראת 'משכב ומושב'. ואין חילוק בין שכב או ישב על כסא או מטה, בכל אופן המטה והכסא נעשים אב הטומאה ומטמאים אדם וכלים. ולא כמו מגע ומשא של יולדת וחברותיה שלא נעשו אב הטומאה אלא רק ראשון לטומאה ואינם מטמאים אדם וכלים (ועיין זבים פרק ד משנה א דהיינו דוקא במשא קל אבל במשא כבד נעשה מדרס, ויבואר להלן בסעיף יד).

ב. יש עוד שלשה אופנים שהם בכלל משכב ומושב: א. עמידה, שעומדת על המטה וכדומה. ב. תלייה, דהיינו שמשקל הדבר נושא את היולדת, כגון אם היולדת בצד אחד של משקל, ומטה או כסא בצד השני, ומכביד את המשקל עד שנושא את היולדת בצד השני. ג. נשען, דהיינו שנשענה היולדת על המטה. והשם הכולל של כל חמשת האופנים הנזכרים הוא 'טומאת מדרס'.

ולכן אם רחל היולדת עמדה או ישבה או שכבה או נשענה על מטה, המטה נעשית אב הטומאה. ואם אח"כ באה גננדל וישבה על המטה, גננדל נעשית ראשון לטומאה, וכן בגדיה שהיתה לבושה בהם, וכן הכלים שנגעה בהם בעודה על המטה נטמאים ג"כ כמותה, אבל לאחר שירדה מהמטה שוב אינה מטמאת אלא רק אוכלים ומשקין אבל לא כלים.

ג. כדי להיטמא במדרס צריך שהטמא יכביד עליו ברוב משקלו^ח, אבל אם רק חלק

^{ז.} בין שלו בין של חברו. ובגזול לדעת רש"י (ב"ק סו, ב ד"ה משכבו) והרמב"ם (פרק כד מהלכות כלים הלכה ז) אינו מטמא מדרס כל שלא קנאו, והתוס' שם חולקים והקשו מכמה משניות, וכתבו דאפשר דאף רש"י מודה דטמא מדרבנן, וע' מל"מ שם.

^{ח.} אם מיועד להשענת רק מקצת הגוף (כמו כרית או שרפרף), יש בזה נדון במפרשים, דהנה במשנה

ממנו מכביד על הדבר, אינו נטמא במדרס. למשל, אם יולדת יושבת על הכסא ורגליה על המיטה, הכסא נטמא במדרס אבל לא המיטה [כיסוי המטה אכן נטמא במגע רגליה כי היא אב הטומאה ומטמאת כלים, אבל הוא נעשה רק ראשון לטומאה, ורק הכיסוי עצמו שאכן נגעה בו ולא מה שמתחת לכיסוי].

ד. מדרס נטמא גם באופן שהמטמא אינו שוכב ממש על גביו, וכגון אם שוכב על גבי עשרה מזרונים, גם המזרון התחתון נטמא. גם אם היה דבר שאינו מקבל טומאה חוצץ בין המזרונים, עדיין נטמאים כולם במשכב ומושב [זהו חידוש אבן מסמא לדעת הרמב"ם].

ה. גם אם אי אפשר להבחין בתוספת משקלו של הטמא, וכגון שהיתה אבן כבידה על המטה והטמא עלה על גביה, עדיין הוא מטמא את המטה במשכב ומושב [זהו חידוש אבן מסמא לדעת התוס']. ולמשל רחל היולדת ישבה על כסא של אבן, ותחת הכסא יש שטיח, השטיח נטמא טומאת מדרס גם אם רחל לא עמדה על השטיח.

ו. כדי להיטמא בטומאת מדרס, צריך שהדבר יהא מיועד לישיבה או לשכיבה [או עכ"פ ששימוש צדדי הוא לתכלית הנ"ל, ע' כלים פרק כד משנה ד ומשנה טו, וזה נלמד 'מכל' המשכב]. אבל אם הישיבה או השכיבה על הדבר מפריעה לשימושו העיקרי אינו נטמא במדרס. למשל, אם יש ארון שאפשר לשבת עליו בלי לעכב את שימוש הארון הוא נטמא במדרס, אבל שכיבה על שלחן מפריעה את שימושו לאכילה וכדומה, ולכן אינו נטמא במדרס.

ז. סולם אינו נקרא מיועד למדרס, כיון שלא נעשה להנאת עמידה, אלא כדי להגיע ממקום למקום. ודנו התוס' במנחות (לא, א ד"ה שידה) מה הדין בספינה [וכן ברכב,

בכלים (פרק כח משנה ה) מבואר דכפה טמא מדרס, וביאר רש"י בסנהדרין (מח, א ד"ה שהוא) דנשענת ראשה עליה, וכ"כ בסוכה (כ, א ד"ה מזבלי), ומבואר דסגי דעשוי להשענת מקצת הגוף. אולם המשנה אחרונה שם נתקשה בזה, ונקט דבעינן עשוי להשענת רוב גופו, וכן מצדד המקדש דוד (סימן נב). אבל החזו"א (כלים ל, כג) הביא כמה ראיות דסגי במיוחד להשענת מקצת גופו. וע' ספר שמועת חיים על המקדש דוד (אות יח) שהביא הרבה ראיות לזה. וכ"ז לענין מה שצריך שיהא מיועד, אבל כדי להטמא בודאי צריך שיהא רוב גופו נשען עליו. וכ"כ הראב"ד בברייתא דר"י דכפה טמא אף שמיועד להשענת מקצת הגוף, אבל נטמא רק אם ישב או עמד עליה או השעין עליה רוב משענתו (ועיין כלים פרק כד משנה טז ותפארת ישראל שם אות עה).

אוטובוס, מטוס], האם זה נקרא מיוחד לשיבה, או מכיון שנעשה רק כדי לעבוד ממקום למקום, אינו נעשה מדרס. והחזו"א (אה"ע קמד, ח. ועי' מנחת שלמה סימן עב אות ב) נוטה לפסוק כפי הצד שכסא כזה אינו נטמא בטומאת מדרס. וכ"ז כשהכסא מחובר אבל אם מביאים כסא מתקפל על אוטובוס, דינו כמו כל כסא שמקבל טומאת מדרס.

מקל של זקנים אינו נקרא מיוחד להישען עליו, כיון שמטרתו שיהא הזקן יכול לילך רגיל, ונועד רק לשמור אותו מנפילה. **סנדל של סיידין** נקרא מיוחד למדרס לעמוד עליו, הגם שכל מטרתו היא רק להגן, ולא להנאת הליכה על גביו, מכל מקום כיון דלפעמים כשגומר את העבודה הולך הביתה עם הסנדל הזה, הרי זה נחשב שנעשה להילוך.

ח. כדי להיטמא במדרס צריך שיהא כלי (לאפוקי חתיכת עץ), וגם ממין המקבל טומאה, אבל פלסטיק (כגון קראקס) אינו נטמא במדרס. אמנם כלי עץ שאין לו בית קיבול כמו ספסל, הגם שפשוטי כלי עץ אינם מקבלים טומאה, אם מיוחדים למדרס מקבלים טומאה [וגם נטמאים במגע]. ונחלקו הראשונים בדין כלי עץ שהוא יותר גדול ממ' סאה האם נטמא במדרס, האם דינו כמו פשוטי כלי עץ שמטמאים מדרס (כיון שהוא ממין המקבל טומאה), או מכיון שהוא גדול כ"כ עד שא"א להזיזו אינו נחשב עוד ככלי. דעת רש"י (שבת מד, ב ד"ה ואינה) שאינו מקבל טומאת מדרס, ודעת התוס' שם (ד"ה מוכני) שמקבל טומאת מדרס. ולדברי הכל, אם הוא נעשה ממתכת מקבל טומאת מדרס גם אם הוא יותר גדול ממ' סאה.

ט. רוב בגדים נטמאים במשכב ומושב כי דרך בני אדם לשבת על בגדים וכן נשענים על בגדים [אמנם כפפות וחגורה וכדומה שאין יושבים עליהם או נשענים עליהם אין נטמאים במדרס, נגעים פרק יא משנה יא], זאת אומרת שרוב בגדים שיוולדת יושבת עליהם נטמאים, וכן גרבים ונעלים כיון שמיועדים לעמוד עליהם.

עד כאן למדנו מה נטמא במדרס. עכשיו נלמד היאך המדרס מטמא אדם.

י. ישנם שבעה אופנים שהמדרס מטמא אדם: **עמידה, ישיבה, שכיבה** [למשל מי שעמד או ישב או שכב, על מטה, ספה, כסא, שיוולדת וחברותיה עמדו או ישבו או שכבו או נשענו עליהם, הוא וכל בגדיו (כולל כובע, פאה ונעלים וכדומה) וכל הכלים (חוץ מכלי חרס) שנוגע בהם, נטמאון], **נתלה** [הכוונה שהמדרס מרים אותו, למשל אם הספה בצד אחד של כף מאזנים, והאדם בצד השני], **נשען** [למשל אדם הנשען על

ספה או מטה שישבה עליהם יולדת], מגע, משא [הכוונה שהזיז או הרים אפ'י בלי לגעת].

הבה ונמחיש כמה אופנים שמדרס מטמא:

עומד: רחל היולדת טבלה ולבשה את אותם גרבים או נעלים שהלכה בהם בימי טומאתה, הרי עכשיו היא עומדת על דבר הטמא מדרס, והיא וכל בגדיה שהיא לובשת או נוגעת, וכן כל כלים או מאכלים שהיא נוגעת בהן נטמאים. אחרי שהורידה את הגרבים או נעלים, היא נעשה ראשון לטומאה ומטמאת רק אוכלים ומשקים. וכן מי שעובר על שטיח'ט (שאינו מחובר לרצפה), שיוולדת 'וחברותיה' עברו עליהם, נטמא ומטמא בגדים וכלים בשעת עמידתו על השטיח כנ"ל.

מגע: משה נגע בכסא, ספה, מטה, בגד, שנטמא במדרס, הוא והכובע והמשקפים והגופיה והחולצה והעניבה (לדעת הרא"ש, אבל לדעת הגר"א דוקא הבגדים שנוגעים בגופו) והמכנסים והגרבים והנעלים, וכן השטענדר שנגע בו ביד השניה בעודו נוגע במדרס, הכל טמא, וטעון טבילה במקוה.

משא: רחל היולדת ישבה על כסא והלכה. משה עבר בצד השני של השלחן נתקל בשלחן ועל ידי זה נדחף הכסא [זה נקרא שמושה נשא את המדרס], משה ובגדיו נטמאו ונעשו ראשון לטומאה, וצריך לטבול את עצמו ובגדיו, ולאחר הערב שמש יכול הוא ליגע או לאכול בתרומה ולהיכנס לביהמ"ק. עוד ציור [של משא מדרס] גננדל נשאה את הנעלים של רחל אימה בשקית בלי לגעת, וכן אם הזיזה את סל הכביסה שיש בו בגדים שטמאים מדרס, היא וכל בגדיה נטמאו.

יט. ולענין טרמפולינה (שהקפיצים ממתכת, לשיטות שהולכים אחרי המעמיד), לפי פירוש הערוך (המובא בתוס' שבת סו, ב ד"ה קישורי, ומנחות לא, א ד"ה שידה), דקישורי היינו מה שעושים הליצנים שעומדים על גביהן כדי להיראות גבוהים מאד, ואינם טמאים מדרס כיון שלא נעשו להנאת מדרס, א"כ גם טרמפולינה לכאורה בכלל זה, דלא נעשתה להנאת מדרס אלא רק כדי לקפוץ. אבל לפירוש"י דמיידי במה שמלבישים על הנעלים בשעה שעוברים בטיט, אין ראייה דהתם הרי הוא כמו סנדל של סיידין דעיקרו רק לשמור על הנעלים, ואין תכליתו לדרוס על גביו, אבל טרמפולינה עשויה לקפיצה עליה. וגם אינה דומה לסולם שביארו התוס' (מנחות שם) שהטעם שאינו מקבל טומאת מדרס, משום שנעשה רק למעבר, כדי להגיע ממקום אחד למקום אחר, ואם היה אפשר בלי דריסה, יותר היה נוח לו, אבל בטרמפולינה הרי הוא נהנה גם מעצם הקפיצה עליה, ואינה עשויה רק כדי להגיע לאויר.

כל זה נראה לנו קשה אך ורק כי איננו מורגלים להיות זהירים בטומאה וטהרה, אבל בזמן המקדש זה היה חלק מחיי היום יום. בואו נדמיין קצת היאך היה נראה אז, והיאך ננהג בעתיד הקרוב. בכל בית יהודי היה חדר נפרד עם מיטה שולחן וכיסאות יפים ומטבח לעצמו, ו'צאינה וראינה' משומש מונח על השולחן, ממש כמו חדר מלון! זה היה חדר הטומאה לאם היולדת (רחל) או לכל אחד מבני הבית שנטמא (נדה פרק ז משנה ד). רחל לא עשתה כביסה כי היא הרי טמאה ומטמאת את בגדי בני הבית, ובפרט שאבא ומשה הולכים כמעט כל יום להתפלל בבית המקדש, וא"א להיכנס בגרבים טמאים.

האמא היולדת גם לא הכינה אוכל לבני הבית כי הרי אבא וכל הילדים אוכלים חולין בטהרה, והיולדת הרי מטמאת את כל מה שהיא נוגעת או נושאת. אזי לרחל [וכן שאר בני הבית בימי טומאתם] היה נופש ממש. רחל נזהרת שלא לצאת מ'חדר המלון' ככל מה שאפשר, ואם צריכה לצאת, היא נזהרת מאד לא לגעת או להזיז את הכסאות והשלחנות והאוכל במטבח, וגם ח"ו לא לפתוח המגירה של הגרבים [שאם תעשה כן כל הגרבים יטמאו בהיסט, וא"א להיכנס בביהמ"ק בגרבים אלון].

אם בטעות רחל נגעה או הזיזה משהו, **לא נורא**, כי המיטות הורכבו באופן מיוחד שלא יקשה כ"כ להטבילם, פירוקן היה דבר של מה בכך, וגם השולחנות היו קטנים כמו בבית ספר, ורחל היתה מבקשת ממשה וגעצעל ילדיה להטביל את השולחנות, ומיד היו מורידים אותם לחצר להטבילם ומחזירים אותם למקומם עם פתק 'טבול יום' כדי להיזהר שחלה ותרומה לא יגעו בשלחן או הכסא הנ"ל.

בכל בית היו שלשה סלי כביסה, אחד לבגדים טהורים, אחד למקוה (לראשון לטומאה), ואחד למדרס (לבגדים של היולדת וחברותיה). הסל למדרס היה ב'חדר המלון' שהזכרנו, כי אם טהור היה מזיז בטעות את הסל, הוא היה נטמא במשא.

כשהיולדת היתה מוכנה להיטהר היתה לוקחת למקוה את ה'סל למדרס' (של הבגדים ונעלים שנטמאו בימי טומאתה). הכי קל הוא לטבול הכל ביחד, עצמה ובגדיה והכסאות והמטות, אבל אם יותר נוח לה לטבול את עצמה קודם, היא היתה טובלת תחילה ואח"כ את הבגדים, ואחר כך טובלת עוד פעם, מכיון שנטמאה במגע או משא בבגדים שעדיין היו טמאים [או הפוך, אם טובלת את הבגדים

קודם, הרי יטמאו הבגדים שוב במגע כשנוגעת בבגדים לפני שטבלה, ותצטרך שוב לטובלם לאחר שטבלה]. הבגדים החדשים שלקחה מהבית נעשו ראשון לטומאה (ואינה נטמאת כשהיא לובשת אותם), וכשהיא מגיעה הביתה, היא מחליפה לבגדים טהורים, ושמה את הבגדים הללו בסל שהוא ראשון לטומאה [או אפשר במחיר מינימלי לקחת בגדים טהורים ויבשים מהמקוה]. ממש פשוט.

יא. למדנו שאחד מאופני קבלת טומאה הוא 'נתלה', דהיינו נשיאת משקלו של הטמא (אדם או דבר הטמא מדרס), ולכן אם הטמא והטהור יושבים בספינה קטנה או על דף של עץ, הגם שהספינה או הדף של עץ אינו נעשה מדרס כיון שאינו כלי, אבל מכיון שבהכרח יש שתי אפשרויות, או שמשקלו של הטהור נושא את משקלו של הטמא (משא), או להיפך שמשקלו של הטמא נושא את משקלו של הטהור (היסט), ממילא נטמא הטהור ונעשה ראשון לטומאה, ובגדי הטהור נטמאים בטומאת מדרס שהוא אב הטומאה, על הצד שמשקל הטהור מכריע יותר, והרי זה כמו שהטמא נשען על בגדי הטהור (כ"ז לדעת הר"ש והגר"א, ולדעת הרמב"ם הטעם שבגדי הטהור נעשים מדרס הוא מחשש שמא דרס הטמא עליהם).

יב. ובדומה לכך, אם טהור וטמא נושאים חפץ כבד ביחד, הרי זה נחשב כאילו כל אחד נושא את השני או נשען על השני, ונטמאים הבגדים בטומאת מדרס (לדעת הר"ש ולא לדעת הרמב"ם). אמנם לדעת רש"י (נדה ז, א ד"ה טהורין) והר"ש (זבים פרק ג משנה ב) דין זה הוא רק חומרא, והחמירו רק לגבי תרומה (שאם נגע בתרומה שהוא מטמאה, וכן בגדיו נחשבים כמדרס, וכל מי שנגע בהם נטמאים, ואם שוב נגעו בתרומה, נטמאה התרומה) אבל לענין חולין (לא לו שאוכלים חולין בטהרה) אין אנו מחשיבים כאילו אחד נושא את השני. אמנם דעת התוס' (נדה שם ד"ה וכולן) והגר"א שהוא הדין לענין חולין נחשב כטמא וכן בגדיו, ואילו לגבי תרומה גם בנשיאת דבר קל ע"י טהור וטמא, נטמאים [למשל רחל וגונדל הרימו מטאטא ביחד, גונדל יכולה לאכול חולין בטהרה, אבל כדאי לה לטבול את עצמה עם כל בגדיה כולל הנעלים, כי אחרת אי אפשר לה להפריש חלה (שדינה כמו תרומה), שהרי כל בגדיה נחשבים כמדרס כלפי תרומה (לשיטת תוס' והגר"א)].

כ. וספינה כתב הרמב"ם (פרק יח הלכה ט) דאינה כלי, וע' פנ"י (שבת פג, ב) שהחזיק בדעת הרמב"ם. ואפי' אם נאמר שהיא כלי, מ"מ נלמד מפסוק שאינה מטמאה.

יג. אם רחל היולדת מושכת בדלת מצד אחד לפותחה ובריינדי הטהורה מושכת בצד השני לסוגרה, בריינדי נטמאת. כמו כן אם שתיהן מושכות בשני צדדי חבל או מטאטא, בריינדי נטמאת. לדעת הר"ש בגדיה של בריינדי נטמאים במדרס, ואילו לדעת הרמב"ם נעשים רק ראשון לטומאה מחשש היסט.

יד. אם רחל היולדת נושאת סל מלא בגדים בזמן שזה כבד מאד, הם טמאים מדרס, שכיון שהמשא מושך אותה לארץ, הרי זה כמו שהבגדים נושאים אותה והיא נשענת עליהם (כן הוא במשנה זבים פרק ד משנה א, והרמב"ם השמיטו, ויש שכתבו דהרמב"ם לא פסק כן, ע' חזו"נ שם וחזו"א זבים ד, ו).

יש עוד דין שנקרא **מרכב**, דהיינו דבר שעשוי לרכוב עליו בפיסוק רגלים כמו אופנים, ונעשה מדרס, בכל האופנים (עמידה, ישיבה, שכיבה, השענה). אבל יש חילוק בין אם נוגע בו או נושאו, שאם רק נוגע בו מטמא רק את האדם ולא את בגדיו ושאר כלים שהוא נוגע בשעת נגיעתו במרכב, אבל אם נושא (מזיז) את המרכב אז דינו כמו כל משכב ומושב שמטמא בגדים בשעת נשיאתו. ונחלקו הראשונים בגדר מרכב, דעת ר"ח ורש"י (עירובין כז, א ד"ה תפוס) ור"ש (כלים פרק א משנה ג) דרק החלק שתפוס בו בידיו נקרא מרכב, אבל חלק המושב דינו כמושב דאפ"י במגע מטמא בגדים, אבל דעת התוס' (ריטב"א בעירובין שם משמם) שאפ"י חלק המושב דינו כמרכב.

פרק ד

מעיונות

התורה אומרת שכל המעיינות (רוק, מי האף, מי רגלים, ודם הנדה^{כא}) שיוצאים מגופה של יולדת וחברותיה^{כב}, הן אב הטומאה, ומטמאים במגע או משא, זאת אומרת אם טהור נוגע או מזיז רוקה של יולדת וחברותיה, הטהור וכל בגדיו וכל כלי שהיה נוגע בהם בשעת מגעו או משאו נטמאים (זבים פרק ה משנה ז).

ולמשל, רחל היולדת זרקה לאשפה נייר טישו שהשתמשה בו (ועדיין לא יבש), ובתה גנענעדל הוציאה את האשפה, גנדל ובגדיה וכל כלי שהיתה נוגעת בו בעת שהוציאה את האשפה נטמאו. או למשל, אם משה פינה את השלחן והרים כוס אשר אמו רחל היולדת השתמשה בו, גם הוא נטמא כמו אחותו גנדל, כי מוחזק לנו שיש על הכוס רוק היולדת^{כג} (אם לא שטפו הכוס במים, ע' זבחים עט, ב). עכשיו התור של משה ללכת למקוה ולטבול כל בגדיו. וכן צריכה רחל להיזהר כשמדברת עם גנדל לשמור קצת מרחק (במיוחד אם גנדל לובשת בגד שיש לכבסו בניקוי יבש בלבד), שאם ינתז קצת רוק מפיה על גנדל היא וכל בגדיה יטמאו.

ולכן בחדר ה'מלון' שהיה בבית, היתה אשפה מיוחדת בשביל הטמאים, אשר הטהורים שבבית היו נזהרים מלגעת בה או מלהזיזה, וכאשר מפנים אשפה זו היו מפנים אותה לאשפה מיוחדת, שהטהורים נזהרים להתרחק ממנה.

דם שיצא מפצע, או דמעות או חלב אשה, אינו מהמעיינות, ואינו אב הטומאה, אבל נחשב כמשקה שהוא טמא, שמטמאים את הידים או את הכלים, או אם שותה רביעית מהם נפסל גופו מלאכול תרומה, כמו כל שותה משקין טמאים.

כא. אמנם יש חילוק, דם הנדה מטמא לח או יבש, ושאר מעיונות מטמאים לח, או אפילו אם נתייבשו, אבל אם כשישירה אותם במים פושרים מעת לעת יחזרו להיות לח, גם הם מטמאים כלא.

כב. ובזב זוב וש"ז.

כג. היינו על שפת הכוס. ואם יש קצת רוק בתוך הכוס אבל מעורב במשקים טהורים, פסק הרמב"ם (פרק ב מהלכות טומאת משכב ומושב הלכה ו) דבטל ברוב (וע' מל"מ שם פרק א הלכה יד).

מכיון שרוק של זב זבה נדה ויולדת וגוי טמאים ומטמאים במשא, גזרו חז"ל על כל הרוקים הנמצאים שאינו ידוע ממאי יצאו, שהם בחזקת טמאים ומטמאים במשא [נמצא שכל מי שמרים טישו משומש מהרצפה נטמא הוא וכל בגדיו]. אולם בירושלים שנזהרים יותר בטומאה, ובמשך השנה הטהורים מהלכים בצדי הדרכים והטמאים באמצע, כל רוק הנמצא באמצע הרחוב בחזקת טמא (וע' חזו"א טהרות ז, ב), ורוק הנמצא בצדי דרכים טהור [ובשאר מקומות טמא אפי' בצדדין (חזו"א שם)], ובשעת הרגל שרוב כלל ישראל טהורים, והטמאים הולכין בצדי הדרכים, אז רוק הנמצא בצדי הדרכים טמאים, ובאמצע הדרך טהורים. לדעת הרא"ש (טהרות פרק ה משנה ח) כל הגזירה היא במקום שנתחזק שוטה או גוי בעיר, אבל בעיר שאין שם גוי או שוטה, לא גזרו שהטמאים נזהרים מלהשאיר רוק (או טישו) ברחוב.

פרקה

גויים עבדים ועמי הארץ

גזים

מן התורה אין לגוי שום טומאה (כי הם לא מוכנים לשום קדושה וטהרה, אבל ישראל עם קרוב, הקב"ה נתן להם מתנה שהם יכולים להתקרב אליו ונשמתם מסוג אחר, ורגישים לכל דבר טמא), אבל חז"ל גזרו על גויים שטמאים כזב, ילד מבן תשע ומעלה, וילדה מבת שלשה ומעלה^{כד}. זאת אומרת כל ההלכות שלמדנו בפרק ג' וד' נוהגים בגוי^{כה} (אפי' לא נטמאו, נחשבים כטמאים).

עבדים

עבדים שלא מלו דינם כגוי (בימות מח, ב). אבל עבד כנעני שמל^{כו}, וכן שפחה שטבלה לשם עבדות, לא גזרו עליהם טומאה כמו גויים (ע"ז נז, א), ודינם לענין טומאה כמו ישראל.

עמי הארץ

עם הארץ [אנחנו מקווים שכולנו נלמד את ההלכות כראוי לפני שמישיח בא, וזה לא יהיה נוגע למעשה], חז"ל גזרו שיהא גופו טמא כמו זב לענין מגעו (דכל מה שנגע בו טמא) ואם רוצה לגעת בתרומה וקדשים^{כז} צריך קודם טבילה והערב שמש, וכן לענין רוקו, שיהא כרוק הזב, אבל אינו מטמא בהיסט ואינו עושה מדרס. וכל בגדיו טמאים מדרס, כיון שאין אשתו נזהרת בימי טומאתה מלשבת עליה^{כח}. וכל כליו נחשבים טמאים מת מן הסתם

כד. דעת המאירי (ע"ז לו, ב) דזהו דוקא כשלא ראו, אבל אם ראו מטמא אפי' בן יומו.

כה. וקריו טהור דלא גזרו בו משום היכר לידע שטומאתו דרבנן. וכן לענין שילוח מחנות לא גזרו על גוי לאסור במחנה לויה, ואסור ליכנס רק בחיל.

כו. ואיכא ב' לשונות בגמ' ע"ז שם בדין מלו ולא טבלו, ובתוספתא שלנו איתא כמ"ד דטמא, וכן סתם הרמב"ם, אבל תוס' שם כתבו דר"ת פסק כמ"ד טהור.

כז. אמנם לענין קדשים של עם הארץ, נאמן לומר שהכלים והיין (לנסכים) שבתוכן הן טהורין, וכן לענין מי חטאת נאמן שהכלים נשמרו בטהרה, מכיון שחמורים עלין נזהר בהן (אהלות פרק ה משנה ה, וחגיגה כד:).

כח. כ"ז שיטת התוס' בכמה מקומות (גיטין סא, ב ד"ה וליחוש; חגיגה יט, ב ד"ה בגדי), והביאו שיטת

[אם לא שאומר בפירוש שלא נטמא], וגם מדרס באותם כלים ששייך בהם טומאת מדרס. וכל מה שנותנים לו לשמור בביתו טמא מפני אשתו שאינה נזהרת, וכן אם נכנס לתוך ביתך ברשות, יש לחוש שנגע בכל דבר והכל בחזקת טמא, ואם יש ע"ה בחצר שלך, אז כל הכלים (אפי' מוקפים צמיד פתיל) שנמצאים שם טמאים כיון שיש לו רשות להיות שם חוששים שאשתו הסיטה את הכלים [בקיצור לא כדאי להיות עם הארץ, ודבר זה גרם להרבה שנאת חנם שלבסוף גרם לחורבן הבית, וכמש"כ התוס' בכתובות (סב, ב ד"ה דהוה) דמה שהיו הפרושים מתרחקים מע"ה גרם להרבה שנאת חנם ומחלוקת בישראל]. אבל ביו"ט הקילו חז"ל על טומאת ע"ה, שלא לחוש ביו"ט על מגע ע"ה, אבל אחר יו"ט כל מה שנגע בו אפי' ביו"ט חוזר לטומאתו.

כדי שלא להיות נחשב כעם הארץ צריך לקבל דברי חבירות לפני ג', דהיינו שיהא זהיר מליטמא, ומלטמא טהרות, ויהא זהיר בנטילת ידים וטהרת ידים ואינו קונה מע"ה אוכל שהוכשר לקבל טומאה [דוקא לאכול בתורת טהור, אבל כדי לאכול בימי טומאתו או כדי למכור לע"ה מותר (חזו"א דמאי ה, ח)], ולא אוכל אצל ע"ה, ולא נותן לע"ה להתארח אצלו בבגדי ע"ה, אלא נותן לו בגדים טהורים, ובעיקר שיהא אוכל חולין בטהרה (שם ה, ז). ואם עבר על אחת מאלה, למשל הלך להתארח אצל חמיו לשבת, וחמיו יודע נשים ונזיקין אבל לא טהרות (ע' ירוש' דמאי פרק ב הלכה ג דאמר ריש לקיש ע"ה אני אצל טהרות), או שהזמין קרוב משפחה שלא למד הלכות טומאה וטהרה (ולכן עדיין לא קיבל עליו דברי חבירות) לאכול אצלו, ולא היה נעים לו לומר שהוא לא יכול להתארח אצלו בבגדי עצמו, הפסיד דין חבר ויש לו דין ע"ה, ואם העם הארץ החדש התארח אצל חבר אחר, גם החבר ההוא הפסיד דין חבירותו, ונעשה ע"ה (חזו"א שם) כט.

הר"מ מאיברא דע"ה גזרו עליו רק מפני שנושא את המדרס, אבל אין רוקו טמא, ועוד הביאו לתרך דרק כלפי תרומה דינו כזב, ולא לענין חולין. ובתוס' רי"ד חגיגה שם כתב דהם כזבים לכל דבריהם ועושים מדרס.

כט. והנה בודאי יבוא יום שלא יהיו ע"ה ויתקיים בנו וכל בניך למודי ה', אבל זה לוקח זמן ללמוד, ועד שכולם ילמדו נצטרך לנהוג כן, ועל אלה שלמדו ההלכות לפני שבא משיח, הקב"ה לא יבוא עליהם בטענה 'למה תהיו אחרונים להשיב את המלך אל ביתו' (שמואל ב' יט, ב).

פרק ו

שאר טומאות

שרץ - שמונה שרצים האמורים בתורה הם אב הטומאה ומטמאים במגע בלבד, ושיעורו בכעדשה.

נבילה - כזית נבילה מבהמה או חיה טהורה או טמאה הוא אב הטומאה, ומטמא במגע ובמשא. משא מטמא כל בגדיו וכלים שהוא נוגע בשעת משאו. ומכיון שמשא הכוונה להזיז אפי' כל שהוא, והצמר רך הוא, וכל פעם שנוגע בו הוא בהכרח מזיז את הצמר כל שהוא, על כן אם נגע בצמר מטמא בגדים, אבל אם נגע בקרן של הנבילה, אז רק הוא נטמא ולא בגדיו (ע' אליהו רבה כלים פרק א משנה ב). ולכן אם געצעל ניסה לשחוט והשחיטה לא היתה כשרה, הרי הבהמה נבילה. ולפני שמזיזים את הנבילה כדאי מאד להוריד את הכובע והחליפה ואם אפשר גם את הנעלים ולנעול 'קרארקס' שאינו מקבל טומאה, מכיון שכל המזיז את הנבילה מטמא את כל בגדיו.

יש חומרא בקדשים שאם שחט שחיטה כשרה, ונמצאה הבהמה טריפה, יש לה דין נבילה, ומטמאת במשא.

שכבת זרע - היא אב הטומאה, והאדם שיצא ממנו כל שהוא ש"ז נטמא ונעשה ראשון לטומאה, וצריך טבילה והערב שמש, אבל לטמאות אדם אחר או בגד ע"י נגיעה בש"ז שיעורו בכעדשה, ובפחות מזה אינו מטמא. האשה ששמשה דינה כרואה קרי וצריכה טבילה והערב שמש. וכן פולטת ש"ז (אפי' כבר טבלה) דינה כרואה קרי וצריכה טבילה והערב שמש, לרמב"ם כל ג' עונות, ולשאר ראשונים כל ג' ימים, וכן נפסק בשו"ע (יו"ד סימן קצו). ולכן כל אשה ששמשה אסור לה לגעת בתרומה וקדשים ג' ימים, ואח"כ תטבול ותעריב שמשה (אם לא עשתה מה שמבואר במשנה מקואות פרק ח משנה ד). וע' רמב"ם שאר אבות הטומאה פרק ה לעוד פרטים.

מי חטאת - היינו מים שנתקדשו באפר, והם אב הטומאה ומטמאים אדם במגע ומשא לטמא בגדים [אמנם בעיקרון אין מי חטאת מטמאים בגדים במגע, אלא כיון שא"א במגע בלי משא, מטמאים בגדים מטעם משא] לכל הנוגע או הנושא שלא לצורך הזאה.

אולם כ"ז רק אם יש בו שיעור כדי להזות, אבל אם אין בו שיעור כדי להזות אינו מטמא במשא, אלא במגע, וממילא אינו מטמא בגדים.

עבודה זרה - היא אב הטומאה מדרבנן ומטמאת במגע, ותקרובת ע"ז מטמאת גם טומאת משא, אם יש בה שיעור כזית.

עפר ארץ העמים ועפר חו"ל הבא לארץ ישראל - הינו אבי אבות הטומאה מדרבנן ומטמא במגע ומשא, וכן המאהיל על גושה, וצריך הזאת ג' וז'. ולכן א"א להיות טהור אלא רק כשנמצאים בארץ ישראל.

פרק ז

טומאות דרבנן

למדנו בפרק שעבר שיש כמה טומאות שנחשבות אב הטומאה מדרבנן. ויש עוד כמה טומאות שגזרו חז"ל שיהיו נחשבות כשני, ואסור לאכול או לגעת בתרומה עד שיטבול, ואין צריך הערב שמש. ואלו הן:

א. אוכל אוכלים טמאים בין ראשון או שני לטומאה, כחצי פרס^{לא} (שהוא כביצה ומחצה שוחקות לרמב"ם, ולכמה ראשונים ב' ביצים), תוך כדי אכילת פרס, וכן השותה רביעית משקים טמאים בתוך כדי אכילת פרס, נפסל גופו מלאכול תרומה, וגם פוסל את התרומה, או חולין שנעשו על טהרת תרומה, וכן כל משקין שהוא נוגע בהם נעשו ראשון. ואם שוב נגעו משקין אלו באוכל חולין נחלקו האחרונים (בהבנת דברי הראב"ד פרק ח מהלכות שאר אבות הטומאה הלכה י'), דעת המשנה אחרונה (סוף זבים) דאין המשקין חולין שהם ראשון עושים את האוכל שני, ואפי' נגע אוכל זה בתרומה לא פסלה, והחזו"א (טהרות ב, טז) חולק עליו וס"ל דהמשקין החולין עושים את האוכל שני אפי' לענין חולין, וכן אוכלין אלו פוסלין את התרומה.

ולכן אם האבא והבנים מקפידים לאכול חולין בטהרה, ושפרינצי הטהורה אינה מקפדת לעצמה, והיא מכינה ירקות לארוחת ערב למשפחה, צריכה ליזהר לא לגעת במים ששוטפת הירקות בהן, וצריכה ללבוש כפפות, או לטבול את עצמה.

ל. הנה הרבה גזירות גזרו חז"ל מפני ע"ה, ולאחר שתתמלא הארץ דעה את ד', הסנהדרין ידונו על כמה גזירות אם עדיין הן שייכות [ועד שיושיבו ב"ד על כך הדבר עומד במקומו], אבל על הי"ח דבר שגזרו (והרבה מהם מחמת ע"ה) איתא בגמ' (ע"ז לו, א) דאפי' אליהו הנביא ובית דינו אינם יכולים לבטלן, דהיינו אוכל אוכלים טמאים או שותה משקין טמאים, והבא ראשו ורובו במים שאובים, וטהור שנפלו עליו ג' לוגין מים שאובים, וספרים שמטמאים, וכן טומאת ידים, ואוכלים וכלים שנטמאו במשקים, כל אלו גזירות קיימות לעולם ועד.

לא. כן דעת רש"י (שבת יג, ב), ורמב"ם (פרק ח מהלכות שאר אבות הטומאה הלכה יא), אמנם דעת ר"ת דשתי גזירות היו, ולבסוף גזרו גם באוכל כביצה.

ואם נסתפק לו אם אכל אוכלים טמאים או שתה משקים טמאים טהור כיון דרבנן הוא (טהרות פרק ד משנה יא) **לב**.

ב. בא ראשו ורובו (הסמוך לראשו) במים שאובים נעשה שני לטומאה, וכל הדינים הם כנ"ל. דעת תוס' דגזירה זו היא דוקא בטבול יום, ודעת הרמב"ם (שם פרק ט הלכה א) שאפי' בטהור גזרו. ולכן אם הלכת לשחות, וגם הכנסת את ראשך לתוך הבריכה, אתה צריך לטבול במקוה, לפני שאתה נוגע או אוכל תרומה [וקודם שב"ד הגדול יפסוק לנו האם ההלכה כהתוס' או כהרמב"ם, יש להקל בטהור כמו כל הספיקות כמבואר בטהרות פרק ד משנה יא]. וכן אם טבלת במקוה לתוספת טהרה, ואח"כ נודע שמקוה זה הוא מים שאובים לכל הדעות (אבל אם יש ספק טהור), לדעת הרמב"ם אתה צריך לטבול שוב במקוה כשר.

ג. טהור שנפלו על ראשו ורובו הסמוך לראשו ג' לוגין מים שאובים מכלי כדרכן (לאפוקי מן הצד או מלמטה, ע' רמב"ם פרק ט מהלכות אבות הטומאה הלכה ב), נעשה שני לטומאה וכל הלכותיו כנ"ל. ובמקלחת שלנו מצדד בשבט הלוי (חלק א סימן כד) דאינה נחשבת כלי. ואפי' אם נחשבת כלי, לא גזרו כשהמים באים מן הצד, לכן אם נזהר שלא לעמוד תחת מקום יציאת המים אלא מן הצד, לא נטמא. ואם מסופק אם עמד תחתיו או שנפלו עליו המים מן הצד, הרי הוא טהור.

ד. ספרי הקודש גזרו עליהם שיהיו שני לטומאה, ואם תרומה נוגעת בהם נטמאה התרומה. ספרי הקודש כולל כל הכ"ד ספרים של תנ"ך וכן המחובר להם כגון העצי חיים. וכן תפילין והרצועות בכלל גזירה זו. עוד גזרו על ידיים שנגעו בספר (וכן בעצי חיים, ובתפילין) שהם שניים ומטמאים תרומה או משקה חולין כנ"ל, כל זמן שלא נטל ידיו.

ה. עוד גזרו חז"ל (טהרות פרק ד משנה ה) על סתם כלים שנמצאו בשוק או ברחוב שהם בחזקת טמאים. לרמב"ם (פרק יא הלכה יב מהלכות מטמאי משכב ומושב) חששו שמא נטמא בזב או מת, וצריך הזאת ג' זז', ולפי תוס' ובעל המאור (פסחים יט, ב), לא

לב. ולפי מש"כ החזו"א (טהרות סימן א ס"ק כד) נראה דאפי' שתה משקים שספק אם נטמאו ברה"י, הגם דכלפי עצמו נידון כודאי טמא ושורפין עליו את התרומה, אבל כלפי לפסול האדם נידון כספק דרבנן.

חששו לטומאת מת^{לג}, אלא שמא נגע הכלי באב הטומאה. ובירושלים לא גזרו [ואם ודאי הובא מחוץ לירושלים לירושלים גזרו, פסחים יט, ב], אלא רק על הסכינים (ששוחטים בהם) הנמצאים בשאר ימות השנה מפני חומרת קדשים גזרו לדעת הרמב"ם, חוץ מאם נמצא בי"ד ניסן, ולדעת תוס' (חגיגה כא, א ד"ה האונן) לא גזרו.

ובכלל גזירה זולד גזרו גם על כלי שלך שאיבדת או הנחת או שטחת בחוץ שהוא בחזקת טמא, ויש בזה כמה חילוקי דינים, ואלו הם:

א. המאבד ביום ומצא באותו יום, ברה"ר (דהיינו גם האבידה וגם המציאה) טהור. וברה"י לר"ש (טהרות פרק ח משנה ג), ולרמב"ם (פרק יח מהלכות שאר אבות הטומאה הלכה י) טמא מדרס (בכלי הראוי למדרס, ואם אינו ראוי טמא מגע הזב) וטמא מת (וצריך הזאת ג' וז'), ולראב"ד טהור גמור.

ב. המאבד ביום ועבר מקצת הלילה (או שאבד בלילה, ועבר מקצת הלילה), ברה"ר טמא מדרס (שמא עבר טמא עליו ולא ראהו), אבל א"צ לחשוש מטומאת מת (ויכול לטובלו ביום ההוא). וברה"י טמא מדרס וטמא מת.

ג. אם לא איבד אלא הניחו בכוונה או שכחו שם, ברה"ר אפ"י אם עבר מקצת הלילה טהור, וברה"י אם הניחו ביום ומצאו ביום טהור (חזו"א טהרות ז, ח), ואם עבר מקצת הלילה טמא מדרס וטהור מטומאת מת. ולכן אם הנחת (חוץ לירושלים) עגלה או אופניים בחצר במשך קצת מהלילה בלי לשומרון, הרי הם בחזקת טמאים.

ד. השוטח כלים לייבש, שאין לחוש שמא דרסו על הכלים, ברה"ר טהור, וברה"י טמא (ראשון לטומאה) שמא נגע בהם אדם טמא, אם לא ששומרם כל הזמן, אבל אם נתעלם מהם אפ"י לפי שעה טמאים [וגרע מהניח ביום ומצא ביום, דשכיח טפי

לג. ובמקדש דוד (מז, ב) כתב שבעל המאור מודה שאם מצא ברה"י שיש חשש טמא מת, וצ"ע דלא משמע כן בגמ' פסחים (יט, ב).

לד. כ"כ החזו"א (טהרות ז, ד), דהרי הוי אין בו דעת לישאל, וגם ברה"ר ספיקו טהור. אמנם בתפא"י (אות יג) כתב דהטעם דגזרו אף ברה"ר כיון דשכיחי נדה וגוי, וכתב במשנת טהרות דכוונתו דהוי ספק הרגיל ולהכי גזרו (וזה תלוי במחלוקת תוס' ורמב"ן חולין ב, ב בדין ספק השכיח ברה"ר), ולפ"ז אפ"י בירושלים גזרו. ובשוטח כלים כתב החזו"א (שם ח, ח) דגם בירושלים גזרו.

נגיעה כששטוחים על הכותל, ממונחים על הארץ (חזו"א שם אות ד). לכן כשרוצה לתלות בגדים לייבוש, יתלה רק מעל המרפסת שלו, ולא בחצר.

ה. וכ"ז בחצר אבל בביתו של חבר א"צ לחוש שטמאים נגעו בשום דבר אפי' אם איבד בתוך הבית ואח"כ מצא [וכתב המרומי שדה (פרה פרק יא משנה א), דדוקא דברים קטנים, אבל דברים גדולים כמו קרדום צריך לחשוש שאדם טמא נכנס לשם].

ו. סתם אוכלים אם נכללים בגזירת כלים (לחוש שטמאים, אם ידוע שנכשרו), תלוי בב' תירוצי התוס' בחולין ט, ב (חזו"א שם אות ו).

פרק ח

גזירת משקים

א. למדנו שמן התורה אדם וכלי נטמאים רק ע"י אב הטומאה, אבל אוכלין ומשקין שיכולים להיות רק ראשון לטומאה או שני ושלישי, אינם יכולים לטמא אדם וכלים, אמנם חז"ל גזרו שמשקין מטמאים כלים. וטעם הגזירה הוא מכיון שיש מיני משקין שמטמאים כלים (משקה זב וזבה), לא רצו חז"ל שנתבלבל בין המשקין שכן מטמאים ובין המשקין שאין מטמאים לכן גזרו שכל המשקים מטמאים כלים.

ב. לדעת הרמב"ם (פרק ז מהלכות שאר אבות הטומאה הלכה ב) מה שמשקין מטמאים כלים מדרבנן הוא רק אם מקור הטומאה הוא מחמת אב הטומאה, בין אב הטומאה דאורייתא (יולדת וחברותיה) בין אב הטומאה דרבנן (גוי), ואפ"ל אם יולדת נגעה בבתה (שהיא ראשון), ובתה נגעה במשקים, המשקים מטמאים כלים, שטומאה זו התחילה באב הטומאה, אבל אם אין הטומאה נובעת מאב הטומאה, למשל טומאת ידים, אין המשקין שנטמאים על ידה מטמאים כלים.

אבל רוב הראשונים (ר"ש טבול יום פרק ב משנה ב, רא"ש, ורע"ב שם, ראב"ד שם, ותוס' חגיגה כ, א ד"ה נימא) חולקים על הרמב"ם וסוברים שכל טומאה ואף טומאת ידים (דהיינו אפילו אם רק הסיח דעתו מידיו) מטמא משקין, ומשקין אלו מטמאין כלים מדרבנן.

משקים מטמאים כלים רק אם הם בדרגה של ראשון, אבל אם טבול יום נגע במשקה תרומה, הם שלישי, ובמשקה קודש נעשו רביעי (רמב"ם פרק י מהלכות שאר אבות הטומאה הלכה ד), ומשקים הללו אין מטמאים כלים (שם הלכה ה). אמנם יולדת שהיא טבולת יום ארוך, דעת הרמב"ם (פרק המהלכות טומאת משכב ומושב הלכה ד) דלענין קדשים היא כראשון, דהיינו אם נוגעת בבשר קדשים נעשים שני, ועושה שלישי ורביעי.

מכיון שטומאה זו דרבנן, רצו חז"ל שכולם יבינו שטומאת המשקין היא רק מדרבנן כדי שלא יבואו לשרוף תרומה אם נטמאה רק מחמת משקין [אמנם לאכלה גם כן א"א מכיון שנטמאה, וכיצד עושים, מניחים את התרומה במקום שלא יבואו לאוכלה עד שתסרח, ואם התרומה חמץ אפשר לשורפה בערב פסח], ולכן נתנו הרבה חילוקי דינים

במקום נגיעת המשקים, ועל ידי זה יהא ברור לכל אחד שהוא דין דרבנן, דמן התורה אין מקום לחילוקים אלו.

ואלו החילוקי דינים:

א. אם המשקין נגעו בתוך הכלי, אז הכלי נעשה שני לטומאה, ואם תרומה נוגעת באיזשהו חלק מהכלי נעשתה התרומה שלישי לטומאה (ואין שורפין כנ"ל). אם משקים טהורים נגעו באותו כלי, המשקין נעשים ראשון לטומאה ומטמאים אוכלים וכלים.

ב. אם נגעו המשקין בגב הכלי מבחוץ [לשיטת הרמב"ם (פרק ז מהלכות אבות הטומאה הלכה ג) אפי' כלי חרס, ולשיטת הראב"ד (שם) ורש"י (בכורות לח, א ד"ה ולא) כלי חרס לא], אז רק גב הכלי נטמא ולא תוכו, ולא ידית הכלי או כל מה שבולט מהכלי. ואם שוב נגעו משקין טהורים בגב אותו הכלי נטמאים ונעשים ראשון לטומאה, אבל אוכלים אפי' תרומה אינם נטמאים מגב הכלי.

ג. אם משקין טמאים נגעו בידית הכלי או דבר הבולט מהכלי, אז אין שום טומאה, ורק צריך לנגב את מקום הנגיעה.

ד. כל פרטי דינים אלו הם רק אם יש לכלי בית קיבול, אבל כלי שאין לו בית קיבול ומאיזה טעם שהוא מקבל טומאה מן התורה כגון כסא בטומאת מדרס או סכין מתכת, באופן כזה גם אם הנגיעה היתה רק בידית הכלי נטמא כל הכלי.

ה. כלים שאין להם בית קיבול ורק מקבלים טומאה מדרבנן, כגון שלחן, לדעת הרמב"ם (פרק כח מהלכות כלים הלכה ג), אם תחתית השלחן נטמאה במשקין אז רק התחתית טמאה, אבל לדעת הראב"ד (שם) לא נטמא כלל.

ו. כל חילוקי דינים אלו לא שייכים לענין קדשים, ולכן אם משקין טמאים נגעו בגב כלי או בידיתו מבחוץ, אין להשתמש בכלי זה לקדשים עד שיטביל הכלי. אם נגעו קדשים בכלים שנטמאו באופן כזה א"א לאוכלן, אבל גם לשורפן אי אפשר כי הטומאה היא רק מדרבנן, אלא מניחם בצד עד שיעשו נותר ואז שורפים אותם.

למשל, הכיור מלא כלים ועשית טעות חמורה ונטלת ידים (סתם ידים) מעליהם (ולדעת הרמב"ם, רחל היולדת נטלה ידים), עצור! צריך לעיין עתה בכל הכלים שמונחים שם: א) הסכו"ם של מתכת טמאים אם נגעו במים. ב) שאר הכלים, אם רק הידית נרטבה, אז אפשר לנגבם, וצריך לזכור לא להשתמש לקדשים. ג) אם נרטב גביהם, אפשר עדיין להשתמש בתוך הכלי לאכילה, אבל אם השתמשת למשקין ונשפכו ונגעו בגב הכלי, נטמאו המשקים ומטמאים את האוכלים. ד) אם נרטב תוך הכלי, אז כל הכלי נטמא, ומטמא תרומה וחלה, ומשקי חולין, וצריך לטובלם. ה) אם ספק אם נרטב, אז הכלי טהור מספק כיון שהטומאה רק מדרבנן ספיקה טהור.

פרק ט

טומאת ידים

חז"ל גזרו טומאה דרבנן על הידים שנעשו שניות לטומאה ופוסלות תרומה וקדשים, וישנם שני חלקים של טומאת ידים: א. אם נגעת בראשון לטומאה (בין אדם או כלי או אוכל או משקה) למרות שראשון לא מטמא אדם, אבל מדרבנן הוא מטמא ידים. ולכן אם נגעת בגננדל (אדם) שנגעה ברחל היולדת, או בכל אב הטומאה אחר, וכן אם נגעת בכף (כלי) שהיתה במגירה שרחל פתחה, או נגעת בעוגה (אוכל) שרחל אפתה, או בכל משקה טמא, בכל האופנים נטמאו הידים. נגיעה באוכל שהוא שני אינה מטמאת את הידים, כי הידים שלך יכולות להיות רק שניליה, ושני אינו יכול לעשות שני. יוצא מן הכלל הוא אם נגעת באחד מכתבי הקודש^ל, אז הידיים שלך נעשות שניות. ב. סתם ידים, דהיינו שהסחת דעתך מאז שנטלת ידים, ואינך יודע אם נגעת בטומאה או במשהו מלוכלך. ואפילו אם אכלת תרומה או קדשים, והחלטת שסיימת לאכול, הידיים שלך טמאות גם אם אתה אומר שאתה יודע שלא נגעו בשום דבר טמא, לפי שזה נחשב היסח הדעת (טהרות פרק ז משנה ח).

א. בכל מקרים אלו שהידיים נטמאו, הן נעשות שני, ופוסלות תרומה או קדשים, או חולין שנעשו על טהרת תרומה או קדשים [וגם יש איסור לטמא תרומה או קדשים או מעשר שני, ואפילו חולין על טהרת הקודש אסור מדרבנן לטמאות, ע' חולין קז, ב]. אוכל שהוא חולין או מעשר שני אינו נפסל [אבל לאכול פירות מעשר שני יש אומרים שצריך נטילת ידים^{לז}], אבל משקין נטמאים מידיים, ולכן אם

לה. תנן (ידים פרק ג משנה ב) כל הפוסל את התרומה מטמא את הידים. לדעת הר"ש מיירי לענין קודש והוא מדברי ר' יהושע אבל לרבנן היד אינו נעשה שלישי (לפסול קודש) אפי' מידו השניה, ודלא כהמשנה בחגיגה. וי"מ דקאי לענין תרומה (ע' תויו"ט), אבל לקודש יד מטמא חבירו כמתני' בחגיגה, אבל אם נטמאה ידו מחמת אוכלים שהם שניים לא שמענו (שפוסל לקודש). ולדעת הגר"א מתני' לענין קדשים ולרבנן ידו אינה נעשית שני, אבל נעשית שלישי מחמת כל הפוסל את התרומה, ופוסל קדשים, והרש"ש שם כתב דכן דעת הרמב"ם.

לו. לדעת רוב הראשונים תפילין ורצועותיהן ומזוזות בכלל, ולדעת הר"ש (ידים פרק ג משנה ב) ותוס' (חגיגה כד, ב ד"ה) ידים הבאות מחמת תפילין ומזוזות פוסלות רק לקודש.

לז. נחלקו הראשונים למסקנת הסוגיא בחגיגה (יה, ב), האם לרבנן צריך נט"י לפירות, ע' מאירי שם,

שטפת תפוח או נגעת בתפוח רטוב בסתם ידים, אתה מטמא את המים, והמים (שנעשו ראשון) מטמאים את התפוח לח.

ב. אם יד אחת נטמאה, אז רק היד הזו טמאה, ודי לרחוץ את אותה היד [וכדי לגעת בתרומה צריך שתהיה לך כוונה ברחיצה להיטהר בשביל תרומה לט], אולם לגבי קדשים (כגון שנגעת בקרבן תודה עם היד השניה) שתי הידיים נטמאות [י"א אפי' בלי נגיעה וי"א דוקא כשנגעה היד בחברתה], וזקוקות לטבילה (בבת אחת לדעת בעל המאור, ויבואר בפט"ו) במקוה של 40 סאה, בכוונה להיטהר בשביל קדשים.

ג. בבית המקדש אין טומאת ידים^מ. לדעת הרמב"ם (פרק ח מהלכות אבות הטומאה, וחזו"א ידים ז, טו) הכוונה שגם אם נטמאו הידים שלך מחוץ לבית המקדש, ואתה נוגע בקדשים בתוך בית המקדש, הקדשים טהורים, ואם הידים שלך נטמאו בפנים, אחרי שאתה יוצא מהבית המקדש, אתה מטמא מה שאתה נוגע בחוץ. אמנם יש אחרונים שכתבו שיש ראשונים אחרים הסוברים דלא כהרמב"ם, ודעתם שאין טומאת ידים במקדש פירושו שאינו נטמא בבית המקדש, אבל אם נטמאו בחוץ, הם מטמאים גם במקדש (ע' חזו"א ידים ז, יג-טו; קהלות יעקב זבחים טז; מנחת חינוך מצוה קו).

וגם הרמב"ם לא הביא דלפירות מע"ש צריך נטילה. אמנם במה שכן צריך נט"י (פת לכ"ע, ופירות למאירי) חמור מתרומה, דתרומה מותר לאכול ע"י מפה כשידיו טמאות, אבל מעשר שני אסור.

לח. דעת הרמב"ם (הקדמה למסכת ידים) דדוקא באופן שנטמאו הידים בודאי ולא מחמת סתם ידים, וי"א שחזר בו בחיבורו. עוד כתב הרמב"ם (זבים פרק ה משנה יב) דמשקים הבאים מחמת ידים אינם מטמאים חולין אלא רק תרומה ולא כלים וכן פסק בחיבורו (פרק ז מהלכות אבות הטומאה הלכה ב ופרק ח הלכה י), ורוב הראשונים חולקים.

לט. חולין יח, ב. ודעת התוס' שם דאם נטל ידיו שלא על דעת תרומה, אסור רק לאכול תרומה, אבל אינו פוסל תרומה בנגיעתו. והשפ"א בחגיגה שם, והמקדש דוד (טהרות מה) דייקו מדברי הרמב"ם (פי"ג מהלכות אבות הטומאה הלכה ב, ובפירושו זבים פרק ה משנה יב) דפוסל תרומה בנגיעתו (ובשיח יצחק חגיגה שם דחה הראיה מפיה"מ לרמב"ם). אמנם אינו מטמא משקה חולין (כמו שהקשו תוס' מכל הפוסל את התרומה מטמא משקים), דכלפי חולין אינו נקרא טמא כלל, והדין של כל הפוסל את התרומה, הכוונה שהוא בדרגת טומאה כזה שיש בכוחו לפסול תרומה.

מ. במצפה איתן זבחים (כ, ב) כתב דאפשר היינו דוקא לענין שאינו מטמא אוכל, אבל אסור לכהן לעבוד בידים טמאות. ומדברי הרמב"ן חולין (לג, א) משמע דמותר לכהן לעבוד. ומה שכתב הרמב"ן שם דאיכא טומאת ידים במקדש לבעלים האוכלים, שאר ראשונים לא הזכירו דבר זה.

ד. עד היכן בבית המקדש אין טומאת ידים? החזון איש (ידים ז, טו) מצדד שאפילו בעזרת נשים אין טומאת ידים, והמקדש דוד (מה, ד) מצדד שרק בעזרה, אבל לא בחדרים הפתוחים לעזרה אפילו שאתה יכול לאכול קדשים בהם. בבית המקדש השלישי יהיו חדרים מיוחדים שיהיו מיועדים לאכול קדשי קדשים (יחזקאל מב, יג), ולפי המלבי"ם (תבנית וצורת הבית אות נד) תהיה להם קדושת עזרה אפילו לשחיטה, וא"כ לא תהיה טומאת ידים בחדרים האלה (אפילו לפי המקדש דוד).

פרקי

טומאת אוכלים

א. למדנו שאדם וכלים מקבלים טומאה רק מאב הטומאה (טמא מת, יולדת וחברותיה, שרץ, נבלה, ומת עצמו אין צריך לומר שהרי הוא אבי אבות טומאה **מא**). אבל אוכלין ומשקין נטמאים אף מראשון לטומאה. זאת אומרת שאם אב הטומאה נגע בכפית, הכפית נעשית ראשון לטומאה ומטמאת אוכלין ומשקין להיות שני לטומאה. האוכלים שנעשים שני לטומאה אינם מטמאים עוד אוכלין של חולין או מעשר שני.

ולכן אם רחל היולדת נגעה בסיר [אם של מתכת בכל מקום, ואם של חרס אם הכניסה ידה^{מב} אל תוכו גם בלי לגעת], הסיר נעשה ראשון, והמקרוני שבפנים נעשה שני (בכלי חרס כל מה שבתוכו ואילו בכלי מתכת רק מה שנגע בסיר), ואם אדם טהור הוציא המקרוני והניחו על צלחת ושם נגע בשניצל, השניצל טהור [אמנם כ"ז רק כשהמקרוני יבש, אבל אם המקרוני יש עליו מים, המים מטמאים את השניצל כמו שיבואר].

ב. בחלה ותרומה אין הטומאה נפסקת בשני לטומאה אלא ממשיכה עד שליש לטומאה. ואם כן בציור הנ"ל אם המקרוני נגע בלחם שהוא תרומה, הלחם נהיה שליש לטומאה וצריך לשורפו. בקדשים (בשר הקרבן או חלות תודה לאחר שנשחט עליהן

מא. הנה אוכלים אינם יכולים להעשות אב הטומאה, והן תמיד בדרגה של ראשון לטומאה ואין יכולים לטמאות אדם וכלים. אמנם לענין המנין כדי להגיע לשני לטומאה כתבו התוס' בפסחים (ז, א ד"ה רביעי) בדעת רש"י דנראה דס"ל דאוכל יכול להיות אב הטומאה, למשל תפוח שהיה באהל המת דרגתו כאב הטומאה לענין שאם נגע בתפוז, התפוז ראשון, ואם התפוז נגע בלחם, הלחם שני (וע' תוס' ר"ד שם). אמנם הטורי אבן (חגיגה כג, א) כתב דאין דעת שאר המפרשים כן, וגם התניו"ט ורש"ש תי' רש"י באופן אחר עיי"ש. וגם סתימת הרמב"ם (פרק י מהלכות שאר אבות הטומאה הלכה ט) דאוכל לעולם אינו נעשה אב הטומאה.

מב. ולדעת הרמב"ם (פרק ח מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה ד) יולדת אינו מטמאה אם רק הכניסה ידה אלא צריך שיהא כל שיעור הטומאה בתוכה, וא"כ רק אם הכניסה כל גופה לתוכו טמא, והראב"ד חולק.

הזבח) אין הטומאה נפסקת בשלישי אלא ממשיכה עד רביעי לטומאה, ואם למשל התרומה (הלחם) שהיא שלישי לטומאה נגעה בבשר הקרבן, הבשר נפסל וצריך שריפה. אמנם אם החלה הנ"ל לא היתה תרומה, לא היתה פוסלת את בשר הקדשים, כיון שמעולם לא נטמאה החלה.

ג. חז"ל גזרו על משקין (טל, מים, יין, שמן זית, דם, חלב, דבש דבורים) להיות תמיד ראשון לטומאה ושוב עושין שני לטומאה.

על כן אם למשל המקרוני שהוא שני לטומאה נגע בחלב, והחלב נגע בדגים, והדגים נגעו במים, והמים ניתזו על צ'יפס, והצ'יפס נפל לתוך היין, והיין נטף על קוגל, והקוגל נגע בדבש, והדבש נפל על לביבות, והלביבות נגעו בשמן זית, וטיגנת ביצים בשמן זה, הביצים טמאות (עי' טבול יום פרק ב משנה ד).

ד. לדעת הרמב"ם (פרק טז מהלכות טומאת אוכלין הלכה ד) משקין אחרים כמו מיץ תפוזים או מיץ תפוחים, אם יש בהם אפילו טיפה של מים יש להם דין מים לענין טומאה, אבל לדעת הראב"ד צריך רוב מים. אבל מיץ בלי שום תערובת מים אין לו דין משקין.

ה. טבול יום יוצא מן הכלל בהלכה זו, לטבול יום יש דין שני ואינו מטמא חולין אבל פוסל את התרומה, אם נגע טבול יום ביין של תרומה, היין נטמא להיות שלישי ושוב אינו מטמא חולין או תרומה^{מג}, וכ"ש כלים. וכן לענין קודש, טבול יום עושה קודש רביעי בין אוכלין ומשקין, ואין המשקים מטמאים אוכל או משקה אחר אפי' של קודש, וכ"ש שאינו מטמא כלים.

ו. אוכל מקבל טומאה גם אם הוא רק פירור (י"א מן התורה וי"א מדרבנן), אבל בכדי לטמא אוכלים או משקין אחרים צריך שיעור כביצה. על כן אם רחל היולדת נגעה בפירור, והפירור נפל בקערה של אוכלים או משקין, אין נטמאין כי אין בו שיעור לטמא. אמנם יש שני אופנים שפירורים מצטרפים לשיעור כביצה, א. אם פירורים בשיעור כביצה נוגעים בדבר אחר בבת אחת. לדעת הרא"ש והגר"א (טהרות פרק א משנה ה) ורש"י ותוס' (זבחים לא, א) הם טמאים אפי' אין הפירורים ביחד. ולדעת הראב"ד (פרק

מג. ולענין התרומה שנעשתה שלישי האם פוסלת קדשים לעשותן רביעי, דעת התוס' פסחים (יד, ב ד"ה ואילו) שאינה עושה רביעי בקודש, והתוס' בחולין (פז, ב ד"ה משקה) כתבו כמה שיטות בזה.

ו מהלכות טומאת אוכלין הלכה יז) רק אם שתי החתיכות הטמאות נוגעות אחת בשני, אז יכולות לטמא בצירוף שניהן. ולדעת הרמב"ם (לפי הבנת החזו"א טבול יום ג, ד) שתי החתיכות צריכות להיות גוש אחד. ב. אם הפירורים מחוברים ע"י משקין, למשל דגני בקר בתוך קערה של חלב, הכל מצורף, ואם אוכל נגע בחתיכה שחציה בתוך החלב, על החלק היבש שמחוץ לחלב, הרי זה נחשב כאילו נגע בכביצה אוכל.

ז. השיעור הנ"ל לטמא נאמר רק באוכלין, אבל במשקין גם טיפה קטנה של משקין טמאים^{מד}, מטמאת אם נגעה באוכלין (כ"ה דעת הריב"א ור"י ור"ת בפסחים יד, א, והרמב"ם פרק ד מהלכות טומאת אוכלין הלכה ב, והראב"ד סוף פרק א מהלכות משכב ומושב. ודלא כדעת רש"י פסחים יז, ב, ותוס' חולין פז, ב, והר"ש כלים פרק א משנה ג, שסוברים שצריך שיעור רביעית). הדין הנ"ל שמשקין שנטמאו מטמאין דבר אחר להיות ראשון הוא רק מדרבנן וכמו שנתבאר, ולכן אם יש ספק אם נגעו, הוא נידון כספק דרבנן וטהור. יש עוד חילוק בין אוכלין למשקין, שאוכלין צריכים הכשר לקבל טומאה, ואילו משקין נטמאין גם בלי הכשר.

ח. אוכלים שנטמאו אי אפשר לטהר אותם (אלא אם נפסלו מאכילת כלב שאז שוב אינם נחשבים כאוכל ופקעה מהם הטומאה), וכן שאר משקים, אבל מים אם נטמאו יש להם הכשר על ידי השקה במקוה.

מד. יש מחלוקת אם צריך שתהא טופח על מנת להטפיה, או גם בטופח מטמא, ע' ר"ש טהרות (פרק א משנה ט ופרק ג משנה א), דנוטה לומר דצריך שתהא טופח ע"מ להטפיה, וכן דעת תוס' גיטין (טז, א ד"ה הנצוק). ובדעת הרמב"ם נחלקו המפרשים, דעת הגר"ח (פרק ז מהלכות טומאת אוכלים הלכה ה) דצריך טופח ע"מ להטפיה, ודעת החזו"א דסגי בטופח. וע' מקדש דוד (מד, ד) דדעתו דכל זה כלפי לטמא אחרים, אבל הטיפה עצמה נטמאה אפי' אין בה כדי להטפיה.

פתיחה לדיני הכשר

כתוב בתורה בפרשת שמייני (ויקרא יא, לד לז-לח), מכל האכל אשר יאכל אשר יבוא עליו מים יטמא, וכל משקה אשר ישתה (פירש"י ע"פ הת"כ שהכוונה שכל אוכל שהוכשר ע"י מים או ע"י כל מה שנקרא משקה, מקבל טומאה) בכל כלי יטמא. וכי יפל מנבלתם על כל זרע זרוע אשר יזרע טהור הוא (פירש"י שמכאן למדנו שלא נקרא אוכל עד שיוכשר). וכי יתן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו טמא הוא לכם (פירש"י שכיון שבאו עליו משקים אפי' משנגב מן המים מקבל טומאה כיון שירדה עליו תורת אוכל).

ט. התורה אומרת שאוכל אינו מקבל טומאה עד שאחד מז' משקין (טל, מים, יין, שמן זית, דם, חלב, ודבש דבורים) נופל על האוכל ברצון, וזהו הנקרא הכשר. רק אוכלים שאינם מחוברים לקרקע שייך להכשיר, ורק משקין שאינם מחוברים לקרקע מכשירים (לאפוקי מים במעין או במקוה שחשובים מחוברים ואינם מכשירים בעודם מחוברים). מכיון שהאוכלין הוכשרו ע"י המשקים שוב נחשבים מוכשרים גם אם יתייבשו.

י. המשנה (מכשירין פרק א משנה א) אומרת שכל משקה שתחלתו לרצון אע"פ שאין סופו לרצון הרי זה בכי יותן, ולדעת רוב הראשונים^{מה} הכוונה שכל משקה שהחשבתיו משקה אפילו אם נפל על האוכלין בטעות הוא מכשיר, וזהו משום שעיקר 'לרצון' הוא להחשיב את המשקין. יוצא מכלל זה הוא דם שחשוב משקין בעצם ולא צריך להחשיבו משקין.

מה. כל מה שכתבתי הוא לדעת רוב הראשונים, ודעת הרמב"ם דתחילתו לרצון קאי על הפירות, ולעולם צריך שיהא לרצון על הפירות, (וע' חזו"א מכשירין ו, ט). והנה דעת הרמב"ם (פרק יב הלכה א) דבעינן שינתנו עליהם מים לרצון הבעלים, והכ"מ הביא דהרשב"א חולק וסובר דאין צריך רצון הבעלים (וע' קצה"ח סימן תו אות א). ולכאורה אין כאן מחלוקת חדשה, אלא אם היה הרשב"א סובר כהרמב"ם דצריך שהמים יהיו לרצון על הפירות, היה מודה לו דדוקא הבעלים יכולים להכשירו, אלא דהרשב"א סובר כשאר הראשונים דכיון דהוחשבו המשקין אפי' נפלו על הפירות שלא לרצון, וכ"ש לרצון אחרים דמכשיר (וע' חזו"א שם א, ב). ודע דכתבו האחרונים דאפי' לרמב"ם אין צריך שיהא הבעלים על הממונות, אלא כל שעליו מוטל הטיפול והתיקון מקרי בעלים לענין זה, ע' בהערות מלואי חשן על הקצה"ח שם.

יא. ולכן אם אתה מדיח כלים ובטעות ניתזו מים על אוכלין הוכשרו בכך. גם אם הקב"ה פתח את השמים והוריד גשם, והוצאת את הכלים להדיח אותם שם, או ששמחת ברדת הגשם על כסא מלוכלך בחוץ, אם ניתזו המים הללו על פרי שלך הוכשר לקבל טומאה, מכיון שהחשבת את הגשם למשקה.

יב. הלכה זו היא רק אם החשבת את המים לתועלת דבר התלוש כמו כלים או כסא, אבל אם הילדים שיחקו עם גיר על המדרכה, ושמחת בגשמים שירדו על המדרכה וניקו אותה וכדומה אין זה מועיל להיחשב משקין להכשיר. אמנם אם הנחת דלי בחוץ לקבל גשמים היורדים, גם אם הכוונה היא להשתמש במים לשטוף את הקרקע, אעפ"כ נחשבו למשקין להכשיר לקבלת טומאה, כי זה נקרא רצון מ"ו.

יג. ישנם שני אופנים שנקרא שהחשבת 'לרצון', א. להחשיב את המים להשתמש בהם לשתיה ורחיצה וכדומה. למשל אם שטפת פרי במעין, כשהוצאת אותו (והמים אינם מחוברים) הוכשר לקבל טומאה, ב. אם המים אינם נוחים לך ואתה רוצה לסלקם ועשית פעולה להסירם, ג"ז אופן של חשיבות. ולכן אם אתה הולך בדרך, ובחסידי ד' התחיל לרדת המון גשם, ובאת הביתה רטוב לגמרי, וניערת את המעיל שלך מהגשם, עצם זה שאיכפת לך שיש מים על המעיל ועשית פעולה להסירם, מחשיב את המים, וע"כ אם ניתזו על פרי הוכשר לקבל טומאה. אמנם אם אתה מחביא את הפירות שלך כי אינך רוצה שוועלוועל ימצא אותם, והמקום הכי מתאים להחביאם הוא בתוך המקוה, לא הוכשרו לקבל טומאה גם כשאתה מוציא אותם.

יד. משקין טמאים מכשירים אפי' נפלו שלא לרצון. ולכן משקים שיוצאים מאדם טמא, בין אם הוא אב הטומאה או ראשון לטומאה, מכשיר לקבל טומאה מ"ז. ולכן

מו. ומה שכתב רש"י חולין (טז, א ד"ה לענין הכשר), ע' במהדורת עוז והדר אות נ' בשם הש"מ שמוחק תיבת 'מלאן'.

מז. ובפשטות כל משקה אפי' נגעה בו שרץ אם נפל על אוכלים שלא לרצון מכשירים, וכפשטות לשון הרמב"ם פרק ב הי"ג, וכן נראה לדעת הר"ש שכתב הטעם משום דטומאתם חושבתם, וזה שייך בכל משקים (ובא"ר כתב דהאי דינא לא משכחת לה אלא במשקים הבאים מטמא, דבשאר משקים היאך נטמאו, הרי גם משקים צריך מחשבה, ואם חשב עליהן אפי' משקים טהורים מכשירים אם נפלו שלא לרצון, וע' רש"ש וחזו"א סימן א' דמשכחת לה כשלא חישוב עליהן, למ"ד כלי טמא חושב משקה, ועכ"פ אם יש היכ"ת שמשקים

אם מעט רוק של רחל היולדת ניתז על תפוח, התפוח הוכשר לקבל טומאה ובאותה עת אף מקבל טומאה מהרוק הטמא. יוצא מכלל זה הוא טבול יום שאינו נחשב טמא לענין זה.

טו. המשנה מפרטת כמה דברים שנמכרים בשוק וצריך לחשוש שהוכשרו לקבל טומאה: **קמח**, מסתמא הוכשר לקבל טומאה כי החיטה נשטפת קודם שנטחן. **דגים**, מסתמא הוכשרו לקבל טומאה כי הדייג מהפך את הרשת להוציא את הדגים, ובאותה עת נופלים מים על הדגים (דגים אמנם חיים במים, אבל אינם נכשרים בכך, כי הרי א"א להכשיר בחיים, וגם אם מתו אינם נכשרים כי המים חשובים מחובר ומחובר אינו מכשיר). **ירקות**, מסתמא הוכשרו כי הדרך הוא להרטיבן כדי שיראו כאילו הם עדיין טריים. **בשר ועוף**, הוכשרו בדם שחיטה. כל האוכלין בשוק שהם בחזקת שהוכשרו הרי הם גם בחזקת טומאה כי כולם נוגעים בהם.

ולכן, מכיון שלכתחילה יותר טוב לאכול חולין בטהרה ובפרט בשבת קודש כמבואר בירושלמי, גננדל הטהורה תיקח את העוף לשוחט ואח"כ תחזור הביתה לעשות שרייה ומליחה ותשמור שלא יטמא, חיים יביא הביתה את הדגים החיים ויניחם באמבטיה עד שיהיו מוכנים להכניסם לכבוד שבת קודש. בתיאבון!

טז. קדשים אינם צריכים הכשר לקבל טומאה. וענבים שבצרון לעשות מהן יין הוכשרו מדרבנן.

יד ושומר

יז. אוכל מקבל טומאה לא רק כשנגעה הטומאה באוכל, אלא גם אם נגעה ביד האוכל^מ כמו הפיטם של התפוח, התפוח נטמא. כמו כן נגיעה בשומר הפרי כגון קליפתו, מטמאת את הפרי. וכמו כן לענין הכשר, משקין שנגעו ביד או שומר הפרי מכשירים את הפרי. ויש חילוק בין יד לשומר, דיד אינו נחשב כמו האוכל ולכן אינו

טומאים בלי מחשבה כו"ע מודו שמכשירים). ובתו"י כריתות יג. כתב שמשקים שנטמאו בשרץ אינו מכשיר, וע"ש בהגהות אהל משה שהגיה משקים של טמא שרץ, וגם זה מחודש.

מח. ולענין יד שחיברו בידי אדם, ע' תפא"י אהלות פרק ג משנה ד יכין אות מב, ועוקצין פרק ב משנה ה אות נו, וחזו"א עוקצין ב, יד.

מצטרף לשיעור כביצה לטמאות אחרים, אבל שומר לפרי נחשב כפרי, ומצטרף לשיעור כביצה. ובמסכת עוקצין (פרק א ופרק ב) מפרטת המשנה הרבה מיני אוכלים מתי נחשבים כיד ומתי כשומר.

פתיחה להלכות כלים

בפרשת שמיני (ויקרא יא, לב-לג) גבי טומאת שרץ כתוב שהשרץ מטמא כלי עץ, בגד, עור, ושק. ומטמא גם כל כלי חרס מתוכו [ומריבוי תיבת 'כל' מרבים גם כלי נתר]. ובפרשת מטות גבי מלחמות מדין (במדבר לא, כ) כתוב 'וכל בגד וכל כלי עור וכל מעשה עזים תתחטאו', והכוונה ב'כל מעשה עזים' לכלי עצם הבא מן העז. ועוד נאמר שם (פסוק כב) שיששה מיני מתכות שמקבלים טומאה והם, זהב, כסף, נחשת, ברזל, בדיל, ועופרת (באלומיניום יש מחלוקת אם הוא מקבל טומאה, התפארת ישראל (הקדמה אות מד) נקט דכל המתכות מקבלות טומאה, והאגרות משה (יו"ד חלק ב סימן קסד ו חלק ג סימן כב) נוטה לומר שאינו מקבל טומאה, וכ"כ האמות ליעקב (יו"ד סימן קכ סעיף א), וע' פרי תואר (שם אות ב). ומסיים הכתוב (פסוק כג) כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש (שצריך ליבון או הגעלה) וטהר, אך במי נדה יתחטא (לטהרו מטומאת מת). ולהלן בפרשה (פסוק נא) כשהביאו את השלל למשה כתוב 'כל כלי מעשה', ולמדו חז"ל דלענין טומאה צריך שיהא 'כלי מעשה', והגם דלא מיירי הפסוק לגבי טומאה כלל, למדוהו מגזירה שוה 'כלי כלי' ממה שכתוב בטומאת שרצים, דמיירי בטומאה. והרבה דינים לומדים מהגדרה זו שגדרה תורה שצריך שיהא כלי מעשה, ולשון הגמרא בשבת (קכג, א) 'טומאה כלי מעשה בעינן'. הרי שלענין כלי חרס כתוב בתורה שצריך שיהא לו תוך, ולענין עץ בגד עור ושק התורה כללה אותם בפרשה אחת, ולמדו חז"ל שצריך שכולם יהיו דומים לשק שמיטלטל מלא וריקן, והיינו מפני שיש לו בית קיבול (כן הוא לדעת רוב הראשונים, אבל לגר"א כלים פרק ב משנה א יש שיטה אחרת בזה), ולענין מתכת דלא איתקש לשק וגם כתוב 'כל דבר' אפי' אין לו בית קיבול מקבל טומאה.

כלי זכוכית גזרו עליהם חז"ל טומאה מדרבנן דדומים לכלי חרס כיון שעשויים מן החול. וכלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה אין להם שום טומאה כלל. פלסטיק אינו מן המינים הכתובים בתורה, ולכן דעת רוב הפוסקים שאינו מקבל טומאה כלל, ובמנחת יצחק (חלק ד סימן לו) נסתפק בזה. ולענין בגדים העשויים מפלסטיק ע' להלן פרק יג.

פרק יא

דיני כלי מתכת

התורה אומרת בכלי מתכת שכל דבר מקבל טומאה, כלומר שכל כלי שאתה עושה בו איזה שימוש אפילו אם אין לו בית קיבול כמו סכין, ואפילו אם הוא יותר ממ' סאה כמו מכונית, מקבל טומאה. אלא שיש כמה תנאים שיהא נקרא 'כלי מעשה' כדלהלן:

א. הכלי צריך להיות לגמרי גמור, ולכן כוס מתכת שעדיין מתוכנן לחרוט בה צורות שונות, גם אם היא כבר ראויה לשימוש, אינה מקבלת טומאה כי לא נגמרה מלאכתה.

ב. צריך שיהיה לו שם בפני עצמו ולא שיהיה טפל לכלי אחר^{מט}, למשל כיסוי סיר לא נקרא שיש לו שם בפני עצמו, שהרי קוראים לו המכסה של הסיר [ולדעת החזו"א הכוונה שאין לו תכלית בפני עצמה רק כל תכליתו הוא להיות משמש לסיר]. וכן קני מנורה, אין להם שם כלי לשעצמם אלא רק ע"י חיבורם למנורה, וע"כ אינם מקבלים טומאה.

אמנם בקני מנורה מה שאין מקבלים טומאה הוא רק כשאינם מחוברים למנורה, אבל בעודם מחוברים למנורה הם מקבלים טומאה מדין 'כל המחובר לטמא טמא', שע"י החיבור לדבר המקבל טומאה גם הוא נעשה ראוי לקבלת טומאה. ואם קיבל טומאה בעודו מחובר ונתפרק, לדעת רש"י בשבת (נט, א ד"ה הואיל) הטומאה נפקעת, ולדעת תוס' שם (ע"א ד"ה אלא) נשאר בטומאתו, ורק מכאן ולהבא אינו מקבל טומאה (וע' חזו"א כלים טז, ב).

כלי קיבול תמיד נחשב שיש לו שם לעצמו (ע' משנ"א פי"א מ"ב, וע' ח' הגר"ח פרק י הלכה טו שביאר באופן אחר, דטמא משום כלי קיבול כמו שאר כלים, אע"פ שאין לו שם בפני עצמו).

מט. ולדעת החזו"א (כלים יד, יז) אין עיקר הדבר תלוי בשם, אלא אם תשמישו בפני עצמו או רק בתורת נטפל לכלי אחר.

ג. אם הכלי מיועד לדבר שאינו מקבל טומאה כגון קרקע או דבר המחובר לקרקע (למשל צינור או ידית דלת), וכן כל דבר המיועד לשימוש לקרקע¹ ואפילו אינו מחובר לקרקע כגון עוצר דלתות, אין מקבל טומאה (כלים פרק יא משנה ב ומשנה אחרונה פרק יד משנה ג וחזו"א כלים יט, ז). וכמו כן מסמך וכדומה שעשוי להתחבר לכלי עץ שאין בו בית קיבול או לכלי שהוא יותר ממ' סאה שאינו מקבל טומאה, אינו מקבל טומאה גם קודם שנתחבר. אמנם המסמרים שקובעים בקרקע לתועלת אחיזת אוהל (כשעשוי ממין המקבל טומאה) אינם בכלל זה ומקבלים טומאה, כי זה נחשב שהמסמרים הם חלק מהאוהל שמקבל טומאה.

ד. בכלל ההלכה הנ"ל הוא אם יש כלי שמורכב משני חלקים, עץ ומתכת, צריך לדון איזה חלק הוא החלק העיקרי ואיזהו החלק הטפל, אם המתכת היא עיקר אזי הכלי נידון ככלי מתכות, אמנם אם המתכת היא רק לקישוט אזי דנין את הכלי ככלי עץ. גם באופן שהמתכת היא לתכלית יותר שימושית עדיין אפשר שיהיה טפל, למשל מפתח שהשיניים שלו של עץ, וקבועים בתוך לשון של מתכת, השיניים נחשבים כעיקר הכלי, ואינו מקבל טומאה דנחשב כפשוטי כלי עץ.

ה. רק כלי ששימושו לצורך אדם נחשב 'כלי מעשה' אבל כלי שמיועד לצורך בהמה או לצורך כלי אחר אינו מקבל טומאה. למשל יש שמוניחים מתכת מתחת לצואר הבהמה כדי שלא תיחנק ע"י החבל הקשור שם, וכן מתכת שמיועדת להיות בית אחיזה לכלי נחשב שתכליתה לצורך הכלי ואינה מקבלת טומאה. אמנם אעפ"כ זהו רק כשהוא לא מחובר לכלי, אבל אם הוא מחובר לכלי הוא מקבל טומאה כמו שכתבנו מקודם מדין כל המחובר לטמא טמא.

ו. אמנם אם תכלית הכלי היא לעזר ולסיוע האדם, אזי גם אם תשמישו לבהמה זה

ג. איתא בתוספתא כלים (ב"מ פרק ח הלכה ה) מרוכף של זמר טהור שלא נעשה אלא לשמש עם הקרקע, ופי' הגר"א שהוא כמין כלי זמר גדול, ומחמת כבידו כשהוא מנגן מניח אותו על הקרקע ומנגן. ושאלתי את מו"ר הגאון ר' שלמה מילר שליט"א, האם יש להביא ראיה מכאן למקור וכדו', ואמר לי שאין ראיה, דאפשר דדוקא התם שצריך להיות דוקא על הקרקע, דהקרקע בולעת את הקול, אבל כלי גדול שבעצם יכול להניחו ע"ג שולחן, אינו ענין לשימוש עם הקרקע, וגם מחמת שצריך להיות מחובר לחשמל, לא מקרי נעשה לשמש עם הקרקע, דבעצם יכולים לעשות בטריה כמו שעושים לרכב, אבל אין הקרקע מסייעת בתשמיש המקור. אמנם לשון הגר"א 'מפני כבידו' לא משמע כן, וצ"ע.

נחשב לצורך האדם, ולמשל הכלי שהבהמה אוכלת ממנו וכן כל דבר שמסייע לאדם להשתלט על הבהמה.

ז. כל תכשיט של אדם מקבל טומאה גם אם אינו 'כלי מעשה'. כלי שתכליתו להרעיש חשוב 'כלי מעשה', אבל צעצוע שאין עושים איתו דבר כגון בית בובות וכדומה אינו חשוב 'כלי מעשה' ואינו מקבל טומאה (כלים פרק כד משנה א), וכן כלי שעומד רק לנוי אינו נחשב ככלי מעשה (כ"כ החסדי דוד על התוספתא ב"מ פרק א, וערוך השולחן העתיד קצח, יד. ומש"כ הרמב"ם פרק ח מהלכות כלים הלכה ט דכל הפרצופות טמאות, צ"ע היאך הבין אם הוא סתם בובה, או דבר שמשתמשים בו).

פרק יב

דיני כלי עץ ועור

בכלי עץ ועור יש אופנים שמקבלים טומאה מן התורה, ויש אופנים שמקב"ט רק מדרבנן. תחילה נלמד את התנאים כדי לקבל טומאה מן התורה.

א. צריך שיהיה להם בית קיבול. לאפוקי צינור העשוי מעץ שאינו מקבל טומאה כי המים רק עוברים בו ואין לו בית קיבול.

ב. צריך שיהא נעשה בכוונה לקיבול. ולכן בצינור של עץ הנ"ל אפ"ל אם יש לו בית קיבול, אבל לא איכפת לו כלל, כיון שנעשה רק להעברת המים, אינו מקבל טומאה, אם לא שהבית קיבול נעשה כדי לקבל צרורות. וכן כיסוי סיר או קופסא אפ"ל אם יש לו בית קיבול, ואפשר להניח משהו בתוכו, אעפ"כ אינו מקבל טומאה כיון שלא נעשה לתכלית זו. יש שעושים כלי כדי להניח את רגלי הכיסאות עליהם, או כדי שלא תינזק הריצפה מהכיסאות או ליציבות הכיסא, אין כלי זה מקבל טומאה כי לא נעשה לתכלית קבלת הכיסא אלא רק לשמירת הרצפה או ליציבות הכיסא ואין זה נחשב כלי קיבול (רמב"ם פרק ב מהלכות כלים הלכה ד, וע' רש"י שבת סו, א ד"ה טמא). כמו כן כפפה של עור שלובשים אותה בעת שעוסק באוכל כדי שלא ינזק האוכל מזיעה וכדומה, הגם שיש בה בית קיבול לקבל את הידים, אעפ"כ אינה מקבלת טומאה כי עיקר תכליתה אינה לקבלת הזיעה או הידים אלא רק לשמירת האוכל (כלים פרק טז משנה ו).

ג. אין שיעור זמן שיהא הדבר שווה בתוך הבית קיבול כדי להחשיב אותו לבית קיבול, ולכן כף זבל (של עץ) שמטאטאים אל תוכה כדי לקחת ולהריק מיד לאשפה נחשב כלי קיבול. אבל אם אין צורך כלל בבית קיבול, למשל הכף הנ"ל אם לא נעשה להוצאה רק לטאטא בו כדי לאסוף לצד, הגם שיש בו בית קיבול אינו מקבל טומאה (כלים פרק טו משנה ה וחזו"א כ, ח, ועי' סוף פרק פ טו במשנה דמצודת העכברים).

ד. כלי עץ שכשהוא מלא אין מזיזים אותו כי הוא מדי גדול או כבד אינו מקבל

טומאה. חז"ל שיערו שאם מכיל ארבעים סאה, אין מטלטלים אותו מלא, ועל כן אינו מקבל טומאה.

ה. אם הוא כלי גדול יותר ממ' סאה **שעשוי** להזיזו (אף כשהוא מלא) מדי פעם כגון בימהנא על גלגלים^ג, לדעת הרמב"ם (פרק ג מהלכות כלים הלכה א) מקבל טומאה, ואילו לדעת הראב"ד (שם) אינו מקבל טומאה כי אם כשעיקר תכליתו הוא לזוז כגון עגלה^ג.

ו. כלי שבעיקרון אינו עשוי להזיזו כמו ארון ספרים קטן וכדומה, גם אם הוא פחות ממ' סאה אינו מקבל טומאה. לדעת הרמב"ם הלכה זו היא בכל כלי ואפילו בשלחן קטן שהוחלט שלא להזיזו אף פעם^ג, אמנם לדעת הראב"ד אין ההחלטה בלבד מספיקה אלא צריך שיהא מין כלי שעשוי לכך שלא להזיזו.

ז. הזזת הכלי כשעוברים דירה או לצורך צביעת החדר אינה גורמת לכלי להיחשב עשוי להיטלטל ועדיין אינו מקבל טומאה (תוס' חגיגה כו, ב ד"ה כלי).

ח. כשמשערים מ' סאה בכלי עץ יש למדוד גם את עובי הכלי, אבל רגלי הכלי אינן כלולות בחשבון.

ט. מגירות שאפשר לשלוף אותן מהארון אינן חשובות חלק מהארון ומקבלות טומאה (רמב"ם פרק ג הלכה ה). אמנם בארון ספרים גם אם אפשר לשלוף את המדפים ולפעמים שולפים אותם כדי להתאים למידת הספרים, זה חשוב כהזזת כלי

נא. ואם עשוי לטלטלו עם דברים בתוכו, כמו בבימה שעשוי לטלטלה כשיש בתוכה טליתות וספרים, אבל לא מלא ממש, נחלקו האחרונים בזה, ע' משנה אחרונה (פרק טו משנה א) וחזו"א (כ, יא). ודעת המהר"ם מרוטנברג (אהלות פרק ד משנה ב) דכלי גדול שאין עשוי לטלטלו אפי' ריקם אלא רק ע"י מוכני, אין מקבל טומאה כלל.

נב. וכן טלטול ע"י בהמות מקרי טלטול, אבל ע"י מים כמו בספינה לא מקרי טלטול. והחזו"א (אה"ע קמד, ח) נוטה לומר דגם ע"י מנוע כגון אוטו לא מקרי טלטול.

נג. ולשיטת רש"י שבת (מד, ב ד"ה מוכני) דשירה עשויה למרכבת אנשים, ואינה מקבלת טומאה כיון שהיא יותר ממ' סאה, צ"ע ממתני' פרק טו משנה א, וכתב החזו"א (כ, יא) דצ"ל דס"ל לרש"י דאינו מטלטל מלא ממש אינו קרוי מטלטל מלא.

נד. כך הבין הראב"ד בדעת הרמב"ם. ושיעור של מ' סאה הוא מן הסתם כשלא חשב על זה. ומש"כ בדעת הראב"ד הוא ע"פ החזו"א (כ, ט ושם יב; כא, ו).

לתועלת צביעה וכדומה שאינו גורם לכלי להיחשב כעשוי לטלטל ואינו מקבל טומאה.

י. כל זה הוא רק לענין כלי שאינו לתכלית ישיבה או עמידה עליו, אבל אם עשוי לישיב ולעמוד עליו, אפי' אין לו בית קיבול הרי זה עשוי למדרס ושוב מקבל טומאה לא רק ע"י מדרס^נ אלא אף במגע^נ. ובכלי שיש לו בית קיבול והוא יותר ממ' סאה נחלקו הראשונים (שבת מד, ב; פד, א) אם מקבל טומאת מדרס.

כל זה הוא מן התורה אבל מדרבנן ישנם ב' סוגי כלי עץ שמקבלים טומאה אפילו בלי בית קיבול: א. אם הכלי משמש את האדם, וגם משמש את משמשי האדם הוא מקבל טומאה. למשל שלחן^נ (או סטנדר) משמשים את האדם כי מניחים עליהם אוכלים בשביל האדם. בנוסף לזה הם גם משמשים את משמשי האדם כי מניחים עליהם גם כלים שהאדם משתמש בהם כגון כוס וצלחת וכדומה. ב. אם אינו משמש אדם, אלא את משמשי האדם, בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה, גם כן מקבל טומאה מדרבנן.

יש מחלוקת יסודית היאך לפרש 'בשעת מלאכה' ו'שלא בשעת מלאכה':

הראב"ד (עדיות פרק ג משנה ט וכפי שהסביר החזו"א כב, ז) מפרש שהוא תמיד ביחד עם כלי אחר שמקבל טומאה, ונטפל לו. למשל כיסוי קופסא קטנה של תכשיטים, אפי' כשהתכשיטים אינם נמצאים בקופסא, משאירים את המכסה על הקופסא כדי שלא תתלכלך, ועל כן אע"פ שהמכסה הוא פשוטי כלי עץ, הרי זה נהיה כחלק מהכלי ומקבל טומאה. אמנם אם הכלי הוא של פלסטיק שאינו מקבל טומאה, גם המכסה לא יקבל טומאה, כיון שאין הטומאה מצד עצמו אלא רק ממה שהוא נטפל לכלי. וכתב החזו"א דמסתבר דדוקא כשהמכסה הוא על הכלי הוא מקבל טומאה, אבל לא כשהוא בפני עצמו.

נה. ולדעת רש"י (שבת פד, א ד"ה והא) ורמב"ם (פרק א מהלכות מקואות הלכה ד), אין לו טהרה אם נטמא, ולדעת תוס' שם והראב"ד שם יש לו טהרה.

נו. ובדעת הרמב"ם (פרק א מהלכות כלים הלכה ז) דמשמע דאינו מטמא אלא רק במדרס, ע' מפתח שם.

נז. ודעת כמה ראשונים דשלחן טמא מן התורה, (והדרשא בתו"כ לאו אסמכתא), וכן דעת הגר"א (א"ר פרק ב משנה א) דטמא מה"ת דגדר כלי קיבול היינו שעשוי לקבל אע"פ שאין לו מחיצות, ודוקא כלי חרס צריך תנוך ושולחן של זכוכית טהור דינו כחרס דבעי תוך (שם פרק ל משנה א). ובשו"ע (או"ח סימן תרכט סעיף ז) הביא הגר"א דעת הראשונים דשולחן מקבל טומאה רק מדרבנן.

אמנם הגר"א (פרק טז משנה ז ופרק כב משנה א) מפרש שהכוונה שהכלי תמיד בשימוש, למשל כשיש דברים בקופסא אז זה נקרא בשעת מלאכה, וכשאין דברים בקופסא או שהמכסה לא נמצא על הקופסא, ושמים דברים על המכסה, זה נקרא שלא בשעת מלאכה. דוגמא נוספת, עמוד עץ המיועד להנחת כוסות באמצע השתיה ולהשאיר לאחר השתיה, באמצע השתיה זה נקרא בשעת מלאכה, ולאחר השתיה זה נקרא שלא בשעת מלאכה. לדעת הגר"א אפ"י העמוד מיועד לכוסות פלסטיק, מקבל טומאה, כיון שטומאתו מצד עצמו ולא משום שנטפל לדבר אחר.

לדעת התוס' (סוכה ה. ד"ה מסגרתו, מנחות צו, ב ד"ה לדברי) יש אופן שלישי שמקבל טומאה מדרבנן, אם הכלי רחב, שגם אם אינו משמש משמשי אדם אלא רק את האדם בעצמו, כגון קרש שחותכים עליו, שאפשר לשים אוכל עליו, הרי זה מקבל טומאה מדרבנן^{נח} כי זה דומה לבית קיבול.

אמנם אם חסר אחד מן התנאים הנ"ל אינו מקבל טומאה אפ"י מדרבנן. ולכן סולם^{נט} או מקל של זקנים מכיון שמשמש רק את האדם אינו מקבל טומאה כלל, וכן דפוס עץ שעושים כלים עליו אינו מקבל טומאה כיון שמשמש רק תשמישי האדם (ע' כ"ז ברמב"ם פרק ד הלכה א).

סתם קרש עץ (אפ"י משתמש לחתוך עליו) אינו מקבל טומאה עד שלכה"פ יצבע אותו, דדוקא כלים מקבלים טומאה, אבל ע"י צבע מועיל להחשיב שיש לו צורת כלי לדעת הרמב"ם (כלים פרק טו משנה ב) או שהצבע מראה שנתייחד לתועלת אותו תשמיש ואינו חד פעמי (ראב"ד שם).

כלי עזר

עזר דומה לעץ בהלכותיו, אם יש לו בית קיבול, כמו תיק תפילין או ארנק, מקבל טומאה מן התורה, אבל תיק עזר שאינו סגור מכל הצדדים ולא נעשה לקבל את הכלי, אלא שכורכים אותו כדי לשמור על הכלי, אז יש לו דין של פשוטי כלי עזר שאם

נח. לכאורה גם הרמב"ם מודה כאן דלפעמים מניחים על זה את הסכין, דהא ארובה של נחתומים כתב התפא"י דהוי משמשי אדם וכלים ביחד, אע"ג דעיקרו נעשה לערוך עליה.

נט. וי"א דוקא כשהשליבות על גבי ירכותיו, אבל אם הירכות מנוקבות, הוי בית קיבול העשוי למלאות דלדעת הרמב"ם אפשר דטמא, ע' שו"ע או"ח (סימן תרמט סעיף ז) ובביאור הגר"א שם.

משתמשים בו כל הזמן^ט, כגון כיסוי טלפון, אז הוא מקבל טומאה מדרבנן, אבל אם אינו בשימוש בכל עת כגון שמוציא את הטלפון מהכיסוי בעת השימוש^{סא} אז אינו מקבל טומאה^{סב} (עי' פרק טז משנה ח).

מפת שלחן שנעשתה מעור מקבלת טומאה מדרבנן כמו ששלחן מקבל טומאה (רמב"ם פרק א הלכה י). בגדי עור מקבלים טומאה מן התורה או משום שמשמרים את גוף האדם ועל כן נקראים 'מטלטל מלא' (חזו"א ה, ג; כא, ז) או שבגדים אינם צריכים להיות 'מקבל' (שם כח, א).

כלי זכוכית

חז"ל גזרו טומאה בכלי זכוכית משום שדומה לכלי חרס שברייתו מן החול. ומטמא בנגיעת תוכו וכן מגבו, ונחלקו הראשונים אם מטמא מאוירו (לרמב"ם וראב"ד פרק א מהלכות כלים הלכה ה, אינו מטמא מאוירו, ולתוס' שבת טז, א ד"ה אלא, מטמא מאוירו).

מכיון שטומאת כלי זכוכית היא רק מדרבנן, לא גזרו טומאה בפשוטי כלי זכוכית, ולכן שלחן זכוכית אינו מקבל טומאה (כלים פרק ל משנה א). שלחן של עץ שמכוסה בזכוכית אינו מקבל טומאה כי השימוש נעשה בזכוכית ולא בעץ (פרק כב משנה א; חגיגה כו, ב). וה"ה בדף של עץ שחותכים עליו את החלה, אם זהו רק עץ, מקבל טומאה לדעת התוס' כיון שרחב, אבל אם יש לו כיסוי זכוכית אינו מקבל טומאה.

ס. כן הוא לדעת הרמב"ם והגר"א, והחזו"א (כא, ח) ביאר דיש לו דין מקבלים (שטמא מן התורה) כיון דנעשה להגנת הכלי חשיב מטלטל מלא, וא"צ שיהא משמש בשעת מלאכה, והנידון מה נקרא עשוי לתיק ומה נקרא עשוי לחיפוי הוא, האם נחשב ככלי בפנ"ע או רק נטפל לכלי אחר. ובמשנה אחרונה נקט דאם נעשה רק להגן על הכלי לא חשיב כלי קיבול, אפי' אם סגור לגמרי. ולענין מה דאיתא במשנה (כלים פרק טז משנה ח) דאם נותנו מן הצד טהור, הרמב"ם השמיטו, וע' משנה אחרונה דאפשר דלא קיימ"ל כן.

סא. ע' משנה אחרונה שתמה דסכין לעולם מוציאת לפני ההשתמשות, וע' לשון הראב"ד בתו"כ (שמיני פרק ח הלכה ו), וז"ל עוד נראה לי כי התיק הוא קבוע מן החיפוי, כי התיק אפי' בשעה שמוליך עמו על ירכו מוליך עם תיק, כמו הסייף והסכין והפגיון, ולפיכך הרי הם ככלים עצמם, אבל חיפוי הכלים אינן כל שעה עמהם שבשעה שאוחזן בידו מסיר את חיפויין.

סב. אבל דעת התוס' בשבת (סג, ב ד"ה מנין) דעור רך לעולם חשיב כלי קיבול כיון שראוי לקפל, וע' רע"א (פרק כו משנה ב) שהקשה על תוס', וע' תפא"י שם. והחזו"א (ה, ג) כתב דתוס' מיירי דוקא בה' על ה'.

כלי זכוכית שנטמאו, נחלקו הראשונים אם יש להם טהרה במקוה, או הרי הם ככלי חרס שאין להם טהרה אלא בשבירה, לדעת הרמב"ם (פרק א מהלכות כלים הלכה ה) אין להם טהרה, ולדעת הר"ש (סוף כלים) והגר"א (יו"ד סימן קכ ס"ק יט) יש להם טהרה במקוה.

כלי חרס

כלי חרס כדי לקבל טומאה צריך שיהא לו תוך שעשוי לקבלה, ומקבל טומאה מאוירו ורק מתוכו^{סג}. כלי חרס אינו יכול להיות אב הטומאה, ולכן אפ"י נטמא ממת לעולם נעשה ראשון לטומאה, וכשנטמא בכחו רק לטמא אוכלים משקים וידים שמקבלים טומאה מראשון. כלי חרס שנטמא מטמא אחרים אם נפלה טומאה לאוירו או שנגעה מאחוריו. כלי חרס אינו יכול להיות מדרס. דעת הרמב"ם (פרק ח מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה ד) דאם יולדת וחברותיה תחבו ידן לאויר כלי חרס אינו נטמא, דצריך שתהא כל הטומאה בפנים, משא"כ יולדת וחברותיה, אבר אחד אינו נקרא יולדת, אלא כל הגוף ביחד יש לו את השם יולדת או נדה^{סד}, והראב"ד חולק עליו. ואם נגעה בתוכה נחלקו האחרונים בדעת הרמב"ם אם מודה דעל ידי מגע תוכה נטמא הכלי אפ"י הכניסה רק אצבעה^{סה}. כדי לקבל טומאה ולטמא אחרים צריך שתהא הטומאה בתוכה, ולא בתוך תוכה, אבל אם יש כלי בתוך הכלי חרס, והפנימי עודף מבחוץ, ונפלה טומאה בכלי הפנימי, אין האוכלים שבחיצון טמאים, וכן אם היתה טומאה בחיצון, האוכלים שבפנימי טהורים.

ולכן צריכים לזהר מאד ששום טומאה (אפ"י משקים שנטמאו מחמת ידיים) לא תיכנס לאויר ה'קראק פאט' העשוי מחרס, שלא יטמא, ויטמא החמין של שבת. ומה שמניחים

סג. ונחלקו הראשונים אם יש דין יד לכלי חרס שיכניס טומאה לתוכו על ידי שנגע ביד, דעת רוב ראשונים שאין דין יד, ודעת הרשב"א (חולין קיח, א) דיש דין יד לכ"ח.

סד. ולענין שאר טמאים, דעת הגר"ח (שם) והחזו"א (טהרות ה, כא) דדוקא אלו אבל טמאי מת או מגע טמא מת אפ"י הכניסו מקצתן לאויר כ"ח נטמא. ודעת האו"ש (פרק יד מהלכות אבות הטומאה הלכה ח) וזכר יצחק (סימן נא) ומקדש דוד (סימן מח) דהוא בכל טומאות אדם. ובמקדש דוד כתב דגם בשרץ ונבילה צריך שיהא כל שיעור המטמא בפנים, וכ"כ במשנת ר"א (סימן כט).

סה. במשנת ר"א (טהרות סימן כט) האריך דלדעת הרא"ש איכא דין מגע בכלי חרס, אבל לשיטת הרמב"ם אין דין מגע בשאר טומאות, אבל בזב וחבריו נתחדש דין טומאת מגע מתוכו לכן אם נגע מקצת שיעור הטומאה בכ"ח נטמא לדעת הרמב"ם, וכ"כ בזכר יצחק שם, וכ"כ בכתבי הגרי"ז (בכורות לה) דאיכא דין מגע תוכו לרמב"ם. ומדברי הגר"ח (פרק ח מהלכות משכב ומושב הלכה ד) מבואר דנקט בדעת הרמב"ם דאין דין מגע כלל, וכ"כ בחי' הגר"ח על הש"ס בסוגיא דקומקום שניקב.

האוכל בתוך שקית פלסטיק, אף שהשקית בולטת לחוץ, מ"מ השקית אינה נחשבת לכלי,
ולכן אינו נחשב ככלי בתוך כלי.

פרק יג

טומאת בגדים

א. כל דבר ארוג, בין מצמר או פשתים בין כותנה או משי, כל מין שלא בא מן המים מקבל טומאה [ולענין פוליאסטר יש מחלוקת אחרונים^{סו}], בין שנעשה ללבישה או לתשמישי האדם^{סז}. אבל בגד שנעשה במיוחד לשמש כלי אחר כגון כיסוי כלי,

סו. פוליאסטר נעשה מפטרוליאום, זהו חומר המצוי באדמה מתחת למים, ודנו הפוסקים מה דינו. האגרות משה (יו"ד חלק ג סימן נג) והגרי"ש אלישיב (קובץ תשובות חלק א סימן א) סוברים שמה שנמצא עמוק מתחת לאדמה אינו מקבל טומאה ורק מה שנמצא בגידולי קרקע גם אם הוא עצמו אינו גדל מהקרקע מקבל טומאה. מאידך, המנחת שלמה (חלק ב סימן עג, ד) סובר שמכיון שפטרוליאום לא קשור למים הוא מקבל טומאה [ועיין באור לציון חלק א סימן ג שדן אם צריך 'גדל במים' או מספיק 'נמצא במים' לטהר].

בגד שנעשה ממין הגדל במים שמעיקר הדין אינו מקבל טומאה, אם קשור בו אפילו חוט אחד של גידולי קרקע מקבל טומאה, ולפי"ז גם חליפה שכתוב עליה שהיא מאה אחוז פוליאסטר מקבלת טומאה מכיון שיש בה שכבה פנימית העשויה מחתיכות של כל סוגי בגדים שזהו גידולי קרקע.

יש עוד סוג פוליאסטר שנעשה מבסיס גידולי קרקע (קנה סוכר) ומקבל טומאה. ואם יש ספק בבגד מאיזה סוג פוליאסטר הוא נעשה, אם על בסיס גידולי קרקע או לא, הולכים אחר הרוב המצוי שהוא מהסוג של פטרוליאום.

יש עוד מחלוקת לענין גומי, החזו"א (יו"ד סימן קכו, ז) סובר שבגד מקבל טומאה רק אם נעשה ממין דבר שיכול להיות חוט, בניגוד לגומי שאינו נעשה חוט, אבל האגרות משה (הני"ל) והמהרש"ם (חלק א סימן ב) והמנח"י (חלק ד סימן קיח) סוברים שגם אם אינו נעשה חוט עדיין הוא מקבל טומאה. וכ"ז בגומי טבעי, אמנם כיום רוב הגומי המצוי הוא סינטטי, ודינו כפוליאסטר.

סז. דין זה נראה דיש בו מחלוקת גדולה, דהנה בהיהא דמטלנית שהתקינה לפקק ולקנח, כתב הרי"ף דזהו סיבה לטהר דמעשה מוך בעלמא הוא, וכ"כ הראב"ד (סוף פרק כב), ובילון אמרו בגמ' (ביצה יד, ב) דטמא משום דהשמש מתחמם בו, וכן במטפחת ספרים מבואר בירושלמי (כלאים פרק ט הלכה ב) דטמא משום דמניחה בחיקו ומניח ס"ת עליה או משום שמחמם בה ידיו. אמנם הרמב"ם בפ"י המשנה כתב דפקק ולקנח הוא סיבה לטמאות, ובילון לא הזכיר טעמא דגמ', וכתב הצ"ח שם דס"ל כדעת הבה"ג דא"צ טעם לטמאות. וצ"ל דהא דמנה הרמב"ם (פרק כז הלכה יב-טו) כל אלו שאין טמאים משום שאינם תשמישי אדם, הכוונה שהם תשמישי כלים, או שאין עושים שום דבר עם זה, וכן

או בגדי ספר תורה מצויירים, ואין לו בית קיבול, ולא עוטפים את הכלי מכל צד (דאז הוא דומה לבית קיבול, ע' כלים פרק כד משנה יב) אלא רק מכסים אותו, אין מקבל טומאה (רמב"ם פרק כז מהלכות כלים הלכה יג). לבדים הגם שאינם ארוגים מקבלים טומאה (תו"כ פ' שמיני, ורמב"ם פרק א מהלכות כלים הלכה יא).

ב. תמונה מבד אינה נחשבת משמשי אדם ואינה מקבלת טומאה. מגבת או וילון נחשבים משמשי אדם ומקבלים טומאה. גם סמרטוט קטן שמשמשים בו לנקות או במקום פקק או לאחוז סיר נחשב משמשי אדם ומקבל טומאה. זוהי דעת הרמב"ם, אבל יש ראשונים שסוברים שוילון או סמרטוט אינם נחשבים כבגד, אם לא שמשמש בהם לפעמים לכסות גופו לחימום, שאז נחשב בגד ומקבל טומאה.

ג. סינר שמלבישים אותו מעל גבי הבגדים, לדעת התפא"י (פרק כד משנה יד) אינו נחשב בגד, ולדעת המשנה אחרונה אם לובשים אותו בצורה רגילה כמו חולצה נחשב בגד. אמנם נראה שהתפא"י חולק על זה. מעיל גשם נחשב בגד כי הוא מגן על האדם. כיסוי חלות נראה שהוא כמו משמשי כלים ואינו נחשב בגד לקבלת טומאה.

ד. שיעור בגד לקבל טומאה תלוי בכמה דברים, אם נעשה לתכלית ופעולה מסוימת [או אפילו אם נחתך מעט מבגד לתכלית מסויימת (חזו"א ל, כה; לב, יב)] אז גם אם הוא קטן מאוד נחשב בגד לקבלת טומאה. אם מתוכנן לעשות בגד מסויים כל שלא גמר הבגד עדיין אינו מקבל טומאה, (כ"כ החזו"א ה, ב וה' ומשנה אחרונה פרק כז משנה ז, ומש"כ החזו"א לב, ג אינו מוכח שחזר בו. אמנם במקדש דוד סימן נג כתב דפשוטת המשנה פרק כז משנה א והרמב"ם דמקבל טומאה מיד כשהגיע לג' על ג').

לשחוק הוי כמו צורה על הקיר שאין זה נקרא השתמשות כלל, משא"כ וילון, משמש להסתיר. וקצת משמע כן ממש"כ הרמב"ם (פרק א הלכה יא) דכל שהוא אריג נקרא בגד לענין טומאה. אמנם החזו"א (כה, ב) כתב בדעת הרמב"ם כהרי"ף דשימוש פקיקה ניעור וקינוח אינו שימוש בגד, וכ"כ (ל, יד) גבי בגד להצלת לכלוך וזיעה, והא דלאחיה (מעילה יח, א) טמא, הוא מדרבנן דתשמיש חשוב הוא אבל לא מקרי לבוש. [ואולי אפשר לפרש בדעת הרמב"ם דבגד הוא רק מה שלובשים, ושאר דברים דטמאים הוא משום כלי קיבול, ומש"כ הרמב"ם בכמה דברים דטהור משום דאינו תשמישי אדם, משום דמצינו דהיכא דיש לו בית קיבול טמא משום בית קיבול, ואם אין לו בית קיבול טמא מדרבנן אם הוא משמשי אדם וכלים, ומכיון דתשמישים אלו אין נקראים תשמישי אדם, אינו טמא אפי' מדרבנן.] לכאורה בדי בדיקה לרי"ף אינם מקבלים טומאה, ולרמב"ם מקבלים טומאה.

אם לא היתה מדה מסויימת מתוכננת, או אם נקרעה מבגד גדול יותר, באופן כזה השיעור הוא ג' על ג' אצבעות^{סח}. לדעת הרמב"ם זהו רק בבגד צמר ופשתים, אבל בשאר מינים צריך לכה"פ ג' על ג' טפחים, ולדעת ראשונים אחרים (עי' שו"ע או"ח סימן ט) גם מינים אחרים דינם כצמר ופשתים. הטעם שג' על ג' אצבעות מקבל טומאה הגם שזה לא בגד, משום שיש לו חשיבות קצת כיון שראוי להשתמש בו לטלאי ולהיות חלק מבגד (רש"י שבת כט, א ד"ה חוץ), או שראוי לקפל ולהצניע בתוכו משהו (תוס' שם סג, ב ד"ה מנין), אמנם אם אינו מחשיב את זה, וזרקו לאשפה אינו מקבל טומאה (פרק כז משנה יב). אבל בגד ג' על ג' טפחים שזרקו לאשפה עדיין מקבל טומאה.

ה. הזכרנו שלשה אופנים שבגד מקבל טומאה: א. אם נעשה לתכלית מסוימת שיעורו בכל שהוא. ב. ג' על ג'. ג. אם יש לו בית קיבול, גם אם רק מקבל כל שהוא. ויש עוד שני אופנים: ד. אם נעשה הבגד למדרס (סדין למיטה) השיעור הוא ג' על ג' טפחים (כדי לקבל טומאת מדרס, ופחות מזה מקבל טומאת מת כל שהוא ג' על ג' אצבעות כנ"ל). ה. אם הוא אוהל למת, לדעת הרמב"ם והרע"ב השיעור הוא טפח ולדעת הגר"א כל שהוא.

ו. בגד הנעשה מעור גם כן נחשב כבגד לדעת החזו"א וקה"י (טהרות סימן י'), ולפ"ז שטריימל מקבל טומאה מן התורה^{סט}.

סח. לרש"י (שבת כט, א ד"ה חוץ) משום דעומד לטלאי (וטומאתו משום בגד), ולתוס' (שם סג, ב ד"ה מנין) משום דראוי לקפל (וטומאתו משום כלי קיבול, וי"א דכל בגדים טומאתן משום דמקבלים), וע' חזו"א (לב, טו) דהוא בצירוף שני הטעמים ביחד. והנה לכאורה זהו כ"ז שלא ייחדו לתשמיש מיוחד, אבל אם ייחדו ועשה בו שינוי מעשה, שוב אין לטמאות אריג כל שהו משום דראוי לקיפול כשאינו עומד לכך. אמנם באג"מ (או"ח חלק א סימן קעז) נקט דאריג כל שהו שייחדו לתריסין טמא אף שאינו בגד או כלי קיבול, וצ"ע.

סט. התוס' שבת (סג, ב ד"ה מנין) הקשו על אריג כל שהו אמאי מקבל טומאה הא אינו מטלטל מלא וריקן, ות"י כיון דראוי לקבל ולהניח דבר בתוכה מקבל טומאה. וכתב החזו"א (חזו"א ה, ג; כא, ז) דהא דלא הקשו תוס' על בגד רגיל, צ"ל דמה שלובש על הגוף נחשב שמקבל הגוף. עוד כתב (כח, א) דלולי דברי התוס' היה אפשר לומר דבגד לא איתקש לשק לענין זה וא"צ שיהא מטלטל מלא וריקן, אלא הוא טומאה מחודשת. ולפי הטעם דחשיב שמקבל הגוף, ודאי בגד עור מקבל טומאה מן התורה. וגם לפי הטעם דבגד לא איתקש לשק, וטומאת בגדים היא טומאה מחודשת, וצריך לדון אם עור נקרא

פרק יד

החומרות בתרומה

א. טבילת האדם והכלים שמשתמשים או נוגעים בתרומה צריך שתהא על דעת להיות טהור לתרומה (חגיגה יח, ב). ואם טבל ולא החזיק עצמו לאכול תרומה הרי זה כאילו לא טבל^ע. י"א דהרי הוא כטמא ופוסל תרומה בנגיעה, וי"א דאינו אלא אסור

בגד, הרי במשנה פרק טז משנה ד איתא דסקרטיא מקבל טומאה, ופי' הרע"ב עור שלובשים בשעת מלאכה, וכ"כ הגר"א שם דסקרטיא וקטבליא שניהם מיני מלבוש, אלא שקטבליא הוא עור פשוט. [אבל הרמב"ם פי' כלי שאוכלים עליו, ולפי פירושו אין ראייה.] אמנם באמת אינו ראייה משם דהרי שנינו בפרק כו משנה ה דעור סקרטיא ועור קטבליא טמאים מדרס, ולכן פשוט דטמא טמת מת ולאוי משום בגד (ומש"כ הקה"י שם תמוה). אמנם המקדש דוד (סימן נג ס"ק ד) כתב דדעת הרמב"ם אם אכן דבגד א"צ שיהא מטלטל מלא וריקם, ורק כלים צריך שיהיו מטלטלין מלא וריקם, והגדר לחלק בין בגד לכלי הוא, דכל שטווי ואריג הוי בגד, ואם לא הוי כלי, אבל דעת תוס' אינה כן, אלא גם בגד צריך שיהא מטלטל מלא וריקם, והתי' שתי' תוס' משום דראוי לקיפול אף שאינו עומד לקיפול הוא דין מחודש בבגד שיש ריבוי או בגד, אבל שק דלא נתרבה, אינו מספיק שיהא ראוי לקיפול, אלא צריך שיהא עומד לכך. והא דמצינו קבלת טומאה גבי סנדל שהוא כלי, כתב המקדש דוד (סימן נד ס"ק ג) משום הדין דכל המטמא מדרס מטמא שאר טומאות. ולפי"ד, שטריימל אינו מקבל טומאה מן התורה מצד שהוא בגד עור, וגם טומאה דרבנן, הגם שכתב הרמב"ם (פרק א מהלכות כלים הלכה י) דגזרו טומאה דרבנן על פשוטי כלי עור, הגדר הוא כמו כלי עץ (כמש"כ בפיה"מ פרק טז משנה ד) דדוקא משמשי אדם ותשמישי אדם, ולפי תוס' ברחב הרבה, אבל אם הוא רק תשמישי אדם אינו מקבל טומאה כלל. מיהו כל זה מצד העור, אבל הכיפה שבתוכו הוא בגד, והכל טמא משום כל המחובר לטמא טמא, ע' חזו"א (שם לב, ז).

ויש שטענו דאין זה נחשב כבגד עור, כיון דהעור אינו חשוב כלל, ואינו נמצא שם אלא בשביל הנוצות, אמנם לכאורה מקבל טומאה משום 'כל מעשה עזים', דמיניה מרבינן (חולין כה, ב וע' רמב"ם פיה"מ כלים פרק ב משנה א) כל דבר הבא מן העזים, וה"ה כל בהמה וחיה, אם עשה כלי ממנה. אלא דריבוי זה היינו דהוי כלי (ולא בגד), וצריך שיהא מטלטל מלא וריקם, אמנם לפי החזו"א הנ"ל דזה נחשב דמקבל לגוף, יש לטמאותו מדין כלי קיבול.

ע. ומעלה זו יש גם במעשר שני, שצריך לטבול להיות טהור למעשר שני, ובגדי אוכלי חולין בטהרה מדרס לאוכלי מעשר שני. אמנם מעשר שני אינו כמו תרומה, ואם טבל למע"ש אסור בתרומה, וכן בגדי אוכלי מעשר שני מדרס לאוכלי תרומה.

מלאכול בתרומה, אבל אינו פוסל בנגיעה עא.

ב. בגדי פרושים (האוכלים חולין בטהרה) נחשבים כטמא מדרס כלפי תרומה. ולכן כשמפרישים חלה ותרומה צריכים ליזהר שהשרוול לא יגע בחלה ותרומה, וצריך לטבול הבגדים שיבואו במגע תרומה וחלה על דעת להיות טהור בשביל תרומה.

ולענין גופו של הטהור לחולין פסק הרמב"ם (פרק יג מהלכות אבות הטומאה הלכה א) דטהור אם נגע בתרומה. והחזו"א (טהרות י, א) כתב בדעת הר"ש (טהרות פרק ז משנה ה) דגופו מטמא במגע כמו אב הטומאה, ולפ"ז לפני שמפרישים תרומה וחלה צריכים לטבול על דעת להיות טהור לתרומה עב.

ולענין כלים שאינם ראויים למדרס כתב החזו"א (שם) דגם כן נחשבים כטמאים לענין תרומה, ואפי' שומרם על טהרת תרומה, אם אינו שומרם לתרומה עצמה, נחשבים כטמאים לענין תרומה. ולפי זה צריך להטביל את כל הכלים שיבואו במגע עם תרומה וחלה על דעת להשתמש עם תרומה.

ג. היסח הדעת פוסל בתרומה עצמה, ובידיו וגופו ובבגדיו, ויתבאר להלן בפרק טז.

ד. כל בת מגיל שמגיע הווסת שעסוקה בטהרות (לא רק תרומה וקדשים, אלא אפי' חולין שנשמרים בטהרה), צריכה בדיקה שחרית וערבית. וכהננות האוכלות בתרומה צריכות בדיקה לפני אכילת תרומה. ואשה שאין לה וסת שראתה דם, או שיש לה וסת

עא. בפ"י הרמב"ם במשנה פירש לענין אכילה, וכ"כ התפא"י שם (אות מג). והתוס' יו"ט כתב בדעת התוס' דלענין טבילה אם לא הוחזק לתרומה נחשב כטמא גם לענין מגע, וכ"כ השפ"א בחגיגה שם בדעת הרמב"ם שכתב וטמא כשהיה, דמשמע אפי' לענין מגע. והחזו"א בטהרות (י, ב) נקט דפוסל גם לענין מגע, ונתקשה בזה עיי"ש [דהיאך פסק הרמב"ם דגופו של פרוש טהור לתרומה, הרי כשטבל לא הוחזק לתרומה, וא"כ תיפוק ליה דטמא משום דלא הוחזק. ובשיעורי הגרי"מ פיינשטיין בחגיגה (אות פה) תירץ דמיירי כשטבל והחזיק עצמו לתרומה, א"כ נטהר מטומאה הראשונה אפי' כלפי תרומה, אבל למעשה לא נתעסק בתרומה רק בחולין, א"כ מכאן ולהבא דינו כפרוש], ובפרה (ה, י) כתב החזו"א לפרש דפסול רק לענין אכילה ולא לענין מגע.

עב. וכן אין לכהן האוכל תרומה, או לישראל האוכל קדשים לגעת בטהור, רק בעת שהטהור טבל להפריש תרומה או אוכל בקדשים, וזה תמוה. וצ"ע מהיכן פסיקא ליה לחזו"א שהר"ש חולק, דמה שפירש הירושלמי לענין היסט היינו משום דהירושלמי פשיט מהיסט, אבל אפשר דגם לענין מגע טהור.

וראתה דם שלא בשעת וסתה הרי כל התרומה וכל הכלים שנגעה וכל מה שישבה עליה נחשבים כטמאים [וכן מי שישב על כסא שישבה עליה נטמא] מעת הבדיקה האחרונה, ואם לא בדקה בזמן שהיתה צריכה לבדוק, הכל טמא עד מעת לעת.

פרק טו

החומרות בקדשים

הרבה חומרות גזרו חז"ל בקדשים ואלו הן:

א. אין מטבילין כלים בתוך כלים אם הכלי החיצון טהור. אבל אם כלי החיצון טמא, וצריך טבילה לעצמו, לא גזרו. ובגמ' נחלקו אם גזרו בכלי שיש לו פתח גדול (ואינו נעשה עם פתח קטן, כגון סל וכדומה), ופסק הרמב"ם (פרק ג מהלכות מקואות הלכה כו) שגזרו גם בסל. בליקוטי הלכות כתב שדעת הרמב"ם היא שטבילת כלי בתוך כלי מותרת רק כשהכלי החיצון הוא טמא וגם יש לו פתח גדול.

ב. אין חילוק כשנטמא הכלי במשקין בין האחורים לתוך, ואפי' נפלו משקים טמאים על יד הכלי, כולו טמא.

ג. הגם שלמדנו שמי שנושא דבר הטמא מדרס הוא נטמא וכל מה שנוגע בו אבל מה שנושא בלי נגיעה אינו נטמא, מ"מ אסור מדרבנן לשאת קודש (למשל בשקית או קופסא) בזמן שנושא את המדרס.

ד. כל הבגדים ע"ג לא רק של עמי הארץ ופרושים, אלא גם בגדי אוכלי תרומה, נחשבים כטמאים מדרס לאוכלי קודש. לכן צריך מאד לזהר שלא לגעת בשום בגד שלא נטבל על טהרת הקודש. ואפי' הבגדים שלו שמונחים בארון שלא נטבלו על טהרת הקודש שנגעו בו או בבגדיו אחר שטבל עצמו על טהרת הקודש נטמאו (ע' חזו"א טהרות י, א). וכן כל כליו נחשבים כטמאים לגבי קודש אם לא טבלם על טהרת הקודש. והכסאות שלא נטבלו על טהרת הקודש נחשבים מדרס, ואם ישב עליהם נטמא. וכיצד עושה, (לפי דברי החזו"א בדעת הר"ש שגופו נחשב טמא גם כלפי נגיעה), קודם טובל בגדיו והכסאות על טהרת הקודש כשהוא לובש כפפות, שלא יגע בהם,

עג. ובגמ' חולין (לה, א) נחלקו רבא ורבי יצחק בדין אוכל תרומה וחולין אם נחשב כטמא לענין קדשים, ומטמא קדשים כל שלא נשמרו על טהרת הקודש. וברמב"ם לא מוזכר שחולין מטמאים קדשים, ומשמע מהרבה דינים שהוזכרו בפרק יא מהלכות שאר אבות הטומאה שאינו מטמא, וכ"כ התפא"י בטהרות (פרק ב בועז אות יב) שאינו מטמא.

וכשיתייבשו טובל עצמו על טהרת הקודש. ואין צריך הערב שמש לדעת הר"ש (טהרות פרק א משנה ג), אמנם הצל"ח (ביצה יז, ב) כתב בדעת הרמב"ם והרא"ש שצריך הערב שמש.

ה. כל קשר שיש בבגד או בכלי אפילו רפוי שהמים עוברים בו, צריך להתירו לפני שטובל, ולדעת המאירי (חגיגה כ, ב) אפ"ל ציצית. אבל תפילין אין צריך להתיר דאין הקשר חציצה אפ"ל אין המים עוברים דרכו'עד.

ו. כל כלי אפ"ל נזהרו בו מתחילת עשייתו שלא יטמא, צריך להטבילו.

ז. הגם שאם יש לך כלי מלא בדברים נפרדים, למשל צימוקים, ונגע טמא באחד מהם, אזי בתרומה זה נעשה ראשון, ומטמא מה שנוגע בו להיות שני, ומה שהשני נגע בו נעשה שלישי, ושוב אינו מטמא, אבל בקדשים כל מה שבכלי נטמא ע"י מה שנגע בראשון מדין צירוף כלי. דין זה הוא אף אם אין החתיכות נוגעות זו בזו, ואף אם אין תוך לכלי. לדעת הר"ש (טהרות פרק א משנה ט) זהו גם אם אין האוכל צריך להיות בכלי בכלל, למשל אם שם חתיכות מהקרבת פסח על צלחת, שאין דין בכלל שהקרבת פסח צריך כלי, אעפ"כ החלקים האחרים של הקרבן פסח נטמאים ע"י נגיעה בחתיכה אחת. אמנם לת"י אחד בתוס' (מנחות כד, א ד"ה שאין) הדין האמור הוא

עד. בגמ' איתא הטעם משום דקיטרא במיא אהדוקי מהדק, ופרש"י דקרוב הוא להיות חוצץ. ולכאורה כוונתו דמיירי בקשרים שצריכים שיבואו בהם, ורפויים הם והמים נכנסים לתוכן, ולקדשים מחמדין שמא לא יהא רפוי כל הצורך. וכן איתא בירוש' אוכלי תרומה זריזין הן והן חצין אותה (פותחין בכל מה שיכולין שיבואו המים בה, פנ"מ), ואוכלי קודש אינן זריזין ואינן חצין אותה. ובמרומי שדה פ"ל כוונת רש"י ג"כ דמיירי בקשר רפוי שצריך שיבואו המים בהם, והגזירה היא שמא יהא טיט בתוך הקשר, ומכיון שבמים נעשה לח לא יפול מאליו, ונמצא חוצץ. והרמב"ם פ"ל דמיירי בכלים המפוצלים הקשורים, ויש בהם נקבים שמכניסים לשם החבל, והחשש הוא שמא תהא חציצה בין החבל לנקבים. ולפי כל הפירושים קשר של תפילין שאין צריך שיבואו המים בהם, אינו צריך להתיר, שאפ"ל אם יש דבר אבק בתוך הקשר אינו חציצה [משא"כ בציצית לפי הרמב"ם יש לחשוש שיש טיט בחור שהציציות נכנסים לתוכו, וכן לפי המרומי שדה, וגם לפי הירושלמי יש לחשוש שיהדק הקשר ועל ידי זה יתקמט הבגד ויהיה חציצה]. וע' שיח יצחק שרצה לומר דמיירי אפ"ל בקשר שא"צ שיבואו המים בו, ודחה אותו הפירוש. אמנם במשנה אחרונה (מקואות פרק י משנה ג) כתב דאפ"ל קשר מהודק צריך להתירו לקודש. עוד איתא במשנה דאחרי שמתיר את הקשרים מנגב, ולדעת רש"י ותוס' היינו אם הוא לח אפ"ל ממים שאינו חציצה צריך לנגבו, והמאירי חולק דאין טעם הניגוב משום מעלה, אלא מיירי בציצית וקשה לקשור כשהן עדיין רטובים.

רק אם הקדשים היו צריכים פעם לכלי וכגון קרבן מנחה, בכה"ג יש דין צירוף כלי גם עתה שכבר אינו צריך לכלי, ולפי"ז בקרבן פסח שמעולם לא היה צריך כלי, אין דין צירוף כלי. ולדעת הרמב"ם דבר שאינו צריך לכלי, מפסיק הצירוף אם הוא נמצא בין החלקים. וביאר החזו"א (מנחות לב, ו) שהכוונה ב'אין צריך לכלי' הוא דבר שאינו מיועד להיות שם ועומד להסירו, למשל קמח מיותר בקרבן מנחה, אמנם מצה ומרור למשל שנמצאו על הצלחת שאין צריך להסירם, לא יפסיקו הצירוף לענין הקרבן פסח, והכל נטמא. והעמק הנציב (במדבר עמוד קפב) מסביר בדעת הרמב"ם ש'צריך לכלי' הכוונה על מה שאילולי הכלי היה מתפזר, כגון קמח או אוכלים קטנים, אבל מה שאין דרכו להצריך כלי ובדרך כלל ניטל ביד, חשוב אין צריך לכלי, ולפי"ז יתכן שפרוסת מצה גדולה נחשבת אינה צריכה כלי, ומפסיקה מלהצטרף, אבל אם היא חתיכה קטנה וכן מרור טחון חשובים צריך לכלי ויטמאו ע"י צירוף.

ח. קדשים נפסלים עד רביעי.

ט. אם נטמאה יד אחת גם חברתה טמאה. לדעת התוס', הרמב"ן, והבעל המאור, זהו אפילו אם לא נגעה היד הטמאה ביד השניה, וצריך להטביל את שתי הידים במקוה בבת אחת (כ"כ בעל המאור בשם התוספתא). ולדעת רש"י רק אם היד הטמאה נגעה ביד השניה היא נטמאת [ומ"מ אפי' לא נגעה לכתחילה יש לטבול שתיהן, תוס' בדעת רש"י]. ולדעת הרמב"ם (פרק יב מהלכות אבות הטומאה הלכה יב) תלוי, אם היד שנטמאת היתה רטובה, אז נטמאת היד השניה גם בלי נגיעה, אבל אם לא היתה רטובה אז לא נטמאת היד השניה כי אם ע"י נגיעה בה. אם נגע ביד חבירו בידו שנטמאה הרי זה מטמא את ידו. בכל אופנים אלו שהיד מטמאת חבירתה, היד השניה היא שלישי, ואם נגע אח"כ בקודש פוסלו כדין רביעי בקודש. וצריכים טבילה (בבת אחת לדעת בעל המאור, וכ"כ הראב"ד שם) במקוה של מ' סאה.

י. אם לא נטל ידיו ואוכל בשר קדשים עם מזלג, אסור לאכול חולין טהורים עמו (בצלים וקטשופ), מכיון שיידים אין פוסלות את החולין, חוששים שמא ידו תוך פיו, ובטעות יגע בבשר קודש שבפיו.

יא. אונן ומחוסר כפורים אפי' לא הסיחו דעתם משמירת גופם, אבל מכיון שאסור לאכול קדשים עד הערב, צריכים לטבול שוב, ואין צריך הערב שמש (היינו אפי' הביא המחוסר כפרה את קרבנו וטבל מותר מיד בקדשים).

- יב.** טומאת מעת לעת כנ"ל גבי תרומה.
- יג.** צריך שהטבילה תהא בכוונה כדי להיות טהור בשביל קדשים, ואם לא התכוון לזה אפי' טבל כדי לאכול תרומה, נחשב כטמא לענין קדשים [וכנ"ל גבי תרומה, י"א דהחומרא היא רק לגבי אכילה, וי"א גם לענין מגע].
- יד.** קדשים אין צריכים הכשר לקבל טומאה.
- טו.** היסח הדעת פוסל בקדשים. ויש עוד כמה דינים של היסח הדעת, שכוללים תרומה וגם חולין בטהרה, ויתבאר בפרק הבא בעז"ה.

פרק טז

דיני היסח הדעת

דין היסח הדעת ישנו בכמה אופנים. היסח הדעת בתרומה וקדשים: התורה אומרת 'משמרת תרומת' ולומדים משם שתרומה וקדשים טעונים שמירה (פסחים לד, א), ויש מחלוקת אם היסח הדעת בתרומה וקדשים הוא התורה או מדרבנן.

עוד פסול היסח הדעת שייך בגופו ובבגדיו ובידיו.

בידיו כיצד: היה אוכל תרומה והסיח דעתו מלאכול עוד, ידיו נחשבות כטמאות, אפ' אומר שיודע שלא נגעו בשום טומאה או לכלוך, וכל זמן שלא נטל ידיו הרי זה פוסל את התרומה אם נגע בה (טהרות פרק ז משנה ח, רמב"ם פרק יג מהלכות שאר אבות הטומאה הלכה ג).

בגופו כיצד: אם הסיח דעתו משמירת גופו טמא ואסור לאכול בתרומה וקדשים. אם ההיסח הדעת היה מטומאת מת, צריך הזאת ג' ז', ואם לא הסיח מטומאת מת אלא רק מטומאת שרץ, נידון כאילו נטמא בשרץ, וצריך טבילה והערב שמש (זבחים צט, א, רמב"ם שם). ואם לא הסיח דעתו משמירת גופו, אלא שהסיח דעתו מלאכול בתרומה, צריך טבילה וא"צ הערב שמש, (רמב"ם שם).

בבגדיו כיצד: אם הסיח דעתו מטומאת מת או שרץ דינו כנ"ל ונידון כאילו נטמא במת או בשרץ. ואפ' הסיח דעתו רק ממקצת בגדיו, ולא משאר בגדיו, אותן הבגדים שהסיח דעתו מהן נחשבים כאילו נטמאו. ולכן אם נתת דעתך על שמירת החולצה שלך אבל לא על החליפה שלך, החולצה שלך אכן טהורה, אבל החליפה, נדונית כאילו נטמאה במגע עם הארץ או אדם טמא.

ויתירה מכך, אם חשבת להוציא את החולצה של חול מן הארון, ונמצא שהיא חולצה של שבת, הרי זה נטמא, כיון שמקפידים לשמור בגדי שבת שיהיו טהורים לכבוד שבת, יותר מבגדי חול, אזי חשוב כאילו הפחתת מהשמירה הראויה לבגדי

שבת ונידון כאילו נטמאה החולצה^ע.

וכן שתי נשים טהורות (רחל ולאה) שנתחלפו בגדיהן בבית המרחץ, זה נחשב כהיסח הדעת, בגלל שרחל חושבת לעצמה אני לא יודעת אם לאה יודעת לשמור הבגדים בטהרה, ולאה חושבת לעצמה רחל לא סומכת עלי לשמור הבגדים בטהרה, כי היא בכלל לא יודעת שאני נאמנת לזה, וממילא בין שתיהן יש היסח הדעת. אבל בודאי אם רחל יודעת שאפשר לסמוך על לאה, ומבקשת מלאה שתשמור על בגדיה, אין זה נחשב היסח הדעת^ע.

היסח הדעת בחולין

דעת רש"י (חגיגה כ, א ד"ה טמאה) ששייך היסח הדעת גם לאוכלי חולין בטהרה, ולכן במסיח דעת מבגדיו כגון בשתי נשים שנתחלפו כליהן בבית המרחץ נידון כאילו הבגדים נטמאו ונעשו ראשון ופוסלים אוכלי חולין אם נגעו הבגדים באוכל. וכתב החזו"א בטהרות (י, ה) דמ"מ בנתחלפו לו בגדי שבת בבגדי חול אינו היסח הדעת לענין אוכלי חולין בטהרה. ובאו"ח (סימן קכט) מצדד החזו"א דלא כרש"י, אלא רק לענין אוכלי חולין על טהרת הקודש נחשב היסח הדעת כטמא, אבל לענין אוכלי חולין בטהרה לא נחשב כטמא.

גדר היסח הדעת: התפארת ישראל (ידיים סוף פרק ב, וכעין דבריו בחזו"א או"ח סימן קכט לדף כא) ביאר שסתם היסח הדעת בעלמא, דהיינו שאתה חושב על דברים אחרים, אינו חשוב היסח הדעת, ואם מישהו שואל אותך אם אתה טהור, ואתה עדיין יכול לענות שאתה טהור זה מספיק, אלא גדר היסח הדעת הוא החלטה שלא לשמור. אבל בלי החלטה להדיא, אפי' אם אירע ספק, או נאבד הכלי ונמצא (בירושלים שלא גזרו על סתם כלים), אין זה נחשב להיסח הדעת. אמנם זהו רק לענין קדשים ואדם ובגדים אבל לענין ידיים סתם היסח הדעת לשעה או לשעתים אכן מצריך ליטול ידיים שוב, דידיים עסקניות הם.

עה. ובגליוני הש"ס לר"י ענגיל כתב דנחשב כטמא רק בשבת, אבל בחול נחשב כטהור. ובתוס' רי"ד פ"י דמסיח דעתו כשרואה שהן של חול הוא עצב מפני שלא עשה להן שמירה של שבת, ומתוך כך אפילו שימור דחול אינו עושה בהן כיון שלא שמרן כמשפט, והסיח דעתו מהן. ולפי דבריו אפ"ל לענין אוכלי חולין בטהרה נחשב טמאים.

עו. ומסתבר דכל זה כשאינה מכירה בחבירתה אלא סתם נשים בבית מרחץ ואינה יודעת אם בעלה ע"ה, אבל שתי מכרות, או באנשים שמכירים אחד את השני לא שייך האי חומרא. וגם מסתבר שחומרא זו נוהג רק בזמן שיש ע"ה, אבל לאחר שכולם יהיו בקיאים בהלכות טהרה, לא יהיה נוגע.

פרק יז

חולין בטהרה, ועל טהרת תרומה וקודש

בגדר חובת אכילת חולין בטהרה^{עז} (היינו שנשמר מטומאה, ואם נטמא ממנה לטבול, ואם נטמא אוכליו אוכלם בימי טומאתו או נותנן לאחרים, לשון החזו"א טהרות ו, ה), כתב הרמב"ם (פרק טז מהלכות טומאת אוכלין הלכה ח) שמוותר לכתחילה לאכול חולין טמאים, אלא שחסידים הראשונים נזהרו מזה. ורש"י (חולין לה, א ד"ה דליכא) כתב שכהן אסור באכילת חולין טמאים, ויש צד שהוא מן התורה ויש צד שהוא רק מדרבנן, ויש כמה מקומות שרש"י כותב שאף לישראל יש איסור עכ"פ מדרבנן (גיטין סא, א ד"ה רבא; בכורות ל. ד"ה הטהרות). והתוס' בחולין (ב. ב ד"ה טמא) מביאים מימרא של חז"ל שדורשת הפסוק 'והייתם קדושים', אזהרה לבני ישראל שיאכלו חוליהן בטהרה^{עח}. אמנם כדי להיחשב כחבר כתב החזו"א (דמאי ה, ז) שצריך לאכול חולין בטהרה.

ויש עוד ענין שנקרא חולין הנעשים על טהרת התרומה, או על טהרת הקודש. וענינו הוא שחז"ל תיקנו למי שרוצה לאכול את החולין שלו בדרגת טהרה כאילו הוא תרומה או קודש [או בגלל שהוא רוצה להתרגל לאכול תרומה או קדשים כהלכה (רש"י), או בגלל שהוא רוצה להתרחק מעמי הארץ (רמב"ם)], שלענין דינים מסויימים האוכל הוא כמו תרומה או קדשים. ואין זה נדר גרידא שחל רק על הנודר עצמו, אלא האוכל מקבל דין חדש, ולכן יש בזה דינים גם כלפי אחרים (ע' חזו"א יו"ד צז, ה, ומקדש דוד סימן מ).

עז. איתא במתני' טהרות פרק ד מ"ב ספק החולין (שטהור) זו טהרת הפרישות. והרמב"ם בפיה"מ פ"י דקרי על המעלות שעשו דבגדי ע"ה מדרס לפרושים, ובגדי פרושים מדרס לתרומה, אם נסתפק הפרוש אם נגע בבגדי ע"ה (אע"ג דבמשנה ה שם איתא דעל ספק מגען ברה"י תולין, צ"ל דוקא בתרומה, אבל לחולין נחשבים כטהור, חזו"א טהרות סימן ו' ס"ק ה'), וכן אם נסתפק האוכל תרומה אם נגע בבגדי הפרוש טהור. ובמשנה אחרונה פ' כמשמעות הרמב"ם פט"ו משאר אבות הטומאה הלכה ב, וכן מהרא"ש שם דלענין המקפידים לאכול חולין בטהרה, כל ספק (אפי' ברה"י) ספיקו טהור, ואין צריך להחמיר רק על ודאי טמא. והחזו"א שם חולק ע"ז כיון דהככר טמא מעיקר הדין (דספק טומאה ברה"י טמא), כשם שהפרוש פורש מן הודאין כך הוא פורש מהספיקות שהן ודאי מדין ס"ט ברה"י.

עח. והגרי"פ בל"ת עו'-עח' האריך בדעת כמה ראשונים דהא איסור דאורייתא.

אפשר שהאדם יקבל על עצמו שכל אוכליו המיועדים לאכול בימי טהרתו יהיו על טהרת התרומה, ואז כל האוכל שראוי לדין זה [לאפוקי בשר שאינו יכול להיות תרומה] יש בו דין זה (רש"י חגיגה יט, ב ד"ה שנעשו, ומקדש דוד מ, א). ואפשר גם לבחור אוכל מסוים שהוא רוצה שיאכל על טהרת התרומה^{עט}. מרק שדעתו להכניס בו תבלינים של תרומה, יש לו דין חולין על טהרת תרומה (תוס' חולין לד, ב ד"ה והשלישי). וכן מים שמיועדים לרחיצת בשר הקרבן יש להם דין של טהרת הקודש.

מה הם הדינים של חולין שנעשה על טהרת תרומה: **א.** יש בהם דין שלישי, ואם כהן אוכל אפילו שלישי שנעשה על טהרת התרומה, אסור לו לאכול תרומה עד שיטבול במקוה. **ב.** אסור לטמאם כמו שאסור לטמא תרומה^פ. אולם אין איסור באכילת חולין שנעשו על טהרת תרומה שנטמאו (כן היא פשוטת הגמ' חולין לד, א כמש"כ המקדש דוד, ובשלמי יוסף חולין סימן נט כתב דראשון ושני של חולין הנעשה על טהרת תרומה אסור). יש מחלוקת אם טבול יום (שהוא שני) יכול לפסול חולין שנעשה על טהרת תרומה (תוס' נדה ז, א ד"ה והאיכא פא, ור"ש טבול יום פרק ד משנה א). עוד יש מחלוקת אם שלישי שנעשה על טהרת תרומה יכול לעשות רביעי בקודש, (לדעת הרמב"ם פרק יא מהלכות אהבות הטומאה הלכה ט אינו מטמא אפי' משקי קודש, ולשאר ראשונים אם נגע בקדשים נעשה שני, עי' חזו"א טהרות ב, ט).

מה הם הדינים של חולין שנעשה על טהרת הקודש: **א.** הרמב"ם (פרק יא מהלכות שאר אבות

עט. בסוגיא דחגיגה (יט, ב) מייירי באדם שקיבל על עצמו לאכול כל חוליו על טה"ק, ודינו שאין בגדיו מדרס לקודש (למ"ד קקודש). ובאופן שבחר דבר מסויים, בשעה שאינו עומד לאכול או לגעת אותו דבר, לכאורה בגדיו מדרס לקודש, ובשעה שעומד לאכול אותו מאכל ונזהר אפשר דאין בגדיו מדרס לקודש, וצ"ע. ובדבר מסויים אם רוצה לחזור בו יכול לישאל עליו, ואפי' כבר נעשה שלישי, אם שואל עליו מותר לאכלו בטומאה. אמנם בלי שאלה לא מסתבר שיכול לנהוג בו על טהרת הקודש מתי שירצה, או רק לכמה שעות ביום, מו"ר הגאון ר' שלמה מילר שליט"א.

פ. כן היא פשוטת הסוגיא בחולין (לג, א) דאם הוכשרו ונעשו על טהרת התרומה אין נאכלים בידיהם מסואבות, (וכ"כ הרש"ש שם לו, ב) וכן הוא ברמב"ם (פרק ח מהלכות שאר אבות הטומאה הלכה ט), אמנם לתוס' הרא"ש שם מותר.

פא. ובתוספתא טבול יום (פרק א הלכה ג) גי' הגר"א היא חומר בידיים מטבול יום, ידיים פוסל חולין שנעשה על טה"ק משא"כ טבול יום, וזהו כדעת תוס', והר"ש (פרק ב משנה ב) ל"ג לה בתוספתא. ודברי תוס' תמוהים דס"ל דכל עיסה הטבולה לחלה יש לה דין על טהרת התרומה, הרי במתני' פרק ד משנה א קתני להדיא ידיים אין פוסלות, והרי ידיים פוסלות חולין על טהרת תרומה. ודעת הרמב"ן (חולין לד, א) כדעת הר"ש, וכן דעת המג"א (סי' רפ) דטבול יום פוסל חולין שנעשו על טהרת תרומה.

הטומאה הלכה ט) סובר שבניגוד לקדשים שנעשים רביעי, חולין שנעשה על טהרת הקודש יכולים להיות רק שני [אולם קמח למנחה שיש לה קדושת פה אבל לא קדושת כלי יש לו דין תרומה שיכול להיות שלישי], והראב"ד חולק וסובר שזה כמו קדשים שיכול להיות רביעי. ב. אסור לטמאם כמו שאסור לטמא קודש^{פב}, אולם אם נטמאו, דעת התוס' (חולין לד, ב ד"ה והשלישי) דמותר לאכול את זה, והמקדש דוד כתב שלדעת הרמב"ם (פרק ג מהלכות משכב ומושבמ הלכה ט), אסורים לאכול וטעונין שריפה.

באלו הלכות דומה לגמרי לקדשים: א. בטבילת כלים שמשתמשים בהם על טהרת הקודש, אין להניח הרבה כלים לתוך כלי אחד כדי לטובלם, ב. אם מים טמאים נגעו בחלקו החיצוני של הכלי, החלק הפנימי נטמא (וצריך להטבילו לפני השימוש לחולין שנעשו על טהרת הקודש). ג. אין לשאת חולין שנעשו על טה"ק בשקית ניילון ביד אחת, בעת שהוא נושא חפץ טמא מדרס בידו השניה. ד. בגדי אנשים שאינם אוכלים על טהרת הקודש נחשבים לטמאים. ואם זה נוגע באוכל נטמא האוכל, או אם נגע אדם או הזיז את הבגד, הרי הוא נחשב כטמא כלפי אוכל שנעשה על טהרת הקודש. ה. צריך להתיר את כל הקשרים בבגדים או שאר דברים שיבואו במגע עם האוכל לפני הטבילה, (גם אם המים יכולים לעבור). ו. כל הכלים שיבאו במגע עם האוכל שנעשה על טה"ק (למשל, מפת שולחן) צריכים טבילה, גם אם מעולם לא נטמאו. ז. לענין טומאת מעת לעת (ואין שורפין תרומה וקדשים כיון דטומאתן מספק). והכוונה במעל"ע היא לגבי הכלים שנגעו מעל"ע, דדינם כטמאים להשתמש בהם חולין שנעשו על טה"ק, וכן לגבי אוכלים הכוונה לאוכלים שנשמרים על טהרת הקודש, אם נגעה בהם תוך מעל"ע נטמאו, אבל אוכל חולין שאינו נטמא, אינו מטמא את הקדשים אם נגע בהם (ע' ח' רע"א נדה ה, ב, וחזו"א י"ד צז, ו, וזכר יצחק סימן נה).

פב. כן דעת רש"י בחולין (ב, ב ד"ה כקדש) וריטב"א שם, וכ"כ החזו"א (טבול יום ב, ד) דזהו פשטות הסוגיות, וע' רמב"ן שם, ולתוס' הרא"ש שם (לג, א) מותר לטמאות.

פרק יח

הלכות ספיקות

הקדמה: אם יש ספק במציאות אם דבר טהור נטמא, יש אריכות גדולה במסכת טהרות (פרק ג משנה ה - פרק ח משנה ה), וברמב"ם (פרק יד מהלכות שאר אבות הטומאה פרק כ), מה דינו. והטעם לכך, שהגם שבכל התורה כולה בדרך כלל ספק מן התורה לחומרא, ומדרבנן לקולא, בהלכות טומאה חידשה התורה כמה אופנים שהגם שהוא ספק דאורייתא, ספיקו לקולא. וחז"ל למדו הלכות אלו מסוטה שהתורה אסרתה על בעלה מספק, וקיבלו חז"ל: א. דדוקא משום שהוא רה"י, אבל ספק טומאה ברה"ר טהור פג. ב. דוקא כשיש בו דעת לישאל אם אירעה טומאה, אבל אין בו דעת לישאל ספיקו טהור. עוד קיבלו (ממה שכתוב גבי טומאת שרץ) ג. דדוקא אם יש לטומאה מקום ספיקה טמא, אבל אם אין לטומאה מקום ספיקה טהור. אלו הג' כללים, ויש תחתיהן הרבה פרטים כאשר נבאר בעז"ה.

ספק טומאה ברשות היחיד וברשות הרבים

א. ההלכה היא שאם אירע ספק אם דבר טהור נגע בטומאה, אם אירע הספק ברשות היחיד, הוא טמא מספק ונחשב כודאי טמא [ואם הספק אירע בתרומה שורפין את התרומה. אמנם אם הספק בין שתי חתיכות איזו מהן נגעה בטומאה, נחשב כספק ואין שורפין תרומה על זה]. ואפ"י איכא כמה ספיקות ברה"י טמא. ואם אירע ברשות הרבים הוא טהור מספק.

ב. הגדרת רשות הרבים ורשות היחיד לענין הלכות טומאה אינה דומה להגדרתם לענין הלכות שבת. לענין טהרות רשות היחיד היא מקום שאין הרבים אמורים לעבור בתוכו גם אם אין לו שום מחיצות. וכן לענין רשות הרבים כל מקום שעוברים דרכו הרבים, נחשב רשות הרבים. ואפילו אם יש לו מחיצות וגג, למשל

פג. כן היא שיטת התוס' ושאר ראשונים, ובדעת הרמב"ם כתבו כמה אחרונים, דספק טומאה ברה"ר טהור דכל הספיקות מדבריהם, וברה"י טמא רק מדרבנן (ע' פרק טז מהלכות שאר אבות הטומאה הלכה א).

בנין ציבורי שהרבים עוברים דרכו [שיש לו פתחים משני הצדדים, חזו"א טהרות ה, כג], נחשב כרשות הרבים.

ג. אם בנין שהרבים עוברים דרכו נעול בלילה, אז בלילה אכן יש לו דין רשות היחיד, ואילו ביום יש לו דין רשות הרבים. חצר פרטית שהרבים עוברים דרכה, אז בשביל שהולכים עליו יש דין רשות הרבים ואילו מצדדיו יש לו דין רשות היחיד.

ד. חפץ (אבן, חמור, רכב) המונח ברשות הרבים והוא גבוה עשרה טפחים ועל גביו מונח דבר טמא, ונסתפק אם נגע בטומאה, אז תלוי באופן הספק, אם עבר ברה"ד ומסתפק אם נגע בטומאה שעל גבי החפץ, זהו ספק טומאה ברשות הרבים וטהור, אבל אם הושיט ידו על גבי החפץ ונסתפק אם נגע בטומאה, זהו ספק טומאה ברשות היחיד וטמא.

ה. בית פרטי גם אם יש בו עשרים וחמשה ילדים, ואפילו יש לו מאה אורחים בכל יום, עדיין הוא חשוב רשות היחיד לטומאה (תפא"י פרק ד בועז אות יח ס"ק יד, חזו"א טהרות ה, כג)

ו. יש עוד אופן שיש לו דין של ספק טומאה ברשות הרבים, והוא אם נמצאים שם בשעת הספק שלשה אנשים, ואז אפ"י ברשות היחיד ספיקו טהור. לדעת הרמב"ם (פרק ט מהלכות נזירות הלכה טז) אין שלשת האנשים צריכים להיות חלק מהספק טומאה, ומספיק שהם עומדים בחדר אחד, אבל הראב"ד חולק וסובר שרק אם שלשתם עומדים ביחד, וכולם משותפים בספק הטומאה, נחשב ספק טומאה ברשות הרבים (כ"כ הלח"מ).

ז. אם אחד מהשלשה האנשים טמא, ונגע באחד מהשנים ויש לנו ספק במי נגע, זה נחשב ספק של שני אנשים ודינו כדין ספק טומאה ברה"י (רמב"ן נדה ה, ב). ישנה שיטה שאופן זה של רה"ר ע"י נוכחות של שלשה אנשים היא רק ע"י אנשים דוקא, אבל ע"י נשים אפ"י מאה אינן מועילות לעשות רה"ר, אבל הרמב"ן (שם) חולק וסובר שאין חילוק, והתפא"י (שם אות ח) סובר שגם קטנים וגוים מועילים שיהיה דין רשות הרבים.

ח. דינים אלו הם דוקא בספק השקול, אבל אם יש רוב נוטה לצד אחד שוב אין חילוק בין רשות הרבים לרשות היחיד. למשל, אם יש תשע חתיכות של בשר כשר ואחת של נבילה (לא בתערובת), ואחת מהחתיכות פירשה (ואינו יודע אם היתה מהכשרות או

הנבילה) ונגע בה, הדין הוא שהוא טהור אף ברה"י, כיון שיש רוב לטהר (הגר"א על תוספתא טהרות פרק ה הלכה ב) פ"ד. אמנם זהו רק אם פירשה החתיכה, אבל אם לא פירשה ונגע באחת מהן במקומה (ואינו יודע באיזה חתיכה נגע), יש גזיה"כ שכל קבוע כמחצה על מחצה דמי, ואין כאן דין רוב, וממילא ברה"י ספיקו טמא.

ט. וכן להיפך אם יש תשע חתיכות נבילה וחתיכה אחת כשרה ברשות הרבים (לא בתערובת), ונגע באחד ואינו יודע באיזה חתיכה נגע, כיון שהוא קבוע ויש לו דין מחצה על מחצה, ספיקו טהור ברה"ר. אמנם אם פירשה חתיכה אחת ממקומה (ואינו יודע איזה היא) ספיקה טמא אפי' ברה"ר, מכיון שיש רוב.

י. אם יש עשר כיסאות ויולדת ישבה על אחד מהם (ויודע איזה הוא אותו כסא פ"ה), וילד הביא כסא אחד למטבח (ואין יודע איזהו), יש מחלוקת אם אפשר לסמוך על הרוב כה"ג, משום שהוא דבר שיש לו מתירים כיון שאפשר לטבול את הכסא (עי' פ"ת יו"ד סימן קב אות א).

יא. באופן שהוא קרוב לודאי שנגע ברה"ר, או שלא נגע ברה"י, דעת התוס' (נדה ה, ב ד"ה ואם לגבי רה"ר ופסחים ט, ב ד"ה ספק לגבי רשות היחיד), וכן דעת הר"ש ורע"ב (טהרות פרק ו משנה ו) שהולכים אחר מה שיותר מסתבר^פ. אמנם הרמב"ן (חולין ב, ב) חולק וסובר שהנוגע טהור עד שידע בודאות שנטמא ברשות הרבים.

יב. בכל מקום שמקילים ברה"ר, מי שמחמיר לטבול הרי זה משובח (רמב"ם פרק טו מהלכות אבות הטומאה הלכה ט).

יג. למדנו שספק טומאה ברשות היחיד הוא טמא ואילו ברשות הרבים הוא טהור. אבל מה יהיה הדין אם יש ספק ששייך לשתי הרשויות, גם לרשות הרבים וגם לרשות היחיד, למשל טמא ברה"י וטהור ברה"ר וספק אם נגעו זה בזה. ובזה ישנן שלש שיטות:

פד. ובשו"ת רע"א (תנינא סימן כח) נקט דלא אזלינן בתר רוב, והאריך בזה במשנת ר"א (גיטין סימן א).

פה. ואם נתערבו יש לדון אם שייך כה"ג דבר שבמנין, ואז יהיה תלוי במחלוקת כשפירש בפנינו או שלא בפנינו אי גזרינן שמא יקח מן הקבוע.

פו. ובתפארת ישראל הנ"ל כתב דאפי' תינוק שנמצא בצד העיסה ספיקו טמא ברה"ר, אמנם בפרק ג משנה ח כתב דמירי ברשות היחיד, ובתשובת רע"א (תנינא סימן קח) שו"ט בזה.

א. הראב"ד (עדייות פרק ג משנה ז) סובר שאם הטמא או המטמא ברשות הרבים דינו כספק טומאה ברה"ר וטהור. ולכן אם רחל היולדת עומדת בחנות (רשות היחיד) וגננדל (טהורה) עוברת לפני החנות (ברשות הרבים) ומסתפקת אם נגעה ברחל, גננדל טהורה.

ב. הר"ש (טהרות פרק ו משנה ב, ג) סובר שאם המטמא ברשות היחיד יש לזה דין ספק טומאה ברשות היחיד. ולכן בציור הנ"ל גננדל תהיה טמאה. אמנם אם גננדל נסתפקה אם בכלל נכנסה לרשות היחיד ונגעה ברחל, באופן כזה היא אכן טהורה.

ג. הרמב"ם (פרק טו מהלכות שאר אבות הטומאה הלכה ט) סובר שאם הרשות הרבים שייכת בספק אזי גם אם המטמא והנטמא ברשות היחיד, עדיין יש לזה דין ספק טומאה ברה"ר. למשל אם אתה בחנות ויש שני ניירות טישו על הרצפה (משומשים שלא נתייבשו עדיין), אחד מהם נפל מכיסה של רחל ואחד על הרצפה מחוץ לחנות (רשות הרבים) שנפל מטהור, ואתה בעטת באחד מהם ואינך יודע באיזה מהם, אם בטמא שברשות היחיד או בטהור ברשות הרבים, יש לזה דין ספק טומאה ברשות הרבים וטהור.

יד. למרות שאדם שנמצא ברשות הרבים ויש לו ספק אם הוא נגע או הרים או שהאחיל מעל טומאה הוא טהור, אעפ"כ האדם עצמו ובגדיו הם רשות היחיד אפילו ברשות הרבים. ולכן אם יש שתי כוסות משומשות על הרצפה, אחת משל טהור ואחת שלא ידוע לך מה היא (מדובר מחוץ לירושלים שגזרו על סתם רוק שהוא טמא), והרמת אחת, ואתה לא בטוח איזה מהן, אין לזה דין של ספק טומאה ברשות הרבים, ואתה נחשב ספק טמא, (טהרות פרק ד משנה ו).

באופן דומה, אם אתה טמא שאינו מטמא במשא (כגון שנגעת ביולדת או שאתה טמא מת), ואתה יושב בפארק (רשות הרבים) אוחז בשקית פתוחה של בייגלך על ברכך עבור הילדים שלך (טהורים) להוציא מהשקית, ואתה מסופק אם נגעת בבייגלך, הרי הם טמאים פז.

פז. כן מבואר בכס"מ (פרק כ הלכה יא) דכפישה נתונה על כתיפו וספק נגע טמא הוי ספק טומאה ברה"י. אמנם הראב"ד השיג ע"ז וס"ל דוקא כשודאי הושיט ידו וספק נגע [וצ"ע אם ודאי נתן ידו לתוך השקית וספק נגע, אי דומה לכפישה שחולקת מקום לעצמו, וחשיב כברה"י], ובדעת יוסף

יש בו דעת לישאל

א. כלל נוסף הוא שאפילו ברשות היחיד צריך שיארע הספק ע"י דבר שיש בו דעת לישאל, כלומר שאתה יכול לשאול אם נטמא או לא, והלה יש לו דעת להשיב. וזה יכול להיות בין ע"י האדם שיש לך ספק אם נטמא, או ע"י המטמא (אדם טמא או נושא דבר טמא, אפשר לשאול אותו אם נגע בטהור) או ע"י מי שבאה טומאה על ידו (למשל, אמא (טהורה) דוחפת שתי עגלות משולשות עם ששת הקטנים פ"ח (טהורים) מול ביתה, ולא בטוחה אם העגלה או הילדים נתקלו בפח האשפה שהיה בו כוס משומשת מיולדת). בכל המקרים האלו אם לאדם יש מספיק דעת כדי לענות על השאלה הוא נקרא יש בו דעת לישאל. סומא או אפילו ישן נקרא יש בו דעת לישאל.

ב. אבל ילד קטן שהיה ברשות היחיד שנמצא שם טומאה, ואתה לא בטוח אם הוא נגע בה (או אם הוא מסתובב עם עכבר מת ואתה לא בטוח אם העכבר נגע בטהרות), או שהיה כדור בבית הקברות והילד נמצא בחוץ ויש לו את הכדור, יש אפשרות שמישהו הוציא אותו אליו, או שהוא נכנס בעצמו. או שסוס רץ עם מזוודה על הגב, ואתה

(מערכה מא) כתב דדוקא כפישה שאינה מקב"ט ס"ל לראב"ד דהוי כמו ברה"ר, אבל בדבר המקב"ט מודה הראב"ד, וצ"ע. ולכאורה הראב"ד חולק רק כשהספק אם אחר נגע, דאדם דומה לקופה ברה"ר דחולק מקום לעצמו, ובעומד ברה"ר וספק אם נגע בטומאה ברה"י טהור, ואם הושיט ידו הרי ידו ברה"י ואם נסתפק אם נגע טמא, אבל האדם עצמו הרי מקומו רה"י, והמטמא והנטמא ברה"י (כמו הרוק שהוא המטמא והוא עצמו הנטמא שניהם נחשבים ברה"י). ואין סתירה לזה מתוס' ושאר ראשונים בנדה (ב, א) שכתבו דמעל"ע ברה"ר טמא, והביאו ראייה מאשה שיושבת במטה וחברותיה נושאות אותה דהוי ג', דהתם המטה אינה עליה והמטה היא ברה"ר, ומה שחברותיה נושאות אותה נראה דכיון דעיקר המטה ברה"ר, ורק אוחזות בה מן הצד, לא חשיב ברה"י, ולא דמי לרוק על בגדיו דכל הרוק עליו ואינו בולט לרה"ר, וע' מקדש דוד (סימן מו ס"ק א). ובמשנה אחרונה הקשה מכאן לכל הראשונים, ולכאורה קושייתו שייכת רק לפי הר"ש דטומאה ברה"י וטהרה ברה"ר וספק נגעו הוא טמא כדין ספק טומאה ברה"י, ובאמת הר"ש כתב דזהו התי' לקושיית התוס' כיון דהיא נחשבת כרה"י, אבל לשיטת הראב"ד דכה"ג נחשב ספק טומאה ברה"ר, א"כ אין קושיא מהתוספתא (דאדם חשיב רה"י), ואפשר דשאר ראשונים ס"ל כראב"ד. וצ"ע כשאינו מונח בחיקו אלא אוחזו בידו ע"ג חיקו, האם הוא נחשב לרה"י או דוקא כשמונח על גופו או על בגדיו, ודוגמא לדבר ע' ירושלמי שבת (ד, ב) דאדם העומד תוך ד' לכותל נעשה המקום כרמלית, והבבלי חולק, ואפשר דתלוי במחלוקת זו כמה מקום אדם תופס, ועיין. ולפי המקדש דוד הוי ספק טומאה ברה"י.

פח. ומחמת הילדים לא הוי רה"ר, כ"כ התפא"י (פרק ד בועז אות יח ס"ק ח), ועוד יש לדון דאפשר דלא מצטרפים כמש"כ תוס' בנדה (ב, א) דכילה מפסקת.

אינך יודע אם היא נגעה בדבר טמא. באופנים אלו טהור אפילו ברשות היחיד כי נחשב כספק בדבר שאין בו דעת לישאל. אם אתה מסופק אם הילד יש בו דעת לישאל או לא, זה נחשב אין בו דעת לישאל, (חזו"א טהרות ד, ג).

ג. כל זה רק בספק השקולפטי, אבל אם קרוב לודאי שנטמא, למשל ילד שהוא טמא עומד ליד השולחן שעליה אמא מכינה חלות, ובזמן שהבצק תופח אמא רצה להתפלל בבית המקדש (כדאיתא בירושלמי מעשר שני פרק ה הלכה ב), וכשחזרה מצאה את משה הקטן מחזיק חתיכת בצק³, מסתבר שמשה לקח את החתיכה בעצמו, כי לילדים יש נטייה לשחק עם בצק, אנחנו לא תולים שהדוד זנוויל במקרה עבר וחתך חתיכה בשביל משה, לכן הבצק הוא בחזקת טמא, אולם מכיון שהוא לא ודאי, אם זה היה תרומה, אתה לא יכול לשרוף אותו מיד.

אין לטומאה מקום

א. כלל נוסף הוא שגם ברשות היחיד הטומאה או הטהרה שניהם צריכים להיות להם מקום (כן הוא דעת הגר"א טהרות פרק ד משנה א, וע' חזו"א טהרות ד, א דכן מוכרע). ולכן אם שרץ צף במים וטבלת במים ואינך יודע אם נגעת בשרץ או לא, אתה טהור כי באופן כזה אין מקומו קבוע.

ב. לדעת הרמב"ם (פרק יד מהלכות שאר אבות הטומאה הלכה ג) דין ספק טומאה צפה⁴ הוא רק בטומאת שרץ, ואילו לדעת התוס' (נזיר סד, א ד"ה והמאהיל) שרץ לאו דוקא אלא ה"ה בכל טומאת מגע ואפילו טומאת מת (ונחלקו בזה בירושלמי נזיר רבי ובר פיקה).

ג. אם דבר טומאה או דבר טהרה נזרקו ואתה מסופק אם נגעו זה בזה, טהור (אפילו

פט. ודעת רע"א שם דבאין בו דעת לישאל אפ"י אינו ספק השקול טהור, עיי"ש מש"כ להסביר דינא דתינוק בצד העיסה דלא כתוס'.

צ. ולדעת תוס' (חולין פו, א ד"ה רוב) אפ"י לא נמצא בצק בידו הוא בחזקת שנגע.

צא. לדעת תוס', ספק טומאה צפה ואין לטומאה מקום, הוא אותו דין, אבל בדעת הרמב"ם יש שכתבו דב' דינים הם, וספק טומאה צפה שייך רק בשרץ, אבל ספק נזרקין (אין לטומאה מקום) הוא בכל הטומאות (כ"כ הקרן אורה נזיר סד, א, ומרכה"מ פרק טו מהלכות אבות הטומאה הלכה ו, וחסדי דוד סוף פרק ג טהרות, והגר"ח פרק יט מהלכות טומאת מת הלכה ב). אמנם באו"ש (פרק יד מהלכות אבות הטומאה הלכה ג) ומשנה אחרונה (פרק ד משנה יב) נקטו בדעת הרמב"ם דגם ספק נזרקים הוא רק בשרץ.

לדעת הרמב"ם). אם אדם גורר דבר טמא ולא בטוח אם בעת הגרירה נגע בשטריימל, זה נקרא יש לו מקום, וטמא מספק (ברשות היחיד), כי אדם וכל מה שהוא מחזיק נקרא יש לו מקום, אולם אם חתול הולך עם מפתחות שהם אב הטומאה ואתה לא בטוח אם המפתחות נגעו בך, אתה טהור אפילו ברשות היחיד (כי זה נקרא אין לטומאה מקום).

ד. כל הלכות אלו נוגעות לטומאת מגע, אולם בטומאת אהל (כגון טומאה עפה ואתה לא בטוח אם האהיל עליך או על כלים), בזה אין דין שצריך שיהיה לו מקום, לכן ברשות היחיד, טמא מספק, כי אדם יש בו דעת לישאל, אבל הכלים הם טהורים כי אין בהם דעת לישאל.

ה. אם אדם זרק כיכר לחם, ויש ספק אם נגע בטומאה, לפי הגר"א נחשב יש בו דעת לישאל, כי הגורם של הספק הגיע דרך אדם, לכן אם אתה עומד בחצר האחורית שלך (רשות היחיד), ומטוס הנושא מת טס מעליך, ואתה מסופק אם המת האהיל עליך ועל הכיסאות שלך, גם אם המטוס נמצא על טייס אוטומטי (או מזל"ט), מכיוון שהוא "נזרק" באוויר בגלל אדם, זה נקרא יש בו דעת לישאל, והוא טמא מספק. אמנם לדעת הר"ש והרא"ש (טהרות פרק ד משנה א) מה שאדם זורק חשוב אין בו דעת לישאל, לכן הכיסאות טהורים, אבל אתה טמא (אמנם במשנה ט כתב הר"ש כדעת הגר"א).

ו. כל זה רק אם אתה יודע בוודאות (כגון שהמטוס טס נמוך מאוד) שהמטוס עבר מעל רשות היחיד (השכונה שלך), ויש לך ספק אם זה האהיל מעליך, אבל אם אתה לא בטוח אם הוא נכנס לשכונה שלך (מרה"ר לרה"י), אז אתה טהור, (טהרות פרק ו משנה ג ומשנה ה).

ז. כל הלכות אלו שלמדנו, שאם יש ספק טומאה ברשות היחיד, ויש בו דעת לישאל זה טמא מספק, הוא רק בטומאות שהן מן התורה, אולם אם הטומאה היא מדרבנן, אז תלוי בסוג הטומאה. אם זה אב הטומאה (אתה לא בטוח אם גוי נגע או הרים משהו), אז חשוב כודאי טמא, ואם זה תרומה, היא נשרפת מיד, אבל אם זה אב הטומאה שחז"ל גזרו בגלל ספק (אתה לא בטוח אם נגעת או הזזת עפר מחוץ לארץ או בגדי עם הארץ), אז זה ספק, ואין לשרוף עליו תרומה (טהרות פרק ד משנה ה). אבל אם הטומאה היא ליד הטומאה (לא שטפת ידים, ואתה לא בטוח אם נגעת בתרומה, או הלכת לשחות ואתה לא

בטוח אם הראש שלך היה במים, או שאתה לא בטוח אם משקים טמאים נגעו באוכל צב) אפילו ברשות היחיד הרי זה טהור (שם משנה יא).

צב. נחלקו האחרונים בדין ספק משקין ליטמא טמא, ולטמא טהור, האם משקין שספק נגעו בטומאה ופסקנו שטמא, וחזרו ונגעו באוכלים, מה דינו, דדעת הפנ"י (פסחים טז, א), ורש"ש (פרק ב דטהרות משנה א), דמטמא אחרים כיון שפסקנו שטמא, אמנם החזו"א (טהרות א, כד; ה, כא) הוכיח מהרמב"ם (פרק יד מהלכות אבות הטומאה הלכה ח) שאפ"י כה"ג אינו מטמא אחרים. ולענין ההלכה דספק משקים ליטמא טמא, ע' מקדש דוד (מו, ז) שהוכיח מהרמב"ם וגליון הרא"ש דאפ"י אין בו דעת לישאל וברה"י החמירו חכמים במשקים. וע' חזון נחום (סימן קכו).

פרק יט

טהרת מי חטאת

הגם שתחילת התהליך של פרה אדומה אינה מוטלת על כל אחד, אבל לאחר שהיא נשרפה ונעשית אפר, מאז האחריות על כל אחד לקחת קצת אפר ולהניחו במים ולערבבו (זהו נקרא קידוש), ולטהר את עצמו ואת כל הכלים שבביתו ע"י הזאה [וברש"י ברכות (כח, א ד"ה מזה) מבואר שהיו רגילים לעשות הזאה ע"י כהן, והיינו מפני שהוא בקי בהלכות, אמנם לעתיד לבא כתיב (ישעיה סא, ו) ואתם כהני ד' תקראו, וכולם יזכו להיות בבחינת כהן].

והנה אסור ליטול שכר לעשות את הקידוש מי חטאת ואת ההזאה, וגם אם תמצא מישהו שמוכן להזות בחינם, יתכן שלא יהיה לך נוח לך שיעבור על כל בגד ובגד שלך להזות. **הבה נראה מה צריך הזאה?** כל אדם או כלי שהיה באותו חדר או חדר שפתוח לחדר שהיה בו מת נטמא וצריך הזאה. ולמדנו בפרק א' שיש דין 'חלל חרב', שכל כלי שנגע או שהיה באותו חדר של מת נעשה אבי אבות הטומאה כמו המת, אם אתה נוגע באותו כלי אתה נעשה אב הטומאה. ולפי כמה דעות בראשונים זהו דוקא בכלי מתכת, אבל לפי דעת הרמב"ם והגר"א זהו דין בכל הכלים (חוץ מכלי חרס). ולמדנו שיש מחלוקת לענין הנוגע בחלל חרב, שטמא שבעת ימים, האם טעון הזאה, ולדעת רוב הראשונים צריך הזאה צי.

נמצא א"כ שאם היית בחדר עם מת או בבית הקברות, כל הבגדים שעליך נטמאים כמובן. אבל כשאתה מגיע הביתה ומניח את המפתחות על השלחן, נטמא השלחן וצריך הזאה. ולפי הדעות שלאו דוקא מתכת, כאשר הנחת את בגדיך בסל הכביסה או במכונת כביסה, הכל נטמא וטעון הזאה.

צי. ר"ש ריש אהלות בשם הירושלמי נזיר (סוף פרק ז), וע"ש בנוסח הגר"א, תוס' נזיר (נד, ב ד"ה ת"ש), תוס' חולין (עב, א ד"ה כי קאמר), רמב"ם (פרק ה מהלכות טומאת מת הלכה יב, פרק ז מהלכות נזירות הלכה ח), וראב"ד (שם), יראים (סימן שכב), או"ז (הלכות חלה סימן רנא), רשב"א חולין (עא, ב), תוס' רי"ד נזיר (שם). ודעת האומרים שא"צ הזאה הם, הרמב"ן בחומש, ובעל המאור חולין עב, א, והגר"א באדרת אליהו.

ולדת התוס' (שבת יז, א ד"ה ששמע, נזיר נג, ב ד"ה חרב, ב"ב כ, א ד"ה בחבית) כל כלי שהיה באוהל של חלל חרב ג"כ טעון הזאה, וא"כ אם הכנסת לביתך את המפתחות (מתכת צד) שהיו בחדר עם מת, אפי' בלי שיגעו בשום דבר, כניסתם לחדר בלבד מטמאת ומצריכה הזאה לכל אשר בחדר.

וכל זה רק למי שלא יצא מעולם מארץ ישראל ציה ולא נכנס לביתו של גוי, אבל מי שיצא לחוץ לארץ, מכיון שהאהיל ראשו ורובו על קרקע חוץ לארץ, נטמא מדרבנן וצריך הזאה צד. בקיצור הדברים, כשמישיח יבא, הכל יהיה צריך הזאה, ולכן נבאר בעז"ה בקיצור את ההלכות.

סדר טהרת פרה אדומה

אדם או כלי שנטמאו בטומאת מת, ביום השלישי לטומאתם (למשל אם נטמא ביום שני אז יום השלישי יהיה יום רביעי) מקבלים הזאה ראשונה צד, וביום השביעי מקבלים הזאה שניה וטובלים, ולאחר הערב שמש נטהרים לגמרי, ויכול האדם ליכנס לבית המקדש ולאכול קרבנות.

גם אם אותו אדם טמא בטומאה אחרת כגון 'יולדת וחברותיה', עדיין יכול ליטהר כדי להוריד מעצמו טומאת מת (רמב"ם פרק יא הלכה ג).

לאחר שריפת הפרה, אוספים את האפר ע"י איש או אשה טהורים, ומניחים את האפר בכלי טהור, לוקחים מים ממעיין [ובהגיע משיח צדקנו יהיה מעיין יוצא מבית קדשי הקדשים שישתמשו בזה (זכריה יג, א)], ואיש או אשה טהורים לוקחים מעט מהאפר

צד. ודוקא מתכת, אבל א"א לצרף שיטת הרמב"ם וסיעתו דגם בשאר כלים אמרינן חלל חרב, מקושיית התוס' (שבת יז) מהאיכר עובר ומרדע על כתיפו, למה לא טימאוהו משום שהחלל חרב מאהיל עליו, ולר"ת הת' דמיירי שאין בו מתכת, ולרמב"ם והגר"א הת' הוא דאין חלל חרב מטמא באהל. ולא כתבתי מה שיותר מצוי הטבעת שבחגורה, דכיון דטומאתה רק משום דמחובר לכלי עור, אין זה כלי מתכת.

צה. וסמוך לא"י ואין קרקע עבודה ביניהם ג"כ טהור, ע' כמה פרטים בחזו"א אהלות (כה, א).

צו. כן היא דעת תוס' נזיר (נד, ב ד"ה ארץ) ודעת הרמב"ם דרק על מגע ומשא צריך הזאה, אבל מאהיל על גושה, סגי בטבילה והערב שמש, (מל"מ פרק יא מהלכות טומאת מת).

צז. ולדעת ר"ת (מגילה כ, א ד"ה ולא) צריך טבילה לפני כל הזאה, וזה יכול להיות בלילה.

[בשיעור כזה שיהיה ניכר במים] ומערבבים במים. תהליך זה נקרא קידוש. קודם תהליך הקידוש נקראים המים 'מים שאינם מקודשים', ולאחר תהליך הקידוש נקראים 'מי חטאת המקודשים'. כל שלבי תהליך זה אפשר לעשותם אפילו בלילה ע"י איש או אשה, אבל לא ע"י קטן או גוי.

אח"כ איש טהור לוקח אזור (סוג עשב) ומטבילו במי חטאת, ומזה על כל אדם וכלי שצריכים לטהר. תהליך זה של טבילה והזאה כשר רק ביום, וע"י איש או ע"י קטן בר דעת. זהו בקיצור תהליך עשיית פרה אדומה.

וישנן הרבה הלכות, וכמה מיני אופנים שאפשר שיפסלו המים: א. ע"י עשיית מלאכה במים משלב מילוי מים מהמעין ועד הקידוש. ב. יש עוד פסול של היסח הדעת כלומר אם לא שומרים על המים. פסול זה שייך אף לאחר קידוש, ויש סוברים שהוא שייך גם על אפר החטאת. ג. עוד פסול הוא טומאה. ג' פסולים אלו הם התורה, אבל מדרבנן ישנן עוד הרבה חומרות.

מי החטאת עצמם הם אב הטומאה ומטמאין אפילו במשא בלי נגיעה.

פסול מלאכה והיסח הדעת

א. למדנו שיש פסול 'מלאכה' במי חטאת בעוד המי חטאת עדיין בשלב ההכנה [כמה ראשונים מסבירים שהסיבה שמלאכה פוסלת היא משום היסח הדעת וע"כ לפעמים נקרא הפסול בשם מלאכה ולפעמים בשם היסח הדעת]. ולכן אם מי ששאב את המים עשה מלאכה שלא היתה לצורך המי חטאת, בעוד הוא שואב או לאחר מכן, עד לאחר הקידוש, המים נפסלים (פרה פרק ד משנה ד).

ב. אם בעוד אתה שואב את המים מהבאר אתה מסובב את החבל על ירך כדי להקל את מלאכת השאיבה לא נפסלו המים כי מלאכה זו היתה לצורך המים, אבל אם לאחר ששאבת את המים עשית כן, נפסלו המים משום מלאכה כי מאחר שכבר גמרת לשאוב אין הסיבוב צורך המים, וזה נחשב למלאכה (שם פרק ז משנה ז).

ג. אם אתה שואב עוד דלי של מים לקדשם, אז תלוי: אם בדעתך לקדש את שתי הדלים בנפרד, אז הדלי הראשון נפסל משום שמילוי הדלי השני אינו לצורך המים שבדלי הראשון, ורק המים שבדלי השני כשרים. אבל אם בדעתך לאחר שאיבת כל

המים לערות ולקדשם יחד בכלי גדול, אז לא נפסל הדלי הראשון שהכל נחשב כאחד, ולא נחשב כמלאכה אחר המילוי של הראשון (שם משנה א).

ד. קידוש מים אחרים ג"כ נקרא מלאכה, ואם למשל מלאת חמש דליי מים בכוונה לקדשם כאחת, ואח"כ נמלכת לקדש כל אחד בנפרד, רק הקידוש הראשון יהיה כשר, אבל שאר הדליים יפסלו כי קידוש הדלי הראשון הוא מלאכה שאינה צורך לשאר המים (שם).

ה. לאחר שאיבת המים אתה צריך ללכת ישר למקום בו אתה מקדש את המים, אמנם אין צריך ללכת בדרך הכי קצרה בדוקא, אבל אתה לא יכול ללכת כדי לסדר ענינים אחרים אפי' בלי לעצור (שם משנה ו).

ו. אם שאלת חבל ואתה עושה עצירה להחזיר את החבל הרי זה מלאכה שאינה לצורך המים ופוסלת. להחזיר את החבל בלי לעצור, תלוי: אם הארכת את הדרך כדי להחזיר הרי זה פוסל את המים, אבל אם לא הארכת את הדרך אין זה פוסל את המים (שם). אבל לסחוב עוד דבר שלא היה צריך למים כלל דעת החזו"א (ט, יג) היא שזה פוסל את המים.

ז. כשאתה מגיע הבייתה אתה יכול לפתוח את הדלת להיכנס, אבל לסגור אותה אתה לא יכול, כי סגירת הדלת אינה מלאכה בשביל המים צ"ח (שם פרק ו משנה א).

ח. לאחר שאתה מניח את הדלי, ואתה פותח את קופסת האפר חטאת, אסור לכסות את הקופסא או להציבה על הרצפה, עד לאחר שתקדש את המים מאותו הטעם שנתבאר (שם).

ט. לדבר או להתפלל אינו חשוב מלאכה, ולכן אם מישהו שואל אותך שאלה, אתה יכול לענות על השאלה אם אתה נזהר שלא להסיח דעת מהמים (שלא יפסלו או יטמאו), אבל אם עצרת צ"ט לענות או להראות את הדרך, זה כבר חשוב מלאכה והיסח הדעת (שם פרק ז משנה ט).

צח. אע"ג דבתוספתא הובא בר"ש פרק ו מ"א כתב כן לאחר שנטל את האפר, היינו באופן שהמים כבר משומרים, אבל כשבא עם המים ושמירתן מוטל עליו, הוי מלאכה. (טעם ודעת פרק ח אות צב)

צט. במשנה וברמב"ם איתא עמד, וכפשוטו משמע אפי' לרגע. אבל הר"ש והרא"ש והרע"ב פי' דעמד הכוונה נתעכב, ובהלכתא גבירתא כתב דוקא שהה בו הרבה עד שהסיח דעתו ממנו. והגר"א על

י. לאכול בעודך מהלך אינה מלאכה לפסול את המים, כי זה נקרא צורך ההליכה, מכיון שהיא נותנת לך כח להלך, וההליכה הרי היא צורך למים. לזרוק את שיירי האוכל בעוד אתה הולך בלי לעצור אינו מלאכה לפסול את המים, אבל להצניע את שיירי האוכל לא נחשב צורך למים ופוסל את המים (שם משנה יב).

יא. כל ההלכות אלו הן רק בעוד אתה עסוק במים (שאיבה, הליכה, וקידוש) אבל אין חובה לקדש מיד, ואתה יכול להביא את המים הביתה ולהניחם במקום שמתמר ואפילו לשנים רבות, עד שאתה מוכן להשתמש בהם, ואין פסול מלאכה אחר שהנחת במקום שמור. כשאתה מוכן לקדש המים, אז שוב יפסלו במלאכה (רמב"ם פרק י הלכה ב).

יב. אם נתת את המים לחבר לשמור בטהרה אז מותר לך לעשות מלאכה כי החבר נעשה אחראי על המים, אבל אם המים עדיין בידך אין מינוי שומר עליהם מתיר לך לעשות מלאכה (פרק ח משנה א).

יג. לאחר הקידוש, כל מלאכות האלו אמנם אין פוסלות, אבל עדיין אין להסיח דעת מהמים המקודשים, וצריך להניחם במקום המשתמר מטומאה, ואם אתה מעבירם ממקום למקום, צריך לאחוז בהם מלפניך ולא מאחורי הגב (רמב"ם שם הלכה ד).

יד. להשתמש במים לצורך מדידה כגון להניח בשר בתוכם ולראות עד כמה המים עולים, זהו 'מלאכה בגופן' ופוסל את המים אפי' לאחר קידוש, ולדעת הרמב"ם גם בלי נגיעה בגוף המים נפסלים כגון במדידה כנגדם קא.

טהור לחטאת

הקדמה: התורה אומרת שכל מי שעוסק בהכנת המי חטאת צריך להיות טהור. אמנם חז"ל קיבלו שאף טבול יום (מי שנטמא וטבל ועדיין לא העריב שמש) נחשב טהור לענין פרה אדומה. מכיון שהצדוקים כפרו בדרשה זו, הקפידו חז"ל לטמא את האדם

התוספתא כתב שנתבטל ממלאכתו בשביל זה, משמע דאינו לרגע, וגם אינו לזמן הרבה, וצ"ע.

ק. כ"כ הרמב"ם, וע' משנה אחרונה וטעם ודעת, דאם באמת אין לו כחות ללכת בלי לאכול, אפי' ישב לאכול, ורק כשא"צ כ"כ לאכול אז לא החשיבוהו חז"ל כהיסח הדעת כ"ז שלא עמד.

קא. כן הוא לדעת הרמב"ם והראב"ד, אבל לפי רש"י והר"ש והרא"ש כל הסוגיא מיירי לפני קידוש.

המכין את המי החטאת, ושיטבול אחר כך כדי להראות שאנחנו עושים ע"פ מה שמסרו לנו החכמים, ולא לפי האנשים שחושבים שיודעים יותר טוב מהחכמים. כתוצאה מכך חששו חז"ל שיתחילו אנשים לזלזל בטהרת מי חטאת, וע"כ תיקנו כל מיני גזירות וחומרות כדי שלא יבאו העם לזלזל בענין.

א. חומרא אחת היתה שכל הטובל צריך לכיין להיטהר לחטאת (זה נקרא 'על טהרת החטאת'), אם לא נתכוונת להיטהר לחטאת, גם אם נתכוונת כדי להיטהר לקדשים אינו מועיל.

ב. וכל מי שלא טבל עם כוונה זו נחשב טמא כמו זב, אז אם אתה (העוסק במי חטאת) נוגע, מזיז, או מגביה (גם בלי ליגע) מישהו שלא טבל כראוי אתה נטמא.

ג. וכן כל כלי שיכול להיטמא בטומאת מדרס (כסא, מטה, בגדים וכו') אם לא נטבלו 'על טהרת החטאת', גם אם הם טהורים, חשובים כטמאים מדרס, ואם נגעת, הזזת, או הגבחת אותם, או שסמכת, ישבת, או נשכבת עליה, אתה נטמא לחטאת (שם פרק י משנה א).

ד. כלי שאינו יכול להיטמא בטומאת מדרס כמו מפתח, מטמא אותך במגע אפילו הוא טהור, כל שאינו טהור לחטאת. אם לא נגעת בו, אלא רק הזזת אותו כגון אם היה במנעול וסגרת את הדלת, אז תלוי, אם הוא טהור אתה לא נטמא, אבל אם הוא טמא מת אתה נטמא (שם בר"ש בשם התוספתא).

ה. אוכלין שהוכשרו לקבל טומאה וכן משקין, חשובים 'טמא לחטאת'. ולכן אם נוגעים בך באיזה אבר חוץ מהידיים, אינך טמא כי אדם מקבל טומאה רק מאב הטומאה, אבל אם נגעו בידיים, זה מטמא את הידיים (כמו שלמדנו שאוכלים טמאים מטמאים את הידיים), ולענין פרת חטאת תקנו חז"ל עוד חומרא שאם הידיים שלך נטמאו, נטמא גם כל הגוף קב.

קב. לשון המשנה 'אם נטמא ידיו', ומשמע דאם הסיח דעתו משמירת ידיו דהוי סתם ידיים לא נטמא גופו, ויתירה מזו דעת הראשון לציון (חגיגה יח) בדעת הרמב"ם דדוקא אם נטמאו ידיו בטומאה שעיקרה מן התורה אבל ע"י ספר לא נטמא גופו, דלא כדעת רש"י דגם אם נטמאו ע"י ספר נטמא גופו. אמנם דעת המאירי דלמ"ד בירושלמי גבי קדשים דסתם ידיים בעי טבילה, ה"ה גבי חטאת אם טמאים משום סתם ידיים נטמא גופו.

ו. עוד חומרא שתיקנו חז"ל היא, שכידוע לגבי קדשים אפשר להיטמא רק עד לדרגת רביעי, אבל לחטאת אין הפסק, ומטמא אפי' עד מאה, אז אם למשל הידים של ראובן נטמאו (שנגע באוכלין או בידיים של מישהו אחר), כל גופו נטמא, והוא מטמא את שמעון, ושמעון מטמא את לוי, וכן להלן (אפי' שכולם היו טהורים לחטאת).

ז. אם לא נזהרת מכל הנ"ל, לא רק שאתה נטמא אלא אף המים נפסלים, כיון שאין טמא יכול לשמור את המים, וא"כ היו המים חסירי שמירה ונפסלים משום היסח הדעת.

ח. והוא הדין לגבי כלים (גם אם היו טהורים לחטאת), אם נטמא אחד מהם ואפילו רק מבחוץ (כגון שמים נגעו בכלי מבחוץ) כל הכלי נטמא ומטמא את הכלי הבא וכן להלן ואפילו מאה כלים.

ט. כל מי שטמא, או מדאורייתא (כגון שנגע בשרץ, או הגביה נבילה, או נגע בטמא מת) או מדרבנן (כגון שבא ראשו ורובו במים שאובין), קודם שיטבול מטמא במגע ובמשא (אפילו בלי מגע כגון בהזזה ובהגבהה) את המים המקודשים, את אפר החטאת, או את המזהה. אבל את הכלי והמים שעדיין אינם מקודשים מטמא רק במגע.

הראשונים שואלים שאלה, מכיון שהמי חטאת הם אב הטומאה וכל מי שמגביה או מזיז אותם נטמא, ומטמא כלים שנוגע בהם בעת שמגביה את המי חטאת (כלים א, ב), א"כ בכל פעם שאתה מגביה את הכלי ואפילו לצורך הזאה, הרי אתה נטמא בהגבהת המים, ובאותה עת אתה נוגע בכלי, ושוב הכלי מטמא את המים, אז מהי העצה שישארו המים טהורים?

שלש תשובות נאמרו בדבר: א. הר"ש (פרה ה, ב) מתרץ שטומאה שנובעת מהמי חטאת עצמם אינה חשובה טומאה לענין חטאת אלא רק לדברים אחרים. ב. התוס' (נדה ט. ד"ה נוגע) והרמב"ם (פרק טו מהלכות פרה אדומה הלכה א, ופיה"מ כלים א, ב) מתרצים שאתה נטמא בהזזת המים רק אם זה היה שלא לצורך, אבל הזזה לצורך אינה מטמאת. ולפי"ז כותבים התוס' (פסחים סט, א ד"ה שמא) שכל תזוזה שלא היתה לצורך כגון שהטמא היה יכול להתקרב יותר לכלי, תטמא את הכלי וכמו שנתבאר, ג. הגר"א (א"ר פרק ט משנה ה, וכ"כ הרמב"ם בפיה"מ פרק י משנה ו) מתרץ שמי שטהור לחטאת אינו נטמא ע"י המי חטאת, ורק מי שאינו טהור לחטאת נטמא מהמי חטאת.

עוד כמה דינים נחוצים:

- א. בעת משיכת המים, המים צריכים להגיע לדלי שלא ע"י דבר המקבל טומאה, ולכן אין להשתמש בידים או כל דבר המקבל טומאה כדי להעביר את המים לתוך הדלי.
- ב. כשאתה טובל את הדלי קודם משיכת המים לטהרם למי חטאת, אם אתה מטביל במקוה שמימיו אינם כשרים למי חטאת, אתה צריך לייבש את הדלי קודם שתמשוך לתוכו את המי חטאת, שלא יתערבו מים פסולים במי חטאת.
- ג. גם באפר אסור שיתערב שום דבר אחר בתוכו, ואם נתערב נפסל (פרק ט משנה ז).
- ד. כשאתה שופך אפר למים, זה צריך להיות ע"י הכח שלך ולא שיפול מאליו למים, ועל כן צריך ליזהר בעת שאתה מטה את השפופרת של האפר, מכיון שאתה לא רוצה להשתמש בהרבה אפר כי זה בזבז, ואם תטה רק קצת יכול להיות שיפול האפר רק ע"י גרמא, וצריך ליפול ע"י הכח שלך.
- ה. לכמה דיעות אין להשתמש בכפפות לשים את האפר במים (חזו"א יב, ט).
- ו. אחר שמקדשים את האפר לוקחים איזוב ומטבילים במים ומזים ע"י האיזוב. לכתחלה לוקחים שלשה קלחים (שרשים) באורך טפח, שיש בכל אחד גבעולים שכבר נפתח הפרח, ואוגדים ביחד.
- ז. הטבלת האיזוב במים ג"כ צריכה להיות ע"י הכח שלך, ואם זה רק נפל מידך לתוך המים זה לא מספיק כי זה לא נחשב שנטבל בכח שלך, וכן אין להשתמש בכפפות (חזו"א טו, א). אם האיזוב קצר מאוד אתה יכול לקשור חוטין לסייע בהטבלה, כל זמן שאינך לבוש בכפפות.
- ח. ההזאה צריכה להיות ישירות מהאיזוב, אם קשור חוט לאיזוב יש ליזהר שההזאה אינה באה מהחוט, ואם אתה מסופק, ההזאה פסולה.
- ט. ההזאה כשירה גם ע"י שטיפה אחת נוגעת בבשר הגוף במקום הגלוי, לא בבית הסתרים כמו הלשון והשיניים, וכמו כן לענין כלים, אפילו טיפה אחת שנוגעת בכל חלק מהכלי די בזה.
- י. כלי שעשוי מחלקים נפרדים שמחוברים בקביעות לכתחילה יש להזות על החלק העיקרי. ואם החלקים אינם מחוברים דרך קבע, כל חלק צריך הזאה נפרדת.

יא. אפשר להזות על כמה אנשים או כמה כלים ואין צורך להטביל את האיזוב בכל פעם.

יב. אמנם אם הטבלת את האיזוב על דעת להזות על דבר שאינו מקבל טומאה, לדעת הרמב"ם אתה צריך להטביל שוב כדי להזות על דבר המקבל טומאה, אבל לדעת רש"י רק אם אכן עשית הזאה על דבר שאינו מקבל טומאה אתה צריך לחזור ולהטביל. ולכן חשוב מאוד לדעת איזה כלי מקבל טומאה ואיזה אינו מקבל טומאה, ואם אתה עושה הזאה מספק (אם מקבל טומאה) אתה צריך להטביל שוב.

יג. בשעת קידוש המים אין ללבוש נעלים (פרק ח מ"ב קי).

יד. ההזאה על הכלי צריכה להיות בישירות מהאיזוב, ולא בכח שני כגון אם היזה המים על כלי אחד וניתז על עוד כלי, הכלי השני לא נטהר, ואם אתה מסופק אם ההזאה נפל ישר או בכח שני, פסול מספק.

טו. כל משקה אחר שנופל למים, נפסלים המים, ולכן יש ליזהר שהמי חטאת יהיו מכוסים. אם השארת את המים מגולים ומצאת אותם מכוסים, יש לחשוש שמישהו שפסול לחטאת כיסה אותם, כי רוב אנשים אינם טהורים לחטאת.

בקיצור, הצדיק שהולך לעשות קידוש והזאה, צריך ללכת למקוה ולטבול את גופו ואת בגדיו (מהשטריימל ועד הנעליים) בכוונה 'לטהרת החטאת'. הוא צריך להיות זהיר מאוד שלא ליגע או להזיז שום אדם, בגד או כלי, וכן שהדלי והמים לא יגעו בשום אדם בגד או כלי.

לאחר הקידוש, לדעת התוס' הוא צריך להיזהר שלא להזיז את המים שלא לצורך [אלא אם הם בדלי פלסטיק, ואז לא יפסלו המים, אבל הוא נטמא ושוב אין יכול לשמור את המים כנ"ל].

לאחר לימוד כל ההלכות אלו, לכאורה אי אפשר לסמוך רק על משה רבינו או אליהו הנביא לעשות את זה כראוי, אבל הרמב"ם (פרק יג הלכה יב) כותב שאפשר לסמוך

קג. י"א שמא יפלו משקים מעלמא על הסנדל, ויטמא את הסנדל והסנדל יטמא את האדם, וי"א שמא יפול מהמי חטאת ונפסלים בהיסח הדעת ומדרבנן מטמאים כלים ויטמא האדם. י"א דה"ה נושא ומזה לא ינעול, וי"א דוקא מקדש (ע' תוס' יו"ט בשם הכ"מ, (תפא"י וגר"א).

על כולם ואפילו על עם הארץ, ואין צריך השגחה מיוחדת לזה, אלא ההימיישע הכשר של כל אדם מספיק לזה, והטעם לכך, כי מאחר שחז"ל החמירו כל כך, הדבר מאד חמור בעיניו, וזה חשוב לו לעשות כדין, ומה שבאמת חשוב לאדם, הוא ביכולתו!

פרק כ

כניסה למקדש

בחסדי ה' עברנו על הלכות טומאה וטהרה, ועכשיו אנחנו מוכנים להיכנס לבית המקדש! אבל לא מספיק להיות טהור כדי להיכנס, שהרי התורה אומרת ומקדשי תיראו, וצריך קודם ללמוד הלכות מורא וכבוד בית המקדש.

שטח הר הבית יהיה שלושת אלפים אמות מרובעות, והקיר סביבו גבוה שש אמות ועבה שש אמות. ואלו הן הדברים שאסור בהר הבית מפני מורא מקדש:

א. אסור להיכנס עם נעליים, וכל מי שנכנס משאיר את הנעליים בעובי הכניסה שאין בו קדושת מחנה לוויה, (ירושלמי פסחים פרק ז הלכה יב). לבישת גרביים עבות ונוחות מותרות, לא נאסרו אלא נעליים כיון שהם מיועדות לילך בטיט וטינופת. נעל שמותר ללבוש אותה ביום כיפור כמו 'קרוקס', אם יש עליה בוך, אסור ללבוש אותה קד. אם אינך לובש גרביים צריך ליזהר שרגליך תהיינה נקיות.

ב. לבישת תיק כסף מעל הבגדים אסורה, אבל מתחת לבגדים או בכיס מותר.

ג. אסור לרוק, ואם יש צורך, יש לרוק בטישו ולשים אותו בכיס.

ד. לדבר על עסקים י"א דאסור, אבל לתת חיזוק או לומר מזל טוב ודברי ברכה הרי זה מצוה קה.

קד. ע' רש"י יבמות (קב, ב). ובמנחת חינוך (סימן רנד) כתב דכל מה שאינו נעל ביו"כ מותר בעזרה, ובספר תורת הזר במקדש האריך בזה, וכתב דלפי הרמב"ן (שמות ג, ו) דקדושת המקום גורמת שאסור בנעילת סנדל, אפשר דתלוי במה שיש לו דין נעל, אבל לטעם דמי בקש זאת מידכם רמוס חצרי, דהוא משום דדרך הנעל להיות בה טיט, אפשר דנוהג בכל נעל.

קה. ע' ערה"ש הלכות בית המקדש (סימן יד אות ה), דדבר הרשות אסור דלא גרע מבית הכנסת, וחיזוק מותר מהא דפרקי דר"א (פרק יז) ששלמה המלך תיקן כן. וכן מבואר במשנה (מדות פרק ב משנה ב) ששואלים אותו מה לך מקיף שמאל, ובמסכת שמחות (פרק ו) מבואר דגם מי שאבדה לו אבידה, אומרים לו וכו'. ולענין אכילה כתב בספר תורת הזר במקדש דנראה דמותר, עיי"ש כמה מראי מקומות

ה. מותר להיכנס להר הבית רק עבור מצוה, אבל להשתמש בו כקיצור דרך ק"ו אסור, גם אם אתה מתיישב קצת או אומר פסוק אסור (דרך חכמה).

ו. כשנכנסים להר הבית, אם אתה נכנס לעזרה אתה יכול להיכנס ישר פנימה (תפא"י מדות פרק ב משנה ב), אבל אם אתה נכנס לשם מסיבה אחרת (לתת מזל טוב לחתן, והוא בצד שמאל של הכניסה), אתה צריך לפנות לימינך ולהסתובב בהר הבית עד שתגיע ליעד. כשאתה עוזב את הר הבית צריך לעזוב דרך שער אחר [ואתה מסתובב בחוץ כדי לקחת את הנעליים מהשער בו נכנסת]. וכן כשאתה מגיע לעזרה, אם אתה נכנס מהשער הצפוני אתה צריך לצאת דרך השער הדרומי [אבל שער המזרחי לא נועד למעבר, הוא יהיה פתוח רק בשבת וראש חודש לעמוד בכניסה ולהשתחוות (יחזקאל מו, ב-ג)]. המלך המשיח כאשר הוא מגיע בעצמו, יכול לצאת באותה הכניסה בה נכנס, אך אם מגיע יחד עם עוד אנשים, עליו לצאת בדרך ההפוכה בה הוא נכנס (שם ח, י).

העזרה ק"ו קדושה יותר מהר הבית, ולכן אין נכנסים עם בגדים קרועים או שיער פרוע, שצריך להיראות מכובד. לפני הכניסה לעזרה צריך לשהות ולהיכנס לאט (עי' ע"י)

בזה. והגאון ר' יחיאל יהודה נוישטד שליט"א העיר דבפשטות הגמ' בתענית (כג, א) דיצאו להר הבית מפני הגשמים (מה שאסור בבית הכנסת) מבואר דאין דינו כבית הכנסת, דהגם דקדושתו גדולה, זהו רק מצד שהוא סביבות המקדש, אבל אין בו קדושה עצמית שתיאסר בו שיחה, ודוק.

קו. יהיה שטח קרקע של כ"ה מיל על פני ו' מיל שישמש בשביל דיור לכהנים שבאים מזרע צדוק הכהן (כי רק הם יזכו לעבוד), ובאמצע שטח זה יהיה הביהמ"ק (יחזקאל מה, א-ד). אז אם רבי צדוק הכהן רוצה לבקר את בן דודו הרב כץ בצד השני של ביהמ"ק, יצטרך ללכת מסביב לביהמ"ק ולא לעבור דרך הר הבית.

קז. הרבה מההלכות של כניסה להר הבית או לעזרה, חלות בימינו על בית הכנסת שהוא מקדש מעט (להיכנס בשקט ובכבוד, ולא לדבר דברי חול, ושלא להשתמש כקיצור דרך, ושלא לשבת עם טלפון ולהיות עסוק בשליחת מסרים חלילה, ופשוט דזה לא גרע מחשבונות של חול דאסור (ובגמ' מגילה כח, ב איתא עונש נורא על זה), ואין מועיל בזה תנאי אפי' לדעת הרמב"ן, וכמבואר בבה"ל (סימן קנא), ואף העה"ש (סימן קנא ס"ה) שלימד זכות על דברי חול שסומכים על הרמב"ן דמה שהוא צורך ומקום הדחק מהני תנאי אפי' בישובן, אבל חשבונות כתב הרמב"ן להדיא דאין היתר [ולענ"ד ליישב מה שתמה העה"ש, נראה כמיש"כ למעלה דלהתעניין בטובת חברו לא מקרי דברי חול כדמוכח מהע"ש גופיה דאסור בהר הבית דברי חול, ובמשנה איתא מה לך מקיף, ומזה נשתררב שאר דברים, ומש"ה כתב המג"א דהאר"י היה נזהר אפי' מדברי מוסר שלא ימשך לשאר דברים]. וכ"ז בקובע עצמו להשתמש בטלפון שלא לצורך הלימוד, אבל אם קיבל טלפון מאשתו שצריך או א"צ לבוא הביתה, (הגם שאינו ראוי להביא לבהכ"נ טלפון

משנ"ב סימן מו), ואחר כך נכנס, ועושה צעדים קטנים, [במכילתא דרשב"י איתא דבכל העזרה צריך לילך עקב בצד גודל, ובמכילתא דר"י איתא דא"צ] עם יראה ופחד נורא. אסור לשבת בעזרה ק"ח (או בכל החדרים הפתוחים לעזרה), אך מותר להישען.

כשיוצאים מן העזרה משתחווים (שטוח על הקרקע) מול ההיכל (הגר"א באדרת אליהו דברים נו, י), וכשיוצאים יוצאים דרך אחוריהם, פניהם פונים לעזרה ועושים צעדים קטנים לאט לאחור עד שנמצאים מחוץ לעזרה.

מחוץ להר הבית, בכל מקום בירושלים קט מול שער המזרחי אסור להתנהג בקלות ראש, או לעשות דבר שלא מתאים לקדושת המקום כגון תספורת וכדומה.

עכשיו שלמדנו הלכות מורא מקדש, אפשר להמשיך עם הלכות כניסה למקדש. ושנינו במשנה עשר קדושות הן, ונתחיל בהר הבית:

כמו שהזהירו הרבה מרבתינו), מותר לענות, דהרי מותר לקרוא לאדם לצאת מבהכ"נ כמבואר בגמ'. וכתב החפץ חיים (זכור למרים פרק יח) שבבית המקדש הראשון והשני גרמנו להקב"ה שירגיש מאוד לא נוח איתנו עד שהיה צריך לעזוב, ואם אנחנו רוצים שהוא יחזור, עלינו לגרום לו להרגיש בנוח איתנו, ואם יראה הקב"ה שיש לנו כבוד ומורא לבית הכנסת ובית המדרש, לא רק שזה יזרז את הגאולה, אלא בדרך זה נוכל לתקן את העבירות שגרמו לעזיבתו לכתחילה.

קח. תוס' (בתי' אחד) כתבו דלאכילת קדשים מותר דצורך עבודה הוא. ובבית השלישי יהיו לשכות מיוחדות לאכילת קדשים (יחזקאל מב, ג).

קט. כן ביאר בדרך חכמה דעת הרמב"ם, דבירושלים אפי' אינו רואה, וחוף לירושלים דוקא כשאין מחיצה מפסיקה (ויש עוד מהלכים בדעת הרמב"ם). ודעת רש"י דאיסור זה נהג דוקא בבית ראשון כשכל הפתחים מכוונים זה לזה, משא"כ בבית שני דלא היתה אמה טרקסין. ובבית שלישי שער מזרח של חצר החיצונה יהיה סגור לעולם (יחזקאל מד, ב), וא"כ אפשר דלרש"י לא יהיה האיסור, או אפשר להיפך כיון דזה השער שהשכינה תבוא דרכו, זוהי סיבה שלא להקל ראש נגדו. כל ההלכות שכתובות כאן מקורן במשנה ברכות פרק ט, וברמב"ם פרק ז מהלכות בית הבחירה, ובספר תורת הזר במקדש.

א. אסור לטמא שטומאה יצאה מגופו (זב, זבה, נדה, יולדת, בע"ק ק"י) ק"י להיכנס להר הבית. לאחר שהם טובלים, הם יכולים להיכנס להר הבית ק"ב. אין איסור להכניס להר הבית דבר שהזב נגע בו, ואפילו דבר שטמא מדרס (כ"כ האחרונים בדעת הרמב"ם שהשמיט הא דאמר ר"ש בתוספתא דאסור). עובי פתח שער הכניסה להר הבית אינו קדושה אבל בעובי החומה יש קדושה [ויולדת שעומדת בחוץ ומתפלאת מהיהלומים הנוצצים שהקיר עשוי מהם אינה יכולה להכניס את ידה בסדק בין היהלומים או בחלון] (אבנ"ז יו"ד סימן תנ).

ב. חיל הוא עשר אמות לפני החצר החיצונה (עזרת נשים), ומשם ואילך גויים [אומות העולם יתאספו כדי לבוא לבית המקדש ללמוד את דרך התורה (ישעיה ב, ג)] או טמאי מת אינם יכולים להיכנס. עבדים מותרים להיכנס [ולחד מ"ד אף עמדו על הדוכן]. נחלקו הראשונים בדין טמא שרץ אם יכול להיכנס לחיל (רמב"ן ושאר ראשונים חולין ב, ב ס"ל דמותר, ועי' תוס' זבחים לא, ב ד"ה ובטמאים ובש"מ ותוס' יבמות ז, ב ד"ה וראה).

ג. אסור מדרבנן לטבול יום להיכנס לחצר החיצונה. יש מחלוקת ראשונים באיזה טומאה מדובר, לדעת רש"י (יבמות ז, ב ד"ה וראה והריטב"א שם) מדובר דוקא בטומאה שיוצאת מן הגוף, אולם טמא מת או טמא שרץ יכול להיכנס אחרי שטבל, והתוס' סוברים שמדובר בכל טומאות (דאורייתא).

ד. אחרי שמחוסר כפרה טובל (ועדיין צריך להביא קרבנותיו לגמור טהרתו, כמו יולדת), מותר להיכנס לחצר החיצונה, אבל לא לחצר הפנימית. בחצר הפנימית אסור מן התורה להיכנס אפילו למחוסר כפרה, אולם בבית שני שער הכניסה עצמו לא נתקדש, כדי שהיולדות (שכבר היה להם הערב שמש-אחרי מ' יום לזכר או פ' יום לנקבה) שמביאות את

ק. הרמב"ם השמיט דין זה, והמל"מ תמה עליו וכתב שודאי אסור. וע' ספר אשריך כלים (חלק א עמ' צט) שתירץ באופן נפלא דעת הרמב"ם דבאמת לא פסק כהגמ' אלא כהספרי כדמוכח מדבריו.

קיא. וכן פולטת (מנ"ח קפ, ו; תקסה, א; וע' מצוה קפא) ולפ"ז צריכה להמתין ג' ימים (או ג' עונות לגאונים) לפני שנכנסת להר הבית. וכן משמשת (מנ"ח תקסה, א).

קיב. לדעת רש"י למ"ד טבול יום דזב כזב אסור, ותוס' חולקים. והרמב"ם פסק דטבול יום אסור רק בעזרת נשים, ואם ס"ל כרש"י פסק כמ"ד לאו כזב דמי. ודעת תוס' דטבול יום דזב שראה ג' ראיות דהוא ג"כ מחוסר כפורים אסור בהר הבית, והאחרונים כתבו דהרמב"ם לא ס"ל כן.

הקרבתן שלהם יוכלו לעמוד שם להביא קרבנם. אמנם בבית שלישי שער הצפוני תהיה לו קדושת העזרה, ותצטרך לעמוד חוץ לשער או בשער הדרום.

ברוב טומאות דרבנן כגון: א. אכל אוכלין טמאים, ב. שתה משקין טמאין, ג. נכנס ראשו ורובו למים, ד. נפלו עליו ג' לוגין מים שאובים, בכל אלו מותר להיכנס לאחר הטבילה ואפילו קודם הערב שמש. אבל אם נגע בגוי או רוקו אין מותר להיכנס כי אם לאחר הערב שמש.

ה. ישראל טהור יכול להיכנס בחצר הפנימית (עזרה) עד למקום בו מסומנת עזרת כהנים, [בביהמ"ק השני עזרת ישראל היתה 11 אמות, ובביהמ"ק השלישי זה היה 17 אמות לפי המלבי"ם]. אם ישראל צריך להגיע עד למזבח לעשות שחיטה, תנופה, סמיכה או להניח את הביכורים ליד המזבח, הוא יכול. אבל מעבר למזבח אסור לזר ללכת. בשביל הקפות בחג הסוכות יש מחלוקת גדולה אם מותר לישראלים לעבור מעבר למזבח.

לפני שנכנסים לעזרה [לרוב הראשונים אפי' שלא לעבודה, ולפי התנ"י והריטב"א דוקא לעבודה] חייב אדם לטבול, גם אם הוא יודע שהוא טהור [כדי לזכור אולי הוא נטמא ושכח מזה, למשל הוא יזכור שהבקר הניח תפילין שלא נטהרו מטומאת מת וע"י זה נטמא, ועכשיו אסור לו להיכנס לעזרה עד אחרי הערב שמש]. טבילה זו יכולה להיעשות אפילו בלילה שלפני הכניסה למקדש (ליקוטי הלכות יומא לא, א, וק"ן אורה זבחים כ, א, ולדעת הרמב"ם בפיה"מ אם רוצה לעבוד צריך לטבול ביום שנכנס). לדעת הרבה אחרונים (גבורת ארי יומא לא, א, חזו"א נגעים יב, ב, או"ש עבודת יו"כ פרק ב הלכה ג) הטבילה צריכה להיעשות בכוונה להיכנס לעזרה, ולא מספיק שטבל בבוקר בכדי לאכול קדשים. אולם הליקוטי הלכות סובר שלא צריך לטבול בכוונה להיכנס לעזרה. לאחר היציאה מהעזרה, אם עזב לזמן הרבה או שיצא להיפנות לגדולים, צריך לטבול שוב לפני שנכנס שוב לעזרה ק"י.

ק"ג. כן איתא בתוספתא יומא (פרק א הלכה יד) לגבי כה"ג (וע' חזו"י שם), ובירושלמי יומא (פרק ג הלכה ב) תני כהן סתם. ומשמעות התוס' דדין זה הוא אותו הדין של אין אדם נכנס לעזרה עד שיטבול, וכ"כ בק"ן אורה זבחים (כ, א). וצ"ע דמ"ש מהא דמהני טבילה מבערב, וצ"ל דמ"מ הוי כניסה חדשה. אמנם התייחס לרוב אחרונים דצריך לטבול ע"ד ביאת מקדש, אפשר לומר מכיון דהוי כניסה חדשה, הרי לא טבל ע"ד ליכנס עכשיו, אמנם לשיטת הליקוטי הלכות דא"צ ע"ד ביאת מקדש, מ"ש מטבל

פרק כא

על איזה טומאות שורפין תרומה וקדשים

אם תרומה וקדשים נטמאו בטומאה דאורייתא שורפים מיד. [וקדשי קדשים שנטמאו בעזרה שורפין בעזרה, ואם נטמאו מחוץ לעזרה שורפין בחוץ, ואין חילוק בין שנטמא באב הטומאה או ולד הטומאה].

ואם נטמא בטומאה דרבנן, אז לפעמים גזרו שישרף מיד, ולפעמים גזרו שלא ישרף, אלא בקדשים ישהה עד שיהיה נותר, ואז ישרוף, ובתרומה אסור לשרוף [אא"כ זה חמץ בערב הפסח בשעה ששית].

ואלו הן שמפורש בגמ' ששורפין מיד:

- א.** טומאת ידים (שבת יד, ב).
- ב.** אוכל המטמא אוכל, וכן משקה המטמא אוכל (פסחים יד, א).
- ג.** אוכל אוכלים טמאים ושותה משקים טמאים, ונגע בתרומה (טהרות פרק א משנה ג).
- ד.** בגדי ע"ה וכן ע"ה שנגע בתרומה (טהרות פרק ד משנה ה, ונדה לג, ב).
- ה.** עפר בית הפרס, וכן נגיעה בעפר ארץ העמים (שם).
- ו.** כלים הנמצאים (שם).

ואלו הן שמפורש בגמ' שאין שורפין מיד:

- א.** הנטמא בכלי זכוכית (שבת טז, א).
- ב.** נטמא הכלי מחמת משקים, ותרומה נגיעה בכלי (בכורות לח, א).

בערב, ואין לומר דהפליג הוי יותר היסח הדעת, דמשמע אפי' דעתו לחזור אלא שהה זמן מרובה צריך לחזור ולטבול. עוד צ"ע דבירושלמי איתא דאם ישן חייב לטבול, ומ"ש מטבל מבערב.

ג. טומאת מעת לעת, וכן אם אשה טמאה מחמת שמצאה כתם, (נדה ו, א).

ד. כמה כלים שחיבורם לכלי אחר נחשב כחיבור רק מדרבנן (שבת מה, ב).

ואלו הן שנחלקו אם שורפין מיד או לא:

א. גוי שנגע באוכל (נדה לד, א, תלוי בגירסא, ומחלוקת ראשונים להלכה).

ב. הבא ראשו ורובו במים שאובין, וכן ספרי הקודש שנגעו בתרומה (תוס' פסחים טו, א ד"ה ולד כתבו דשאר טומאות דרבנן שורפין, וברש"י מנחות קב, ב ד"ה כי ובמאירי שבת יד, א מבואר דאין שורפין על שאר טומאות דרבנן).

ברוך ה' למדנו את רוב ההלכות שצריכים לדעת כדי לשמור הכל בטהרה. ולפי השגתינו כיום זה נשמע מאד מסובך, וקשה לחיות ככה. אמנם ההיפך הוא האמת, כמו שבעל תשובה לומד בפעם ראשונה הלכות בשר וחלב, זה נשמע לו קשה, והאמת היא שזה לא קשה בכלל, וזהו רק ענין של התרגלות, כך גם לשמור הכל בטהרה הוא רק ענין של התרגלות, ואדרבה כשנזכה בקרוב לקיים הלכות אלו נרגיש כל כך בשמחה, משום שהנפש הישראלית מתאוה לקיים את כל התורה, וטהרה היא אחת מהדרגות שמביאות לידי רוח הקודש, עד שנתמה על עצמינו היאך יכולנו לסבול בגלות את כל הטומאה, ואף פעם לא טעמנו את ההרגשה להיות טהור. ועוד, שבניגוד למצב היום שיש הרבה דברים שמטרידים אותנו, ולכן כל דבר נוסף הוא עול יתר עלינו, הלא בזמן הגאולה, לא יהיה שום דבר שיטריד אותנו, ויתקיים בנו ונתתי שלום בארץ, לא יהיה עקר ועקרה, והסיר ד' ממך כל חולי, את מספר ימיך אמלא, וכל בניך למודי ד', מעדנים מצויים כעפר, כל הגויים עבדים לישראל, ושמחת עולם על ראשם (הכתרים של נעשה ונשמע), וכל יעודי הנביאים המלאים בטובה שהבטיח הקב"ה לנו יתקיימו, והדבר היחיד שיתפוס אצלינו מקום הוא היאך להתקרב יותר ויותר להקב"ה, יותר ויותר קדושה.

וכפי מה שלמדנו יש כמה עצות להיזהר מטומאה, למשל לעשות שולחנות וכסאות מפלסטיק. וכן אפשר לעשות כלים מאבן ושיש שאינם מקבלים טומאה, וכן מפשוטי כלי זכוכית. נעלים אפשר לעשות מפלסטיק, וכן בגדים סינטטיים (אם אין אפילו חוט אחד מדבר שמקבל טומאה), לכמה פוסקים לא מקבלים טומאה [ואנו ממתנינים לקבל פסק

מהסנהדרין על זה]. סכו"ם אפשר לעשות מפלסטיק. [לגבי אלומיניום נמתין לפסק הסנהדרין]. וכבר ביארנו שבימי טומאה היה לאדם חדר נפרד עם מטה וכסא וכל מה שצריך, ונזהרו שלא לגעת בדברים שבשאר הבית.

חלק ב

שער הקרבנות

פתיחה

יש קרבנות שחובה על הציבור להביא, ויש קרבנות שכל יחיד מביא, מהם חובה, ומהם רשות. יש קרבנות שחובה להביא מחמת הרגל, כמו קרבן פסח, ראיה, חגיגה, ושלמי שמחה, ויש הבאות חובה מחמת דבר שאירע כגון קרבן חטאת אם ידע שחטא, ואשם תלוי אם נסתפק אם חטא, וכן יולדת וזבה (ונזיר ומצורע) צריכים להביא קרבן כשנטהרים. וכן בכור שנולד אם הוא בלי מום מביאו לקרבן. ויש קרבנות שרשות להביאם, כמו עולה, ושלמים, ותודה.

הבה נלמד קצת מהדינים שיש בקרבנות שהיחיד מביא:

פרק א

איסור מלאכה ומצות סמיכה

סוף סוף היום הגדול הגיע!! כל בני המשפחה טיהרו את עצמם, וטבלו את עצמם ואת כל בגדיהם והכיסאות והשלחנות שיש אפשרות שיבואו במגע בשר הקרבן, על טהרת הקודש, והגיע הזמן להביא קרבן תודה! [אנחנו נביא קרבן תודה כל הזמן כמש"כ בירמיה (לג, יא) עוד ישמע בערי יהודה וגו' קול אומרים הודו את ד' וגו' מביאים תודה בית ד', לכן ננקוט קרבן תודה לדוגמא]. יום זה הוא בחינת יום טוב ויש בו כמה דינים כמו יום טוב, א. איסור מלאכה, ב. איסור הספד ותענית.

א. כל מי שמביא קרבן ואפילו קרבן עצים או מנחה או נסכים, אסור באותו יום לעשות מלאכה (י"א מדאורייתא, וי"א מדרבנן, והרמב"ם כתב שזה מנהג). האיסור מתחיל מעלות השחר, (דרך חכמה כלי המקדש פרק ו ס"ק מג) ומסתיים בלילה. כל מלאכה המותרת בחול המועד (כל דבר שנעשה לאוכל נפש, או דבר האבד) מותרת ביום שאתה מקריב קרבן. מלאכות קטנות כמו תפירת כפתור מותרת, אבל למטרת ריוח אסור. להסתפר מותר, אבל לתת תספורת לאחרים או לכבס אסור. יש מחלוקת ראשונים אם גויק"י יכול לעשות מלאכה עבור ישראל [והרבה מלאכות רק הגויים יעשו כמש"כ בישעיה (סא, ה) ועמדו זרים ורעו צאנכם ובני נכר אכריכם וכרמיכם], וכתב הרמ"א (או"ח סימן תסח סעיף א) שהמנהג הוא שהוא מותר. אם יש כמה שותפים בקרבן, כל השותפים אסורים במלאכה קטני.

קיד. ולענין ישראל אחר שאינו מקריב קרבן, בספר תורת הקרבנות (פרק מד הערה 24) האריך בזה, ותורף דבריו דאם הוא קרבן שאינו מחוייב להביא היום, הרי זה דומה לקיבל שבת דמותר לומר לחבירו לעשות מלאכה דאי בעי לא קיבל. ואפ"ל באופן שצריך להביא היום דוקא, תלוי במחלוקת אחרונים אם יש איסור שליחות באמירה לישראל, או דלא גרע מאמירה לגוי דהוי שבות, ובזה נקטינן להקל. וע' מחלוקת הרמ"א והש"ך ביו"ד (סימן שצ סעיף ז) דלרמ"א אין חילוק בין גוי לישראל אחר, ולש"ך לישראל אחר אסור משום דהוי שלוחו, משא"כ גוי י"ל דלא גזרו. וכתב לי הגאון המחבר הנ"ל שליט"א דאין ראייה מאבלות לפי הבית מאיר ועוד אחרונים (מובא בקה"י שבת סימן נה) דדוקא גבי שבת שהענין שיהא שובת, לא שייך שליחות (וכן ביום הבאת קרבנו), משא"כ באל דהמעשה הוא האיסור, אסור גם ע"י שליח ישראל.

קטו. כ"כ בד"ח מהא דפריך הירושלמי דכל ישראל יאסרו במלאכה מחמת התמיד. והנה

ב. עוד איסור מצד יום טוב הוא הספד ותענית. וכתב הר המוריה שרק צום בגלל צרה אסור, אבל צום כמו תענית בכורים מותר, הגם שזה היום שמביאים קרבן פסת. לשיטתו לא יהיה איסור תענית לעתיד לבוא, כי הנביא (ישעיה סה, טז) אומר כי ישכחו הצרות הראשונות, וכבר לא יהיו צרות.

עכשיו אנחנו מוכנים להביא את הקרבן! הדבר הראשון הוא לבדוק שאין בו מום, והוא כבר בן שמונה ימים קט"ז. בהגיעו לפתח העזרה צריך להקדיש הקרבן (וי"א דיכול להקדישו בעזרה). כעת הגיעה המצוה של סמיכה.

א. הסמיכה נעשית על ידי הנחת שתי הידים והשענות בכל הכחק"ז על ראש הקרבן. לפני שסומכים מברכים אקב"ו וצונו על הסמיכה. בזמן הסמיכה אומרים וידוי (אם זה חטאת אשם או עולה), ובשלמים אומרים דברי שבח, כמו מזמור לתודה (אבני נזר או"ח סימן לט, ואו"ש סוף פרק ג מהלכות מעשה הקרבנות).

ב. סמיכה יכולה להיעשות רק על ידי הבעלים, לא על ידי שליח או אשתו, ולכן אם ברצונך להביא קרבן, אין לך לשלוח את הקרבן עם שליח כי תתבטל בכך מצות סמיכה. קרבן שיש לו כמה שותפים כולם עושים סמיכה בזה אחר זה [כן הוא ברמב"ם (פרק ג מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ט) ותוספתא, ולדעת הראב"ד בתו"כ מותר ג"כ בב"א]. קרבן נשים אינו זקוק לסמיכה. אם הנשים צדקניות רוצות לעשות סמיכה, יש מחלוקת גדולה אם מותר להן, ואם מותר, אם יכולות לעשות את זה בכל כוחן, או רק להניח את ידיהן על הבהמה.

במקדיש קרבן ע"מ שיתכפר בו חבירו, האיסור מלאכה הוא על המתכפר (כן משמעות הלבוש סימן תסח וז"ל הרי הוא לו יו"ט כיון שנתכפר בו עכ"ל, וכ"כ הגר"ח"ק בספר מעיל קטן). וצ"ע מה הדין במביא קרבן תודה (נדבה, ולא עבור נס שאירע לו או לבני משפחתו) עבור כל משפחתו, האם כולם אסורים במלאכה.

קטז. בבכור מעשר ופסח כשר לכתחילה ביום שמיני, ונדרים ונדבות לגירסתנו במשנה כשר ג"כ מיום ח', ובדעת הרמב"ם כתב הרדב"ז דלא גרסינן במשנה 'נדרים ונדבות' וצריך לכתחילה שיהא בן ל' יום, ושאר חובות לכ"ע צריך לכתחילה שיהא בן ל' יום.

קיז. בספר תורת הזר במקדש האריך דיש לפרשו בשני אופנים, או שהכוונה שיסמוך עליו עד שאם ינטל יפול (ובבהמה גבוהה יעמוד על כסא), או הכוונה שכובש בכל כחו את ראש הבהמה לארץ.

פרק ב

עמידה על הקרבן, שחיטה, ולינה

יש מצוה לעמוד ולראות כשמביאים את קרבן שלך. וזה נלמד ממה שכתוב, תשמרו להקריב לי במועדו, וחז"ל דרשו שהכוונה שאתה צריך לעמוד על יד הקרבן. הסיבה למצוה זו היא להשיג שהכל נעשה כהלכה (רש"י בהרבה מקומות), ולהראות שהכהן עושה את זה בשליחותך (אור זרוע סימן קיד, וטור יו"ד סימן רסה וביאור הגר"א שם אות מ). עוד טעם כדי להרגיש שכל מה שנעשה לקרבן היה צריך להיעשות לו (תורת הקנאות סוטה ה, א, עין יעקב תענית כו, א). המצוה לעמוד שם היא עד אחרי הקטרת אימורין (טורי אבן תענית כז, א).

היכן עומדים? ישראל יכול ללכת על יד המזבח בשביל סמיכה ושחיטה, ויש נידון באחרונים אם יכול לעמוד שם עד שגומרים להקריב את הקרבן, או שהוא צריך לחזור לעזרת ישראל (מפרשי הרמב"ם נחלקו בכוונתו במש"כ דנכנסים לכפרה). יולדת שמביאה קרבן, היא עדיין מחוסרת כפרה ואינה יכולה להיכנס לעזרה, ולכן תעמוד מחוץ לשער הצפוני [אבל תוך השער יש בו קדושת עזרה], או בשער הדרומי [בבית המקדש השלישי שיבנה בב"א לא תהיה כניסה בשער המזרח (יחזקאל מו, א)]. טמא (זב) ששולח קרבן ואינו יכול להגיע אל הר הבית, הקרבן כשר [י"א משום שמועיל שהשליח יעמוד על הקרבן, וי"א שאין שליחות מועילה אבל אין העמידה מעכבת את הקרבן].

שחיטה בבעלים

הרבה אחרונים סוברים שיש מצוה לבעלים לשחוט ק"ח (הרבה אחרונים בדעת רש"י פסחים ז, ב, והגר"א בכלים פרק א משנה ח ואור שמח פרק ג מהלכות אישות הלכה יז ועוד), אבל אם הוא לא יכול, הכהן ישחוט [י"א דמהני שליחות, וי"א דלא מהני אבל אינו מעכב כמש"כ לעיל]. ויש אחרונים (רש"י פסחים שם, פנ"י קידושין מא, א) שסוברים שאין מצוה שהבעלים ישחטו. אם הבעלים שוחטים, יש מחלוקת בין המחבר והרמ"א (יו"ד סימן רסה סעיף ב) אם נוסח הברכה הוא 'לשחוט את הזבח' או 'על שחיטת הזבח'.

קית. וכן בעולה לענין הפשט וניתוח, יש אומרים דהמצוה היא על הבעלים (ע' רמב"ן ויקרא א, ה, ואברבנאל ריש ויקרא, ובהעמק דבר שם), וכן לענין רחיצת הקרב והכרעים.

לפני ששוחטים צריך לחשוב ששוחט לשם הקרבן המסוים שמביא ולשם הבעלים, וששוחט על מנת להקטיר אותו לגמרי (לאפוקי לצלות במקצת) על המזבח לשם ה', וכדי לתת נחת רוח לה'.

לפני שיוצאים מן העזרה משתחווים על הרצפה (תוספתא שקלים פרק ב הלכה יז, ולדעת הגר"א דוקא בקרבן קבוע או שחובה עליו להביא, אבל באדרת אליהו פרשת כי תבא כתב דכל היוצא מבהמ"ק חייב להשתחוות).

מצות לינה

ביום אשר בו מביא קרבן (אפילו קרבן מנחה או עצים) יש עוד מצוה של לינה, לשהות באותו לילה בירושלים, [ובתוס' הרא"ש חגיגה (יז, ב) מבואר דהאיסור מתחיל ביום, וכן דייקו כמה אחרונים מהרמב"ם, ויש שדייקו מרש"י פסחים (צה, ב ד"ה טעון) דהאיסור הוא רק בלילה]. חיוב מצות לינה לדעת הראשונים הוא בכל קרבן, [ולענין פסח שני לחכמים צריך, ובדעת ר' יהודה נחלקו תנאים קיט], ובדעת הרמב"ם נחלקו האחרונים אם דוקא בביכורים. טעם המצוה הוא להראות את הקושי של עזיבת ירושלים (רש"ס ביכורים פרק ב הלכה ג). לכן יש היתר לעזוב קצת (למשל כדי לראות את קצירת העומר) על דעת לחזור לפני עלות השחר (ערל"ג ר"ה ה, ב, שפ"א מנחות סה, א).

אם שלחת קרבן על ידי שליח ולא היית בעזרה, נראה מהאחרונים (מובא בתורת הקרבנות פרק מה הערה 4) שלבעלים אין חיוב לינה בירושלים, אולם לדעת הגר"ח קנייבסקי שליט"א (מובא בספר תורת הזר במקדש פרק יב הערה 26) גם אם לא היית בירושלים אתה עדיין צריך לנסות לבוא לירושלים בשביל המצוה של לינה קל. המצוה של לינה בירושלים אינה תלויה בקדושה של ירושלים, ומותר לך להישאר על הגג למרות שאין לו קדושה לענין אכילת קדשים קלים ומעשר שני (כ"כ המנח"ש על מס' פסחים צה, ב). וכ"כ המהר"ל מפראג (גור אריה

קיט. והרמב"ם סתם בזה, ולמפרשים דעת הרמב"ם דכל הקרבנות טעונים לינה, פסק כחכמים דגם פסח שני צריך. והטעם למ"ד שאין צריך כתבו תוס' בפסחים משום דאינו אלא תשלומים לראשון. וכתב בדרך אמונה (הל' ביכורים פרק ג הלכה יד), דלפ"ז גם במביא תשלומים של ראייה וחגיגה אין צריך לינה, אבל בהערות להגריש"א בפסחים שם כתב לחלק דתשלומים דראייה וחגיגה הם גם כן בגדר לכתחילה.

קכ. ולענין השליח נחלקו האחרונים, דהמפרשים דייקו מהרמב"ם גבי ביכורים דלשליח המביא יש חיוב לינה, ויש שדחו דשאני ביכורים דהשליח עושה תנופה.

דברים זז, ז) דאם יש בורגנים בתוך שבעים אמות מירושלים ג"כ נחשב כירושלים אפי' חוץ למחיצות העיר, הגם שאין לו קדושה לענין אכילת מעשר שניקבא. קכב

קכא. ומרש"י חגיגה (יז, ב ד"ה ופנית) משמע דתוך התחום ג"כ מותר, אבל מרש"י בפסחים שם מבואר דצריך לינה בתוך החומה.

קכב. כל המראי מקומות נלקטו מספר תורת הקרבנות וספר תורת הזר במקדש וספר פשוטו כמשמעו על מסכת סוכה מז, א, עי"ש ליתר מ"מ.

פרק ג

קרבן פסח

קודם שנבאר הלכות פסח, נזכיר לעצמנו קצת מההכנות הנחוצות. שלב א' הוא להיטהר, ומטעם זה קוראים את פרשת פרה קודם פרשת החודש.

א. כולנו צריכים להיטהר מטומאת מת. לאחר שכל האנשים וכל הכלים מקבלים הזאה, הספה, השלחן, הכיסאות, בגדים, נעלים, מפתחות, מזלגות, כפיות, טלית ותפילין וכו', הכל צריך להיטבל במקוה על טהרת הקודש, דהיינו על דעת להיות טהור לקדשים. [ואם יש תינוק שא"א להטבילו, צריך להיזהר שלא יגע בקרבן או בכל אוכלין או משקין שיגעו בקרבן.]

ב. אם הכלי בו אתה משתמש לטבילה הוא טמא, אפשר להניח בו את כל הכלים ולהטביל הכל בבת אחת. אם הוא טהור צריך להטביל כל אחד בנפרד.

ג. כל הנשים שילדו פעם אחת צריכים להביא קרבן יולדת (כבש לעולה ועוף לחטאת) כדי שיותרו באכילת או בנגיעת הקרבנות ק"ג.

ד. לאחר הטבילה יש להיזהר שלא להסיח דעת, דהיינו להחליט בדעתך שאתה לא שומר עצמך מטומאה, וצריך שיהא בדעתך להיות נזהר לפני שאתה נוגע או יושב בכסא לחשוב אם טמא או לא. וכמוכן צריך להיזהר שלא לבוא לכלל מגע עם מישהו שיתכן שהוא טמא.

סוף סוף אנו טהורים! יש לנו את הקרבן פסח להקריב בערב פסח (וחגיגת י"ד), עולת ראיה, שלמי חגיגה, ושלמי שמחה להקריב ביו"ט. הבה נתחיל עם הקרבן פסח:

א. כל מי שהוא טהור, איש או אשה, מחוייבים בקרבן פסח. קטנים ג"כ יכולים לאכול

קכג. דהיינו אחר ימי טומאתה טובלת, ואח"כ היא טובלת יום, וביום מ"א לזכר או פ"א לנקבה, מביאה קרבן יולדת, וכל זמן שמחוסרת כפרה פוסלת קדשים אפי' בנגיעה (כמבואר ברמב"ם פרק י מהלכות שאר אבות הטומאה הלכה ג), ואח"כ מדרבנן צריכה עוד טבילה כדי לאכול קדשים (חגיגה כא, א). אבל אינה פוסלת בנגיעה לפני טבילה זו (רמב"ם שם פרק יב הלכה טו).

מהקרבן פסח. הקרבן פסח מותר רק למנויו, כלומר שאתה צריך שיהיה לך חלק מהקרבן ששייך אליך קכד. וכן צריך שיהיה נשחט רק למנויו. המנויין צריכים להחליט אם להצטרף קודם שחיטת הקרבן, ואח"כ א"א לשנות לחבורה אחרת. כדי להצטרף לחבורה צריך להיות ראוי לאכול כזית מבשר הקרבן.

ב. כל כזית בשר הראוי לאכילה צריך להיאכל (עי' פסחים פד, א הפרטים בזה קכה), ולכן צריכים מנקרים הבקיאים, להוציא גיד הנשה, וכל החלבים שאסורים מדרבנן, וגם חלב הטחול. [ניקור אחורים לסלק את הגיד הנשה היא מלאכת אומנות קשה מאוד, בבהמה רגילה אנו 'מדלגים' על ניקור זה ורק משתמשים בחלק הקדמי, אבל בקרבן פסח מכיון שכל מה שראוי לאכילה צריך להיות נאכל א"א לדלג.] ולכן צריך שבכל חבורה יהיה אחד שבקי בניקור, ובפרט כשערב הפסח חל בשבת, שא"א לנקר בשבת, והניקור וצליית הפסח מתחילים רק במוצאי שבת. לדעת הרמב"ם (פרק י הלכה יא) קודם צולים ואח"כ מנקרים, ולדעת הראב"ד צריך לנקר קודם.

ג. לכתחילה גם אם מישוהו יכול לאכול את כל בשר הקרבן יש לו להצטרף עם עוד מישוהו כדי שיהא הפסח נאכל בחבורה. אין מנין מסוים לחבורה, ואפשר לצרף כמה שרוצים כל זמן שיש כזית לכל אחד.

ד. בשנה שחל י"ד להיות בערב שבת, יש להביא את סכין השחיטה לעזרה קודם שבת, ואם שכח אפשר להניחו בין קרנות הכבש, והכבש יביא את הסכין, אלא שבאופן כזה מותר רק אם לא הקדיש את הכבש עדיין (משום מעילה). גם יש להכין את השפוד של רמון לצורך צליית הבשר מערב שבת.

ה. בעת צליית הבשר יש להיזהר שלא יגע הבשר בדפנות התנור. הצלייה צריכה

קכד. לדעת הגרי"ז צריך שיהא חלק ממנוני, והאחרונים נתקשו בזה, ע' חזו"א (סימן קכד לדרך פת, ב) וז"ל אין כאן זכית ממון אלא שנעשה בעלים על הפסח, עכ"ל, וכ"כ באבי עזרי (מעילה פרק ד הלכה ח).

קכה. ולענין העינים, אמר לי מו"ר הגאון ר' שלמה מילר שליט"א, דנראה לו דאין צריך לאכול, וגרע מגידין שסופן להקשות. וע' חזו"א זבחים (סימן יא) שכתב לגבי שליל וז"ל ויותר נראה דלאחר זמנן מצותן בשריפה כדן נותר מה"ת, אלא שלא הטריחה תורה לאכלן, כיון דבאכילתם כתיב למשחה לגדולה כדרך שהמלכים אוכלים, עכ"ל. ויותר מזה כתב הצפנת פענח (ערכין פרק ג הלכה יג) דבני מעים כיון דאוכליהם לאו בר אינש, א"כ אין נמנין עליהם בפסח, וכ"כ בשו"ת חזון נחום (חלק א סימן צט).

להימשך עד שכל חלק מהבשר ראוי לאכילה קיני (ולא חצי חי), אבל יש להיזהר שלא ישרף. אם בעת האכילה אתה מבחין שרק החלק החיצוני צלוי ולא החלק הפנימי, אסור להמשיך לאכול אלא צריך להחזירו לתנור להמשיך את הצלייה (תוספתא פסחים פרק ז הלכה א-ב).

ו. בעת שאתה מחלק את הבשר לחתיכות וכן בעת האכילה, יש להיזהר מלשבור את העצמות, ואפילו פגימה דקה (חגירת צפורן, כמבואר בחולין יז, ב) חשובה כשבירת עצם ואסורה קיני.

איסור ב' מקומות

התורה אומרת 'בבית אחד יאכל', והכוונה שצריך לאכול את הקרבן פסח במקום אחד, ולא בשני מקומות נפרדים. אמנם, קרבן אחד יכול להתחלק לשתי חבורות נפרדות.

ז. אם יש חבורה אחת בחדר אחד, אז כל החדר חשוב כמקום החבורה ויכולים לאכול בכל מקום באותו חדר (תוספתא פרק ו הלכה ט). אם יש שתי חבורות בחדר אחד, בין אם חילקו קרבן אחד, או היו להם ב' קרבנות נפרדים, אין כל החדר חשוב מקומם אלא הם צריכים לעשות מחיצה ביניהם, ושלא ישבו פנים אל פנים (עי' כ"מ פרק ט מהלכות קרבן פסח הלכה ג). אם הם יושבים מחוץ לבית קיני אז צריכים לאכול במקום אחד, ואי אפשר לשנות מקומם בכל שהוא (חזו"א סימן קכד דף פו אות א). לדעת רש"י מי שאינו יושב עם פניו אל חבורתו אינו נחשב חלק מהחבורה, גם אם יש סיבה למה הוא יושב ככה.

קנו. כ"כ הרמב"ם (פרק ח מהלכות קרבן פסח הלכה ו), וביאר בזבח תודה (ליקוטי הלכות עה, א) דהכוונה כמאכל בן דרוסאי. אבל רש"י בחומש פי' כל שאינו צלוי כל צרכו מקרי נא, דמשמע אפי' יותר ממאכל בן דרוסאי דראוי לאדם עדיין מקרי נא (זבח תודה). ובגמ' (נה, א) מבואר דצלייה כל צרכו זמנה שעה אחת, ע' תה"ד (סימן קסז).

קכז. ולענין עצמות הרכות הנאכלים בשור הגדול ע"י בישול, דעת הרמב"ם דאין בו משום שבירת עצם, ובזבח תודה הסתפק בדעת רש"י.

קכח. לכאורה אם עושה מחיצות בחצר מהני לשוויה כולו כמקום אחד, אמנם באור שמח (פרק ו מהלכות בית הבחירה הלכה ז) מבואר דלא מהני, וצ"ע.

ח. מכיון שהסכימו חבורה אחת לאכול ביחד, אסור להם ליחלק לשתי חבורות, חוץ מאם נודע שאחד מבני החבורה אוכל יותר מהרגיל, או שאחד מבני החבורה הזמין אדם אחר לחבורה (אפי' לחלוק עמו מהחלק שייך לו), בלי לשאול שאר בני החבורה, אז לפני שהתחיל לאכול, מותר לומר לו לקחת אאת החלק שלו ולעשות חבורה אחרת. היה מנהג אצל כמה אנשים קדושים, שאם טבלת והטבלת הבגדים שלך על טהרת הקודש לאכול מחבורה מסויימת, והחלטת להצטרף לחבורה אחרת, עליך לחזור ולטבול ולהטביל כל הבגדים על טהרת הקודש. וטבילה זו מותרת אפי' ביום טוב (ביצה יז, ב).

ט. אסור להוציא אפילו חלק מהקרבת פסח אל מחוץ למקום החבורה, ואם הוציא נפסל. ולכן, אם יש רק חבורה אחת בחדר, אסור לקחת הקרבן פסח אל הדלת. ואם יש שתי חבורות שם אסור להוציא אל מחוץ למקום המיועד לאותה חבורה. ואם אינם בתוך בית אלא בחוץ אסור להוציא אפילו מאזור השלחן.

י. אמנם אם שני אנשים מהחבורה הוציאו שני כזיתי בשר אין זה נחשב הוצאה ממקום החבורה, אלא זה נחשב כאילו החבורה עצמה עברה מקום (ירושלמי מובא בחזו"א, אמנם הרמב"ם השמיטו). אע"ג שבאופן כזה הפסח לא נפסל, עדיין אסור לאוכלו מחוץ למקום הראשון, כיון שעדיין נחשב שני מקומות, וצריך להחזיר את הבשר למקומו שהיה בתחילה. ונסתפק החזו"א מה הדין אם הכניס את הבשר לארון וכדומה, האם נחשב בכך שיצא ממקומו ונפסל או לאקט. לדעת התוס' (פסחים פו, ב ד"ה מר) האיסור הוצאה של הקרבן פסח חל כבר מזמן שחילקו הבשר ולא מעת שהתחילו לאכול. אם בעת לעיסת הבשר יצא ממקומו, אין הבשר נפסל, אבל אין לבלוע עד שיחזור למקומו (תוספתא פרק ו הלכה ט).

יא. מקום האכילה של הקרבן פסח צריך להיות במקום שיש בו קדושת ירושלים. לדעת התוס' (שבועות יז, ב ד"ה ואין) והראב"ד (פרק ו מהלכות בית הבחירה הלכה ט) צריך לאכול דוקא בקומת קרקע ולא בקומה שניה וכדומה כי אין בה קדושת ירושלים, אבל דעת הרמב"ם לפי כמה מפרשים, והרשב"א (תשובה סימן לד) שאפשר גם

קכט. וצ"ע, אם דוקא כשהוא מ' סאה מספקא ליה, ואפי' במ' סאה, אם הוא דוקא מגדל שאינו תשמישי סעודה, אבל מקרר מסתבר אפי' כשהוא מ' סאה, אינו נחשב למקום אחר, דהוא מתשמישי הסעודה.

לאכול בקומה שניה ולא צריך קומת קרקע דוקא (ובליקוטי הלכות פסק כהראב"ד והתוס').

יב. אכילת הקרבן צריכה להגמר לפני חצות, ואם נשאר מבשר הקרבן על השלחן, צריכים לשרוף לא רק את הבשר, אלא את כל האוכל הנשאר על השולחן, נשרף עם הנותר מהקרבן ביום ראשון של חול המועד (רמב"ם פרק י מהלכות קרבן פסח הלכה יג). הפסח אחר חצות מטמא את הידים, ואם נגע בו צריך ליטול ידים לפני שנוגע בתרומה, ולהטביל ידים לפני שנוגע בקדשים. אחר זמן אכילה אין איסור להוציא הבשר מהחבורה.

בנוסף לקרבן פסח מביאים חגיגת י"ד, אם ערב פסח הוא בחול, והפסח בא בטהרה, ויש הרבה בני חבורה, ולכל אחד מגיע חלק מועט. ופסק הרמב"ם דחגיגה זו היא רשות, והרי היא כקרבן שלמים שנאכל לשני ימים.

פרק ד

קרבנות החג

שלוש מצוות נצטוינו ברגל, ראייה חגיגה ושמחה.

ראיה

מצות ראייה הוא שיראה פניו בעזרה ביום טוב הראשון של חג ויביא עמו קרבן עולה, בין מן העוף (לדעת החינוך עוף א', ובקריית ספר כתב ב' עופות) בין מן הבהמה (רמב"ם פרק א מהלכות חגיגה הלכה א, ויש פוסקים דאין יכול להביא מן העוף, ע' מאירי חגיגה ז, א). וחיוב זה הוא ביום בזמן שיכול להביא קרבנות (רש"י ר"ה ה, א ד"ה ופנית) קל. מצוה זו נוהגת רק בזכרים, וכל קטן שיכול לאחוז בידו של אביו ולעלות לעזרה ממקום שנמצא בירושלים, חייב להעלותו משום חינוך (ובמרומי שדה חגיגה ב, א, כתב בדעת הרמב"ם דהחיוב הוא מן התורה). ולדעת תוס' גם מחנכים אותו להביא קרבן, אמנם כיון דאין חיוב מן התורה, אי אפשר להביאו ביום ראשון שהוא יום טוב, לכן מביאים 'כל הנערים' בחול המועד להביא קרבן עולת נדבה, בלי סמיכה (דקטן אינו סומך). מי שנעשה בר מצוה בחול המועד אינו ממתין מלהביא עד שיהא גדול, אלא מביא ביום ראשון (או"ש סוף פרק ה מהלכות קרבן פסח, והחידוש הוא אפי' למ"ד דתשלומין זה לזה, וכל יום הוא חיוב בפני עצמו).

מי שאינו יכול לעלות ברגליו (זקן חולה או מפונק) מעירו לעזרה פטור ממצות ראייה. אמנם אם כבר נמצא בירושלים קודם יום טוב ויכול לעלות ממקום שנמצא לעזרה בלי משענת, חייב לעלות ולהביא קרבן. אלם וסומא באחת מעיניו וכן חרש באזנו אחת פטורים [אמנם הכל יתרפאו באותו זמן כפי שניבא ישעיה (לה, ה-ו) אז תפקחנה עיני עורים, ואזני חרשים תפתחנה, אז ידלג כאיל פסח, ותרון לשון אלם]. וכן הטמא פטור ואינו משלח קרבן על ידי אחר.

עיקר המצוה הוא ביום ראשון קלא, ובדיעבד אם לא הקריב ביום ראשון יש לו תשלומים

קל. זו היא דעת הראשונים, ע' מנ"ח (מצוה תפט). ודעת הטורי אבן (חגיגה ז, א) דהמצוה להיראות אינה קשורה לקרבן, ואפשר לקיימה גם בלילה.

קלא. כמה אחרונים הבינו בדעת הרמב"ם דכל פעם שנכנס ביום הראשון חייב להביא קרבן, ואם

כל ימות החג, אמנם זהו דוקא למי שהיה חייב ביום ראשון, אבל מי שהיה טמא כבר בליל ראשון, שלא היה ראוי כלל להביא ביום ראשון אפי' נטהר כבר פטור. אבל אם נטמא ביום ראשון כיון שהיה ראוי להביא בתחילת היום, יש לו תשלומים בשאר ימים.

עולת ראייה טעונה נסכים וסמיכה, ובאה בשותפות ורק צריך שתהא לכל אחד שיעור מעה כסף [בערך דולר, זהו שיעור הפחות, אבל מצוה להביא בהמה יפה כפי יכלתו], (כן הוא בתוספתא חגיגה פרק א הלכה ו, וכ"כ הטו"א ו, א. ובמנ"ח מצוה פת, ואבנ"ז סימן תה אות ב דייקו מרש"י פסחים פט, ב דאינה באה בשותפות, וכ"כ במרומי שדה חגיגה ז, א), ואינה דוחה שבת, לכן אם יום ראשון של חג בשבת מקריבים ביום המחרת.

נחלקו האחרונים אם יש ברכה על מצות ראייה (בספר זכר למקדש פרק ב אות ד כתב לברך, והגר"ח"ק חולק, הובאו דבריו בספר אבני המקום על חגיגה).

שלמי חגיגה

עוד מצוה נצטוינו להביא ביום ראשון של יום טוב שלמי חגיגה, ובדיעבד אם לא הביאו ביום ראשון יש לה תשלומים כל ז'. וצריך להביא מן הבהמה דוקא ולא עוף. החיוב הוא להביא רק אחת, אבל אם רוצה יכול להפריש אפי' עשר קרבנות וכולם הם שלמי חגיגה ודוחים יום טוב. כל החייבים בראייה חייבים בחגיגה, וכל הפטורים מראייה פטורים מחגיגה (רמב"ם פרק ב הלכה ד, ולדעת תוס' חגיגה ב, ב ד"ה שומע חרש ואילם חייבים בחגיגה). לשיטת תוס' דמחנכים את הקטן בעולת ראייה, ה"ה בשלמי חגיגה (כן מבואר באו"ש שם), ולכן בחול המועד 'כל הנערים' מביאים שלמים ואין סומכים עליהם.

החגיגה צריך שתהא עולה לפחות שתי מעה (בערך שתי דולר), ואפשר לצרף כספי מעשר שני, והעיקר ששתי המעות יהיו מן החולין. וכן יכול להשתתף עם אחרים ובלבד שיהא לכל אחד משלו שיעור שתי מעות (תוספתא שם, והחולקים בעולת ראייה חולקים בחגיגה).

חגיגה טעונה סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק [והחזה ושוק ניתן לכהנים], ואינה דוחה את השבת.

נכנס ביום ראשון ב' פעמים, והביא רק קרבן אחד צריך להשלימו בשאר הימים (ע' מנ"ח מצוה תפט, וטו"א חגיגה ז, א), אבל הכהנים הנכנסים לעבודה אין צריכים להביא כל פעם שנכנסים ביום ראשון (מהר"ל דיסקין פ' כי תשא). ויש חולקים וס"ל דגם לרמב"ם אין צריך יותר מפעם אחת (הגר"י"פ, שפ"א, מרומי שדה).

נחלקו הראשונים אם הביא חגיגה בערב יו"ט אם יוצא, וי"א שאם כיון בפירוש לצאת מצות חגיגת ט"ו יוצא (ע' רמב"ם וראב"ד פרק ב מהלכות חגיגה הלכה י', ותוס' פסחים ע, ב ד"ה שלמים, וליקוטי הלכות חגיגה).

עוד נחלקו האחרונים אם עיקר המצוה הוא להביא את הקרבן, ואפ"ל אם לא אכל ממנו יצא, או צריך לאכול ממנו [אבנ"ז (שם) ושפ"א (ר"ה ה, א) סוברים שצריך לאכול ממנו. וצל"ח (פסחים ע, ב) חזו"א (או"ח קכט, י ד"ה ר"מ) ואו"ש (פרק ב הלכה י') ועוד אחרונים, סוברים שאין צריך].

שלמי שמחה

עוד נצטוינו במצות ושמחת בחגך, והוא שיקריב קרבן שלמים ויאכל ממנו. ומצוה זו בכל יום מימי החג. ועיקר המצוה הוא האכילה, אבל אין העיקר שיביא הקרבן, ואפשר לצאת בשלמים שהביא אתמול, וגם אפשר לצאת ידי חובה בנדירים ובנדבות שבין כך צריך להביא, ודעת תוס' שאם אכן רוצה לצאת בנדירים ונדבות, צריך שיכוין ששוחטם גם כדי לצאת חובת שמחה. ונחלקו האחרונים אם אפשר לצאת ידי חובה בשלמי חגיגה [לחזו"א שם יוצאים, ולערון השלחן העתיד (קצט, כא) ושפ"א (ר"ה ה, א) ואו"ש (פרק ב הלכה י') אין יוצאים]. אין צריך שיהא הקרבן משלו, אלא כל שאכל כזית אפ"ל מקרבן של אחר יצא (תוס' פסחים צה, ב ד"ה טעון). אמנם כתבו הצ"ח (חגיגה ו, ב) והחזו"א (במכתב המובא בסוף אבי עזרי) דפעם אחת צריך להביא משלו.

איתא בגמ' דאיכא מצות שמחה גם בלילי החג חוץ מלילה הראשון. ונחלקו המפרשים אם הכוונה שצריך לאכול כל יום וכל לילה כזית בשר שלמים [חוץ מלילה הראשונה] (צל"ח פסחים עא, א, ליקוטי הלכות חגיגה, שפ"א סוכה מח, א, בדעת רש"י ותוס'), או שהחיוב הוא פעם אחת בכל יום, ואותו חיוב אפשר לצאת גם בלילה (שפ"א שם בדעת הרמב"ם, ערוך השולחן שם אות יז), והחזו"א הסתפק בזה.

עוד נחלקו במה דלילה ראשון נתמעט מחיוב שמחה, האם הכוונה שאין חיוב כלל (וכן נקט השאגת אריה סימן סח), או שאין צריך לשחוט שלמים מערב יו"ט כדי לאכול בליל יו"ט ראשון, ויקיים מצות שמחה ביין ובגדים נאים (שיטת הר"ף סוף פרק ב דברכות, מג"א סימן תקמו ס"ק ד, וכן נקטו כמה אחרונים בדעת הרמב"ם).

מצות שמחה היא גם בנשים. י"א דהחיוב עליה לאכול כזית בשר קדשים, וי"א החיוב הוא על בעלה לתת לה מהקרבן. וכן כל הפטורים מראיה וחגיגה חייבים בשמחה,

וטמא שאין יכול לאכול קדשים מקיים מצות שמחה בבשר חולין ויין, ולהרמב"ם והחינוך על ידי זה יוצאים מן התורה חיוב שמחה (דרק מי שהוא טהור צריך לכתחילה לצאת המצוה בקרבן שלמים), אבל דעת תוס' מו"ק (יד, ב ד"ה עשה) דזהו רק מדרבנן, אבל מן התורה אפשר לצאת רק ע"י הקרבן.

שלמי שמחה דינם כמו חגיגה דבאים ביו"ט ולא בשבת, וטעונים סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק.

פרקה

קרנ תודה

פתיחה: איתא במדרש (ויק"ר כז, יב) לעתיד לבא כל הקרבנות בטלים, וקרנ תודה אינה בטילה לעולם, כל ההודיות בטלין והודית תודה אינה בטילה לעולם שנאמר (ירמיה לג, יא) עוד ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים וגו' קול אומרים הודו את ד' צבקות כי טוב (אלו ההודיות), מביאים תודה בית ד' (זה קרנ תודה). מבואר בפסוק דהרחובות ימלאו מאנשים שכולם הולכים להביא קרנ תודה, וכתוב עוד בתהלים (קז, א) הודו לד' כי טוב כי לעולם חסדו, יאמרו גאולי ד' אשר גאולם מיד צר, ופ' המפרשים כי השבים מן הגולה יזבחו זבחי תודה על כל הד' דברים שצריכים להודות. וכן כתוב (ישעיה יב, א) ואמרת ביום ההוא אודך ד' כי אנפת בי וגו', כי לאחר הגאולה נראה שהכל היה רק לטובה, ולא נפסיק מלהודות לד'. ומכיון שבקרנ תודה יהיה עיקר עסקנו, בואו ונלמד הלכותיו היטב.

התודה יכולה לבוא על נס מסוים וגם אפשר להביא תודת נדבה (מנחות פ, א). תודה באה מן הפרים והכבשים והעזים, גדולים וקטנים זכרים ונקיבות, אבל לא מן העוף. קודם שקונה הקרנ יבדוק שאין בו מומין. אחר שהזמין הבהמה אין להשתמש בה לצורך חול (ע' תורת הקרבנות פרק יא). ימתין מלהקדיש עד פתח העזרה. הנסכים קונים בבית המקדש והם, לפר שלשה עשרונים סולת בלולה בששה לוג שמן, וששה לוג יין. ולאיל שני עשרונים סולת בלולה בארבעה לוג שמן, וארבעה לוג יין. ולכבשים ועזים, עשרון סולת בלולה בשלשה לוג שמן, ושלושה לוג יין. עוד מביאים מ' לחמי תודה, ואין זה מוטל על הכהן אלא המצוה על הבעלים להכניס, ואפילו לנשים צדקניות יש את הזכות לקחת חלק בהכנה.

לפני שניגשים לבית המקדש יש להכין כמה דברים: א. כסף לנסכים לקנות בבית המקדש, ב. עשרים עשרונים של סולת משובח, ג. עשר חתיכות שאור (לא מה שאנחנו קוראים שמרים, זה עשוי מחומרים כימיים) לחמץ את העשר חלות, ד. חצי לוג שמן, ה. להביא את הילדים ואת הנכדים כדי שיעזרו ללוש את כל השלושים חלות בבת אחת כדי שלא יחמיצו.

הכנת הנסכים

אחר שנכנסים לבית המקדש באימה ויראה הולכים לקנות את הנסכים ולהכינם, והכנתם מוטלת על הבעלים. קודם מכינים את הכלים הנצרכים, עשרון למדידה, רבע ההין למדידת השמן, ורבע ההין למדידת היין, ביסא (כלי גדול) לעשיית המנחה. צריכים לראות שהכלי יהיה נקי שלא תהיה בו שום חציצה, וגם שהמדידה תהיה מדוקדקת. אחר כך מודדים את העשרון בכלי שרת ומכוין לקדשו קדושת הגוף. מודדים כל עשרון בפני עצמו, והמדידה היא בלי גודש. ואח"כ מודד השמן והיין בכלי שרת ומכוין לקדשם. אחר כך מביא קלב את הביסא ומברך אקב"מ וצונו על היציקה (כ"כ הרמב"ן בספה"מ שורש יב לדעת הבה"ג) ושופך קצת מהשמן לתוך הביסא. ואח"כ שופך את כל הסולת על גבי השמן, ואח"כ שופך את רוב השמן שנשאר בכלי המדידה על הסולת. ומברך אקב"מ וצונו על הבלילה קלג, ומערבבם בלי שום מים, וצריך ליזהר להחזיר כל מה שנדבק בידיו לתוך העיסה, שלא תהא חסירה. אח"כ מעביר את המנחה לכלי שרת אחר, ויוצק שמן הנשאר (וממתין שירדו ג' טיפות, שלא יהא חסר שמנה) על כל המנחה. עכשיו המנחה מוכנה, והכהן יקטיר אותה אחרי הקטרת חלבי התודה. וכעת מכין את היין לנסכים. אחרי שמדדס כדאי לתתם בכלי אחר יותר גדול ולכסותם עד שעת ההקרבה כדי שלא ישפך (שהרי הוא מלא, ואם נשפך קצת יהא חסר).

הכנת הלהמים

אחרי שגמר להכין את הנסכים הגיע הזמן להכין את הלחמים!

לחמי תודה עשויים מעשרים עשרונים (כל עשרון הוא שיעור שהוא חייב בפרשת חלה), עשר עשרונים בשביל השלושים חלות שאינן חמץ, (י' חלות, י' ריקין וי' רבוכה), ועשרה עשרונים להכין עשר חלות חמץ.

קלב. לרוב הראשונים (רמב"ן וריטב"א קידושין לו, א, רש"י במנחות יח, ב, ובש"מ ורשב"א שם, ור"ש על הת"כ אמור פרשתא ג' פסקא ד') ואחרונים (ליקוטי הלכות מנחות יח, א, וחזו"א כה, יז) יציקה ובלילה כשרות לכתחילה בזר. וכן מבואר ברמב"ם הלכות מעשה הקרבנות (פרק יג הלכה יב), אלא דבהלכות ביאת מקדש (פרק ט הלכה ה) משמע דאסור, ורע"א שם כתב דלאו דוקא, ומותר לכתחילה, והאחרונים האריכו בזה ע' מפתח שם.

קלג. כ"כ הרמב"ן בספר המצוות שורש יב לדעת הבה"ג. והלב שמח כתב שם שהרמב"ם חולק, וס"ל דמברך ברכה אחת לכל סדר העבודה. והמשנה למלך ריש הלכות מעשה הקרבנות כתב דאינו מוכרח שהרמב"ם חולק.

יש הרבה הלכות איך מכינים את הקמת, הקמח בא משדות שמגדלים חטה באיכות הטובה ביותר, ויש תהליך שלם איך להשיג סולת טהורה. אי אפשר לקנות את הקמח בחנות רגילה מכיון שיש להניח שכל הקמח בחנות הוא טמא [מכיון שהחיטה בדרך כלל מלובנת, זה מוכשר לקבל טומאה, ובחנות מסתמא מישהו טמא נגע בו, מכשירין פרק ו משנה ג]. צריכים להיזהר שלא ירדו מים על החיטים כי היא יכולה להחמיץ, ויש לאחסן את הקמח במקום משומר שמים לא יכולים להגיע לשם.

את החלות צריך לאפות לפני שחיטת הקרבן. לדעת הרמב"ם (פרק ט מהלכות מעשה הקרבנות הלכה כד) ניתן להכין את החלות מחוץ לעזרה, אולם ראשונים אחרים סוברים שזה נעשה בעזרה (ע' מהרי"ק שם ומאירי ומהרש"א פסחים לה, א). לדעת כמה ראשונים, לפני שמביאים את הקמח ואת השמן לעזרה, צריך להקדישם בקדושת דמים (כדי שלא יהיו חולין בעזרה). אחרי שמגיעים לעזרה לוקחים מים פושרים בשביל החלות, ומרתיחים מים לצורך הרבוכה.

עכשיו אנחנו מוכנים להתחיל בהכנת ככרות החמץ המתחלקת לכמה שלבים: א. לוקחים עשר כוסות מדידה בגודל של עשרון, ומכניסים לכל אחת חתיכת שאור, ואח"כ ממלאים כל אחת בקמח. ב. שופכים את הכוסות לתוך כלי אחר יותר גדול (ביסא) כל כוס לכלי נפרד, ויוצקים מים פושרים (ולא שמן) עליהם. [אין כמות מסויימת, אך צריך להיות אותה כמות בכל אחד כדי שכל החלות יהיו נראות שוות]. ג. לשין אותם לבצק עגול (מלבי"ם צו פרק ז אות קה), ושמים קצת מים על פני החלות (קייטוף). ד. ממתינים עד שמחמיץ ואז אופים אותו בתנור שנמצא בעזרה.

עכשיו אנחנו מוכנים להכין את החלות שאינן חמץ: א. מודדים עשר עשרונים. ב. מחלקים כל עשרון לשלושה כלים שונים. ג. מודדים חצי לוג שמן, ואז שופכים את השמן לכוס מדידה שהיא רבע לוג, והשאר לשתי כוסות מדידה כל אחת שמינית לוג. ד. שופכים את הקמח מכל אחד מעשרת הכלים לכלי גדול יותר, ויוצקים מעט שמן מכוס המדידה שמינית לכל אחד מעשרת הכלים [כ"כ רוב האחרונים שמחלקים סולת, ולא כהמקדש דוד (ל, ג ד"ה ובלחמי) שמחלקים אחר נתינת השמן], ומערבבים כל אחד. ה. שופכים מים (אם מכינים בעזרה, ניתן להשתמש במים פושרים), לכל אחד ומערבבים היטב. צריך להיזהר שלא יחמיץ [לדעת החזו"א (מנחות לה, א) השימור מחמץ צריך להיות לשמה, והשבה"ל (חלק ג סימן סג) חולק], ולכן צריכים להיות עסוקים בבצק כל הזמן, ולא ימשוך ידו מזה. ולכן נותנים לילדים ולנכדים לכל אחד חתיכת בצק ללוש, ועי"ז לא יניח את הבצק

להחמיץ. מכינים את החלות בצורה עגולה ועבה, ושמים קצת מים על פני החלות, ומכניסים במהירות לתנור.

עכשיו נכין את הרקיקים! יש שני חילוקים בין הרקיקים לחלות: **א.** את השמן מכניסים רק אחרי שהוא נאפה. **ב.** את הבצק מרדדים דק מאוד. אחרי שהם נאפים טובלים את האצבע בשמן (בכוס המדידה של 1/8 הלוג) ועוברים על כל מצה בצורת ח'. אם יש שאריות שמן מחזירים אותם לחלות (שהוכנו באותו זמן כמו הרקיקין), ולדעת הרמב"ם מושחים את הרקיקין שוב עד שיגמר השמן.

ועכשיו בואו נכין את הרבוכה: **א.** שופכים את הקמח מכל אחד מעשרת הכלים לכלים גדולים יותר. **ב.** לוקחים מעט שמן מכלי המדידה (שמכיל רבע לוג) ומערבבים לכל אחד מעשרת הכלים (לדעת הח"ח בתו"כ, ולמד כן בגמ' ורש"י, עי' עבודת הקרבנות סימן קצא מחתנו, אבל דעת הרמב"ם שכל השמן הוא רק לטיגון). **ג.** שופכים מהמים הרוותחים לתוך הקמח ומערבבים היטב [ולדעת החזו"א מנחות כו, ט, נותן הקמח למים רותחים], ומגלגלים אותם לחלות עגולות דקות, ואח"כ שמים מעט מים על פניו. **ד.** אופים אותם עד שיהיו אפויים למחצה, מוציאים אותם ומטגנים אותם עם שאריות השמן.

תרומת לחמי תודה

עכשיו הגיע הזמן לתרום את הלחם. נוטל חלה אחת מכל מין ומברך אקב"ו להפריש תרומה. ד' חלות הללו נותנים לכהן אחר שיניף אותם עם האימורים ביחד [ואשתו ובני ביתו ועבדיו מותרים לאוכלן].

עכשיו כשכל החלות מוכנות, אפשר ללכת לשחוט את הקרבן תודה. חשוב שמישהו ישמור את החלות כדי שלא יתערבבו עם החלות של אחרים, כי אלפי קרבנות תודה מגיעים לעזרה מדי יום.

קודם שחיטת התודה סומך ידיו עליו ואומר דברי שבח. אחר הזריקה כהן מביא את החלבים ונותנם על יד הבעלים, ומעליהם החזה ושוק, ועליהם שתי הכליות ויותרת הכבד (ובכבש גם האליה), ועליהם הלחם (הד' לחמים שהורמו). וכהן נותן ידיו תחת יד הבעלים ומניף. לרש"י הבעלים מברכים על התנופה, ולתוס' גם הכהן מברך (מנ"ח מצוה קמא אות ח). אשה אינה מניפה אלא הכהן עושה את התנופה עבורה.

אכילת הקרבן

אחר הקטרת האימורים נותן לכהן את החזה ושוק וד' מיני לחם, ובא לאכול את קרבנו ואת הלחמים. הקרבן נאכל בירושלים ליום ולילה, ומדרבנן צריך לגמור בחצות. לפני שאוכל מטביל ידיו במקוה, ומברך על טבילת ידים, וכשבא לאכול מברך אקב"ו לאכול את הזבח. להרבה ראשונים יש דין של 'למשחה' (שצריך שיהא נאכל כדרך שהמלכים אוכלים) גם על חלק שהבעלים אוכלים. ולכן צריך לאוכלו צלי בחרדל אם ערב עליו, ואם אוהב לאכול באופן אחר יכול לאכול באופן שאוהב, וצריך לאכול בישיבה (ולתוס' רי"ד צריך הסיבה). לדעת רש"י (פסחים פו, א ד"ה אין) ורשב"ם (שם קט, ב ד"ה כגון) כל הקדשים צריכים שיהו נאכלים על השובע, ולכן צריך לאכול חולין קודם כדי שיהא שבע קצת [אמנם אם אין הרבה אנשים לאכול את הזבח, ויצטרך לאכול הרבה, אין לאכול חולין קודם שמא יבוא לידי אכילה גסה או נותר, תמורה כג, א], ולתוס' (שם קכ, א ד"ה מפטירין) א"צ, אלא העיקר שיאכל מספיק שיהא שבע אחר כך. ואסור לאכול אכילה גסה דהיינו שנפשו קצה מהאכילה, ולפי תי' אחד בתוס' אפי' אין נפשו קצה באכילה אלא שאינו אוכל לתיאבון לא הוי מצוה מן המובחר. ומכיון שיש כל כך הרבה לאכול, ואסור לאכול אכילה גסה, והכל צריך שיגמר לפני חצות, יש להזמין הרבה אנשים מקודם [כדאי לשלוח הזמנות לפחות שבוע לפני כן, כדי שיטהרו מטומאת מת], ולספר ברבים את ניסי ד'.

לאהר האכילה

מיד שהגיע חצות אסור לאכול, ומתחילים בבדיקת נותר (ירושלמי פסחים א, א). מה שנמצא שורפין בבוקר ואין מברכים על ביעור נותר (אבודרהם), דהמצוה היא רק מכח העבירה של נותר. ואח"כ עושים מריקה ושטיפה לכל הכלים, ע' להלן פרק ח.

פרק ו

קרבן יולדת

אשה שילדה זכר טמאה ז' ימים, וטובלת ליל ז' (אם אינה זבה). אח"כ עד יום מ' ללידתה נקראת טבולת יום ארוך, ואסורה לאכול תרומה וקדשים ולהכנס לבית המקדש. ביום מ"א מביאה כבש לעולה ובן יונה או תור לחטאת. הכבש צריך נסכים. מביאים קודם את העוף לחטאת ואח"כ את הכבש לעולה [וי"א שצריך להקדיש את הכבש לעולה קודם החטאת]. ואם ילדה נקיבה טמאה י"ד יום, וטובלת ליל ט"ו (אם אינה זבה), ועד יום פ' בערב הרי היא טבולת יום ארוך ואסורה בתרומה וקדשים וביאת מקדש, וביום פ"א מביאה קרבנותיה.

על כל לידה או הפלה אחר שהיה העובר בן מ' יום ויש לו צורת אדם, צריכה להביא קרבן. אבל אין מעכבה מלאכול בקדשים או להכנס למקדש אלא רק קרבן א'. לכן אשה שילדה עשר פעמים, כשיבנה המקדש צריכה להביא עשרה קרבנות יולדת, אבל אחר הראשון כבר מותרת לאכול בקדשים. דעת הרמב"ם (פרק א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ה) דאשה שנמצאת תוך מ' יום ללידתה, א"א לה לשלוח ע"י אחר קרבנות לידה על לידה קודמת, והראב"ד חולק.

באופן של ספק לידה (אין ידוע אם הפילה תוך מ' יום או אם יש צורת אדם) מביאה חטאת העוף מספק ואינה נאכלת לכהנים, וי"א שגם כבש לעולה מביאה ומתנה שאם אינה מחוייבת שתהא עולת נדבה.

פרק ז

קרבן חטאת ואשם תלוי

כל מי שחטא בדבר שחייב כרת במזיד, מביא על שגגתו חטאת (חוץ מן הפסח ומילה). וכל מי שחטא בזה"ז כשיבנה בית המקדש יצטרך להביא קרבן חטאת. חטאת באה על השוגג דוקא, לא על המזיד או אונס או מתעסק או באופן שיש לו לסמוך על הרוב. שוגג כיצד, כגון שעשה מלאכה בשבת ולא ידע שהוא שבת, או שמלאכה זו אסורה. תינוק שנשבה וכן אומר מותר הוי שוגג. גם אם ידע שאסור אבל לא ידע שיש בזה כרת נחשב כשוגג, אם לא היה עושה כן אם היה יודע (אבל אם היה עושה כן בין כך, לא יועיל לו שהוא ע"ה ג"כ). אם ידע שיש ספק ועבר, ואם היה יודע שהוא ודאי איסור היה נמנע (למשל עושה מלאכה בביה"ש, ונמצא שהוא כבר לילה), נחלקו האחרונים בזה (ע' רש"ש כריתות יז, ב, אבנ"ז אהע"ז סימן רעט, אחיעזר חלק ג סימן נו אות ה). עשה ע"פ עדים (כגון שאמרו לאשה מת בעלה, או שכבר מוצאי שבת) או ע"פ ב"ד שטעו, נחשב שוגג ולא אונס.

מתעסק היינו כשעוסק בדבר המותר, ובטעות עלה בידו דבר האסור, ולדעת תוס' הכוונה שמתכוין להגביה דבר שחשב שהוא תלוש, ונמצא שהיה מחובר, וא"כ לא כוון לעשות מעשה תלישה. ובחלבים ועריות מתעסק חייב (נתכוין לאכול דבר שחשב שמותר ונמצא שהוא אסור, או שנתכוין לאכול חתיכה זו ועלתה בידו חתיכה אחרת שאסור). ולענין שבת אפי' מתכוין לדבר אסור, כגון נתכוין להדליק אור זה ובטעות הדליק אחר פטור (ויש עוד הרבה פריטים בזה, ע' בסוגיא דכריתות כ, א, וברמב"ם).

מי שעבר עבירות הרבה בשוגג צריך להביא על כל שגגה ושגגה. אבל אם היא שגגה אחת מביא רק קרבן אחד. ויש שלשה דברים המחלקים את השגגות שלא יהיו נחשבות כשגגה אחת: א) שמות מוחלקים, דהיינו חלב, דם, שבת, נדה. [ובעל תשובה שעבר על הכל מחמת חסרון ידיעה, יביא חטאת אחת על כל החלבים שאכל, וחטאת אחת על כל השבתות, וחטאת אחת על כל הפעמים שבא על הנדה, וכן כל כיו"ב]. ב) ידיעות מחלקות, דהיינו אם נודע לו שחטא, ושוב שגג עוד הפעם מביא ב' חטאות [וי"א דצריך שידע שחייב קרבן, ע' מל"מ פרק ה מהלכות שגגות הלכה ז]. ג) גופין מוחלקים, כגון שבא על חמש נשים נדות, כשיוודע לו שחטא צריך להביא ה' חטאות.

בשבת כל מלאכה מחלקת אם שגג במלאכה, למשל אם ששכח שהיום שבת או שלא ידע מאיסור שבת, מביא שגגה אחת על כל המלאכות שעשה בשבת, אבל אם ידע שהוא שבת, ולא ידע שאסור להוציא פסולת מתוך האוכל, וגם שלתקן סיכה זה מכה בפטיש, ושגג בשניהם מביא שתי חטאות. ונחלקו בגמ' אם שבתות כגופים דהיינו אם כל שבת נחשב כגוף אחר, וממילא אם שגג כל שבת באיסור בורר, צריך להביא חטאת אחת לכל שבת ששגג. הרמב"ם (פרק ז מהלכות שגגות הלכה ח) פסק ששבתות כגופין וצריך להביא על כל שבת, אמנם צייר באופן שבכל שבת עשה תולדה אחרת מאותו אב, והאחרונים דנו בדעת הרמב"ם מה הדין באותה תולדה.

בכלל ידיעות מחלקות הוא אם שכח שהוא שבת ב' פעמים (בשבתות נפרדות), אומרים שבודאי היתה לו ידיעה בינתים שהיתה שבת ושחטא, וצריך להביא ב' חטאות. וכן לענין נדה אם שגג ושכח שאשתו נדה, וטבלה ושכח עוד הפעם כשהיתה נדה אחר כך, מביא ב' חטאות.

הבאת החטאת

החטאת באה נקיבה בת שנתה מן הכבשים ומן העזים, ואינה טעונה נסכים. מביאה לפתח העזרה ומקדישה, והולך לצד צפון המזבח וסומך ידיו עליה ומתוודה על החטא שמקריבו, והכהן מקריבה ונאכלת לזכרי כהונה בעזרה עד חצות.

אשם תלוי

אם נסתפק לו אם עבר איסור שחייבים עליו חטאת, מביא אשם תלוי, אם איקבע איסורא, דהיינו שהיה ודאי היתר וודאי איסור לפניו, ולא ידע אם עבר על האיסור. שבת וחול גם כן נקרא איקבע איסורא, ולכן אם עשה מלאכה בבין השמשות, ואינו יודע אם הוא שבת מביא אשם תלוי. י"א דדוקא ביה"ש של מוצאי שבת שכבר היה ודאי שבת (תוס' כריתות יז, ב ד"ה מדסיפא), וי"א אפי' של תחילת שבת (לח"מ פרק ח מהלכות שגגות הלכה ב בדעת הרמב"ם, ופר"ח בכללי ס"ס אות א). אם ידע בשעת האיסור שהוא ספק (עשה מלאכה אחר שקיעה), לרש"י (כריתות יז, ב ד"ה אכל) ותוס' (שם ע"א ד"ה ספק) אינו יכול להביא אשם תלוי, ובש"מ (כתובות כב, ב בשם תלמידי ר"י) כתב שמביא. בדבר שאפשר להתברר (עשה מלאכה ואינו יודע אם הוא אחר שקיעה, ואפשר לברר דבר זה) אינו מביא אשם תלוי.

כמו שלמדנו בחטאת דשמות והעלמות מחלקות, ה"ה באשם תלוי, מביא על כל מין

עבירה שנסתפק לו, וכן אם היתה לו ידיעה בינתים שנכנס בספק עבירה, ושוב נכנס עוד הפעם בספק, מביא אשם תלוי לכל פעם.

כל זה עד יום כיפור, אבל יום כיפור מכפר על מה שאשם תלוי מכפר, ולאחר יו"כ אינו מביא אשם תלוי על הספיקות שלפני יו"כ, ואפי' ספק שאירע ביו"כ עצמו. כגון שאכל או עשה מלאכה בביה"ש בכניסת יו"כ.

אשם תלוי הוא איל זכר, השוה שתי כסף, ואינו טעון נסכים. מביאו לפתח העזרה ומקדישו, ומוליכו לצפון המזבח, וסומך ידיו עליו ומתודה על החטא שנסתפק לו, ונאכל לזכרי כהונה בעזרה ליום ולילה עד חצות.

פרק ח

מריקה ושטיפה

לאחר ההשתמשות בכלים לבשל או לצלות בהן את הקדשים, יש מצוה של מריקה ושטיפה, בין קדשי קדשים, בין קדשי קלים. שיטת רוב הראשונים דהמצוה היא לאחר שעבר זמן האכילה (חטאת אשם ותודה ליום ולילה, ושלמים ובכור לשני ימים) ונעשה נותר, כדי להכשיר הכלי מבליעת נותר, ומריקה היינו הגעלה, ואופן הכשרו יותר חמור מהגעלה רגילה, כדלהלן: א) אחרי שהגעילו בחמין צריך לשוטפו בצונן [י"א מבפנים, וי"א מבחוץ, וי"א מבפנים ומבחוץ, וי"א שצריך לשטוף פעמיים]. ב) בישל במקצת כלי צריך הגעלה בכל הכלי [ובגנזי הגר"ח (סימן ס) מצדד דצריך שתהא ההגעלה בבת אחת]. ג) אפשר לעשות מריקה רק במים. ד) אפשר רק במקום אכילתו, דהיינו קדשי קדשים בעזרה, וקדשים קלים בירושלים, ולדעת החזו"א (קמא סימן לז אות יב) גם בקדשים קלים צריך לעשות בעזרה. ה) אפי' לאחר שנפגם, ואפי' אינו רוצה שוב להשתמש בו, צריך לעשות מריקה ושטיפה. ו) וכן אין לעשותו ע"י גוי (חזו"א שם אות ב ואות ד).

עוד כתב החזו"א דצריך שיהא במי ההגעלה ששים פעמים כשיעור מה שנבלע בו.

ודעת הרמב"ם (לפי מה שביארו הרבה אחרונים בכוונתו) דמצות מריקה ושטיפה היא לפני שנעשה נותר, לאחר גמר האכילה, וא"צ שיהא מיד לאחר הבישול, ויכול לבשל אפי' ג' פעמים בשביל האכילה ההיא, אבל לאחר גמר אכילה צריך מריקה ושטיפה. ומריקה היינו שפשוף במים חמים (לא הגעלה), וגם בכלי חרס מהני שפשוף במים חמים, חוץ מחטאת שצריך שבירה. ובכלי שצלה בו צריך הגעלה ממש.

כלים החייבים

כל כלי מתכות, חייב במריקה ושטיפה. כלי חרס לדעת רוב הראשונים צריך שבירה, ולדעת הרמב"ם דוקא בחטאת. כלי עץ לדעת הכס"מ אינו צריך, ולדעת הרבה אחרונים צריך. כלי אבן אינו צריך. כלי זכוכית צריך שבירה כחרס (יד דוד זבחים צד, ב).

כל כלי שצלה בו או בישל בו, או אפי' עירה מכלי ראשון לתוכו צריך מריקה ושטיפה (אבל כלי שני אין צריך). וכן אם אפה בו דבר יבש כמו מנחה צריך מריקה ושטיפה. צלה באויר

כלי חרס הוא ספק בגמ' אם צריך שבירה, וי"א שהספק גם לגבי שאר כלים אם צריך מריקה ושטיפה. לדעת הרמב"ם לא נפשט הספק, וי"א בדעת רש"י שנפשט שאין צריך.

אם הגעיל קודם שנעשה נותר, לדעת רוב ראשונים הנ"ל כתב החזו"א דאין מצות מריקה ושטיפה. עוד כתב החזו"א דכלי שצריך הגעלה אפשר ללבן [ובקדשים קלים א"צ להיות בעזרה אפ"י לשיטתו].

איתא במדרש (פסיקתא דרב כהנא פ"סקא טו) רבי אלעזר בשם חנינא בר פפא, שלא יהיו ישראל אומרים לשעבר היינו מביאים קרבנות ומתעסקים בהם (ר"ל גם בלימוד הלכותיהן), ועכשיו שאין אנו מקריבין מהן, מהו להתעסק בהן? א"ל הקב"ה הואיל ואתם מתעסקים בהם כאלו אתם מקריבין אותן. ואיתא במדרש ילמדנו אמר הקב"ה אע"פ שעתיד בהמ"ק ליחרב והקרבנות בטלים לא תשכחו עצמן לסדר הקרבנות, אלא הזהר לקרות בהן ולשנות אותן (ר"ל ללמוד הלכותיהן), ואם תתעסקו בהן מעלה אני עליכם כאלו בקרבנות אתם עסוקים, ואם רצונך לידע, בא וראה כשהקב"ה הראה ליחזקאל צורת הבית, מה הוא אומר? הגד את בית ישראל את הבית וגו', אמר יחזקאל לפני הקב"ה, רבש"ע עד עכשיו אנו נתונים בגולה בארץ שונאנו, ואתה אומר לילך ולהודיע לישראל צורת הבית, וכתוב אותה לעיניהם וישמרו את כל צורותיו ואת כל חוקותיו, ומה יכולים לעשות, הנח להם שיעלו מן הגולה ואח"כ אני הולך ואומר להם! אמר לו הקב"ה ליחזקאל, וכי בשביל שבני נתונים בגולה יהא הבנין בטל? גדולה קריאתם בתורה כבנינה! לך אמור להם שיעסקו לקרות בתורת צורת הבית, ובשכר קריאתם שיעסקו לקרות בה, מעלה אני עליהם כאלו הם עסוקים בבנין הבית עכ"ל המדרש. וברוך ה' זכינו לסדר אותנו כן נזכה בקרוב לעשותו.

חלק ג

שאל נא את הכהנים תורה

כתב החפץ חיים שכמו שהקב"ה שלח את חגי הנביא לבחון את הכהנים בהלכות טהרה, כמו כן אם היו לנו נביאים היה הקב"ה מצוה אותם לבחון אותנו. ועוד כתב (תורה אור פרק יב והקדמה לליקוטי הלכות) כשנזכה שייגיע הקץ יצוה הקב"ה לשאול את הכהנים דברים הנוגעים לכהונתם (הלכות קדשים וטהרות). ועוד כתב החפץ חיים (הקדמה לס' עבודת הקרבנות) שבודאי שאל אותם עוד שאלות על הלכות עבודה, אלא שרק שתיים מהן הוזכרו בכתוב. ורואים אנו שזהו רצון ד' שנבחן את עצמנו על ההלכות הללו, ולכן נחזור על שאלות המצויות בעז"ה.

טומאת מות

א. זה היה בשבעה חדשים אחרי שנגמרה מלחמת גוג ומגוג, והיו המון מתים גויים על הרי ישראל, ועברתי עם מקל, והמקל האהיל על גוי מות, האם אני טמא?

תשובה: אם המקל (של עץ) יש בהקיפו טפח, לפי השיטות שגוי מטמא באהל (או בטומאה רצוצה), נטמא האדם.

ב. האם קופסת פלסטיק סגורה עם מכסה פלסטיק חשובה צמיד פתיל?

תשובה: לאקלד.

ג. עברתי תחת אילן אחד שחציו בבית הקברות וחציו בחוץ, האם נטמאתי? (ע' אהלות פרק ח משנה ב)

תשובה: המשנה מדברת על סככות (ענפים היוצאים מן העץ) שיכולות להחזיק מעזיבה בינונית, ואומרת שיש להם דין אהל, אמנם בגמרא (נדה סח, ב) נאמר שיש

קלד. דהנה איתא בכלים פרק י' משנה ג' 'מגופת החבית מחולחלת ואינה נשמטת', ולפי' הראב"ד היינו מקרה דידן, והטעם משום דזה הוי דרך שימוש, ואנן בעי סתימה, וגם לפי' הרמב"ם דנתרופף המירוח ג"כ הדין כן דהא ליכא מירוח, ולשיטתו לעולם בעינן מירוח כדי שיראה ביטול הפתח, והא דמשנה ו' 'עשאן בסינין ושוגמים', לפי' הרמב"ם היינו שחיבר ב' הקרשים להיות אחד, אבל מן הצד בעי מירוח, והחזו"א פ' המשנה באו"א, וכתב דיסוד צמיד פתיל הוא שיהא כגשם אחד. וע' רש"ש שפי' המשנה כמו בקבוקים שלנו דהפקק עשוי בהברגה. וע' משנה ד' 'קשרה במשיחה אם מירח', וי"ג 'או מירח', דמשמע דא"צ מירוח, וע' ר"ש שמסופק בזה.

איסור מדרבנן לכהן לעבור תחת הסככות. יש כמה שיטות למה זה רק מדרבנן: רש"י מסביר שמדובר שיש מת תחת לענף אחד, ואתה לא יודע איזה, ומן התורה אם אתה הולך תחת העץ אתה טהור כי זהו ספק טומאה ברשות הרבים, אבל חז"ל החמירו בזה, אבל אם אתה יודע תחת איזה ענף הוא נמצא, אתה יכול לעבור מתחת לענפים האחרים. הר"ש התוס' הראב"ד הרמב"ן והרשב"א מסבירים שמדובר בענפים שאינם רחבים טפח, ואע"פ שאין שיעור אהל, אך מכיון שהכל מאותו עץ, חז"ל נתנו להם דין אהל, כל עוד שהעלים נמצאים בתוך טפח אחד מהשני (לשיטת הרמב"ן), או שלושה טפחים (לשיטת המאירי), או אם אתה יכול לשים את הזפת שמשמש ל'מעזיבה רכה' ולא יטפטף דרך הסדקים (לשיטת הר"ש). הרמב"ם מסביר כי אהל מן התורה צריך להיות חזק מספיק בכדי להחזיק מעזיבה בינונית, ואם הוא לא יכול אז הטומאה היא רק מדרבנן. ובקצרה, לדעת רש"י החידוש של סככות הוא באופן של ספק, לדעת הראב"ד וסיעתו החידוש הוא שאתה מצרף את הענפים, ולדעת הרמב"ם החידוש הוא שנחשב אהל למרות שאין הענפים חזקים מספיק. והנה הטור (יו"ד סימן שסט) ביאר את חידוש דין סככות כרש"י, ועל פי זה כתבו הפרישה והש"ך שאם אתה יודע שאין טומאה מתחת לענף זה מותר לכהן לעבור תחתיו. אכן כתב השבט הלוי (ח"ח סימן רנז) שיתכן שהטור היה מיקל רק אם הענפים הם מרוחקים זה מזה טפח, דאז גם לדעת הרמב"ן הם לא מצטרפים. ואם מדובר בבית הקברות של גויים, מיקל המנחת יצחק (חלק ד ס' לא) לנהוג ברכב מתחת לעץ, ומכל מקום עדיף להקפיד שיהיו החלונות סגורים.

ד. אם יש מת בחדר והדלת סגורה ואני מחוץ לחדר, האם אני טמא? (ע' אהלות פרק ו משנה ב; ט"ז יו"ד סימן שעא ס"ק ג ונקודות הכסף)

תשובה: המשנה אומרת שבאופן שהדלת סגורה באמצעות מפתח, אם הדלת סגורה רק בגלל המפתח, היא לא מעכבת את הטומאה מלצאת מהחדר. בתוס' (ב"ב יט, ב ד"ה רואין), יש שלושה הסברים: א. הדבר שחוסם את הטומאה צריך להיות חזק מספיק כדי להישאר שם בכוחות עצמו ולא להיתמך במשהו אחר. ב. מכיון שמפתח הוא דבר המקבל טומאה, הוא לא יכול למנוע הטומאה מלצאת (למרות שהדלת היא שעוצרת, אבל היא מוחזקת במקומה על ידי דבר המקבל טומאה). ג. גם אם המפתח עשוי מעץ ואינו מקבל טומאה, מכל מקום כלי אינו יכול למנוע את הטומאה מלצאת (למרות שהדלת היא העומדת בפני הטומאה, אך היא מוחזקת על ידי כלי). הרמ"א מביא את ההסבר הראשון שכדי לעצור את הטומאה צריך שיהיה ראוי לעמוד בכוחות עצמו. ואומר

הט"ז שאם כן, דלת שאינה יכולה להישאר במקומה ללא צירים או ידית דלת, אינה מונעת מהטומאה מלברוח. אבל הש"ך חולק וסובר שרק מפתח שאינו נמצא שם באופן קבוע נחשב לסתימה עראית, אך דלת הנמצאת על צירים יכולה לחסום את היציאה של הטומאה.

יש דין אחר של סוף טומאה לצאת שפירושו איזו דלת שהטומאה תצא דרכה, אז גם אם היא סגורה, הטומאה עוברת דרכה (י"א מן התורה וי"א מזרבנן), לכן אם יש רק דלת אחת לחדר, אז הטומאה תצא גם אם הדלת סגורה, אבל אם יש דלת אחרת שהמת יצא ממנה, הדלת יכולה לעצור את הטומאה אם היא סגורה.

ה. היה מת בחדר עם חלון קטן (טפח על טפח) לחדר אחר, לא רציתי שהטומאה תעבור לחדר האחר ולכן מילאתי את החלון בממתק הנקרא צמר גפן האם זה עוצר את הטומאה? (עי' אהלות פרק יג משנה ו)

תשובה: כדי לעצור את הטומאה צריך משהו שאינו מקבל טומאה, ובדבר שהיה מוכשר לקבל טומאה צריך שיהיה פחות מכביצה. כביצה נמדדת כפי שהיא עכשיו, אולם כיסי אויר שאפשר לראותם אינם חלק מהשיעור, (עוקצים פרק ב משנה ח, ועי' מ"ב סימן תפ). יש מחלוקת ראשונים באוכל שממלא את כולו, אם צריך לבטלו שם לעולם כדי לעצור את הטומאה, הר"ש (אהלות פרק ו משנה ב) סובר שאין צורך, ותוס' (שבת מד, ב ד"ה ואין) סוברים שצריך [ורק אם אינו ראוי לאכילה אפשר להניח שביטלוהו שם, וברמב"ן ב"ב (יט, ב) יש סברא אחת שפחות מכביצה לא בעי ביטול]. עם זאת, יש כלל נוסף שלעצור את הטומאה צריך דבר שיש בו ממש, למשל רשת עכביש, אם עבה היא מפסיקה, אבל דקה שאם נוגעים בה היא מתפרקת (תפא"י), אינה מפסיקה. ונראה כי ממתק צמר גפן נקרא אין בו ממש כי כשנוגע במים מיד הוא מתפרק.

ו. שוב יש נזירים בכל רחבי ירושלים! נזיר אחד שאל את המפתחות שלי ונזכרתי שזה היה באהל המת, האם הנזיר נטמא בגלל מגע בחלל חרב? (עי' רמב"ם נזירות פרק ז הלכה ח ובמפרשים)

תשובה: הרמב"ם אומר שנזיר שנטמא ע"י חלל חרב אינו צריך הזאה ג' וז', וזה דוקא בנזיר, כדי שיהא יכול להמשיך את הנזירות שלו, אבל בכל אדם צריך הזאה ג' וז'. המפרשים תמהים איך יכול להיות שבגלל שהוא נזיר הוא לא נהיה טמא ואינו

צריך הזאת ג' וז', החזו"א (אהלות כה, ו) והגרי"ז (נזיר נד, א) מסבירים שבודאי הנזיר נטמא וצריך הזאת ג' וז' אלא שנתחדש כאן שאין זה מהסוג של טומאה שסותר את נזירותו, וממילא יכול הוא להמשיך את נזירותו בטומאה.

ז. ססתי מעל בית הקברות, האם נטמאתי? (ע' ר"ש טהרות פרק ד משנה ג; נזיר נה, א; חזו"א אה"ע סימן קמד, ט)

תשובה: יש מחלוקת בגמרא אם אהל זרוק שמייה אהל, כלומר אם אתה באהל שזז האם זה מפסיק את הטומאה שתחתיו מלהיכנס לאוהל או לא, לדעת הרמב"ם (פרק יא מהלכות טומאת מת) אינו מפסיק. לכן, המטוס (גם אם אינו מקבל טומאה) אינו יכול למנוע את כניסתה של הטומאה. מעתה נשאר לנו לברר מהי ההלכה אם מישהו טס מעל טומאה אם הוא נטמא באוהל? המשנה (אהלות פרק ח משנה ה) מפרטת כמה דברים שאינם אהל מכיון שאין להם קביעות, כלומר שע"י רוח בעלמא הם זזים כמו טלית המתנפנת (טלית שעפה באויר), טלית זו אינה מביאה טומאה אם היא מאהילה מעליך ומעל המת, ואינה מונעת את הטומאה מלעלות. וכתב הר"ש (טהרות פרק ד משנה ג) שגם הטלית עצמה אינה נטמאת בעוברה מעל המת (למרות שטומאה שעפה מעל דבר טהור מטמאת אותו). אבל החזו"א (טהרות ד, יג, ונזיר קמד, ו) הקשה קושיות רבות על הר"ש קלה וחשש מלפסוק כמותו. הפסק המקובל הוא שכהן אינו רשאי לטוס מעל בית הקברות קלו.

ח. עמדתי בחוץ ליד מת, יד אחת היתה מעל המת, והשניה על גבי מכונית, האם המכונית נטמאה ג"כ? (עי' אהלות פרק טו משנה י ברא"ש וש"מ)

קלה. ועוד צ"ע דבמתני' תנא אדם הדולג ממקום למקום דאינו מביא ואינו חוצץ, ומבואר בגמ' ברכות (יט, ב) דמדלג על ארון נטמא אם אין בו פותח טפח, ובשו"ת אהל משה (חלק ב סימן קכב) כתב דאפשר דאף אם אינו נטמא מ"מ עובר משום לא יבא.

קלו. וע' יביע אומר (חלק י יו"ד סימן נב) שגיבב הרבה צירופים להקל בעת הצורך ליסע ברכבת או מכונית ע"ג הקברות, מהם ע"פ דעת המל"מ דהרמב"ם פסק כן רק בפורח באויר אבל נגרר ע"ג קרקע הוא אהל [אכן הט"ז יו"ד סימן רפב ס"ק ד ועוד אחרונים והחזו"א בכללם כתבו לאפוקי מפירוש זה], ולכמה מפרשים אהל זרוק רק מדרבנן לא הוא אהל, ומהם לסמוך על דעת הראב"ד דכהנים אינם מוזהרים בזה"ז, והביא כמה שמקילים אפי' במטוס, אמנם הוא לא נשאל ע"ז, ולא כתב להקל במטוס (וע"ע במנח"ש ס' עב). וגם כ"ז לענין כהנים, אבל לגבי טומאה לא יהיה הצירוף של דעת הראב"ד. וכ"ז בבית הקברות של ישראל, אבל של גוים במחלוקת שנויה אם מטמאים באהל.

תשובה: המשנה אומרת שאם ידיו רחבות טפח, הוא מטמא את הכלים. הרא"ש שואל מה מועיל אם ידיו רחבות טפח מאחר שזרועותיו אינן רחבות טפח, ומתריך שאכן כוונת המשנה היא באופן שכל זרועו היא רחבה טפח, אחרת הטומאה לא תעבור את החלק שאינו רחב טפח. והנה הרמב"ם (פרק יב מהלכות טומאת מת הלכה ז) אומר שקורה רחבה טפח למרות שלא כל הקורה היא טפח, הטומאה עוברת מתחת לכל הקורה, וכתבו החתם סופר (חולין קכו, א) ועוד מפרשים שממשנה זו יש להוכיח כדעת הרמב"ם. אבל החזו"א (אהלות יג, יב) כתב שאפילו הרמב"ם יכול להסכים להרא"ש, כי הרמב"ם מדבר רק אם רוב הקורה היא טפח, וחלק קטן ממנה צר יותר מטפח, אבל על ידי אדם אם רק ידיו רחבות טפח הטומאה לא תעבור.

לגבי ההלכה של הקורה שחלקה אינה רחבה טפח, המפרשים (אהלות פרק יב משנה ו) אומרים שהרמב"ם מדבר רק אם הקורה כולה מקשה אחת, אבל אם תשים קורה שהיא פחות מטפח ליד קורה שהיא טפח, הטומאה לא תעבור מתחת לקורה שהיא פחותה מטפח. הדגול מרבבה (סימן שעא) והחכמת אדם (קנט, יא) פסקו כהרמב"ם, ולכן כהן צריך להיזהר גם אם לא כל הקורה היא טפח, אולם המסגרת השולחן (על הקיצור שולחן ערוך) פסק שאין הלכה כהרמב"ם הנה, והרש"ש כתב שאפשר שטומאה זו היא רק מדרבנן ואינה אסורה לכהנים.

ט. בחדר אחד היה גוסס, ואני הייתי בחדר השני. מיהרתי לסגור הדלת והחלונות (הפתוחים לחדר), והאדם נפטר. למעשה לא סגרתי את הדלת והחלונות עד הסוף, ונשארו פתוחים יותר מטפח האם נטמאתי? (ע' אהלות פרק יג משנה ג; חזו"א אהלות יז, יד)

תשובה: שיעור טפח הוא רק בפתח שנעשה בכוונה (או להעביר דברים דרכו או להסתכל דרכו או להניח שם משהו). אבל אם לא נעשה בכוונה, אז השיעור הוא כמלא אגרוף שהוא שיעור של ראש גדול. ולכן אם נתכוונת לסגור את הדלת ובלא מתכוין זה נשאר פתוח קצת, השיעור הוא כמלא אגרוף. החזו"א איש אומר שיתכן שדין החלון הוא חלוק, כי חלון יש לו תשמישים כגון של הבטה דרכו והנחה שם, ממילא גם אם נתכוין לסוגרו (ונשאר פתוח טפח) עדיין נחשב כפתח מצד התשמישים האחרים, משא"כ דלת אינה מיועדת לשום תשמיש בעודה פתוחה רק טפח. ולכן מצד הדלת לא נכנסה הטומאה, אבל מצד החלון החזו"א נוטה לומר שנכנסה הטומאה. [ולענין חלון המיועד לאור הטומאה נכנסת בפחות מטפח, ע' אהלות פרק יג משנה א.]

י. אני מסייע איברים לבית החולים, הם נמצאים במכונית שלי במושב האחורי, ויש חתיכת עץ שמפסיקה בין המושב הקדמי למושב האחור, האם אני טמא? (ע"י כלים פרק ח משנה א)

תשובה: (א) כל אבר מן החי שיש בו בשר גידין ועצמות מטמא באהל כמת. וכן כזית בשר מן המת מטמא באהל כמת. (ב) המשנה מדברת על תנור שחצצו בנסרים או ביריעות, ושרץ נפל לצד אחד, ואוכלין בצד השני, דלדעת ר"א הנסר חוצץ, ורבנן סוברים דהגם דבמת בבית מועיל לחצוץ בנסרים, אבל אין חולקין כלי חרס. ופירש רש"י דאין הדרך לחלוק כלי חרס, לכן נחשב באותו אהל. והגם שאפשר לעשות כלי חרס מתחילה שיהיו לו שני חלקים, זהו דוקא כשעשוי כך בבית האומן, ונצרף בכבשן (ע"י משנ"א וחזו"א כלים י, א), אבל לשים קרש בכלי אין הדרך לחצוץ את הכלי לשני כלים ע"י כך. ולפ"ז גם ברכב אם עשוי כך מתחילה, ומאותו חומר, אפשר דנחשב לאהל אחר, אבל להפסיק בקרש עץ לא נחשב כמקום אחר.

יא. אני כהן, ובקשו ממני להספיד בלויה, עמדתי מחוץ לאהל המת עם מיקרופון שיש לו חוט המחובר למכשיר הרם-קול. האם אני טמא לז' ימים? ועל הצד שאני טמא לז' ימים, האם מותר לכהן להיטמא לטומאה כזו? (ע"י ריש אהלות, ושאגת אריה החדשות סימן יא)

תשובה: הנה הרם-קול הוא אבי אבות הטומאה (מדין חרב הרי הוא כחלל), ואם החוט קלז' (שעיקרו עשוי מנחושת ומקבל טומאה) גם כן מקצתו באהל המת, אז כל החוט הוא אבי אבות הטומאה, וגם המיקרופון הוא אבי אבות הטומאה [אפי' החוט רק תקוע בו ואינו חלק אחד ממש נראה דבשעת חיבורו הוא ככלי אחד], והאדם נטמא על ידי זה ז' ימים. ואם החוט אינו באהל המת, אז אם דנים את המיקרופון והרם-קול ככלי אחד, א"כ טמא ז' ימים, ואם אין דנים אותם ככלי אחד בזמן שמחוברים אלא כקיבוץ כלים, אזי המיקרופון אב הטומאה, והאדם טמא טומאת ערב. מה הקובע אם נידון ככלי אחד או כקיבוץ כלים? החזו"א (כלים כו, ז-ט) מאריך בזה, ויש לו ג' מהלכים (והארכנו בזה בשאלה קיג'), ולפי המהלך הראשון נראה דדינו כב' כלים נפרדים, ולפי מהלך הב' והג' נידון ככלי אחד.

קלז. ואין לומר דהחוט אין לו שם בפני עצמו, ואינו מקבל טומאה, דהא בשעת חיבורו ודאי הוא מקבל טומאה.

ולענין כהנים, ברמ"א יו"ד (סימן שסט) מבואר דנהגו הכהנים להקל להיטמא בטומאת חלל חרב, והטעם לזה כיון דלרוב הראשונים אין הנזיר מגלח על טומאה כזו, ואין הכהן מוזהר עליה. וכתב השאגת אריה דטומאה בחיבורים (דנוגע בכלי או באדם בשעה שנטמא מן המת) היא יותר חמורה, כיון דדעת התוס' (נזיר מב, ב ד"ה בחבורי) שהיא דאורייתא והנזיר מגלח עליה, גם כהן מוזהר עליה, והגם שהרמב"ם סובר שאינה דאורייתא ואין הנזיר מגלח עליה, אין להקל נגד דעת התוס'. ובבה"ל (סימן תט ד"ה מפני) מיקל בזה, וכן כתב הרש"ש בעירובין (לא, א).

יב. ציפיתי לישועה כל ימי חיי, וזכיתי לקום לתחיה לראות בבנין בית המקדש (ע' ריטב"א תענית ל, ב), והלכתי לבקר את עשרות אלפי הנכדים והנינים שלי, והבאתי איתי את כיסוי הארון שנקברתי בו כדי לקיים בעצמי 'לא אמות כי אחיה ואספר מעשה י-ה'. והנכדים התחילו לדון האם הוא מטמא במגע או אפי' באהל. והיות שהייתי חי בתקופת הראשונים, בקשו ממני לדעת, מה דעת הראשונים בזה? (ע' תוס' כתובות ד, ב ד"ה, ובראשונים על אהלות פרק ב משנה ד)

תשובה: גולל ודופק מטמאים במגע ואהל. דעת רוב ראשונים דגולל היינו כיסוי הקבר, ודופק הוא המחיצות מן הצד, אבל דעת ר"ת (כתובות ד, ב ד"ה עד) דגולל היינו מצבה, ודופק היינו מה שמחזיק המצבה. והנה דעת רש"י (עירובין טו, א ד"ה ומטמא) דאפי' כשפירש הגולל (כיסוי הארון) מן הקבר, מטמא באהל, וכ"ד הרשב"א בתשובה (חלק א סימן תעו). אבל דעת ר' דוד מניצבורג (תוס' כתובות שם) דדוקא כשפירש מן הקבר מטמא. ודעת הגר"א (אהלות פרק ב משנה ד באליה רבה) דדוקא במגע מטמא כשפירש, ולא באהל. ודעת הר"ש (שם במשנה) בשם ספרי זוטא, וכן הרא"ש שם, וכן הרמב"ם בפיה"מ (אהלות פרק טו משנה ט), דדוקא כשהוא מעל הקבר מטמא משום גולל, ולא כשפירש.

יג. הגוים החזירו לירושלים בקרונות את כל היהודים (אפילו אלו שהתבוללו, מלבי"ם) לירושלים בקרונות (ישעיה סו, כ). אחרי שהגיעו החניתי את הקרונות, ושמתי לב שיש בוץ של חוץ לארץ תקוע בצמיגים, האם אני טמא? (ע' אהלות פרק ב משנה ג ובכורות כב, א)

תשובה: חז"ל גזרו על גוש עפר הבא מחו"ל (כ"כ הר"ש פרק יג משנה ו, והחזו"א אהלות כג, יד מצדד שא"צ גוש, וגם עפר מטמא) לארץ ישראל, שהוא מטמא במגע ובמשא. זה צריך להיות גוש אחד בגודל של חותם המרצופים (חותם ששימש לאיטום שקיות משלוח

גדול). גוש העפר לא צריך להיות ממקום אחד אלא כל זמן שהעפר הפך לגוש אחד בחוץ לארץ ויש לו שיעור הרי זה טמא (כ"כ החזו"א שם כג, טו דלא כשיטת המשנה למלך בדעת הרמב"ם שצריך שיהא נעקר כגוש אחד). במקרה של בוץ על הצמיגים, אם יש את שיעור הבוץ שהוצמד בחוץ לארץ ואתה מעביר את העגלה (בכח ראשון), אתה טמא במשא. אבל אם הבוץ נמצא בסדקי הצמיג, יתכן שהוא בטל לצמיג, ואין לו טומאה (ע' חזו"א שם ד"ה והא דנחלקו שכתב בשם התוספתא שעפר שטחין בו גגין ותנור טהור מפני שבטל).

מטמאי משכב ומזשב

יד. הייתי על המטוס בדרך לארץ ישראל ובמושבות לפני ומאחרי היו טמאים, האם נטמאתי בעת ההמראה במשא הזב?

תשובה: לא (זבים פרק ג משנה ג), זה לא נקרא הכח שלך שהזיז את הזב, או שהזב הזיז אותך.

טו. הייתי במעלית, וזב לחץ על הכפתור שגורם למעלית לעלות קומה, האם נטמאתי בהיסט? ומה הדין אם טהור לחץ על הכפתור וזב בתוך המעלית, האם אני נטמא מחמת משא הזב?

תשובה: לא, משום שזה לא נחשב הכח שלך קלח.

טז. יולדת פתחה את המקרר עם כפפות פלסטיק כדי שלא תטמא את המקרר במגע, האם המקרר נטמא בהיסט כי מקצתו הוזז על יד היולדת?

תשובה: לדעת התוס' (עירובין כז. ד"ה כל, ונדה לא, ב ד"ה תחתון) אין זה נחשב היסט, דהיסט הוא דוקא כשמזיז כולו [אמנם זהו דוקא אם פתחה כדרכה על ידי הידית, אבל אם תחבה ידה מתחת לדלת לפתוח, נטמאת מחמת עליונו של זב]. ולדעת הראב"ד (תו"כ פרשת זבים פרשת ד פרק ו אות יד) זה נחשב היסט. וכל זה לענין המקרר, אבל האוכל שבדלת נטמא בהיסט.

קלח. דמשא והיסט הוא רק כשגופו נוגע בדבר שמזיז, אבל בזורק דבר על כלי והכלי ניסט מכח זה לא חשיב משא כמבואר בגמ' (ב"ק יז, ב; ע"ז ס, ב), ואפ"ל נופח בפיו דזהו כחו ממש וחייב בניזקין ושבט, מבואר בגמ' דלא חשיב משא, מהא דמנפח אדם בית הפרס. והא דהכה בארץ והכלי זז ממקומו דלרבנן טמאים (לפי הר"ש פרק ד דזבים משנה ג) הארץ חשיבא כמו קורה, אבל חשמל אין זה כחו כלל.

יז. יולדת הכניסה אצבעה לתוך עציץ העשוי מחרס, ולא נגעה בעצם הכלי חרס, האם הכלי חרס נטמא? (רמב"ם פרק ח מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה ד)

תשובה: לדעת הרמב"ם אינו נטמא אבל הראב"ד חולק. (ע' ח' ר"ח הלוי ומשנת ר"א טהרות סימן כט אות ז, והאחרונים האריכו בזה, וע' אשריך כלים לאחי הגאון ר' אליעזר שליט"א עמ' יז מש"כ בזה).

יח. הספה שלי טמאה מדרס (רחל היולדת ישבה על הספה והלכה), עכשיו הבת שלי גננענדל לא נגעה ולא ישבה על הספה, אלא רק נשענה על הספה, ואחר כך עשתה לי ארוחת ערב, האם האוכל טמא?

תשובה: כן. מי שנשען על מדרס נהיה ראשון לטומאה, ומטמא אוכלין.

יט. עליתי על טרמפולינה שיוולדת היתה עליה קודם לכן, האם אני טמא?

תשובה: אם נחשיב טרמפולינה כדבר המקבל טומאה כי העמודים והקפיצים הם של מתכת, ומעמידים את הטרמפולינה [ואפי' לפי הרמב"ם ורע"ב פרק כב משנה י דספסל של אבן ורגליו של עץ, רק חלק העץ נעשה מדרס (וביארנו לעיל משום שאינו חיבור כל כך, וגם כאן יש לומר דאין החיבור חזק כ"כ), מ"מ ע"י שרגליו טמאים מדרס, מטמא את כל היושב על גביו], אז צריך לדון אם הטרמפולינה נקראת נעשה למדרס. ונראה דנחלקו בזה רש"י ור"ח כמבואר בהערה קלט. ומה שהטרמפולינה תקועה באדמה אין נחשב בכך כעשוי לשמש עם הקרקע, אלא דומה לאוהל, שכיון שהחיבור לקרקע הוא רק כדי שלא תעוף ע"י הרוח, אינה חשובה עשויה לשמש עם הקרקע ומקבלת טומאה.

קלט. לפי פירוש הערוך (המובא בתוס' שבת סו, ב ד"ה קישורי, ומנחות לא, א ד"ה שידה), דקישורי היינו מה שעושים הליצנים שעומדים על גביהן כדי להיראות גבוהים מאד, ואינם טמאים מדרס כיון שלא נעשו להנאת מדרס, א"כ גם טרמפולינה לכאורה בכלל זה, דלא נעשתה להנאת מדרס אלא רק כדי לקפוץ. אבל לפירש"י דמירי במה שמלבישים על הנעלים בשעה שעוברים בטיט, אין ראייה דהתם הרי הוא כמו סנדל של סיידין דעיקרו רק לשמור על הנעלים, ואין תכליתו לדרוס על גביו, אבל טרמפולינה עשויה לקפיצה עליה. וגם אינה דומה לסולם שביארו התוס' (מנחות שם) שהטעם שאינו מקבל טומאת מדרס, משום שנעשה רק למעבר, כדי להגיע ממקום אחד למקום אחר, ואם היה אפשר בלי דריסה, יותר היה נוח לו, אבל בטרמפולינה הרי הוא נהנה גם מעצם הקפיצה עליה, ואינה עשויה רק כדי להגיע לאויר.

כ. הנחתי עגלת תינוק בחדר המדרגות למשך הלילה. האם אני צריך לטובלה בבוקר?
(ע' טהרות פרק ח משנה ג)

תשובה: איתא בתוספתא (מובא בר"ש שם) שאם הניח כלים ברה"י ועבר עליהן הלילה, צריך לחשוש שנטמאו במדרס (אבל לא גזרו לחשוש לטומאת מת). והטעם שמא אשה טמאה או גוי דרסו עליהם. ובכלים שאין מקבלין טומאת מדרס חוששים שמא נגעה בהם ונעשו ראשון (כ"כ הר"ש בצירור של אבד). ולפ"ז העגלה ודאי טמאה ראשון מחמת חשש נגיעה, ואפשר דטמאה ג"כ מדרס (שהוא אב הטומאה ומטמאה כל מי שנוגע בעגלה), והגם שלכאורה אין לחשוש שישבה או דרסה על העגלה, אבל אולי יש לחשוש שנתקלה בה ונשענה עליה, וצ"ע. וכ"ז בחדר המדרגות, אבל בבית של חבר אין צריך לחשוש לזה.

כא. זב ישב על המכשיר שעושים בו התעמלות (elliptical), ואח"כ ישבתי על זה. יש לי שתי שאלות, האם המושב טמא מדרס (ואני וכל בגדי נטמאים)? ואם הדין שהמושב טמא מדרס, האם מספיק לטבול את חלק המושב, או שכל המכשיר נהיה מדרס וצריך לטבול את כולו? (ע' ר"ש כלים פרק כב משנה ט בשם התוספתא ופרק כ משנה ג)

תשובה: אם אמורים לישב על מקום הישיבה כל הזמן וזה אכן נוח לישיבה הוא נטמא במדרס, אבל אם רוב השימוש נעשה בעמידה, ומקום הישיבה הוא רק כדי לנוח בו קצת, אז מקום הישיבה אינו נטמא במדרס (כנלע"ד שדומה לאחורי הקרון שהוא ישיבה של צער והוי עראי). אבל הדושה טמאה מדרס כי הרי אמורים לעמוד עליה. שאר המכשיר אינו נטמא במדרס מלבד החלקים שעליהם אמורים לעמוד לשבת או להישען עליהם.

כב. כלי שנועד להישען רק על חלקו (משענת רגל), האם זה נקרא מיוחד למדרס, ואם טמא עומד או יושב עליו, נטמא? (ע' חזו"א כלים ל, כג, ומקדש דוד סימן נב ד"ה יש לחקור)

תשובה: כן. יש הרבה משניות שדנות בטומאת מדרס כאשר רק חלק מהגוף נשען עליו (ע' פרק כו משנה ה עור הלב) שזה טמא מדרס, ואם אח"כ השענת רוב גופך עליו נעשה טמא מדרס.

כג. מאז שטבילת מיטות וכיסאות הפכו לשגרה יומיומית, חברה אחת התחילה לייצר מיטות מתפרקות, שעשויות מכמה לוחות המוחזקים יחד על ידי חבל ארוך, שזמן פירוקם והרכבתם הוא פחות משלוש דקות. הרכבתי את המיטה, ויולדת דרכה על

החבל שבצבץ מהמיטה, האם המיטה טמאה מדרס (וכל מי שיושב עליה נטמא עם כל לבושו)? (עי' כלים פרק יט משנה ד בר"ש וברמב"ם כלים כא, ט)

תשובה: לדעת הר"ש אין דין יד למדרס ולכן רק החבל הוא אב הטומאה, והמטה ראשון מכיון שהיא נוגעת בחבל, אולם הרמב"ם סובר שיש דין יד למדרס והחבל הוא יד למטה, והמטה היא טמאה מדרס. אמנם זהו רק אם הטמא דרך על החבל בעשרה טפחים הראשונים שהוא בולט מהמטה, אבל אם דרך על החלק שמעבר לעשרה טפחים, אין זה נחשב יד למיטה, והמטה טהורה.

כד. יש לי סדינים שיוולדת ישבה עליהם ונגעה בהם. יום אחד החלטתי שהסדינים מאד מתאימים להשתמש בהם כמו וילונות. וממחשבה למעשה, קשרתי את הסדינים ליד החלון, ואכן זה מתאים מאד! אח"כ עבר משה על יד הוילון עם מגש אוכל, והוילון נגע באוכל, האם האוכל נטמא? (ע' מנחות כד, א)

תשובה: הדין הוא שאם יש לך דבר הטמא טומאת מדרס ששינית את תכליתו באופן שאינו משמש מדרס (כגון שחיברת לולאות כדי שתוכל לתלות אותן) הטומאה מסתלקת. והנה, כשהיוולדת ישבה על סדין חלו כאן שתי טומאות בבת אחת, הסדין נטמא מדין מדרס (שהוא אב הטומאה), בנוסף לכך היא גם טימאה את הסדין להיות ראשון לטומאה, מכיון שהיא או בגדיה שהם טמאים מדרס נגעו בסדין, ועתה כששינה את תכלית הסדין שלא להיות מדרס, הטומאת מדרס אמנם מסתלקת אבל הוא עדיין ראשון לטומאה. אמנם אם כשהיא ישבה על הסדין היה דבר חוצץ בינה לסדין (עיתונים וכדומה), ואח"כ גם נגעה בסדין, הסדין אמנם נטמא בטומאת מדרס אבל יש להסתפק אם גם נטמא במגעו שאחר ישיבתה, כי יתכן שאין טומאה חלה על טומאה ושוב אין נעשה ראשון לטומאה, וא"כ על הצד הזה יתכן שבהסתלקות טומאת המדרס שוב אין כאן טומאה, ספק זה הוא ספק בגמ' ואי"ה בקרוב בימינו בי"ד הגדול יכריעו את הספק.

כה. הרמתי טישו מעל הרצפה בבית הכנסת, האם אני טמא עם כל הבגדים שלי?

תשובה: חז"ל גזרו על כל הרוק הנמצאים שמטמאים כמו רוק הזב במשא (טהרות פרק ד משנה ו), [מי שהרים את הרוק נטמא הוא וכל בגדיו עם השטריימל, וכל מה שהוא נוגע בשעה שנושא או נוגע ברוק], ומי האף דינם כרוק כל זמן שהוא לת. לדעת הרא"ש (שם פרק ה משנה ז) זהו דוקא כשידוע שיש גוי או שוטה בעיר.

בירושלים לא גזרו בכל מקום (ע' שקלים פרק ז משנה א ופסחים יט, ב). אז צריכים לחשוב לפני שמרימים טישו, ואם מרימים כדאי להוריד קודם את הכובע והחליפה והנעלים, ואח"כ לבדוק הטישו אם הוא לח או יבש!

כו. בעודי מנקה את השלחן מהסעודה, הזזתי כוס שיוולדת שתתה ממנו, האם נטמאתי?

תשובה: כן (רמב"ם פרק ב מהלכות משכב ומושב הלכה ג), אתה וכל הבגדים בהם היית לבוש וכל הכלים בהם נגעת בעת הגבהת הכוס כולם טמאים, כי אנו חוששים שיש טיפת רוק על הכוס, ורוק היוולדת (וכן כל משקה היוצא מגופה) מטמא במשא. ולכן לעתיד לבא כל הכוסות בהן משתמשות היוולדת וחברותיה לא יזרקו לאשפה הרגילה, כי אז כל הנושא את האשפה יטמא, אלא יהיו אשפות מיוחדות בשבילן.

כז. הקב"ה החזירנו מהגלות (ירמיה לא, ו-ז) ושפך עלינו כל כך טובה כמעין שוטף (שם יא) ושוב החתונות חזרו כרגיל בלי שום הרחקות והגבלות (שם יב), והצרות הגדולות נהפכו להיות שמחות (שם), ההרגשות העצומות גרמו לי לבכות (שם ח ברד"ק) ודמעותי התפזרו לכל עבר. אני כעת יולדת, האם דמעותי מטמאות את כל מה שהן נוגעות בו? (עין כריתות יג, ב)

תשובה: לדעת התוס' (שם ד"ה וחלב) דמעות אינן חשובות משקה מן התורה, אבל אם יש שיעור רביעית חשוב משקה מדרבנן ומטמא כלים אוכלים וידיים. לדעת הרמב"ם והראב"ד (פרק א מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה טז) דמעות חשובות משקה, וגם בלי שיעור רביעית מטמא כלים אוכלין וידיים.

כח. אני נזהר מאד שכל האוכל בבית יהיה טהור. הבעיה היא כשמשיח בא מלכי ונשיאי האומות (ע' ישעיה מט, כג) התחננו שאני ארשה להם לעזור לי, אז אמרתי להם שהם יכולים לקחת את הדברים מהמקפיא שמכוסה לגמרי בפלסטיק, האם האוכל נטמא?
תשובה: כן. גוי דינו כזב ומטמא בהיסט.

כט. גוי התחנן לפני להרשות לו לעזור לי, וניתז ממנו מעט רוק עלי, האם נטמאתי?

תשובה: כן, לגוי יש דין זב מגיל תשע בזכר ומגיל שלש בנקבה, ורוקו טמא.

ל. השכנה שלי שבעלה עם הארץ (לא קיבל עליו דברי חבירות עדיין), נכנסה לביתי להביא את הילד שלה, האם אני צריך לטבול כל דבר בבית שמקבל טומאה?

תשובה: לא, בגלל שהיא מפחדת לגעת בדברים, משום שנכנסה שלא ברשות (טהרות פרק ח משנה ה).

לא. מי שבקי בהלכות טהרות וזהיר בהם, אבל לצערנו אינו כ"כ זהיר בדיני ממון ולפעמים משתמש בחפציהם של אחרים בלי רשות, אם נכנס לביתי האם אני צריך להטביל את כל מה שנגע בו?

תשובה: הרמב"ם בתשובה (מובא בכ"מ פרק יב מהלכות טומאת משכב ומושב הלכה טז) כותב שאם ע"ה נחשב טמא ק"ו לרשע, ומי שהוא שואל שלא מדעת נחשב רשע (ע' בכורות ל, ב ורמב"ם שם), וכל מה שנגע טמא. ואם נכנס שלא ברשות יש לחוש שנגע בכל מה שבבית.

לב. ברוך ה' למדתי את 'הלכתא למשיחא' היטב, אבל האם אני צריך לחשוש ביום טוב מכל האנשים שלא למדו את ההלכות שהם מטמאים כל מה שהם נוגעים? (ע' חגיגה כו, א)

תשובה: ביו"ט כולם חשובים טהורים אבל לאחר יו"ט כל מה שנגעו בו העמי הארץ ביו"ט, נידון כטמא, והכלים צריכים טבילה, והאוכל בחזקת טמא.

אבות הטומאה

לג. נבחרתי להיות אחד מהמנקים אחר מלחמת גוג ומגוג לנקות את המקום מכל ההרוגים (יחזקאל לט, יד), וחוץ משני שלישי מהגויים שנהרגו (זכריה יג, ח) היו המון בהמות שמתו במגיפה (שם יד, טו), והזזתי עצם אחת שיש בה כזית בשר בפנים העצם, אבל לא מחוץ לעצם, האם נטמאתי במשא בשר נבילה? (ע' חולין קכד, ב)

תשובה: לא, אתה נטמא במשא אם שייך ג"כ להיטמא במגע.

לד. אני לומד לשחוט (בגלל שיש מצוה שהבעלים ישחטו את הקרבן), ניסיתי לשחוט ולא עלתה בידי והשחיטה לא היתה כשרה. מיהרתי להוציא את הסכין, וקצת דם ניתז עלי ועל בגדי. האם נטמאתי (וכל הבגדים שעלי) משום שהזזתי נבילה? והאם נטמאתי מחמת הדם? (ע' רמב"ם פרק א מהלכות שאר אבות הטומאה הלכה ד, ופרק ב הלכה א)

תשובה: א. אם זו לא היתה שחיטה כשירה, הבהמה עדיין אינה נחשבת נבילה כ"ז שהיא מפרכסת מלבד אם ראשה ניתז מעליה. ב. יש מחלוקת אם יש לדם דין נבילה,

והרמב"ם פוסק שאין בזה דין נבילה. אעפ"כ הדם נחשב למשקה שנטמא מנבילה במגע ולכן מטמא אוכלין [ומדרבנן אף כלים] וכן דעת רש"י (שבת עז, א ד"ה אבל).

לה. יש לי גמ"ח של כסאות להשאלה, ובקשו ממני כסאות עבור כל הסוכות שמירושלים עד המדבר, בשביל המשלח את השעיר לעזאזל, והכנתי שם אוכל ושתיה. במוצאי יו"כ נתן לי המשלח רשימה על איזה כיסאות הוא ישב בין בהלוך בין בחזור (בסוכה אחרונה), וגם באיזה אוכל הוא נגע, מה טמא ומה טהור? (ע' רמב"ם פרק ה מהלכות פרה הלכה ו)

תשובה: שעיר לעזאזל מטמא את האדם כל זמן שהוא מתעסק עמו, והוא אב הטומאה ומטמא בגדים וכלים כל זמן שמתעסק עמו. דעת הרמב"ם שהמשלח מטמא בגדים (וכלים) משעת יציאתו מירושלים עד שעת דחיתו לעזאזל, ואח"כ נעשה ראשון לטומאה ומטמא אוכלים ומשקים. אבל דעת הרא"ש (יומא סדר העבודה ד"ה מאתמול) דמטמא בגדים רק משהגיע לצוק, ועד אז כל מה שנגע בו טהור.

לו. הייתי בדרכי לירושלים, ביד אחד אחזתי בקופסת הפיאה שלי, וביד השני סנדוויץ', בעודי בדרכי שמעתי פסק מהבית דין הגדול שכל הפיאות ממקסיקו יש להם דין תקרובת עבודה זרה^{קמ}, יש לי מעט שערות ממקסיקו שעירבו לי בפיאה, האם הסנדוויץ' שלי נטמא? (ע' רמב"ם אבות הטומאה פרק ו הלכה ז)

תשובה: חז"ל נתנו לע"ז דין אב הטומאה שמטמא במגע, ולתקרובת ע"ז גם טומאת משא, אם יש בה שיעור כזית. ולכן אם יש כזית שערות שהוא תקרובת נטמאת האשה במשא והסנדוויץ' טמא (גם אם המגע בא לאחר משא הפיאה). אמנם כיון שחיבור הכזית נעשה בידי אדם זה תלוי במחלוקת, שלדעת תוס' בחולין (קכד, ב ד"ה אר"פ במרודד) אינו מטמא כיון שיש כזית רק ע"י חיבורי אדם, אבל לדעת הרמב"ם (פרק א מהלכות שאר אבות הטומאה הלכה יב) אפ"ל חיבור בידי אדם הוא חיבור אם ניטלים כאחד [ולכאורה כיון דאסמכוהו אטומאת מת או נבילה] (ע' שם פרק ו הלכה ב והלכה ז), צריך שיהא הכזית מצורף כמו במת ונבילה].

לז. השמחה היא אין סופית (ישעיה נא, יא). הקב"ה שוב כחתן עם כלתו האהובה (שם סב, ח), אנו שוב מסתובבים עם כתרי נעשה ונשמע', הקב"ה הראה לנו איך שכל הצרות

באמת היו לטובה (שם סו, יג), הקב"ה כ"כ גאה בעמו שדבק בו במשך כל הגלות הארוכה (שם כו, ב). הייתי שיכור משמחה (שם סו, יד) עד שבטעות לקחתי גרב מסל המקוה (שהוא ראשון לטומאה) והנחתי בתוך סל הכביסה הרגיל ושמתי במכונת כביסה, האם כל הכביסה נטמאה? (על פרה פרק ח משנה ז)

תשובה: כן, אע"ג שכלי שהוא ראשון לטומאה אינו מטמא עוד כלי, אבל כלי מטמא מים, ומשקין מטמאים כלים מדרבנן, ואז המים מטמאים את כל הכביסה [וגם את מכונת הכביסה אם היא מקבלת טומאה]. יש לציין שבכמה מכונות כביסה כשהמים נכנסים למכונה מיד הם מתערבבים עם הסבון ונעשים דבר שאינו ראוי לאכילת אדם קודם שנוגעים בבגדים, באופן כזה נחלקו הרמב"ם והראב"ד אם נטמאים המים, לדעת הרמב"ם (פרק ב מהלכות טומאת אוכלין הלכה יד) אינם נטמאים ואילו לדעת הראב"ד נטמאים, ואם נפסלו מאכילת כלב גם הראב"ד מודה. אמנם למעשה אין כ"כ נפ"מ, מכיון שבסוף התהליך יוצאים מים נקיים ואז הם נטמאים מן הבגד הטמא.

לח. מדהים! שוב קריעת ים סוף, אבל בפעם הזאת הים סוף התייבש לעולם ונהר פרת נחלק לשבעה מקומות. יהודים חוזרים מכל קצוות תבל (ישעיה יא, טו-טז). כולם שרים ורוקדים בתופים ובמחולות וכל כלי שיר. ברוך ה' אני טהור והכינור שלי טהור, אבל בעודי מנגן ושר נפל מעט רוק על הכינור וידי נגעו בו, האם הכינור נטמא? (חגיגה כ, א)

תשובה: כן, כי בלי נטילת ידים, הידים שניות, והם מטמאים את הרוק, והרוק מטמא את הכינור מדרבנן (כ"ה דעת התוס' שם ודעת הראב"ד) אבל הרמב"ם (פרק ח מהלכות שאר אבות הטומאה הלכה י) סובר שמשקין הבאים מחמת ידים אינם מטמאים את הכלי.

לט. אני מקפיד לאכול חולין בטהרה, ובפרט בעשרת ימי תשובה כמבואר בירושלמי, והבת שלי שפרינצע לא מקפידה, אבל יודעת ליזהר שהאוכל שלי יהיה טהור. שפרינצע (שהיא טהורה) אכלה מאכלים טמאים ואח"כ שטפה ירקות, ניגבה אותם, והכינה לי סלט ירקות, האם הירקות טמאים? (ע' רמב"ם וראב"ד פרק ח מהלכות שאר אבות הטומאה הלכה י, ומשנה אחרונה סוף זבים, וחזו"א טהרות ב, טז)

תשובה: דעת הרמב"ם דהאוכל חולין טמאים נעשה שני ומטמא משקים חולין, ומשקים אלו מטמאים חולין, והראב"ד השיג על זה, וס"ל דגזירה זו היא רק כלפי

תרומה, שאסור לו לאכול או ליגע תרומה, וכן אם נגע משקים של תרומה נטמא, אבל נגע במשקי חולין לא נטמא, וכתב המשנה אחרונה שאפי' יגעו משקים אלו בתרומה לא יפסול את התרומה, וכתב דהכסף משנה הסכים לדעת הראב"ד. אמנם החזו"א כתב דלא יתכן שאדם טמא רק כלפי תרומה, ואי אפשר לחלוק על הרמב"ם בזה, וביאר כוונת הראב"ד באופן שאינו חולק על הרמב"ם.

מ. הלכתי ברחוב בבני ברק, וראיתי סיר באמצע הרחוב (ממש כמו מליוני הסירים הנמצאים בכל רחבי ירושלים עבור בישול הקרבנות (זכריה יד, כ-כא), ושמתתי לזכות במצות השבת אבידה! הרמתי את הסיר וחפשתי אם יש בו סימן, מה המצב של הסיר, אני, ובגדי וכל מה שנגעתי? (ע' טהרות פרק ד משנה ה ורמב"ם פרק יא מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה יב)

תשובה: חז"ל גזרו על כלים הנמצאים שהם טמאים. וכתב הרמב"ם דהם בחזקת טמאי מתים וצריך הזאת ג' זז', וכן איתא בתוספתא (הובאה בר"ש טהרות פרק ח משנה ג) דהמאבד ומצא ברה"י צריך לחשוש שהם טמאי מתים וגם טמאים מדרס, וכתב הר"ש דצריך הזאת ג' זז'. אמנם בסוגיא דפסחים (יט, ב) משמע דלא גזרו עליהם שיהיו טמאים כטמא מת, וכן כתבו התוס' ובעל המאור שם קמ"א. ולפ"ז לתוס' ובעל המאור הנוגע בכלי טהור (דאין לחשוש לטומאת מדרס בסיר), אבל לרמב"ם הכלי בחזקת אב הטומאה, ומטמא האדם, ולענין מה שנגע ע' הערה קמ"ב. ובירושלים קמ"ג לא גזרו על כלים הנמצאים, אלא רק על הסכינים ששוחטים בהם קדשים, חוץ מהסכינים שנמצאו בערב פסח שלא גזרו, כן היא דעת הרמב"ם, אבל דעת התוס' (חגיגה כא, א ד"ה האונן) דגם סכינים הנמצאים בירושלים לא גזרו עליהם.

מא. באתי מהמקוה עם כל הכביסה ותליתי את הכביסה מחוץ למרפסת, ונכנסתי לתוך הבית להביא עוד כביסה לתלות, מה דינה של הכביסה שתלויה כבר בחוץ? (ע' שם)

קמא. ובמקדש דוד (מז, ב) כתב שבעל המאור מודה דאם מצא ברה"י שיש חשש טמא מת, וצ"ע דלא משמע כן בגמ' פסחים (יט, ב).

קמב. ופשטות דברי הרמב"ם דחיישינן דנגע במת, וא"כ הכלי הוא אבי אבות הטומאה (מטעם חלל חרב), והאדם אב הטומאה, וכן הכלי שנגע בו אב הטומאה, לרמב"ם בכל הכלים, ולתוס' דוקא בכלי מתכת. אמנם בגמ' פסחים (יט, ב) משמע דאינו כחלל חרב, וא"כ רק האדם נטמא ולא בגדיו, וצ"ע.

קמג. ובספרי ריש דברים איתא דעתידה ירושלים שתתפשט למעלה עד דמשק, והגם שבקומת קרקע תהיה קטנה יותר וכפי הגבולים שנתבארו בספר יחזקאל, אבל מלמעלה תתרחב ביותר.

תשובה: כתוב במשנה שהשוטח (תולה לייבש) כלים ברה"י אם העלים עין לרגע טמאים מחשש שמא נגע בהם אדם טמא (והם ראשון, שלא גזרו לחשוש לטומאת מת או מדרס). וכתב החזו"א (טהרות ה, ח) דהגם דכל החומרות של מאבד ומצא כלי, וכן המניח כלים, והשוטח כלים, הוא חלק מהגזירה שגזרו על כלים (דע"פ דין אין מקום לחשוש שנטמאו), ובירושלים לא גזרו, בשוטח כלים גזרו גם בירושלים, דנגיעתם שכיחה מאד. ובתוספתא מבואר דגזרו אפ"ל תולה את הבגדים גבוה מאד, דלא פלוג. ולכן אין לתלות הבגדים ממעל לחצר, אבל אפשר לתלות על המרפסת, דבביתו של חבר לא גזרו.

מב. בערב פסח הלכתי להוציא את הקיטל שלי שהיה טבול על טהרת הקודש מהארון, בעת שהוצאתי את הקיטל אני מסופק אם נגעתי בחולצתי שאמנם היתה טהורה אבל לא על טהרת הקודש, האם אני טהור? (טהרות פרק ד משנה יב)

תשובה: כן, מכיון שחומרות אלו הם רק מדרבנן, הקילו בספק.

מג. כמה חיכינו לזה! שני בתי המקדש ירדו מן השמים, החיצוני יותר נגלה כדי שכל העולם יראו את מעשה ידיו של הקב"ה, והפנימי נסתר מוקף בענני הכבוד! (זוה"ק פרשת פנחס רכא.) התחלתי להכין את עצמי ולאכול חולין על טהרת הקודש, כדי להתרגל שכשאקריב קרבן תודה, אעשה הכל כהלכה. גיסי שהוא כהן ישב על יד השולחן והשרוול שלו נגע בעוגיות חולין המונחות על השולחן, האם מותר לי לאכול את העוגיות? (ע' חגיגה כב, א)

תשובה: אם כהן שומר את בגדיו רק כדי לאכול תרומה, הוא נחשב טמא לא רק לקדשים אלא אף לחולין שנעשו על טהרת הקודש. ולכן אם העוגיות נשמרו על טהרת הקודש, צריכים לזהר לכתחילה שלא יגע בהם. ובדיעבד אם זה קרה מותר לאכול (אם אתה לא נזהר לאכול חולין בטהרה), לפי דעת התוס' (חולין לד, ב ד"ה והשלישי), והמקדש דוד כתב דלדעת הרמב"ם אסור לאכול. ואם העוגיות סתם חולין הן טהורות.

מד. ברוך ה' כל בני המשפחה טהורים, ואנחנו מתכוונים לעשות קרבן שלמים! לכבוד השמחה אשתי רוצה לשאול מהשכנה (ששומרת את הבגדים שלה על טהרת הקודש) שמלה לבנה יפה, האם יש איזה בעיה עם זה?

תשובה: לא. אבל אם השמלה שלך נפלה על הרצפה, ומישהי הרימה לך את

השמלה (ואת לא מכירה שהיא חבירה הנאמנת על טהרות), את צריכה לטבול את השמלה עוד הפעם, שזה נקרא היסח הדעת (חגיגה כ, א), אם לא שידוע לך שהיא לא אשת ע"ה, ונזהרת מטומאה.

ספק טומאה

מה. אחד מהכסאות בביתי נטמא בטומאת מדרס, אבל אני לא יודע איזה מהם נטמא, ובטעות ישבתי על אחד מהכסאות. אין לי בעיה ללכת למקוה לטבול, אבל יש לי בעיה שהייתי לבוש בשטריימל שלי, ולהטביל את השטריימל יקלקל אותו בלי ספק וזה הפסד מרובה, האם אני וכל בגדי והשטריימל נטמאו? האם יש הלכות שונות בנידון זה אם המקרה היה בבית הכנסת?

תשובה: א) אם היה ידוע איזה כסא טמא, ונסתפקת על איזה כסא ישבת, אז אם כל הכסאות הם במקומם, זה נקרא קבוע, ודינו כמחצה על מחצה, ואז הדין הוא שספק טומאה ברשות היחיד טמא, וברה"ר ספיקו טהור, ואפילו כשיש רוב לטמא כגון תשע כיסאות טמאים ורק אחד טהור (רמב"ם פרק יח מהלכות שאר אבות הטומאה הלכה ב). אמנם באופן כזה המחמיר לטבול הרי זה משובח (שם הלכה ח). ובית חשוב רשות היחיד גם אם יש הרבה בני אדם שדדים שם, וא"כ השטריימל טמא. מאידך, בית הכנסת (אם אינו בבעלות פרטית) שהוא מקום שהכל יכולים להיכנס בו בלי רשות חשוב רשות הרבים (עיין תפא"י טהרות פרק ו אות מג).

ב) אבל אם אתה יודע על איזה כיסא ישבת, אלא שהכסאות נתערבו, ואינך יודע איזה טמא מדרס, אז אם לא היה דבר שיש לו מתירין (וגם לא היה דבר שבמנין) היה בטל ברוב לענין מגע, דהיינו כשנגע או ישב על אחד מהם, אבל לענין משא דהיינו אם נשא כולם ביחד לא נחשב כבטל ברוב.

ג) אמנם מכיון שכסא הוא דבר שיש לו מתירין דאפשר בטבילה (וגם הוא דבר שבמנין), אינו בטל ונחשב כקבוע מדרבנן, וברה"י ספיקו טמא. ואם לקח הוא או מישוהו אחר כסא אחד למטבח אחר שאירע הספק, אז גם כן דינו כמחצה על מחצה.

ד) ואם בחדר שבת לא היית מסופק איזהו הכסא הטמא, ובא אחר ולקח כסא למטבח, ועכשיו אתה מסופק, אז דינו ללכת אחר הרוב קמ"ד. אמנם כיון דדבר שיש לו

מתירין הוא שאפשר לטבול הכסא, יש מחלוקת הפוסקים ביו"ד (סימן קב) אם הולכים בזה אחר הרוב [ואף אם השטריימל יתקלקל וא"כ לא נחשב כדבר שיש לו מתירים, מ"מ הולכים אחר שורש הספק שהוא הכסא].

מו. יש לי עשרים וחמשה ילדים מתחת לגיל שנתיים בבית הם כולם ראשון לטומאה, האם אני עדיין יכול להניח שכל האוכל בביתי טהור?

תשובה: ההלכה היא שספק טומאה בדבר שאין בו דעת לישאל אינו טמא, גם אם הספק הוא ברשות היחיד, ולכן אם הילדים אין בהם דעת לישאל האוכל טהור. אמנם אם מצאת את הילדים עומדים ממש ליד האוכלים, יש בזה מחלוקת ראשונים, לדעת הרמב"ם (פרק טז מהלכות שאר אבות הטומאה הלכה ג) עדיין טהור, ולדעת התוס' (חולין פו, א ד"ה רוב) טמא כי אין זה ספק, אלא בחזקת שנגע. בהגדרת יש בו דעת לישאל, כתב רש"י (סוכה מב, א ד"ה והיודע) שאם שואלים אותו אם נטמא הוא יודע להשיב קמה.

מז. זרקתי כפית שהיתה ראשון לטומאה במטבח ואני לא בטוח אם היא נגעה בעוגיות שהיו על השיש, האם נטמאו מדין ספק טומאה ברשות היחיד? (ע"י טהרות פרק ד משנה א)

תשובה: לא, ההלכה שספק טומאה ברה"י טמא היא רק אם יש לטומאה מקום,

הקשו לו לפי מש"כ הש"מ בב"מ (ו, ב) דכל דפריש אינו כודאי, א"כ אמאי טהור ברה"י, ות"י שם כיון דלענין איסור הוצרכנו לפסוק דצפרדע הוא ואינו לוקה בכעדשה אלא בכזית, לכן גם לענין טומאה קיים הפסק וטהור הוא. ולפ"ז בנידון דידן דנוגע רק לענין טומאה, הדין נותן דאין הולכין אחר הרוב, וטמא ברה"י. אמנם במשנת ר"א גיטין (סימן א) האריך בזה והקשה דהרי הרמב"ם (פרק יז מהלכות שאר אבות הטומאה הלכה ז) הזכיר גם באוכלים טמאים וטהורים שהולכים אחר הרוב, וכתב לתרץ דכיון דהיה לאוכלים מעיקרא חזקת טהרה, מצטרפת החזקה עם הרוב והמיעוט כמאן דליתא והוי כודאי טהור, ולפ"ז גם במקרה דידן יש לצרף את החזקת טהרה והמיעוט והוי כודאי טהור. וכ"ז בשיטת הרמב"ם דרובא דאיתא קמן אינו נחשב כודאי, אבל לשיטת החולקים על הרמב"ם לעולם הולכים אחר הרוב עיי"ש. וע' בשערי יושר (שער א פרק ה) דגם כן נקט דלענין טומאה רוב הוי כודאי.

קמה. ובירושלמי (חגיגה פרק א הלכה א) איתא שאם כשיוצאים לדרך, האב צריך לבקש את יד הילד זה נחשב אין בו דעת לישאל, אבל אם הבן מעצמו לוקח את יד אביו זה לא נחשב אין בו דעת לישאל, אמנם הרמב"ם השמיט הגדרה זו.

ויש ספק אם הטהור נגע בה, אבל אם הטומאה או הדבר הטהור נזרקו באויר ויש ספק אם נגעו אחד בשני, באופן כזה טהור (טהרות פרק ד משנה א).

מח. ממש מדהים! רחובות ירושלים עשויות מיהלומים, כל הכותלים עשויות מיהלומים, ויש יהלומים בכל סביבות העיר במשך שמונה עשרה על שתיים עשרה קילומטר, והכל חינם. כל הסביבה מוארת מאבני הכדכד (ישעיה נד, יב וילקוט ישעיה תעח). חזרתי הביתה עם קצת סחרחורת ונפל לי האוכל שהיה מוכשר לקבל טומאה על הרצפה, וזה היה תיכף אחרי שיוולדת שטפה את הריצפה, אני לא בטוח אם המים שהשתמשו בהם לשטוף את הרצפה (שנטמאו בהזזת היולדת את הדלי) היו ראויים לשתיית כלב מכיון שהיה בו מעט סבון, אני גם לא בטוח אם הריצפה עדיין היתה רטובה ואם היתה נגיעת מים באוכל (ובנעליים שלי), האם האוכל טמא מספק והאם אני צריך לטבול את נעלי? (עי' ירושלמי תרומות פרק ג הלכה א, וטהרות פרק ו משנה ד)

תשובה: באופן כזה גם אם המים ראויים לשתייה, האוכל עדיין טהור שכיון שמשקין מטמאים רק מדרבנן ההלכה היא שספק משקה לטמא טהור. אמנם גם אם הספק היה אם האוכלים ראויים לאכילה, הדין הוא שטהור מחמת ספק ספיקא. וכאן לא מטמאים מדין כל ספיקות שאתה יכול להרבות ברה"י טמא, כי זהו רק בנוגע לספק רשויות כגון ספק אם נכנס לרשות או ספק אם היה שיעור טומאה ברשות שנכנסת, אבל בנדון שלפנינו הספק הוא אם ראוי לאכילה, וזה לא קשור למקום בו הוא שרוי, ולכן אפשר להקל מטעם ספק ספיקא.

מט. ברוך ה' כל היהודים חזרו לירושלים עוד הפעם לחג השבועות! הבאתי את השלמי שמחה ושלמי חגיגה, והגיע הזמן לבשל את הקרבן. יש לי בבית שלשה סירים עשויים מחרס, ואחד נטמא ואיני יודע איזהו הטמא. האם אני יכול להשתמש באחד מהם, ואולי אפי' בשלשתם? ומה הדין אם היו הסירים ממתכת? (ע' בכורות נג, א)

תשובה: הגמ' אומרת שכמו שבאיסור והיתר בתערובת הולכים אחרי הרוב כמו כן בתערובת של טומאת מגע, ולכן אם הסירים נעשו מחרס (שאינן להם טהרה במקוה) יש בהם דין של ביטול ברוב. לדעת הרא"ש (חולין פרק ו סימן ט) אפשר להשתמש בכל הכלים אפילו אדם אחד בבת אחת, אבל להלכה נפסק בשו"ע (יו"ד סימן קט סעיף א) שאין לאדם אחד להשתמש בשלשתן בבת אחת, אלא רק שלשה אנשים נפרדים. ויש שכתבו שאף בזה אחר זה אין לאדם אחד להשתמש בהם אלא רק שלשה אנשים נפרדים. וכל זה אם הסירים אינם דבר שבמנין, אבל אם הם דבר שבמנין הרי

זה תלוי בשתי הדעות בשו"ע (יו"ד סימן קי) אם יש בזה דין ביטול. בכלי מתכת אין ביטול ברוב מכיון שהוא דבר שיש לו מתירין, כי אפשר להטבילו.

ג. אני מכין יין בעצמי כדי להיות בטוח שהוא טהור, טבלתי את הבקבוקים ואת הדלי בו אני משתמש להוציא את היין מהבור, ומלאתי את הבקבוקים ביין, אח"כ הבחנתי בכפית טמאה באחד הבקבוקים, מסתמא מוישי הקטן הניחו שם, אין לי מושג מהיכן הגיעה הכפית, אם היתה מונחת בבקבוק או בדלי או בבור, האם כל ייני טמא? מדובר בהפסדים עצומים ואני חייב לדעת את עיקר הדין. (ע' טהרות פרק י משנה ז)

תשובה: הכלל בזה שניתן להניח שכאן נמצא כאן היה, ולכן אם מצא את הכפית בבקבוק ניתן להניח שהיתה שם כל הזמן, ולא היתה בבור או בדלי, ורק אותו בקבוק טמא. אמנם זהו רק אם לא בדק את הבקבוק קודם לראות שאין בו שום דבר, או שבדק ולא כיסה את הבקבוק מיד, שאז יתכן שנפלה הכפית לאחר שמילא את הבקבוק, אבל אם בדק קודם ומיד כיסה את הבקבוק, בהכרח שהיתה בדלי או בבור, ואין אומרים שנפלה בדלי לפני ששאב לתוך הבקבוק האחרון, מכיון שבהכרח היתה בתוך הדלי, אומרים כאן נמצא כאן היה כל הזמן, ולכן הכל טמא.

נא. הייתי בדרך לבית המקדש, ובדרך נגעתי במישהו, האם אני צריך לחשוש שהוא אב הטומאה, ונטמאתי? (ע' טהרות פרק ה משנה ז)

תשובה: תלוי ברוב האנשים הנמצאים שם, האם הם טהורים או לא

גב. נכנסתי לחצר, ואני לא זוכרת בדיוק אם נכנסתי לביתה של שכינתי, היא סיפרה לי שהיא חושבת שהיא ראתה עכבר מת שם, והיא לא זוכרת אם זה היה קודם לזמן בו אני מסופקת אם נכנסתי שם. וגם אם נכנסתי שם אני לא יודעת אם נגעתי בעכבר, האם אני טמאה? (ע' טהרות פרק ו משנה ד)

תשובה: כן, בתנאי שאת יודעת שנכנסת למקום שהוא נחשב רה"י לענין טומאה, אבל אם היית ברשות הרבים, ואת מסופקת אם נכנסת לבית את טהורה (תפא"י שם אות כה). ואם היו ג' בני אדם במקום הספק נחשב כספק טומאה ברה"ר שהוא טהור.

טומאת אוכלים

נג. היו לי תפוחים על השלחן, והילדים שלי שיחקו עם מים והתיזו מים לכל עבר, והתפוחים נרטבו בלי כוונה, האם הוכשרו בכך לקבל טומאה? (ע' מכשירים פרק ה משנה א)

תשובה: לדעת הרמב"ם, לא. ולשאר ראשונים כן מוכשרקמי.

נד. שמן שהיה במנורה העשויה מכסף, והמנורה היתה פעם בבית שהיה בו מת, והשמן טיפסף על ידי, אמנם טבלתי אבל הבחנתי שהידים שלי היו עדיין משומנות, אח"כ הכנתי לביבות, והלביבות נגעו במטבעות שוקולד, האם השוקולד טמא?

תשובה: אם יש די שמן להיות טופח ע"מ להטפח, כלומר שאם נגעת באצבע יבישה על החלק שנרטב, האצבע תירטב בשיעור שיש בו להרטיב משהו אחר, באופן כזה הוא עדיין טמא ומטמא דבר אחרקמי. אבל אם אין בו כדי שיעור זה של ע"מ להטפח, אז לדעת התוס' (גיטין טז, א ד"ה הנצוק) אינו מטמא ואילו בדעת הרמב"ם יש מחלוקת אם הוא מטמאקמי. ואם השמן יש בו טופח ע"מ להטפח אז לדעת התוס' (פסחים יז, א ד"ה רביעי, לפירושם בדעת רש"י) המנורה היא אבי אבות הטומאה כי חרב הרי הוא כחלל, השמן הוא אב הטומאה, הלביבות הם ראשון לטומאה והשוקולד הוא שני לטומאהקמי.

קמו. לרמב"ם יש ב' דינים, צריך שהמשקה יהיה נתלש לרצון, וגם ינתן על הפירות ברצון, ולכן הגם שאם שיחקו בבריכה נחשבים המים שנתלשו לרצון, אבל צריך שתהא נגיעת המים בפירות לרצון. אמנם לר"ש ושאר ראשונים ולגר"א שפי' הא דכל שתחילתו לרצון אע"פ שאין סופו לרצון, דרק צריך להחשיב את המשקים להשתמש, כיון ששיחקו במים זה נקרא תחילתו לרצון, ואח"כ אפי' נפלו על הפירות שלא לרצון מכשירים.

קמז. חוץ מלשיטת רש"י (פסחים יז, ב ד"ה אבל) ועוד כמה ראשונים דאין משקים מטמאים אחרים אלא ברביעית.

קמח. לפי הגר"ח (פרק ז מהלכות טומאת אוכלים הלכה ה), גם דעת הרמב"ם כתוס', ולפי החזו"א שם בגליונות ובהוספות לטהרות דעת הרמב"ם דטופח מספיק לטמא, דפסק כת"ק בעדיות (פרק ד משנה ו).

קמט. אמנם הטורי אבן (חגיגה כג, א) כתב דאין דעת שאר המפרשים כן, וגם התו"ט והרש"ש ביאר את רש"י באופן אחר עיי"ש. וגם סתימת הרמב"ם (פרק י מהלכות שאר אבות הטומאה הלכה ט) דאוכל לעולם אינו נעשה אב הטומאה.

נה. האם מיץ תפוזים מקבל טומאה?

תשובה: לדעת הרמב"ם (טומאת אוכלין פרק א הלכה א) רק השבעה משקין מקבלים טומאה, ואילו לדעת הראב"ד כל המשקין מקבלים טומאה. ומ"מ כתבו הצ"ח (פסחים טז, ב אות פא) וחזו"א (מכשירין ז, ז), שגם לראב"ד הוא מדין אוכל, לכן צריך הכשר, ואינו מקבל טומאה משני, ולא נעשה ראשון כשנטמא מראשון. אמנם גם לרמב"ם אם נפלה טיפת מים למיץ תפוזים וכדומה הרי זה מקבל טומאה (שם פרק טז הלכה ד).

נו. שפכתי מסיר לתוך קערה שהיו בה מים טמאים, האם כל מה שבסיר נטמא?

תשובה: לא, אלא אם כן המים שבקערה היו רותחין ומה שבסיר לא היה רותח (רמב"ם פרק ז מהלכות טומאת אוכלין הלכה א-ב).

נד. יש לי ענבים טמאים, האם יש שום אפשרות לעשות מהם יין שיהיה טהור? (פסחים לג, ב)

תשובה: כן יש אפשרות, ההלכה היא שהמיץ שבענב אינו חלק מהענב ואינו נטמא עם הענב, ולכן אם נסחוט מהענבים מפחות מכביצה של ענבים (שכביצה של אוכלין הרי הוא מטמא) היין יהיה טהור.

נה. יש לי מיץ ענבים שנטמא, והכנתי ממנו קרחוני ענבים, הקרחונים בטעות נגעו בקישקע, האם נטמא הקישקע? (עיין טהרות פרק ג משנה ב)

תשובה: המשנה מפרטת כל מיני משקין מה דינם אם נקרו, האם נהפכים למאכל, או שאינו לא אוכל ולא משקה והוא טהור. המשנה מביאה מחלוקת ת"ק ורבי שמעון שזורי לגבי יין, ויש אריכות דברים גדולה בפוסקים מה כוונת ר"ש שזורי ומה ההלכה בזה, ומסקנת החתם סופר (או"ח סימן מה) היא שכשיין נקרו יש לו דין אוכלין והוא שני. וכתב השבט הלוי (חלק ט סימן לט) שהוא הדין לענין קרח [ואע"ג שמים טמאים שנעשו קרח אינם טמאים כל עוד הם במצב קרח, זהו משום שאין הדרך לאכול מים בעודם קרח, אבל מיץ שעושים ממנו קרחונים חשוב מאכל]. במקרה שלנו הקרחונים שהם שני לא יטמאו את הקישקע. אבל אם הקרחונים מתחילים להינמס, אם הקרחון הוא שיעור כביצה, זה יטמא את המיץ שנמס, והמיץ הנמס שנטמא נעשה ראשון כדין משקין, ובכוחו לטמא את הקישקע להיות שני.

נט. הייתי מוכנה למלוח את הבשר, ובדיוק אז עברה יולדת והרימה את שקית המלח, האם נטמא המלח? (עיין ב"ב כ, א)

תשובה: לא, מלח אינו אוכלקני, וכן כל התבלינים שאינם נאכלים ע"י עצמם אינם חשובים אוכל ואינם נטמאים.

ס. יש לי אזני המן (שהוכשרו לקבל טומאה בעודן חטין), הם נעשו עם מיץ תפוחים (בלי מים). אדם טמא נגע בפניה אחת של אחד מהם, האם אני יכול לשבור את החלק שנגע בו והשאר ישאר טהור? (טבול יום פרק ג משנה ד ותוי"ט טהרות פרק ח משנה ח)

תשובה: מי פירות אינם עושים חיבור, ולכן אפשר לשבור את החלק הנטמא והשאר טהור. אמנם לדעת התוי"ט זהו רק במגע של טבול יום, אבל בטמא גמור נטמא הכל, אבל דעת הר"ש שאף בטמא גמור אין חיבור במי פירות (גם המשנה אחרונה והתו"ח והרש"ש חלקו על התוי"ט).

סא. המצות שלי אפויות היטב וחלק מהמצה נשרףקנא, ואדם טמא נגע בחלק הנשרף, האם שאר המצה נטמא? (ע' טבול יום פרק א משנה ג)

תשובה: המשנה מדברת על חרחור (חלק שרוף בלחם) פחות מאצבע, שאם הוא פחות מאצבע חשוב כחלק מהלחם ואם נגע בו טמא, הלחם נטמא (כי הדרך הוא לאוכלו יחד עם הלחם, חכם צבי סימן סב). הרמב"ם כותב שמדובר על בצק שנראה יוצא מהלחם, אבל אם אינו נראה יוצא מהלחם יתכן שגם בשיעור יותר מאצבע חשוב חלק מהלחם אם הוא נאכל יחד עם הלחם (כ"כ בחזון נחום שם). בראשונים אחרים לא מוזכר תנאי זה שכתב הרמב"ם, אמנם החזון נחום כותב שיתכן שגם לפי שאר הראשונים,

קנ. כ"כ רש"י ותוס' בב"ב שם, ותוס' רי"ד בנדה (נא, ב). והא דאמרינן במנחות (כא, א) תמלח אפ"ל בטומאה, אפשר לומר משום חובת הקודש, דלא גרע מעצים ולבונה שמקב"ט מחמת חובת הקודש. אמנם כשהמלח הוא על האוכל כתב התנור"ד שם דמוכח מהמשנה בטבול יום (פרק א משנה ג) דמקבל טומאה, דאז נחשב כאוכל. ובדעת הרמב"ם צידדו כמה אחרונים (מנחת חינוך במוסף השבת מלאכת מעמר, אבן האזל פרק ה מאיסורי מזבח הלכה יא אות ז) דס"ל דמלח מקב"ט.

קנא. לא כדאי להחמיר מדי להשאיר את המצות בתנור הרבה זמן, כי חלק הנשרף יכול לבטל טעם המצה ובכה"ג אינו יוצא גם מחלק המצה שלא נשרף.

דין חרחור הנ"ל הוא רק אם שרוף בכל סביבות הלחם אבל אם הוא רק במקום אחד, אז זה חשוב חלק מהלחם גם אם הוא יותר משיעור אצבע קנב.

סב. אני טבולת יום, אז אני לא אוכלת מהקרבת פסח, ואני נזהרת מליגע בכל המאכלים, אבל לד' כוסות אני מוזגת לעצמי כי אני לא מטמאת יין במשא, אבל בעוד אני מוזגת נגעתי בטעות ביין הנשפך לתוך כוסי, היין הוא מיינות תרומה, מה דין היין שעדיין בבקבוק, האם כולו נפסל?

תשובה: שאר היין לא נטמא כי היין בשפיכתו לא חשוב מחובר לטומאה. לדעת הגר"א הלכה זו נאמרה רק בטבול יום אבל בשאר טמאים גם אם אינו חיבור אבל עכ"פ מטמא את הטפה שנגעה בה והיא נעשית ראשון, וכל טיפה נוגעת בטיפה שניה, והכל נהיה ראשון אפי' אם היין חולין. אמנם ברמב"ם ובשאר ראשונים מפורש שאין חילוק בין טבול יום לשאר טמאים בזה (עי' חזו"א מכשירין ה, ט; שערי יושר חלק ג סוף פרק כח; מקדש דוד מד אות ג ד"ה והנה י"ל).

סג. היתה לי חלה שחמאת בוטנים טמאה בשיעור חצי כביצה נגעה בצד אחד של החלה וחצי כביצה של ריבה טמאה נגעה בצד השני, האם החלה נטמאה? (עי' טהרות פרק א משנה ז ורמב"ם טומאת אוכלין פרק ו הלכה יז)

תשובה: לדעת הרא"ש והגר"א ורש"י ותוס' (זבחים לא, א) טמאה. לדעת הראב"ד (פרק ו מהלכות טומאת אוכלין הלכה יז) רק אם שתי החתיכות הטמאות נוגעות אחת בשניה, אז יכולות לטמא בצירוף שתיהן. ולדעת הרמב"ם (לפי הבנת החזו"א טבול יום ג, ד) שתי החתיכות המטמאות צריכות להיות גוש אחד.

סד. הכנתי עוגה שמורכת מכמה חלקים וטמא נגע בחלק אחד ולא שמתי לב, וחברתי עוד חתיכות, אח"כ נודע לי שטמא נגע בה, ומיד הפרדתי את החתיכה הטמאה, מה דין שאר החתיכות? (עי' טהרות פרק א משנה ז)

תשובה: אם אב הטומאה נגע בחתיכה הראשונה היא נעשית ראשון, והחתיכה שנגעה בה היא שני, ואם השניה נגעה אח"כ בעוד חתיכה היא שלישי אם זה תרומה. ובזמן שעדיין לא הפריד והכל מחובר אם חיבר לחתיכה שהיא ראשון כל

קנב. לכאורה דיוקו אינו מוכרח כ"כ, אמנם נראה דהרמב"ם מחלק בין ככר לרקי (מצה), דבריק דק הוא דוקא כשנשרף חציו, אבל פחות מזה הדרך לאכול וחשיב חיבור, משא"כ בככר.

החלקים המחוברים יש דין ראשון, ואף החתיכה האחרונה יכולה לטמא משהו אחד להיות שני. אם החתיכה הראשונה היא שני (ראשון נגע בה) והיא חולין, אז החלקים שאתה מצמיד אליה אין להם דין של שני. אם זה תרומה אז בעוד שהיא מחוברת היא שני. אם החתיכה הראשונה היא שלישי, החלקים המחוברים טהורים, גם כשהם מחוברים (לדעת הר"ש והרא"ש, אבל לדעת הרמב"ם בזמן שהם מחוברים דינם כתרומה דמטמאים קודש, חזו"א טהרות א, טו).

סה. ישבתי בכסאי שהיה טמא בטומאת מדרס לאכול ארוחת ערב, אח"כ מישהו לקח את הכפית שנסתמשת בה לאכול קצת צ'ולנט, עד שנזכרתי שהכפית אולי מטמאת אוכלין כבר נגעה הכפית בתפוח אדמה שבצ'ולנט, האם התפוח אדמה טמא? והאם יועיל להוציא את התפוח אדמה שנגעה בו הכפית, ושאר הצ'ולנט יהא טהור?

תשובה: הכפית היא ראשון לטומאה ומטמאת את התפוח אדמה להיות שני לטומאה. אם הצ'ולנט יש בו רוטב קינג אז הרוטב נעשה ראשון לטומאה ומטמא את הכל להיות שני לטומאה. אם הצ'ולנט יבש (שאינ בו רוטב שטופח, או טופח ע"מ להטפוח), אז אם הוא גוש אחד (עד כדי שאפשר להרים כולו ע"י חתיכה אחת ממנו) אז כולו נעשה שני לטומאה, ואם אינו גוש אחד אז רק החתיכה שבו נגע נטמאה, ואילו השאר לא נטמא (טבול יום פרק ב משנה ה).

סו. משה הפעוט הוא טבול יום, הוא אכל תרד ולא מצא חן בעיניו, הוא ירק אותו על חולצתו ואז ניקה אותה, האם החולצה שלו טמאה? (עי' טבול יום פרק ג משנה ו)

תשובה: הרוק נחשב למשקה כמו מים ומקבל טומאה קינ"ד. ועל כן אם הוא נגע בתרד שנפל על חולצתו בידיו מבלי ליטול אותן קודם, אז סתם ידים שלו מטמאות

קנג. היינו מחמת המים שבתבשיל דאז דינו כמשקה כמש"כ המהרי"ט (ח"א סימן עו דלא כדעת רבו), והמג"א (סימן קנח ס"ק י) דמבואר במשנה טהרות (פרק ג משנה א) דדינו כמשקה. אבל רוטב היוצא מן הבשר דינו כאוכל כמש"כ רש"י בברכות (נב, א ד"ה אין)

קנד. דעת הר"ש דרוק אינו צריך להחשיבו כדי לקבל טומאה, כמבואר במשנה בכלים (פרק א משנה ג) דצינורא דע"ה טמא לפי שנגעה בשפתיו, ורק לענין הכשר צריך להחשיבו כמים [והא דקתני במתני' מכשירין פרק ו משנה ה דבין לדעת ובין שלא לדעת מכשיר קאי רק אמי רגלים כמש"כ הגר"א, וע' חזו"א מכשירין ז, יב]. והא דכתב שנפל מפיו שלא לדעת הוא משום דאי מדעת היה מכשיר. ודעת הרמב"ם והגר"א (ריש מכשירין) דגם לענין קבלת טומאה צריך שיהא נתלש לרצון, ולכן אפי' אם האוכל הוכשר ונפל מפיו ונגע ברוק אינו טמא, אבל אם זרק מפיו בכוונה נחשב הרוק ומקבל

את הרוק שמעורב באוכל, והרוק מטמא את החולצה שלו, אבל אם הוא ניקה אותה עם טישו בלי לגעת בה הרי היא טהורה.

אם משה הכניס את אצבעו לתוך בפיו בעת שהוא אוכל, יש מחלוקת באיזה שלב הרוק כבר לא נחשב חלק מהגוף ונחשב כמשקה, לדעת רש"י (עירובין צט, א ד"ה ר' יוסי) בתוך הפה אינו חשוב משקה, ולדעת הרמב"ם (פרק טו מהלכות טומאת אוכלין הלכה ז) והר"ש (שם ובכלים פרק ח משנה י), אם העביר את האוכל בפיו לצד אחר, או מצץ את האוכל הרי החשיב את הרוק ונידון כמו שכבר אינו חלק מהגוף ונחשב כמשקה. אכן כל זה באדם טהור, אבל אדם טמא הרוק שלו נחשב כאילו אינו חלק מהגוף ומטמא, אמנם טבול יום אין לו דין טמא לענין זהקניה.

סז. הלכתי ברחוב וסתבתי אוכל. פתאום אני נרטב, מישהו פשוט עשה שטיפה בדירה שמעל הרחוב והמים נחתו עלי ועל האוכל. רצתי למעלה כדי לברר אם יולדת עשתה את השטיפה, ואחרי שהתנצלו הם אמרו שלא היה זה ע"י טמא ואפילו בסתם ידים לא נגעו. האם הבגדים והאוכל שלי טהורים? (ע"י מכשירין פרק ב משנה ג בפ"ה הרמב"ם ור"ש ומקד"ד מז, א)

תשובה: המשנה מדברת על 'מי שפיכות' (מים משומשים שנועדו להישפך), שזה טמא, הר"ש מסביר שזה באמת נטמא, אולם הרמב"ם ורע"ב מסבירים שזה בחזקת טמא, כי הם מלוכלכים ובדרך כלל נטמאו. לכן לדעת הרמב"ם, ההנחה היא שהמים הם טמאים, אלא אם כן נשמרו בכוונה שישארו טהורים קניי. אמנם אם מי השטיפה מעורב עם חומר ניקוי עד שנפסלו המים משתיית לכלב אינו טמא.

טומאה. [ולכאורה לדעת הגר"א דר' יוסי (כלים פרק ח משנה י) ס"ל דאפילו לא היפך טמא (ע' חזו"א כלים י, ט), צ"ל דס"ל דכיון שאוכל נחשב נתלש לרצון, ומתני' דטבול יום דלא כר' יוסי.] כ"ז ביאר לי אחי הגאון ר' אליעזר שליט"א.

קנה. כ"ז לשיטת הר"ש ותוס' בעירובין ושאר מקומות, אמנם הרמב"ם ס"ל דידיים אינן מטמאין משקים לטמא כלים, ועוד ס"ל (בהקדמה למסכת ידים) דדוקא ידים שטמאות ודאי מטמאות חולין, אבל סתם ידים מטמאות רק תרומה, ושיטת ר"ת בעירובין שם דרוק מכשיר אבל אינו מקב"ט, ושיטת רש"י (פסחים יז, ב ד"ה אבל) דמשקים מטמאים אחרים רק ברביעית. ורש"י בעירובין פ"ה דמיירי בתרומה, והמפרשים עמדו בזה. וכל מש"כ הוא אם ננקוט דהלכה כר' יוסי בכלים (פרק ח משנה י).

קנו. המקדש דוד כתב דנפסל בהיסח הדעת, וצ"ע דרק קדשים מצינו דנפסלים בהיסח הדעת.

סח. חתכתי את החלה, ומוישי הקטן (שהוא ראשון לטומאה) לא יכול היה לחכות עד שסיימתי לחתוך, ושלח ידו כדי לקחת פרוסת חלה, ונגע בפרוסה שחתכתי, האם כל החלה נטמאה? (ע' טבול יום פרק ג משנה א)

תשובה: המשנה דנה אם חלק מהחלה התנתק אם עדיין חשוב כמחובר לחלה, ופסק הרמב"ם שאם אתה אוחז בחלק החלה שנטמאה ושאר החלה נמשכת אחריה, אז זה נחשב כמחובר והכל נטמא, אבל אם שאר החלה מתנתקת ואינה נמשכת יחד עם אותו חלק אז אינו נחשב כמחובר, ורק הוא נטמא ואילו שאר החלה טהורה. [ואם אב הטומאה נגע בפרוסה, הפרוסה היא ראשון, ושאר החלה שני, ואם החלה היא תרומה אזי כשמוישי נגע בפרוסה היא נעשית שני ושאר החלה שלישי. ולמרות שהמקום שבו הוא מחובר נקרא מגע בית הסתרים, שנקודת המגע מוסתרת וזה לא נקרא מגע, אעפ"כ כשגומרים לחתוך, תוך כדי הפרדה הם נוגעים בגלוי (חזו"א טבול יום ה, יב)]. וכ"ז הוא רק אם נחתך מהחלה שלא בכוונה, אבל אם חתך חתיכה בכוונה להפרידה מהחלה, אז כשנחתך רובה היא נחשבת שאינה מחוברת, ולכן אפי' החתיכה עבה ולא תתנתק אם אוחזים בחלק הטמא, אין אותה חתיכה נחשבת כמחובר (משנה אחרונה עוקצין פרק ב משנה ה, וחזו"א עוקצין ב, יא).

סט. היו לי תפוחים על השיש, ונגעתי בהם בטומאה, אני לא יודע אם הוכשרו לטומאה, מה דינם? (ע' תוס' הרא"ש חולין לו, א)

תשובה: המהר"ם מרוטנברג כותב שיש לו דין של ספק טומאה ברשות היחיד והוא טמא מספק, אולם הרא"ש חולק ואומר כי ספק טומאה ברה"י הוא כשאתה לא בטוח שהטומאה נגעה באוכל, אבל אם הספק שלך הוא אם היה לו הכשר לקבל טומאה, אתה יכול להניח שזה בחזקת שלא הוכשר (וכ"כ החזו"א מכשירין ו, ח שניידן כספק אוכל, וכ"כ בטהרות ד, ג, וכ"כ בחלקת יואב פתיחה ליו"ד סעיף ג).

ע. שמתי כיכר לחם על גבי חבית יין טמא, ללחם היה ריח של יין אבל נראה שהוא יבש, האם הלחם טמא? (ע' מכשירין פרק ג משנה ג במפרשים ובחזו"א שם ב, ח)

תשובה: במשנה ישנן שלוש שיטות, ופסק הרמב"ם שרק לחם שעשוי משעורה טמא. והרא"ש כתב שהדיון הוא רק אם לא ראית את הלחם עד מאוחר יותר, והשאלה היא אם אפשר להניח שהלחם ספג מספיק לחות כדי להיטמא, אבל הריח עצמו אינו משקה ואינו מטמא או מכשיר, וכן פ' הכסף משנה בדעת הרמב"ם.

אולם מהר"ש נראה כי ריחא עצמו יכול לטמא או להכשיר, וכן הבינו רע"א (מכון המאור חלק ד עמ' תקמח) והחזון איש (שם ב, י), ולכן לפי הר"ש אם החבית פתוחה והלחם חם, גם אם הוא עשוי מחיטה הוא נטמא, ואם החבית סגורה או שהלחם קר, אז רק אם הלחם עשוי משעורה הוא נטמא ק"י.

עא. יש לי תפוח שהוא שני לטומאה, וטבלתי אותו בדבש, האם דבש נחשב כאוכל ולא נטמא, או נחשב כמשקה, ונעשה ראשון ובכחו לפסול את התפוח הטהור שאני מתכוון לטבול בתוכו? (ע' רמב"ם פרק א מהלכות טומאת אוכלין הלכה יח, ואו"ח סימן קנח סעיף ד)

תשובה: סתם דבש שרדה מן הכוורת נחשב כמשקה. לדעת הט"ז (סימן קנח ס"ק ז) מכיון שרדה חל עליו שם משקים, ואפי' אם יחשוב עליו לאוכלים (כגון לטבל בו), אינו נעשה אוכל על ידי זה, אבל המג"א חולק וס"ל דבמחשבה נעשה אוכל. והח"א (והביאו המ"ב שם) הכריע כט"ז דמכיון שנעשה משקה אי אפשר לשנותו לאוכל על ידי מחשבה, אלא שכתב דתלוי בשעה שמהתכים אותו אם כווננו שיהא אוכל או משקה, והחזו"א (טבול יום ד, יח) חולק וס"ל דתלוי בשעת רדיה, והיינו כשמוציאים אותו מהכוורת בסכין לתוך כלי, ואם רסקו סתם נחשב כמשקה. ובכתר ראש (אות עח) מובאת דעת הגר"א דתלוי בדעת הקונה, שאם דעתו לאוכלו נחשב כאוכל.

קנז. הנה דעת הגר"א בשנות אליהו (תרומות פרק י משנה ג) דהבבלי אינו חולק על הירושלמי (תרומות פרק י הלכה ב') שביאר המשנה המשנה במכשירין דהחבית מלאה, והפת נוגעת במגופה דריחא שייך רק גבי תרומה ולא גבי טומאה והכשר, דלזה בעינן שישאבו ממש, וזה שייך רק בחבית מלאה יין והפת נוגע במגופה, וגם דוקא כשרואים כשנחסר מהיין (ואם הוא מים א"צ שיחסר, כן הוא לגירסת הגר"א בירושלמי שם). והרמב"ם סתם את הדברים ואפשר דס"ל כהגר"א וסתם כלשון המשנה כדרכו. אמנם הר"ש מ"אן בזה (כנראה דס"ל לדוחק ששתי המשניות שנשנו באותו לשון יחלקו בב' דברים נפרדים), וס"ל דהבבלי חולק, וא"צ שתהיה החבית מלאה או שהפת תהיה נוגעת במגופה, דהריח נכנס בלי זה, וכן ביאר הגרע"א בתשובה הנ"ל דכל היוצא מהמשקה חשוב כמשקה, ואינו ממשות הדבר רק כח שיוצא מזה ונבלע בזה. והחזו"א כתב כע"ז דבלא הזיע מיירי, דבהזיע לכ"ע מכשיר, ואע"ג שלא נתקבץ לשיעור טופח, מ"מ הוכשר כיון שמריחים במדה גדושה ומובלעים בגוף הפירות חשיב כמו בעין [ומשמע מדבריו שצריך לשאוב שיעור מה שראוי לטפות, אלא שא"צ שבפועל יהיה טופח וסגי שנבלע, וזה מתאים לדברי הירושלמי שצריך שיתחסר היין שבחבית, אבל לדעת רע"א לכאורה א"צ לשאוב כ"כ דמ"מ חשיב בא מכח משקין].

עב. טמא נגע בקליפת בצל, האם הבצל נטמא בכך? (עוקצין פרק ב משנה ד)

תשובה: הכלל הוא ששומר של פרי הרי הוא כהפרי, ואפשר לטמא את הפרי ע"י נגיעה בשומר, ויש עוד כלל שאין שומר על גבי שומר, אלא רק קליפה אחת חשובה שומר.

המשנה אומרת שהקליפה הפנימית חשובה פרי ומביאה טומאה לפרי גם אם היא חסירה, הקליפה האמצעית יש לה דין שומר, וממילא מביאה טומאה לפרי רק כשהיא שלימה כי אם היא חסירה אינה שומרת את הפרי, הקליפה החיצונית היא שומר על גבי שומר ואינה מביאה טומאה לפרי בכל אופן.

עג. היה לי אשכול של ענבים שרציתי לעשות ממנו יין, וטמא נגע בחלק העץ של האשכול, האם הענבים נטמאו? (ע"י סוכה יג, ב)

תשובה: יד האוכלין מביא טומאה על האוכלין כל זמן שהוא משמש כיד לאוכל. אם אתה מתכוון לעשות יין מהענבים, אין ליד תכלית שאינו מועיל אלא אדרבה גריעותא היא ליין, וממילא בטל ממנו תורת יד באופן כזה ואינו מביא טומאה על הענבים.

עד. הגיע היום הנכסף אשר בשבילו היה לנו כח להתקיים במשך כל אורך הגלות, יום הסעודה של הלוייתן (זוה"ק פ' תולדות מדרש הנעלם קלו, א, עיי"ש באריכות)! הקב"ה שחט את הלוייתן, וכל הצדיקים יושבים לאכול מהלוייתן, והיה שם שולחן גדול מאד של כל מפרשי המשנה, התפארת ישראל, משנה אחרונה, רש"ש, חזו"א, וכל הת"ח שלמדו משניות, ואשר בן יעקב בראשם (ע"י בספר תורת הבית לבעל הח"ח פרק ו בשם הספרים הקדושים, שאשר בן יעקב ממונה על לימוד המשנה). הגישו לפניהם חתיכות מהלוייתן עם קיסם תחוב בכל חתיכה (כמו הערינג), ואז התחילה סערה, תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא! התחילו לדון האם הקיסם נחשב כיד לאוכל (ואם טומאה נגעה בקיסם האוכל נטמא), יש שטענו שדינו כמו כל יד לכלי, ויש שטענו ממשנה מפורשת באהלות (פרק ג משנה ד) שאין חיבורי אדם נחשבים לחיבור, והיו התפא"י והמשנ"א והרש"ש והחזו"א וכל חכמי הדורות מתווכחים והולכים! באמת מה הדין?

תשובה: התפא"י (אהלות פרק ג משנה ד אות מב) ומשנה אחרונה שם כתבו דכל דבר לפי ענינו, דהיינו אם תחב עצם לתוך בשר המת אינו חיבור כיון דטבעו הוא להיות

מחובר בידי שמים, משא"כ כלי שעשוי בידי אדם, מהני יד העשוי בידי אדם. ולפ"ז גם באוכל שהוא חיבור טבעי אי אפשר לחבר אליו יד בידי אדם, וכ"כ החזו"א (עוקצים ב, יד). אמנם התפארת ישראל בעוקצין (פרק ב אות נו) כתב מהלך אחר, דודאי שייך לעשות יד בידי אדם, אפי' באוכלים, וכל מה שמצינו דלא מהני חיבור בידי אדם הוא בדבר שצריך שהכל יהא חתיכה אחת כגון לצרף שיהא שיעור כזית, וכע"ז כתב הרש"ש על המשנה באהלות שם. ורש"י בחולין (קית, א ד"ה שלא תאמר) כתב בפירוש דאם תחב עצם לנבילה הוי יד, הגם דהוא בידי אדם.

עה. האם אכילת חולין בטהרה הוא חיוב או רק הידור?

תשובה: הרמב"ם (פרק טז מהלכות טומאת אוכלין הלכה ח) כתב שמוותר לכתחילה לאכול חולין טמאים, אבל חסידים הראשונים נזהרו מזה. אבל דעת רש"י (חולין לה, א ד"ה דליכא) שכהן אסור באכילת חולין טמאים, או מן התורה או לכל הפחות מדרבנן, ויש כמה מקומות שרש"י כותב שאף לישראל יש איסור עכ"פ מדרבנן (גיטין סא. ד"ה רבא; בכורות ל. ד"ה הטהרות). והתוס' (חולין ב, ב ד"ה טמא) הביאו מימרא של חז"ל שדורשת את הפסוק 'והייתם קדושים', אזהרה לבני ישראל שיאכלו חוליהן בטהרה. והגרי"פ (ל"ת עו-עח) האריך דדעת הרבה גאונים וראשונים דאיכא איסור דאורייתא לאכול חולין טמאים בימי טהרה. ובכל אופן, כדי להיחשב חבר שנאמן על הטהרות צריך לקבל על עצמו לאכול חולין בטהרה (דמאי פרק ב משנה ג, וחזו"א שם סימן ה אות ז).

טומאת כלים

עו. אני כמוהו מוכן ומסכים להטביל את השטריימל שלי אם יש צורך, אבל האם שטריימל אכן מקבל טומאה?

תשובה: כן קנח

עז. איזה מראה! כל העולם כולו, כולל הגויים הנשארים ממלחמת גוג ומגוג באים לחגוג את חג הסוכות בירושלים (זכריה יד, טז). גוי אחד הביא לי כפפות עבות להגן על הידים

קנת. לפי תוס' שבת סג: גם בבגדים בעיני מטלטל מלא וריקן, והא דלא הקשו התוס' מכל בגד אמאי מקב"ט, ביאר החזו"א [כלים ה, ג] דמלבוש חשוב מטלטל מלא וריקן, ואינו דומה לקב הקיטע דאינו מלבוש. ובסי' כח' א' כתב החזו"א לחלוק על התוס' דבבגדים לא בעיני מטלטל מלא וריקן. וע' קה"י טהרות ס' י' שהאריך בזה, ולפי המקדש דוד ס' נג' אינו מקב"ט מצד העור, אבל מכיון שמחובר לבגד שמקבל טומאה, כל השטריימל מקבל טומאה עיד"ז.

שלא יישרטו כשאני בונה סוכה ושם את הסכך. האם הן מקבלות טומאה? (ע' כלים פרק טז משנה ו ופרק כד משנה טו)

תשובה: לכאורה יש בזה סתירה, שהנה המשנה בפרק ט"ז משנה ו' (לפירוש הרמב"ם) אומרת שכפפה שתכליתה לשמור על הידים מפציעה בקוצים וכדומה מקבלת טומאה, וכן מבואר בגמ' מעילה (יח, א) שחתיכת בגד או עור שנחתכה לתועלת זו ג"כ מקבלת טומאה. אמנם בניגוד לכך המשנה בפרק כ"ו משנה ג' ופרק כ"ד משנה ט"ו אומרת שאינה מקבלת טומאה. בישוב הסתירה כתב הרמב"ם (כפי ביאור החזו"א כלים ל, יג-יד) שאם תכלית הכפפה היא לשמור על האדם זה חשוב בגד, אבל אם נעשתה רק כדי שישאר נקי אין היא חשובה בגד אלא פשוטי כלי עור שטהורים מן התורה, ואם יש לה צורת כלי, טמאה מדרבנן. הכוונה בצורת כלי היא שצורתו נעשתה בדיוק לצורך התשמיש שאתה צריך מאותו כלי, ואינו כלי חד פעמי אלא נשמר לתשמיש בפעם הבאה, לאפוקי סתם חתיכת עור שאתה מניח על ירך. ועכ"פ לדינא אם הכפפה מתאים לידך 'כמו כפפה ליד' היא מקבלת טומאה.

עח. יש לי חליפה העשויה מפוליאסטר, האם היא מקבלת טומאה? (ע' שבת כז, א)

תשובה: אע"ג שהגמ' אומרת ששאר המינים (חוץ מצמר ופשתים) יש להם טומאת בגדים, אמנם ההלכה היא שמה שבא מן המים כמו עור דגים או מה שגדל במים אינו מקבל טומאה ואפילו בתור בגדים (רמב"ם פרק א מהלכות כלים הלכה ג).

ומכיון שפוליאסטר נעשה מפטרוליאום, שהוא חומר המצוי באדמה מתחת למים, ע"כ יש נדון בפוסקים מה דינו. האגרות משה (יו"ד חלק ג סימן נג) והגר"ש אלישיב (קובץ תשובות חלק א סימן א) סוברים שמה שנעשה ממין הנמצא עמוק מתחת לאדמה אינו מקבל טומאה, ורק מה שנמצא בגידולי קרקע גם אם הוא עצמו אינו גדל מהקרקע (כגון גומי אמיתי) זה מקבל טומאה. מאידך, המנחת שלמה (חלק ב סימן עג, ד) סובר שמכיון שפטרוליאום לא קשור למים הוא מקבל טומאה [ועיין באור לציון חלק א סימן ג שדן אם צריך 'גדל במים' או שמספיק 'נמצא במים' כדי לטהר].

בגד שנעשה ממין הגדל במים שמעיקר הדין אינו מקבל טומאה, אם קשור בו אפילו חוט אחד של גידולי קרקע, מקבל טומאה. ולפי"ז גם חליפה שכתוב עליה שהיא מאה אחוז פוליאסטר מקבלת טומאה מכיון שיש בה שכבה פנימית העשויה מחתיכות של כל סוגי בגדים שזהו גידולי קרקע.

יש עוד סוג פוליאסטר שנעשה מבסיס גידולי קרקע (קנה סוכר) ומקבל טומאה. ואם יש ספק באיזה סוג פוליאסטר אם הוא על בסיס גידולי קרקע או לא, הולכים אחר הרוב המצוי שהוא מהסוג של פטרוליאום.

יש עוד מחלוקת לענין גומי, החזו"א (יו"ד סימן קכו, ז) סובר שבגד מקבל טומאה רק אם נעשה ממין דבר שיכול להיות חוט, בניגוד לגומי שאינו נעשה חוט, אבל האגרות משה (הנ"ל), מהרש"ם (חלק א סימן ב), ומנח"י (חלק ד סימן קיח) סוברים שגם אם אינו נעשה חוט עדיין הוא מקבל טומאה. כיום רוב הגומי הוא סנטטי, ודינו כפוליאסטר.

עט. אני מכין את החבל לקשור את הקרבן פסח למטתי, ברצוני לדעת אם החבל מקבל טומאה? (רמב"ם פרק א מהלכות כלים הלכה יב)

תשובה: לא, רק בגד שהחוטין שלו נטוו מקבל טומאה (שבת סד, א).

פ. מסיכה מבד שקודם שמישיח הגיעה השתמשו בה כבגד ואילו לאחר ביאתו לא השתמשו בה כלל, ומשמרה כדי ללבוש אותה בפורים, האם היא עדיין מקבלת טומאה או שצריך ליחדה לשימוש אחר כדי שתקבל טומאה?

תשובה: המשנה בכלים (פרק כח משנה ב) מדברת על בגד שפחות מג' על ג' טפחים שאין עשוי מצמר ופשתים, ויחדו לצורך סמרטוט וכדומה, שהוא מקבל טומאה כל עוד משתמשים בו, אבל משנסתיים שימושו אינו מקבל טומאה. ומביאה המשנה מחלוקת תנאים מה נקרא נסתים שימוש, האם הכוונה שזרקו לאשפה או שדי במה שלא החזיר לקופסא של הסמרטוטים, ופסק הרמב"ם (פרק כב הלכה כב) שכל שלא זרקו לאשפה עדיין מקבל טומאה. אמנם נראה שבאופן שלנו אף הרמב"ם יודה שאינו מקבל טומאה עד שאתה מייעד למסכה תכלית אחרת קנט.

קנט. מתרי טעמי, א' דהא דהניחו בקופסא לשמור לפורים, שהוא לדבר שאינו מקבל טומאה, ומסתמא לולי זה היה זורקו לאשפה, ולא כמו כל מטלית שיש ראייה דמדלא זרקו לאשפה שהוא עדיין מחשיבה. ב' דרק במטלית שאין לה צורה מיוחדת ויכול להשתמש בה לכמה דברים, אז אמרינן מדלא זרקה לאשפה הרי הוא מחשיבה, אבל כאן שיש לו צורה מיוחדת ועבר תשמישו, מסתבר שלכ"ע אינו מקב"ט אף שאין זורקו לאשפה. ועוד דהכ"מ והרבה אחרונים תמהו על הרמב"ם שפסק כר"א, והחזו"א (לב, יט) נוטה להגיה כר"י. וכ"ז לפירוש הרמב"ם ומשנה אחרונה, אמנם רש"י והרי"ף פי' המשנה באופן אחר, ואין ראייה משם, אבל לכאורה מסברא הוא כן, דכיון ששאר בגדים כל טומאתם פחות משלשה על שלשה, היא רק משום שייחדם, וכאן כבר נתבטל השימוש למה שייחד, וצ"ע.

פא. בגדים שאינם צנועים, האם מקבלים טומאה? (ע"י כלים פרק כח משנה ט)

תשובה: בגדים שהם מאוד דקים עד שאפשר לראות את העור דרכם, ועשויין ללבישה ברחוב בשביל פריצות, אינם נחשבים בגדים ואינם מקבלים טומאה (ע"י תפא"י ומשנ"א שם). אמנם פשוט שבגדים שעל אדם אחד הם בגדים צנועים ואילו על אדם שני אינם צנועים מקבלים טומאה גם בעודם על האדם שעליו אינם צנועים. אולם הראב"ד (עדייות פרק ג משנה ד) מסביר את המשנה שמדובר בבגד שהוא מלא חורים, ולכן אין לו דין בגד (לא בגלל שזה פריצות), וא"כ אין משם רא"י לסתם בגד שאינו צנוע.

פב. האם מעות מקבלים טומאה?

תשובה: לא, מטבע אינו כלי (ע"י כלים פרק יב משנה ז).

פג. האם סביבון העשוי ממתכת מקבל טומאה?

תשובה: רק כלי מעשה מקבל טומאה, ומטעם זה רק כלי שמשמש אדם מקבל טומאה, ואילו כלי שמשמש בהמה או כלי אחר אינו מקבל טומאה. תכשיט לאדם מקבל טומאה גם אם משתמשים בו רק בדרך לבישה (שבת סג, ב), אמנם מסיכה של מתכת שאינה תכשיט אינה מקבלת טומאה.

אכ"ן הנידון שלנו הוא אם צעצוע חשוב כלי מעשה. והנה המשנה (כלים פרק כד משנה א) דנה בדיצת הערביים שהיא מגן של משחק, והמשנה מטהרת אותה כי אין לה תשמיש, שהרי רק אוחזים בהק"ס, ויש מקום לומר שצעצוע שעושים בו יותר מאחיזה בעלמא אפשר שחשוב כלי מעשה, ואכן כך היא דעת המשנה אחרונה שם.

קס. והא שכתב הרמב"ם (פרק ח הלכה ט) דפרצופות מקב"ט, קשה להביא ראיה מזה דאין ידוע לנו פירושו, והערוך השולחן העתיד (קצח, יד) הקשה ע"ז דאינו כלי מעשה. והא דכדור מקב"ט (פרק כג משנה א) התם הוא משום דהוא כלי קיבול של עור, ואין ראיה דכדור של מתכות דאין לו בית קיבול, ג"כ מקבל טומאה, וצ"ע על המשנה האחרונה שהקשה מכדור. [ולפי חילוקו דנעשה להרויח ממון, ה"ה סביבון אם נעשה לכך מקרי כלי מעשה.] ותנורים בנות טפח דמקב"ט (כלים פרק ה משנה א וחולין קכד), פ"י התפא"י (שם בועז אות א) והמשנה אחרונה (שם) שאופים בהם. ואחי הגאון ר' אליעזר שליט"א הביא ראיה מקורת החיצים (פרק יב משנה א) שהוא מטרה לחץ, דאם זה נחשב לכלי מעשה, ה"ה משחק.

פד. איזה מראה! כל היהודים חוזרים ארצה מכל קצוות תבל. כשהגיעו כולם להרי אמנה, פצחו כולם בשירה להקב"ה (ירושלמי שביעית פרק ו סוף הלכה א). הוכרז שכל הנביאים ישירו כולם ביחד (סנהדרין צא, ב), ויעשו זאת בביהמ"ק, ושכולם ישתדלו להיטהר כדי שיוכלו להגיע לשם. והנה אני נגעת במסמרים שטמא מת נגע בהם, האם נטמאתי?

תשובה: הרמב"ם (כלים פרק ח הלכה ב) כותב שמסמרים אינם מקבלים טומאה כי הם גולמי כלי מתכת, כלומר שלא נגמרה מלאכתן, אבל אם נעשו מכלי שנגמרה מלאכתו מקבלים טומאה. אם המסמר ננעץ בכלי שמקבל טומאה, אז לפי הנודע ביהודה (סימן קלז) הוא מקבל טומאה גם לאחר שהסירו המסמר מן הכלי, ואילו לדעת החזו"א (יו"ד קמא, ב) אינו מקבל טומאה. המשנה אחרונה (פרק יב משנה ד) סובר שמסמר חשוב כלי, אמנם תלוי מה היתה הכוונה בעשייתו, אם נעשה מתחילה כדי להיקבע בדבר שאינו מקבל טומאה כמו בית או סוכה אז אינו מקבל טומאה, ואם נעשה לכלי שמקבל טומאה אז הוא מקבל טומאה. אם לא היתה כוונה בעשייתו למטרה מסויימת אז הולכין אחר הרוב (רמב"ם פרק ח הלכה יג).

פה. הזמן הוא לאחר מלחמת גוג ומגוג והנהר השוטף מבית קדשי הקדשים שוטף בלי הפסק (זכריה יד, ח), לסימן ואות שסוף סוף יש הכרה בעולם שה' אחד ושמו אחד (מלבי"ם שם). ישבתי עם ילדי והראיתי להם על הגלובוס איך שנתקיימה הנבואה שכל העמים קוראים בשם ה', ורצו לדעת אם גלובוס שנעשה ממתכת מקבל טומאה? (כלים פרק כד משנה יג ורמב"ם פרק כז מהלכות כלים הלכה יב)

תשובה: לא, כי כלי שאין עשוי להשתמש בו אלא רק להתלמד אינו חשוב משמשי אדם (כן פי' הרמב"ם והרע"ב אבל לפי פי' הגר"א והתפא"י שם אינו מוכח).

פו. האם מראה העשויה ממתכת שתלויה על הקיר מקבלת טומאה? (כלים פרק יד משנה ו)

תשובה: המשנה אומרת שמראה מקבלת טומאה אע"ג שכלי שתשמישו להתלמד אינו מקבל טומאה כגון גלובוס וכדומה, אבל מראה נחשבת שימוש לאדם עצמו ולא רק להתלמד ממנה, כי משתמשים במראה להתלבש ולא רק מגלים ידיעה על ידהקסא.

קסא. כנלע"ד, ובמשנה אחרונה שם נתקשה בזה, ובספר שבילי טהרות (פרק יא הערה ה) רצה לומר מכח קושיא זו דדוקא מראה המיטלטלת, ולא התלויה בדלת.

פז. העבודה מתחילה בבית המקדש, אלפי כהנים עומדים בתור להסתפר כדי לחתוך את הפאות כי הרי יש חיוב מיתה בידי שמים לעבוד בפרועי ראשקסב, הלכתי להביא את מכונת הגילוח שלי והתחלתי לחבר את המספר 2 שעשוי ממתכת למכונה, ופתאום נזכרתי שהמספר הזה היה באוהל המת, האם נטמאתי? (עי' כלים פרק יא משנה ב ורמב"ם פרק ט הלכה א)

תשובה: ההלכה בפשוטי כלי מתכות היא שבכדי שיקבלו טומאה צריך שיהא להם שם בפני עצמם, כלומר שלא יהיו טפלים לכלי אחר, ולמשל קנה מנורה לבדו אינו מקבל טומאה כי אין לו שם לעצמו וחשוב כחצי כלי. אמנם כלל זה שצריך שם לעצמו הוא דוקא בכלי פשוט אבל בכלי שיש בו בית קיבול אינו כן אלא מקבל טומאה בכל אופן. ובנוגע לציור שלנו נראה כי למספר שתים אין לו שם לעצמו אלא הוא טפל למכונת הגילוח. אמנם החזו"א (כלים סימן יז אות יב, וע"ע שם סימן יז אות יד) כתב שלהגדיר בין כלי שיש לו שם לעצמו לבין כלי שאין לו שם לעצמו הוא חילוק דק מאד, וע"כ אין לנו לדון מעצמנו.

פח. יולדת נגעה בברזל שמחברים למיקסר שאני משתמשת בשביל הבצק, אני חיברתי את הברזל לאחר שנגעה בו והכנתי בצק, האם הבצק טמא?

תשובה: הכלל הוא שכלי שמורכב מכמה חלקים החלק שעושה את עיקר המלאכה הוא מקבל טומאה ואילו שאר החלקים הטפלים אין להם שם בפני עצמם ואינם מקבלים טומאה (עי' חזו"א טו, יג; יט, ח), וא"כ נראה שהחלק שמחברים למיקסר שהוא עושה את המלאכה הוא עיקר הכלי ומקבל טומאה, ובציור הנ"ל הבצק יהיה טמאקסג.

קסב. כך שמעתי ממו"ר הגר"ש מילר שליט"א, וכן היא הפשטות, וכן נקט המקדש דוד (לו, ב) ואילת השחר (זבחים יט), וכ"נ מאבן האזל (פרק א מהלכות ביאת מקדש הלכה טו). ובספר יכהן פאר זבחים שם נקט בפשיטות שא"צ לגלחון, וכ"כ הגר"י זילברשטיין (חשוקי חמד גיטין נח) בשם הגרי"ש אלישיב, וכ"כ בשם הגר"ח קנייבסקי, והגאון ר"מ שטרנבוך בזבחי קודש (זבחים יט).

קסג. ואפי' לשיטות שלמדו בכוונת הרמב"ם כפשוטו דתלוי בשם ולא בתשמיש, אפשר דגם זה נקרא שם בפנ"ע, לפי מה שכתב התפא"י (פרק יא אות נד) גבי פיקה של מתכת, דמחלוקת ר"ע ורבנן היא משום דאצל עושי המלאכה ידוע דפיקה הכוונה של טוויה, וקיי"ל כחכמים דזה לא מקרי שם בפנ"ע, אבל כאן עדיף דאצל עושי המלאכה קוראים לזה חלק הלש את הבצק וכדומה.

פט. הייתי בגן ונגעתי בחוטי הברזל של המגלשה (swing) ונודע לי שטמא מת נגע בהם, האם נטמאתי?

תשובה: יש מחלוקת אחרונים מה חשוב נעשה לשימוש עם הקרקע, לדעת הנוב"י (יו"ד תנינא קט) דוקא אם הקרקע מסייעת בשימוש הכלי חשוב נעשה לשימוש עם הקרקע, אבל בספסל שעומד בפני עצמו, גם אם נעשה בכוונה לחברו לקרקע אינו נחשב עשוי לשמש עם הקרקע וטמא. לדעת החזו"א (כלים יט, ג) כל זמן שהכלי נעשה על מנת לחברו אל הקרקע זה נחשב עשוי לשמש עם הקרקע. ובדין מגלשה שצריכה להיות מחוברת לקרקע שאל"כ תיפול נראה שאינה מקבלת טומאה אף לדעת הנוב"י [וחלוקה מאוהל, כי אהל עשוי להעביר ממקום למקום ולכן אפילו המסמרים של האוהל שנטועים בקרקע מקבלים טומאה כי הם טפלים לאוהל, עי' חזו"א יט, ז]. ואם אין המגלשה צריכה להיות מחוברת לקרקע והקרקע אינה מסייעת בשימושה (אלא רק מחוברת כדי שלא יזיזו אותה), אז לדעת הנוב"י, אפ"ל אם חלק המושב נעשה מדבר שאינו מקבל טומאה, חוטי הברזל נטמאים, (כמו ספסל שרגליו של עץ לפי מש"כ התפא"י פרק כב אות ע), ולדעת התפא"י אף חלק המושב שאינו ראוי לקבל טומאה מקבל טומאה, כי הוא מחובר לדבר שמקבל טומאה קס"ד.

צ. ישבתי על ספסל מתכת בתחנת אוטובוס (מחובר לקרקע ע"י ברגים), שיוולדת ישבה עליו, האם נטמאתי?

תשובה: אם הספסל אינו יכול לעמוד בעצמו כשאינו מחובר לקרקע, זה נחשב שהוא נעשה לשמש עם הקרקע ואינו מקבל טומאה. אם אפשר להשתמש בו גם אם אינו מחובר לקרקע, לדעת הנודע ביהודה (יו"ד סימן קט) אינו נחשב שנעשה לשמש עם הקרקע ומקבל טומאה גם אם הוא מחובר לקרקע (זהו דף של נחתומין שלחכמים טמא בכלי מתכת), ולדעת החזו"א (כלים יט, ג) אינו מקבל טומאה.

צא. השלחן שלי שאני אף פעם לא מזיז, האם הוא מקבל טומאה?

תשובה: לדעת הראב"ד (פרק ג הלכה א) אם השלחן אינה מ' סאה זה מקבל טומאה,

קסד. ונראה דאפ"ל לדעת תוס' מנחות (לא, א ד"ה שידה) דבעינן שיהא עשוי להנאת מדרס, זה מקרי הנאת מדרס, וז"ל החזו"א (אה"ע קמד, ח ד"ה ולענין), ועגלה שנעשה לטיול, ישיבה בכלל טיול, והיינו דאמרו עשויה כקתדרא טמאה מדרס, עכ"ל.

ולדעת הרמב"ם אם אתה אף פעם לא מזיז אותה זה לא מקבל טומאה, אבל אם אתה מזיז אותה, אפי' רק לעתים רחוקות זה מקבל טומאה.

צב. האם מנורה מעץ מקבלת טומאה?

תשובה: המשנה בכלים (פרק יב משנה ב) אומרת שאינה מקבלת טומאה כי היא פשוטי כלי עץ, וכן פסק הרמב"ם (פרק ד הלכה א). וקשה למה אין המקום בו שופכים את השמן חשוב כלי קיבול? וביאר הגר"א (פרק ב משנה ג) שמדובר במנורה שאין לה שום כלי קיבול אלא רק מניחים עליה כוסיות של שמן להדלקה, אבל אין הכי נמי שמנורה כמו שלנו שיש לה בית קיבול מקבלת טומאה. אבל הבית מאיר (סימן תרע) חולק וכותב שגם מנורה כמו שלנו אינה מקבלת טומאה ואין זה חשוב כלי קיבול, ע"ש בטעמיו.

צג. האם קרש חלה (שאינן בה בית קיבול) העשוי מעץ עם ציורים העשויים ממתכת עליו מקבל טומאה? (כלים פרק יד משנה ב ופרק טו משנה ב)

תשובה: המתכת אינה גורמת לו לקבל טומאה כיון שהיא רק לנוי וטפלה לעץ, והעץ אינו נטמא מן התורה כי הוא פשוטי כלי עץ, אמנם מדרבנן הוא נטמא כי יש לו צורת כלי [לאפוקי סתם חתיכת עץ שאין לה שום צורת כלי].

צד. אני מכין משלוח מנות וברצוני שישאר טהור, האם קופסת קרטון מקבלת טומאה? (ע' כלים פרק יז משנה טו)

תשובה: כן (רמב"ם פרק א מהלכות כלים הלכה יג, ופרק ב הלכה א), כל כלי קיבול שנעשה מגידולי קרקע ויכול להתקיים לזמן רב מקבל טומאה.

צה. סל מעץ שמניחים הפוך לשמור את האוכל האם הוא מקבל טומאה? (ע' פרק טז משנה ה)

תשובה: לדעת הרע"ב הוא מקבל טומאה. וחידוש גדול הוא, כי בפשטות גם אם נחשב עשוי לקבלה אבל אינו מטלטל מלא. ובמשנת טהרות מצדד שהוא רק מדרבנן. לרמב"ם יש פ"י שונה במשנה שם, ויתכן שהוא סובר שזה טהור אפילו מדרבנן.

צו. יולדת טאטאה את הרצפה במטאטא של עץ, האם אני צריך לטבול את המטאטא?

תשובה: אם סוג המטאטא הוא שהמקל נכנס לחור בחלק התחתון, א"כ הוא מקבל טומאה כי החור הוא בית קיבול (כמו חצים נקיבות דאיתא בסוכה יב, ב דחשיב בית קיבול) והמקל חשוב יד לכלי.

צז. הלכתי ללויה, ולמחרת הנחתי תפילין, האם אני צריך לטבול את התפילין שלי?

תשובה: ודאי. תפילין מקבלים טומאה כמו כל כלי עור (כלים פרק יח משנה ח, מקואות פרק י משנה ב).

צח. האם מסיכה העשויה מעור מקבלת טומאה? (ע' פרק טז דכלים משנה ו)

תשובה: המשנה (כלים פרק טז משנה ו) אומרת שקסיה של זורי גרנות טמאה, ואילו של צבעים ושל נפחים טהורה. ומסביר הגר"א שקסיה היא מסיכה שמיועדת לקבל אבק וכדומה, וע"כ מקבלת טומאה כי מה שהיא מקבלת אבק וכדומה מחשיבה ל'מקבל', אבל של צבעים ונפחים אינה מיועדת לקבל אלא רק לקנח את הזיעה, וע"כ אינה נחשבת ל'מקבל' וממילא אינה מקבלת טומאה. ממילא צריך לדון על המסיכה מה תפקידה, ואם תפקידה הוא לקבל את הרוק, א"כ באמת מקבלת טומאה קסה.

צט. אם כוס זכוכית נטמאה, האם דינה ככלי מתכות ואפשר לטובלה או ככלי חרס וא"א לטובלה?

תשובה: לדעת הרמב"ם (כלים פרק א הלכה ה) לא, לדעת הר"ש (סוף כלים) והגר"א (יר"ד ק"כ יט) כן.

ק. האם כסא פלסטיק מקבל טומאה?

תשובה: לא, ואפילו בטומאת מדרס אינו נטמא (רמב"ם כלים פרק א הלכה ג והלכה ו,

קסה. לכאורה מש"כ הגר"א לקבל האבק והמוץ, אין הכוונה שנעשה בית קיבול להאבק, דהרי אינו צריך לו כלל ודומה למצודת עכברים טהורה (סוף פרק טו) שפ' הגר"א דהיינו כיון שא"צ להעכבר אלא כדי שיהרג, אלא הכוונה כמש"כ החזו"א שמה שהוא מלבוש לגוף כדי להגן על הגוף נחשב כמקבל הגוף, ולכן גם אם מטרת המסיכה לעמוד כתריס בפני חידקים, נחשבת כמקבל כיון שנעשתה להגנת הגוף.

ופיה"מ פרק כ משנה ג, ומש"כ בפרק כג שם גבי מפץ היינו משום שהוא מין עץ, ע"ש קס"ו).

קא. היה לי אוכל בתבנית אלומיניום חד פעמי, ויולדת נגעה בתבנית, האם האוכל נטמא?

(ע' כלים פרק טז משנה ה)

תשובה: כלי שאפשר להשתמש בו יותר מפעם אחת (שאינן צריך לקרוע את הכלי כדי להוציא את האוכל), מקבל טומאה. אלומיניום הוא מחלוקת אם הוא מקבל טומאה, התפארת ישראל (בהקדמה אות מד) נקט דכל המתכות מקבלות טומאה, והאגרות משה (יו"ד חלק ג סימן כב) נוטה שאין מקבל טומאה.

קב. האם כסא פלסטיק עם רגליים של ברזל מקבל טומאה? ומה אם הטומאה נגעה רק

בחלק הפלסטיק? (ע' כלים פרק כב משנה י)

תשובה: המשנה דנה בספסל ששתי רגליו של עץ שמקבל טומאה, ופ"י הרמב"ם דהספסל עשוי משיש שאינו מקבל טומאה, וזהו הציור שלנו. ובפיה"מ וכן ברע"ב מבואר דרק הרגלים טמאות (מדרס), ולא השיש, אמנם התפא"י והרש"ש כתבו דהתם לא היה מחובר ממש, אבל אם הוא מחובר היטב גם השיש מקב"ט מדין כל המחובר לטמא טמא, וכן היא סתימת הרמב"ם (פרק ה הלכה יב ופרק כה הלכה ה) דכל הספסל טמא קס"ז.

קסו. הנה בגמרא שבת פד: איתא דרק מה שיש במינו טהרה במקוה, מטמא מדרס, ולפירש"י

ד"ה שאני, שאם יש לו בית קיבול מקובל טומאה, וכן פירש הרמב"ם בפירוש המשנה פרק כד' משנה י'. ולפי דבריהם פלסטיק שאינו מין המקבל טומאה כלל, אין לו טומאת מדרס. ותוס' בשבת פד. ד"ה מפץ פי' דמפץ מיירי בשיפה וגמי דאפילו במקבלים אין לו טומאה, והא דאיתא בגמרא דיש במינו טהרה במקוה, כתב הריטב"א דהיינו גידולי קרקע כגון עץ יש לה טהרה במקוה, וכך כתב הרש"ש בכלים פרק כד' משנה יא. ולפי דבריהם גם כן פלסטיק לא נחשב במינו יש לה טהרה במקוה. אמנם החזו"א כלים סימן כג אות יח כתב בדעת תוס' והר"ש דאפילו עור הדג מטמא מדרס לפי דבריהם, וגם גדל מן הים נחשב דיש במינו טהרה במקוה. ודעת התור"ד בנדה (נט, ב) דאבן אינה מטמאת מדרס רק משום דאין זה נוח, אבל אם הוא נוח אפי' אין מקב"ט הוי מדרס, אבל יש הרבה קושיות ע"ז. וע' חזון איש (כלים סימן כג אות יח) ורש"ש (כלים פרק כד משנה יא).

קסז. וביאר בתפא"י (אות ע) דאין אומרים דהשיש הוא עיקר הכלי, והרגלים משמשים דבר שאין

מקב"ט, וכמו מתכת המשמשת את העץ, כיון דא"א למושב בלא רגלים שניהם נחשב כעיקר וטמאים, ודוקא כשרגל אחת מאבן דאפשר להשתמש בספסל בלי רגל העץ, אז האבן היא העיקר. והגר"ח בסטנסיל (אות שצד) הבין דהרמב"ם מיירי בספסל של עץ, והגם דרוב הכלי של עץ ורק רגל אחת של

קג. אני עמל קשה לשמור את ביתי בטהרה, אבל מישהו טמא נכנס ופתח את המקרר, האם אני צריך להטביל את המקרר?

תשובה: יש לדון בזה מצד כמה דברים, מהו עיקר הכלי, האם המתכת שמבחוץ, הפלסטיק שמבפנים, או המנוע. אם המנוע שהוא ממתכת או המתכת מבחוץ נחשבים כעיקר הכלי, אז בודאי נחשב ככלי מתכת ומקבל טומאה. ולכאורה עכ"פ המנוע לא גרע ממעמיד, ואז גם חלק הפלסטיק שבפנים מקבל טומאה קס"ח. עוד יש לדון לענין המדפים שהם מפשוטי זכוכית שאינה מקב"ט, אמנם מכיון שהמתכת מעמידה אותם, אזי בזמן שהם מחוברים למקרר, מקבלים טומאה מדין מחובר לטמא, אבל אם הם אינם מחוברים צ"ע אם מקבלים טומאה בפנ"ע. ואף אם דינם כמתכת אפשר דאין למדף שם בפנ"ע אלא נקרא מדף של מקרר (וכהיא דפרק יא משנה ה). עוד יש אומרים בשם הגרנ"ק זצ"ל דאינו מקב"ט כיון דנעשה לשמש עם הקרקע, ומו"ר הגאון ר' שלמה מילר שליט"א אמר לי שמקרר מקבל טומאה קס"ט.

קד. האם מחשב מקבל טומאה?

תשובה: הנה מצינו ג' סוגיות בכלים העשויים מב' מינים. האחת היא בכלים (פרק יג משנה ו) ובשבת (ס, א) בעץ המשמש את המתכת וכן איפכא, שנחלקו רבנן ור"נ אי אזלינן בתר המעמיד או עושה המלאכה. ועוד סוגיא יש בשבת (טו, ב) בסתימת מתכת בכלי חרס, ולדעת תוס' אינו תלוי במחלוקת הנ"ל, ובין לרבנן ובין לר"נ אזלינן

אבן טהור, מכיון דא"א להשתמש בכלי לולי החלק שאין מקב"ט (ולא ס"ל דאפשר למסמכיה אגודא), אינו מקב"ט, וע' חזו"א (כז, יח). ודע דהגר"ח אינו חולק על משניות מפורשות (מפתח טבעת מעבר ומזרה) דאזלינן בתר עיקר הכלי, וכל דבריו הם רק כששניהם עיקר הכלי. ודבר זה צריך הכרעת החכמים מה נקרא עיקר וטפל כמו מפתח, ומה נקרא ששניהם עיקר כמו ספסל. ודעת הראב"ד בתו"כ (פרשה ו פרק ח אות י) איפכא, דכל שמחובר לו דבר המקב"ט כל הכלי מקב"ט.

קסה. כמש"כ בשאלה ט"ז דכל המחובר לטמא טמא, וכמו שהסביר התפא"י. ולדעת הגר"ח הנ"ל יש לדון במקרר, אם מוציאים את כל הפלסטיק האם ישאר כלי וכמו עץ המשמש את המתכת.

קסט. ולמעשה אם המקרר מטמא מחמת שהיתה באהל המת, זה בעיה דאז נעשה המקרר אבי אבות מחמת חלל חרב, ואז לפי שיטת תוס' מטמא כל הבית וכל מה שבתוכה באהל, ולדעת הרמב"ם וסיע' מטמא כלים שנגע בה. אבל אם נטמא מיולדת וחברותיה, הרי היא רק ראשון, ואינה מטמאה כלים (אם לא שיש בה מים, אז המים יחזרו לטמא את הכלי), ואפשר ליזהר להניח כל דבר לתוך כלי, שלא יטמא את האוכלים.

בתר עיקר הכלי שהוא החרס, אבל לדעת המרדכי (הובא בגר"א יו"ד סימן קכ ס"ק יט) גם זה תלוי במחלוקת הנ"ל. ויש עוד סוגיא בכלים (פרק יא משנה ד) בכלל שני מינים דאזלינן בתר הרוב.

ומחשב לכאורה אינו דומה לכל הני, שהמתכת בפנים שהיא המוח של המחשב, והמסך שהוא מפלסטיק, שניהם עיקר ואין אחד טפל לשני, ודומה יותר לספסל (שאלה ק), ואם כן לדעת התפא"י ורש"ש כיון ששניהם עיקר גם המסך מקבל טומאה, ולדעת הגר"ח שאם בלי החלק שאינו מק"ט לא יהא מקבל אזי אינו מקב"ט, צ"ע אם גם כאן אומרים כן, כיון שלולי המסך אין כאן כלי, ואז אינו מקב"ט.

קה. הלכתי למקוה וטבלתי, וגם טבלתי את כל הבגדים שלי, כובע, כיפה, חליפה, חולצה, מכנסים, ציצית, וגרבים, ולא שכחתי לטבול גם את הנעלים. התלבשתי ושמתני את המשקפים, ופתאום נזכרתי ששכחתי לטבול אותם. האם אני צריך לטבול עוד הפעם? האם משקפים מקבלים טומאה?

תשובה: פשוטי כלי זכוכית אין להם טומאה אפ"י מדרבנן (רע"ב כלים פרק ב משנה א, ופרק ל משנה א). אם המסגרת של ברזל, לכאורה לרמב"ם (פרק ד מהלכות כלים הלכה ו), אינם מקבלים טומאה, ולתוס' (ע"ז עה, ב) מקבלים טומאה, ע' הערה קע. ולכן אם המשקפים אב הטומאה (שהיו באהל המת, או אדם טמא מת נגע בהם), תלוי במחלוקת הנ"ל אם שוב נטמא האדם.

קו. הכריכה של הסיידור שלי עשויה מעור, האם הוא מקבל טומאה? (אני מעדיף לא לטבול את הסיידור)

קע. ע' כלים פרק יג משנה ו דמתכת המשמשת את העץ טהור דאזלינן בתר עיקר הכלי, ובמשקפיים עיקר הכלי הוא הזכוכית שאין מקב"ט אפ"י מדרבנן, ובגמ' שבת (ס, א) נחלקו ר' נחמיה ורבנן בטבעת וחותרם ועוד דברים, ולרבנן הכל הולך אחר המעמיד, ובתוס' ע"ז (עה, ב ד"ה והלכתא) מבואר דאפ"י חבית של עץ וחשוקין של ברזל אזלינן בתר המעמיד ומקב"ט, וכן פסק הרמ"א ביו"ד (סימן קכ סעיף ז), וע' בביאור הגר"א שם. אמנם לפ"ז גם במפתח לרבנן צריך לילך אחר המעמיד ולא אחר הפין, ומתני' דהתם רישא (פותחת) ר"נ, ומציעתא (טבעת) רבנן, וסיפא (מעבר ומזרה) ר"נ, וזה תמוה, וגם הרמב"ם פסק שם דבמפתח הפין עיקר ולא הפורנא. לכן כתב החזו"א (סימן יז, יג) דרבנן אזלי בתר המעמיד רק במעמיד חשוב כקולב וסולם, אבל רבנן מודו להני דמתני' כגון מפתח דעיקר הכלי הוא הפין, וכן משקפים ודאי דומה יותר למפתח מקולב.

תשובה: מסתבר שזה נקרא כלי אחד, וזה בכלל המבואר במשנה (פרק יג משנה ו) שמתכת המשמשת את העץ אינה מקבלת טומאה, ואפי' אם נידון שהעור הוא כלי בפנ"ע, מסתבר דלא מקבל טומאה, ע' הערה קעא.

קז. מה עם הרכב שלי, האם הוא מקבל טומאה, האם אני צריך לטבול את הרכב??

תשובה: כן, רכב מקבל טומאה, מצד המתכת שהוא עיקר הכלי או המעמיד, אע"פ שהוא יותר ממ' סאה. ובנוגע למדרס ע' הערה קעב.

קח. טמא נגע במיחם מים שגבו עשוי מפלסטיק, האם נטמא המיחם? (ע' כלים פרק ג משנה ה-ח)

תשובה: כן, המיחם נטמא כי הפלסטיק משמש את המתכת של המיחם שהיא עיקר הכלי (כלים פרק יג משנה ו' עץ המשמש את המתכת) קעג.

קט. פשוטי כלי עץ, דהיינו כלי עץ בלי בית קיבול, אבל מצופה במתכת, האם מקבל טומאה? (סוגיא סוף חגיגה וכלים פרק יא משנה ו)

תשובה: ישנן שלש שיטות להלכה בזה: א. הרמב"ם (פרק ד כלים הלכה ד) סובר

קעא. הנה חיפוי כלים טהורין כדתנן פרק טז דכלים, אבל תכריך כלים מקב"ט כדתנן פרק כד משנה יב, ופ' התפא"י דהחילוק הוא דתכריך הוא מכל צד, משא"כ חיפוי הוא רק כעין מכסה, וע' משנה אחרונה פרק כד משנה יד דתכריך בני לוי טהורין דעשוי רק לשמור מאבק, משא"כ תכריך כלים מיירי כעין שק דמטלטל ע"י התיק. ולכאורה לפ"ז אינו מקב"ט, ואינו דומה לתפילין או אפי' לבית קיבול העשוי למלאות דמקב"ט.

קעב. הנה החזו"א (אה"ע ס' קמד, ח) פסק דאינו מטמא מדרס משום דעשויים רק לעבור בו ממקום למקום כספינה (אבל אם עשוי לטיול מטמא מדרס), וע' מנחת שלמה (סימן עב ענף ד) שמפקפק ע"ז, ואח"כ מצדד דאם המושב מחובר ותקוע לכלי בטל לכלי. אמנם גם בלי טומאת מדרס, (ואף אם לא נדוננו ככלי מתכות) אף שהוא יותר ממ' סאה, הרי מטלטל מלא וריקן כדאיתא בשבת (פד, א) דעגלה המיטלטלת ע"י שוורים שמיה טלטול, אלא דהחזו"א חידש דע"י מנוע לא הוי כטלטול ע"י שוורים, והמנחת שלמה שם פקפק ע"ז, אבל כתב דכבר הורה זקן, אמנם במכוננית קטנה דהוי כמו עגלה, ולולא המנוע היו מטלטלים ע"י שוורים ודאי מקב"ט.

קעג. והא דאיתא במשנה כלים (פרק ג משנה ה) הטופל את הבריא טהור, וכן בתוספתא הובאה בר"ש שם דעד מקום שהאור שולט בו הוי חיבור, היינו באדם פרטי הבא לתקן כלי, ואמרינן שרק מה שצריך הוי חיבור, אבל חברה המייצרת איזה כלי, בודאי כל מה שעושים הוא לצורך הכלי.

שציפוי מציל את הכלי מלקבל טומאה אפילו כשיש לו בית קיבול. ב. הראב"ד סובר להיפך שציפוי גורם שיקבל טומאה גם אם הוא פשוטי כלי עץ. ג. הגר"א סובר שהציפוי אינו מעלה או מוריד.

קי. האם מחצלת קנים שמחוברת עם חוטי מתכת מקבלת טומאה? (כלים פרק יד משנה ג)

תשובה: המשנה אומרת שחבל מתכת שקושרין בו את העצים אינו מקבל טומאה, או משום שהוא משמש את העצים (רמב"ם פרק ט הלכה יד ורע"ב), או משום שאין לו שם בפני עצמו (רמב"ם בפיה"מ ורא"ש), או משום שאין לו צורת כלי (חזו"א כלים טו, א). לענין מחצלת קנים נראה שהיא דומה לזה, וגם החוטים עצמם אינם מקבלים טומאה קעד. והטעם שמהדרים שלא להשתמש במחצלת כזו לענין סכך, הוא לא מטעם מעמיד בדבר המקבל טומאה, אלא מטעם מעמיד בדבר שפסול לסכך בו.

קיא. האם מטריה מקבלת טומאה? (ע' כלים פרק טז משנה ז)

תשובה: המשנה אומרת שגנוגנית העני טהורה, ופירש הגר"א שמדובר על מטריה להגן מפני השמש. המטריה המדוברת במשנה עשויה מעור ואינה מקבלת טומאה כי אין לה בית קיבול. המטריות שלנו אמנם עשויות ממין שאינו מקבל טומאה אבל המקל הוא בדרך כלל ממתכת (בדרך כלל הוא מאלומיניום שיש צד שמקבל טומאה) והוא מעמיד את המטריה, ובמעמיד כבר הזכרנו כמה פעמים שיש מחלוקת אם הולכים בתר המעמיד או בתר עיקר הכלי.

קיב. האם אבזם של חגורה שאפשר להורידו מהחגורה מקבל טומאה? (רש"י שבת נב, ב ד"ה

טהורה)

תשובה: כשהאבזם אינו על החגורה אינו מקבל טומאה כי נחשב כטבעת הכלים

קעד. וכאן עדיף, דהרי המשנה אחרונה ותפא"י נתקשו דאין אומרים דמתכת המשמשת את העץ אינה מקב"ט אלא רק כשהיא מחובר, אמנם כאן הוא מחובר. ואין לומר דאדרבה כיון דמחובר הוא אפשר דאזלינן בתר מעמיד והוי כאילו כולו מתכת (ופסול מעיקר הדין לסכך, לא רק מטעם מעמיד), כמו שכתב החזו"א (כלים יז, טו ואה"ע קמד, ט) דיש לחשוש לדעת התוס' ע"ז (עה, ב ד"ה והלכתא) דאפי' מסמך אחד של מתכת המעמיד כלי של עץ הוי ככלי מתכות, דכלי שאני דלולי המתכת אין כאן כלי, אבל במחצלת אפי' בלי החוטים יש סכך, ומטרת החוטים היא רק להקל שלא יתפזר, כנלע"ד, שוב הראו לי דכ"כ באמרי יושר (חלק ב סימן י').

שמשרת רק את הכלי ולא את האדם ואינו נחשב כלי מעשה, אבל כשהוא מחובר לחגורה, מכיון שהחגורה מקבלת טומאה אז גם האבזם מקבל טומאה מדין מחובר לטמא.

קיג. אב הטומאה נגע בקודח של מקדחה, האם המקדחה נטמאה? (ע' כלים פרק כא משנה ב-

ג; חזו"א כו, ז-ט)

תשובה: המשנה דנה בחלקים שונים של מחרישה, חלקים מסוימים נחשבים לחלק מהמחרשה וחלקם לא. החזון איש אומר שקשה מאד לדעת מתי זה נחשב כלי אחד ומתי נחשב רק כקיבוץ של כמה כלים, ויש לו שלוש הגדרות בזה: א) אם רצוי שיהיו החלקים מחוברים כל הזמן, נחשב ככלי אחד, אבל אם אינו רצוי שיהא מחובר כל הזמן, למשל במחרישה עדיף שלא יהא מחובר כל הזמן, משום שלעתים משתמשים בהם למחרשה אחרת אינם נחשבים כחלק מהמחרישה. ב) תלוי באיכות החיבור אם רופף או חזק. ג) אם החיבור הוא החלק העיקרי שעושה את המלאכה זה נחשב כחלק מהכלי, אבל אם זה לא החלק העיקרי, אז אם הוא נשאר מחובר גם כשאינו בשימוש הוא נחשב כלי אחד, אבל אם מנתקים אותו לאחר השימוש הוא נחשב כלי בפני עצמו. ומעתה לענין מקדחה, נראה שלפי המהלך הראשון מכיון שלא תמיד משתמשים במקדחה עם קודח מסוים, נמצא שאינו חלק מהמקדחה, ולכן אינו נחשב ככלי אחד. ולפי מהלך השני זה תלוי בסוג הקודח אם מתחבר אליו בחיבור חזק או רופף, שהסוג שנכנס ישירות הוא הדוק מאוד, ונחשב ככלי אחד, אך הסוג שנכנס באופן רופף ונשאר בתוכו מכיון שהוא מגנטי אינו נחשב כלי אחד. ולפי המהלך השלישי, זה נחשב כלי אחד מכיון שהקודח הוא החלק העיקרי שעושה את המלאכה.

קיד. המכונית שלי היא אב הטומאה, התלבשתי בכפפות פלסטיק כדי שלא לגעת

במכונית, וחיברתי למכונית עגלה לסחוב רהיטים, מה דין העגלה והכלים שבתוכה?

(כלים פרק יח משנה ז)

תשובה: הנדון הוא אם החיבור עושה אותם לכלי אחד. המשנה אומרת שבחיבור רגל למיטה או בתים לתפילין, ע"י חיבורן הרי הם ככלי אחד, ויש להם אותה דרגה לענין טומאה (דהיינו אם חיבר הרגל למיטה שהיא אב הטומאה, נעשתה הרגל אב הטומאה). אמנם זה חלוק מהציור שלנו, כי שם החיבור עושה את שני הדברים לכלי אחד, אבל בציור שלנו הם שני כלים נפרדים שנתחברו, ובאופן כזה אין החיבור עושה אותן

כאחד, ואין זה אלא מגע, נמצא שהמכונית עושה את העגלה לראשון, וממילא אינה מטמאת כלים (כן משמע מחזו"א טהרות סימן א אות יא, שדוקא מה שחיבור מן התורה בשעת מלאכה יש לו דין זה, משא"כ בנידון דידן נראה דהוי כשלל של כובסים, כיון דא"צ זה לזה).

קטו. כצאן ירושלים במועדיה! כל הדרך המוביל לירושלים מלאות כבשים נקיים, זה נראה כאילו ירד שלג. כולם קנו כבשים ועולים לבית המקדש! כל הדרך שרו' הכתר והכבוד לחי עולמים', ופתאום נזכרתי בכתר הזהב שיש לי על השיניים, האם זה מקבל טומאה? ואם כן האם נטהר הכתר כשאני טובל?

תשובה: איתא בתוספתא (כלים ב"מ פרק ג הלכה ט), שן של זהב מקבלת טומאה וצריכה הזאה. אמנם שיני הזהב של המשנה היו נשלפות, ונחשבו כלי בפני עצמן, והיו זקוקות להזאה בפני עצמן, אבל בימינו שעושים כתר קבוע הרי הוא נחשב לחלק מהגוף (מד"ן יד, ע' ירושלמי פסחים פרק ג הלכה ב ובגליון הש"ס שם), וכשאתה טובל, הכתר נטהר אתך.

קטז. בהתחלה זה היה מאוד מפחיד, המלאכים טענו שאין ליהודים של שנת תשפ"ב זכות להיגאל (ירמיה ל, ז, ושה"ש ח, ח ע"פ ביאור הגר"א). למעשה, כנסת ישראל הוכיחה את נאמנותה ואהבתה להקב"ה, והכריזה: אפילו אחרי קרוב אלפיים שנות גלות לא פסק קול התורה והתפילה ממני ועדיין אני מקיימת את המצוות באהבה (שה"ש שם י). הקב"ה היה כ"כ שמח בעמו, ועשה נסים ומופתים עצומים לכלתו האהובה (שם וזכריה ח, ו), הוא השכין שכינתו בנו כמו בימות המדבר, עם אש של השכינה סביב לירושלים (זכריה ב, ט). בהגיע ימי הפורים היינו בדרך לביהמ"ק לשמוע את המגילה, ורציתי לדעת מה אני יכול להביא אל ביהמ"ק בלי חששות של טומאה, האם רעשן, מסיכה, ותיק המגילה העשוי מעור מקבלים טומאה?

תשובה: רעשן של עץ או של פלסטיק אינו מקבל טומאה, אבל של מתכת מקבל טומאה (שבת נח, ב). מסיכה גם של מתכת אינה מקבלת טומאה כי אינה כלי מעשה (שם סו, ב). מסיכה של בגד (כמו מה שהשתמשו בזמן הקרוונה) שאין משתמשים בה כלל אלא רק בפורים לזכור חסדי ה' אינה מקבלת טומאה (שדומה לעשוי לצורות המבואר בפרק כד משנה יג) מלבד אם יחד אותה לסמרטוט (רמב"ם פרק כב הלכה ח). תיק מגילה העשוי מעור, לדעת הרע"ב (כלים פרק טז משנה ז) אינו מקבל טומאה, ולדעת הר"ש והגר"א שם מקבל טומאה.

קיז. בקומקום שלי נוצר חור קטן, במקום לקנות אחד חדש, פשוט חיברתי מחבת במקום החור, וזה עובד בצורה מושלמת. המחבת היה טמאה, האם הקומקום נטמא? (עי' כלים פרק כד משנה יז)

תשובה: הכלל הוא שאם יש לך שני כלים מחוברים המשרתים מטרה אחת מתייחסים אליהם ככלי אחד, ואם הכלי העיקרי הוא טמא אז הכלי השני הוא טמא, ואם הכלי העיקרי הוא טהור, הכלי השני ג"כ טהור. אם אין חור בכלי אז אם אחד חזק ואחד חלש, החזק יותר נחשב לכלי העיקרי. אם שניהם חזקים, הכלי הגדול יותר נחשב לכלי העיקרי (גם אם מדובר בכלי החיצוני). אם הם באותו גודל אז הכלי הפנימי נחשב לכלי העיקרי. במקרה שלנו שיש לקומקום חור, אז המחבת הוא הכלי החזק יותר ואם המחבת מחוברת מבפנים או מבחוץ, או אפילו אם החור נמצא בצד הקומקום, מכיון שאי אפשר למלא מים מעל החור, המחבת היא הכלי העיקרי, ומכיון שהיא טמאה, הקומקום ג"כ נטמא (כ"ז ע"פ פ"י הראב"ד והתפא"י והמשנ"א).

קיח. האם שופר מקבל טומאה, מכיון שראוי למלאות בו מים כמבואר בגמ' שבת (לה, ב)? (ע' רמב"ם פרק מהלכות כלים הלכה ח)

תשובה: לא. והטעם לכך דלגבי שבת כדי שיהא נחשב ככלי מספיק שראוי לכך, אבל לגבי טומאה צריך שיהא עומד לכך.

קיט. אני צריך לטבול את המטות בבית, הספה, ושולחן של חדר שבת. זה מדי כבד לי לסחוב למקוה, וגם אין מקוה כל כך גדול באיזור, האם אני יכול לפרק את המטה ולטבול אותה ככה?

תשובה: כן. (כלים פרק יט משנה א)

קכ. המכשיר קפה שלי נטמא ואם אטבול אותו הוא יתקלקל, האם פירוק המכונה מועיל לטהרה? (כלים פרק יא)

תשובה: מן התורה הפירוק מטהר אם פירקו באופן שנחשב שבור וצריך אומן לתקנו, אלא שמדרבנן גזרו שיחזור לטומאתו לאחר שיחברנו, כי מכיון שבטבילה במים צריך הערב שמש לענין תרומה, ואילו בפירוק הכלי לא צריך הערב שמש, חששו חז"ל שיפקיעו אנשים טהרת טבילה, ובמקום זה יפרקו את הכלי כדי להרויח

השתמשות בכלי קודם הערב שמש, וישכחו שכשטובלים צריכים הערב שמש, ולכן גזרו בכלי מתכות שהטומאה חוזרת כשיחזור ויחבר את הכלי חזרה.

קכא. זה מסובך מדי בשבילי לטבול את ספת העור שלי ולחכות עד שתתייבש, האם אוכל לקרוע את כל התפרים ושוב לתפור אותם בחזרה? (ע' כלים פרק כו משנה ט וחולין קכג, א)

תשובה: כן, אם אתה מפרק את הספה לחלקים שהם פחות מחמשה טפחים מרובעים, אז היא נטהרת מן הטומאה.

קכב. רחובות ירושלים מלאים ילדים קטנים המשחקים (זכריה ת, ה), מוישי הקטן שהוא טמא תקע את ידו בכוס מים ואז שפך אותה בשלולית. ואז יענקי בעט בכדור (המקבל טומאה) והוא נחת בשלולית, האם הכדור טמא? (ע"י מקואות פרק א משנה א)

תשובה: לא, אלא אם כן שטפת את הכדור. הסיבה היא כי שלולית שעל הקרקע שהיא פחותה מארבעים סאה נקראת מי גבאים, והדין הוא שמים טמאים שנפלו שם נשארים טמאים, כי צריך ארבעים סאה כדי לעשות השקה, אבל שאר המים לא נטמאים עד שיתלשו לרצון. ומכיון שהכדור נחת בטעות, על ידי הסרתו, אין זה חשוב נתלש לרצון [והטיפה שהיתה טמאה אינה מטמאת את הכדור, כי היא בטלה ברוב]. עם זאת, אם אתה שוטף את הכדור, זה מראה שאתה מחשיב את המים שהיו עליו, והמים מקבלים טומאה, והם מטמאים את הכדור מדרבנן.

פרה אדומה

קכג. אני מתכוון לקרבן פסח וכבר עשיתי הזאת מי חטאת על כל הכלים שלי ועל כל מה שבבית שמקבל טומאה, הזיתי על המלחיה, האם הזאה על עיקר הכלי מספיק או שאני צריך גם להזות על הכיסוי? (פרה פרק יב משנה י)

תשובה: הגמ' (שבת מה, ב) אומרת שכלי שמורכב משני חלקים (כגון מספריים שאפשר לפרקם) מן התורה חשוב ככלי אחד בעת שמשתמש בו, ואם היזה על חלק אחד נטהר כולו, אבל מדרבנן גזרו שלא תועיל הזאה גזירה בשעת מלאכה אטו שלא בשעת מלאכה [במספריים הכוונה היא שגמרת להשתמש ולא הספקת לפרק, שאז כבר לא נחשב חיבור מן התורה]. אעפ"כ במשנה (פרה פרק יב משנה י) מבואר לענין מיחם של מים שהכיסוי מחובר אליו בשלשלת שההזאה על עיקר הכלי מועילה גם לכיסוי. וצריך להבין מה החילוק בין מיחם למספריים, למה לא גזרו אף שם אטו שלא בשעת

מלאכתם? ונראה החילוק שלגבי מיחם הכיסוי טפל לעיקר הכלי ואילו לגבי כלי שמורכב משני חלקים אין חלק אחד טפל לשניקעה. ונראה שהכיסוי של מלחיה אינו טפל לכלי כי יש לו תכלית לעצמו כדי לפזר את המלח על האוכל ולא רק לתועלת כיסוי הכלי, וא"כ הוא דומה לציור של מספריים שצריך להזות על כל חלק בנפרד.

קכד. הארץ שוב נתחלקה, ואני משבט גד ומקומי על יד הים הגדול (יחזקאל מח, כח), ואין ביכולתי לשאת את כל חפצי לירושלים לצורך הזאת מי חטאת, האם יש אפשרות להביא את המי חטאת לביתי? במכונית אני לא יכול כי היא נטמאה באב הטומאה, האם העצה היחידה היא להביאם על ידי סוס? (ע' חגיגה כה, א במפרשים)

תשובה: ישנם שני אופנים למי חטאת שיפסלו ע"י טומאה: א. אם המי חטאת עצמם נטמאו. ב. אם המי חטאת או האפר חטאת עצמם על מקום טומאה. ולכן אין להביאם במכונית טמאהקעו, ואפילו בתוך צמיד ופתיל, כי עדיין הוא על גבי מקום טומאה, וגם אם תשים דף של עץ ותניח את המי חטאת מעל גביו לא יועיל מאותו הטעם (כדמשמע בפרה פרק י משנה ד), ועל כן אין עצה להביאם במכונית טמאה. ולענין מזל"ט drone שמתוכנן שלא ילך מעל בית הקברות ע' הערהקעז.

קעה. ועי"ל דהתם משום דמחובר ע"י שלשלת, ע' חזו"א (פרה סימן טו אות יח). וגם לפי חילוק זה במלחיה יצטרך הזיה על המכסה.

קעו. והא דכתבו התוס' (זבחים צג, א ד"ה מי חטאת) דמי חטאת שכבר נתקדשו אין נפסלים בטומאה היינו לשיטת ר"א, אבל להלכה קיי"ל כחכמים דנפסלו. ועוד, דהאור שמח כתב דגם ר"א מודה דבעינן מקום טהור, והחזו"א (פרה סימן ה אות יא) כתב דגם ר"א מודה דמדרבנן פסול.

קעז. הנה מלאכה פוסלת בפרה עד שיעשה אפר, ובמים עד שיקדש, וקשה אם פסול מלאכה הוא משום היסח הדעת, א"כ היאך מצינו פסול היסח הדעת אחר הקידוש (וכן הקשה הראב"ד על הרמב"ם פרק י מהלכות פרה הלכה ד), ועוד קשה דהרי מצינו לפירוש הרא"ש (פרק ו משנה א) דהאפר פסול משום היסח הדעת, ות"י כמה אחרונים (אחיעזר חלק ב סימן א, מקדש דוד סימן נא, חזו"א סימן ט אות י וסימן ז אות ח), דלאחר קידוש או לאחר שיעשה אפר, הוא מדין היסח הדעת דתרומה וקדשים, ואין לו את החומר של המשמרת של חטאת, לכן לרמב"ם שם דס"ל דאם הפשילו לאחוריו הוי היסח הדעת כיון שיכול לעשות שמירה יותר מעולה, בודאי א"א ע"י מזל"ט. אבל לראב"ד דהפשילו לאחוריו לא הוי היסח הדעת דכל הקדשים, אם רואה ע"י מצלמה כל הזמן מהני, דהרי היסח הדעת לחד מ"ד הוא פסול טומאה, ואם יבוא אליהו ויאמר שלא נטמא כשר, א"כ אם רואה ע"י מצלמה כל הזמן, לא גרע מזה, אבל אם הסיח דעתו מהמצלמה פסול.

קכה. בעלי אינו בבית כעת להזות המי חטאת, האם אני יכולה להזות? או מוטב שאחכה לבעלי כשיחזור בערב? (עיין פרה פרק יב משנה י-יא)

תשובה: לא ולא, הזאה אינה נעשית ע"י אשה, וגם אינה נעשית בלילה.

קכז. אני טמא מת שכבר קבלתי הזאת יום שלישי, נגעתי במפתחות שלי היום (ונעשו אב הטומאה), האם הם צריכים עתה הזאת שלישי, או שמכיון שנטמאו על ידי, ואני כבר עברתי הזאת יום שלישי, גם המפתחות אינם צריכים הזאת יום שלישי? (ע' רש"ש חגיגה כג, א, מקדש דוד סימן מט, קה"י טהרות סימן יח)

תשובה: הרש"ש סובר שהכלים שאתה נוגע בהם שוים לדין שלך, ובציור הזה המפתחות צריכים רק הזאת יום שביעי כמוך. החסדי דוד (כלים ב"ק פרק ו, יג) חולק וסובר שהכלי נטמא לגמרי, וצריך להתחיל את תהליך השבעת ימים מההתחלה. לנצי"ב בהעמק דבר (במדבר יט, יט) יש דרך ממוצעת, המפתחות שנגעת בהם בציור הנ"ל אכן מתחילים טומאה מההתחלה, אבל הכלים והבגדים שנגעת בהם ביום א' שלך והשתמשת בהם בכל השבעה ימים, אינם צריכים להתחיל מחדש בכל נגיעה, אלא הם עוברים את התהליך יחד אתך.

קכז. הייתי בדרכי לביתי עם מי חטאת להזות על כלי ביתי. בדרך מישהו עצר אותי וביקש את כתובתו של משה רבינו, עצרתי להגיד לו, האם נפסלו המי חטאת? (ע' פרה פרק ז משנה ט)

תשובה: כן, זה חשוב היסח הדעת.

קכח. עשיתי הזאה על מעיל ילדים שיש לו כפפות מחוברות לו ע"י סיכות, האם אני צריך להזות על הכפפות ג"כ? (ע' פרה פרק יב משנה ט)

תשובה: כן, רק אם הוא תפור למעיל נחשב כבגד אחד (עיין רמב"ם פיה"מ שכתב 'כל אלו החבורים החלושים אינם חיבור להזיה).

קכט. עשיתי הזאה על ידית של סיר, האם זה מועיל לסיר? (ע' פרה פרק יב משנה ז ותוספתא פרק יב הלכה ח בגי' הגר"א)

תשובה: המשנה מדברת על ידיות שונות, והנקודה הקובעת היא שאם זה לא מתפרק זה נחשב כלי אחדקעח.

קל. הייתי בדרכי לביהמ"ק לשמוע את קריאת המגילה ממרדכי הצדיק, ובטעות נגעה רגלי במי חטאת שנפסלו, האם נטמאתי? אני ממש רוצה לשמוע את קריאתו של מרדכי הצדיק, האם יש לי שום אפשרות ללכת? (פרה פרק ט משנה ח וברע"ב)

תשובה: אם המים פסולים מן התורה (למשל, אם מראית המים נשתנתה ע"י עשן או צבע שנתערב בהם, או אפילו בפסול דרבנן אלא שהסיח דעתו מהמים אח"כ) אז אין המים מטמאים מן התורה, אבל מדרבנן זה מטמא את אלו שאינם טהורים לחטאת. אם המים עדיין כשרים מן התורה (למשל אם מעט מים נתערבו במי החטאת שבטלים ברוב מן התורה אבל מדרבנן פסולים) ולא היה היסח הדעת (שעדיין שומרם כיון שמועילין עכ"פ להוריד מטומאה דאורייתא במקרה שאין לו מים כשרים, חזו"א יא, י) אז מטמאין מן התורה.

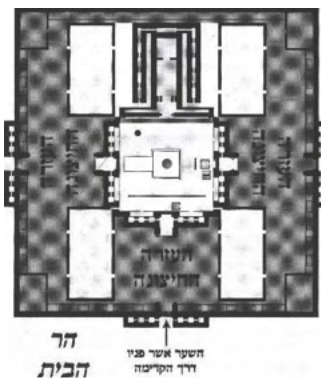
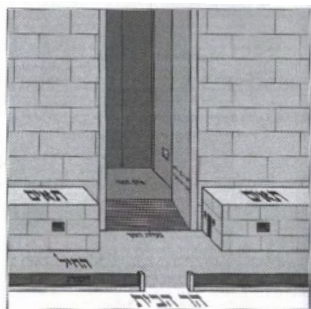
גם באופן שמטמא רק מדרבנן, לא תועיל טבילה במקוה בלבד אלא צריך גם הערב שמש (כמו שנתבאר בשאלה נ' שלדעת הר"ש פרק א טהרות משנה ג והרמב"ם פרק ט מהלכות שאר אבות הטומאה הלכה א, טומאה דרבנן מעין זו צריכה הערב שמשקעט).

אמנם אתה יכול לעמוד באולם השער של העזרת נשים מכיון שאין בו קדושת העזרה (ששערי עזרה לא נתקדשו כדאיתא בפסחים פה, ב). ישנם שלשה שערים במזרח בצפון ובדרום, ויש שטח בתוך השער מאה שלשים אמה מרובעות שנקרא אולם העזרה, וגם במדריגות המוליכים אליהם יש שטח של ששים אמות מרובעותקפ שנקרא סף השער.

קעח. ולכאורה זוהי הכוונה בתוספתא שהביא הר"ש דכלים הבאים מבית האומן הוי חיבור להזיה. אמנם הגר"א פי' דוקא כגון מגל דא"א להשתמש בלי היד ולהכי הוי חיבור, וצ"ע למה לא פי' הגר"א כפשוטו, אכן נראה דגם הגר"א מודה לדינא, דזיל בתר טעמא.

קעט. ואפשר דהוי גזירה לגזירה, ע' חזו"א (מועד סימן קכד פסחים צב) דיהושפט גזר שלא יבואו להיכנס בטעות לעזרה, וגם טומאת מי חטאת היא רק גזירה שלא יבואו לטעות במי חטאת כשרים, ע' בביאור הגר"א (או"ח סימן שמש אות יא) שביאר את החילוק בין גזירה לגזירה ובין גזירה על שבות, וצ"ע.

קפ. עכשיו קיימנו (במקצת) מה שכתוב (יחזקאל מג, י-יא) אתה בן אדם הגד את בית ישראל את הבית וגו' הודע אותם וכתב לעיניהם וישמרו את כל צורתו וגו', ופירש"י ילמדו ענייני המדות מפיק שידעו לעשותם לעת קץ.

מקואות

קלא. בתחתית המקוה חיברו נסרים שהיו עשויים לשבת עליהם, האם מותר לי לעמוד עליהם כשאני טובל (מכיון שאסור לעמוד על דבר המקבל טומאה כשטובלים) (ע' כלים פרק כ משנה הו"ד סימן קצח סעיף לא)

תשובה: מקואות רבות באירופה נבנו עם לוחות לעמוד עליהם, וכל גדולי הדור (מהר"ם פדוואה, לבוש, שארית יוסף, מהר"ם מלובלין, ב"ח, ט"ז, ש"ך) כולם דנו בזה. הלבוש סבר שזה אכן בעיה, אבל כל הגדולים יישבו את המנהג בדרכים שונות, והמהר"ם מלובלין פסק שלא לתקן את המקואות הישנות, אך במקואות החדשים יש להימנע מזה. למהר"ם פדוואה היו שלוש סיבות להתיר: א. הלוחות אינם כלים, ורק בכלי יש טומאת מדרס. ב. הטומאה היא רק מדרבנן, ותלוש ולבסוף חיברו בטומאה דרבנן אינו מקבל טומאה. ג. אפילו אם זה מקבל טומאה מן התורה, המשנה אומרת שאם אתה מצמיד כיסא עץ בבנין ובונה עליו, הוא נהפך להיות חלק מהבנין ואינו מקבל טומאה יותר, והסיבה היא, כי אז זה בהחלט שם לצמיתות, וממילא גם כאן הוא מראה על ידי הצמדתו ומילויו במים שהוא נשאר שם לצמיתות, ועל כן אינו מקבל טומאה.

קלב. אני טובל את הטלית והתפילין שלי על טהרת הקודש, האם אני צריך להתיר את הקשר של תפילין ואת קשרי הציצית כדי לטבול אותם?

תשובה: מעיקר הדין בקשר תפילין, מכיון שהוא מיועד להיות קשר לתמיד, אין

זה חציצה לטבילה (מקואות פרק י משנה ב). אמנם לגבי ציצית במקום קשירתם לפעמים קשורים באופן שהבגד נהיה מקומט, ובאופן כזה צריך לפשט הקמטים (שם משנה ג). לגבי קדשים יש חומרא שכל קשר אפ' אינו מהודק חוצץ גם אם המים עוברים בו, גזירה שלא יטביל אפ' באופן שהוא מהודק, ועל כן כתב המאירי (חגיגה כ, ב) שיש להתיר קשרי ציצית. אבל בתפילין אין צריך להתיר הקשר, מכיון שאין חציצה אפ' אם המים לא נכנסים.

קלג. עשיתי בדיקת דם לפני שלשה ימים, ויש שם קצת גלד, טבלתי ונגעתי בטהרות האם נטמאו? (ע' נדה סז, א)

תשובה: הכלל הוא שאם זה מיעוט שאינו מקפיד, אין זה חציצה, עם זאת יש כמה דברים שהגמרא אומרת שהם חציצה עבור טהרות, למרות שאתה לא מקפיד, כי חז"ל נתנו לזה דין מקפיד. (ע' שבה"ל חלק ב סימן צד). לגירסת רוב הראשונים זהו אחד המקרים המהווים חציצה עבור טהרות (והמחבר פסק גם לענין בעלה, וע' ש"ך שם, אמנם לטהרות לכאורה מעכב לכ"ע).

קלד. אני מתכוון לקרבן פסח! כבר עשיתי הזאה על כל הכלים שבבית ועתה הגיע הזמן להטביל את הכל, התורות במקואות ארוכים מאד [כמאמר הנביא אלה מרחוק יבאו והנה אלה מצפון ומים ואלה מארץ סינים (ישעיה מט, יב), כלם נקבצו באו לך (שם יח), עתה תצרי מיושב (שם יט), מי ילד לי את אלה (שם כא), כי רבים בני שוממה (שם נד, ב), הקטן יהיה לאלף (שם ס, כב) אשרקה להם ואקבצם ורבו כמו רבו (זכריה י, ח), ונלוו גוים רבים (שם ג, טו), ועלו מושיעים בהר ציון (עובדיה א, כא), קהל גדול ישובו הנה (ירמיה לא, ז), והיה מספר בני ישראל כחול היום אשר לא ימד ולא יספר (הושע ב, א)]. האם מותר לי להטביל את כל הכלים יחדיו בסל אחד או שאני צריך להטבילם אחד אחד?

תשובה: חז"ל גזרו בקדשים וחולין שנעשו על טהרת הקודש, שלא לטובלם בתוך כלי אחר אם הכלי טהור. אבל אם הכלי החיצון טמא, וצריך טבילה לעצמו, לא גזרו. יש מחלוקת בגמ' אם גזרו בכלי עם פתח גדול (ואין דרכו להיעשות עם פתח קטן, כגון סל וכדומה). הרמב"ם (פרק ג מהלכות מקואות הלכה כו) פסק שגזרו גם באופן זה. וכתב בליקוטי הלכות שדעת הרמב"ם היא, שטבילת כלי בתוך כלי מותרת רק כשהכלי החיצון הוא טמא, וגם נעשה רק בפתח גדול.

תרומה וחלה

קלה. גוי נגע בתרומה, מה עלי לעשות עם התרומה? (ע' נדה לד, א וגירסת הגר"א שם)

תשובה: ישנם סוגים שונים של טומאות דרבנן, יש שאמרו שטמא כטומאת תורה וצריך לשרוף מיד, ויש שאמרו שטמא לאסור באכילה אבל לא לשרוף עליה תרומה כי הרי מן התורה הוא טהור. טומאת מגע של גוי לגירסתנו בגמ' היא סוג טומאה דרבנן שאין שורפים עליה, אלא צריך להשאירה במקום שלא יבאו לאוכלה עד שתסרח, וזוהי דעת הרמב"ם (פרק ב מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה ז). אמנם בתורת כהנים כתוב ששורפים בכה"ג, וזהו אכן גירסת הגר"א ודעתו של רבינו תם (ר"ש זבים פרק ב משנה א).

קלו. הרב כהן שליט"א אכל חולין טמאים, מותר לו לאכול תרומה אחר כך?

תשובה: אם אכל ב' כביצים לרמב"ם ושאר ראשונים, או כביצה לר"ת תוך כדי אכילת פרס, צריך לטבול קודם ואז מותר לאכול מיד.

קלוז. התרחצתי במקלחת או שהלכתי לשחות, ואח"כ הכנתי בצק בשביל חלות לכבוד שבת קודש והפרשתי חלה מהבצק, האם אני יכולה לתת את החלה לכהן?

תשובה: שחייה במים שאובים יש בה חילוקי דינים, שאם השחייה היא לאחר טבילה באותו יום, טמא מדרבנן ומטמא תרומה. אם לא טבל באותו יום נחלקו הראשונים, לדעת התוס' (שבת יג, ב ד"ה וטהור; גיטין טז, א ד"ה הבא) לא גזרו במקרה זה, ואילו לדעת הרמב"ם (פרק ט מהלכות אבות הטומאה הלכה א) גזרו. כל זה כשהכניס ראשו ורובו הסמוך לראשו במים, אבל אם לא הכניס ראשו לתוך המים לא גזרו.

מקלחת: עוד גזירה שגזרו חז"ל שנפילת ג' לוגין של מים שאובים מכלי על ראשו ורוב גופו מטמאת את האדם. אמנם במקלחת שלנו, הברז המקלח אינו כלי (עי' שבט הלוי חלק א סימן כד שמצדד כך), אז לכאורה אינו נטמא. אבל באופן שנטמא הרי הוא שני, ופוסל את התרומה.

קלח. בבוקר בתפילת שחרית נתכבדתי בהגבהת הספר תורה, ואח"כ נגעתי בתרומה שהכנתי להביא לאהרן הכהן (סנהדרין צ, ב), האם יש בזה בעיה?

תשובה: גזרו חז"ל שכל כתבי הקודש מטמאים את הידים לפסול את התרומה,

וכל המחובר לכתבי הקודש דינו כמו כתבי הקודש (רמב"ם פרק ט מהלכות שאר אבות הטומאה הלכה ט ומג"א ריש סימן קמז). נמצא שבאחיזת העצי חיים נטמאו הידים. כמו כן גם תפילין מטמאים את הידים, וצריך נטילת ידים לתרומה לאחר הנחת תפילין.

קלט. נטלתי ידים לאכול תרומה, ונכנסתי לחדר ושמתני את היד על המזוזה, האם אני צריך ליטול ידים עוד פעם? (ע' מסכת תפילין עם פ"י הגרח"ק עמ' נד)

תשובה: מזוזה מטמאת את הידים (מגילה ח, ב) וצריך ליטול ידים קודם אכילת תרומה. אכן הגרח"ק נסתפק במזוזה לאחר שחיברה אם עדיין מטמאת את הידים.

קמ. שטפתי סיר (בלי ליטול ידים מקודם) והנחתי תרומה בתוכו, האם זה בעיה? (ע"י ברכות נב, א, וברמב"ם פרק ז מהלכות שאר אבות הטומאה הלכה ב ופרק ח הלכה י)

תשובה: לדעת הרמב"ם (פרק ז מהלכות שאר אבות הטומאה הלכה ב ופרק ח הלכה י) משקין שנטמאו מחמת ידים אין מטמאין כלי, אבל לדעת הראב"ד ורוב הראשונים מטמאין כלים, והכלי שהוא שני פוסל את התרומה.

קמא. נולדה לי בת במז"ט לפני שבועיים, אני מאוד רוצה ללכת לראות את אהרן הכהן ולקבל ממנו ברכה, האם אני יכולה להפריש חלה ולהביא לאהרן הכהן בעודי טבולת יום בלי לטמא את החלה? (ע' טבול יום פרק ד משנה ב)

תשובה: בודאי, טבולת יום היא שני לטומאה והבצק עדיין חולין, ושני אינו עושה שלישי בחולין, ממילא אפשר להפריש חתיכת בצק ולהניח בקערה של פלסטיק, לקרב את הקערה לשאר הבצק, ולומר 'הרי זו חלה'. רק עכשיו זה נהיה כמו תרומה שיכולה להיעשות שלישי לטומאה ויש להיזהר שלא ליגע בו, אבל אפשר לטלטלו בקערה שאינה מקבלת טומאה, וטבול יום אינו מטמא במשא.

קמב. נטלתי ידים לאכול חולין, ונגעתי בתרומה, האם פסלתי את התרומה? (תוס' חגיגה יח, ב ד"ה כאן, ורמב"ם בפיה"מ זבים פרק ה משנה יב)

תשובה: לדעת תוס' אינו פוסל את התרומה, ורק לאכול תרומה אסור, ולדעת הרמב"ם פוסל בנגיעה.

קמג. מלפפון שצד אחד תרומה, וטבול יום נגע בחלק שהוא חולין, האם נטמאה התרומה? (ע' תוספתא טבול יום פרק ב הלכה א)

תשובה: כן, מכיון שהוא חתיכה אחת זה נחשב כאילו נגעת בתרומה.

קמד. לכבוד שבת קודש הכנתי ביצים עם הרבה בצל מטוגן (עם שמן קנולה), ערבבתי את הבצל והביצים, כנראה שלא ערבבתי כל כך טוב, ונשאר גוש בצל. הבצל היה תרומה וטבול יום נגע בחתיכת בצל, האם אפשר להסיר את הבצל שנגע בו ולאכול את השאר לכבוד שבת קודש? (ע' טבול יום פרק ב משנה ג)

תשובה: על מנת שחתיכות אוכל שונות יחשבו כמקשה אחת, אתה זקוק לאחד משבעה משקין כדי לחבר אותם, אבל שאר המשקים אינם מצרפים. ואפי' אם תערבב קמח עם מיץ תפוחים טהור (בלי טיפת מים), אם טמא נוגע בחלק מהבצק, רק החלק שנגע בו נטמא (טבול יום פרק ג משנה ד). לכן, אם השתמשו בשמן קנולה שאינו משבעה משקין אז רק החלק שנגע בו נטמא, וגם זה תלוי בכמות הבצל אם הוא רוב התערובת או לא. אם הביצים הן הרוב, אז אם יש כזית של בצל בכדי אכילת פרס אז חתיכת הבצל שנגעת בה היא טמאה, והשאר טהור. אם אין לך כזית בכדי אכילת פרס אזי לפי ר"ת (לפי תוס' פסחים מד, א ד"ה ה"ג, ור"ש טבול יום פרק ב משנה ג, ולא לפי התוס' בנזיר לו, א ד"ה אמר) הוא לא מקבל טומאה בכלל (מכיון שפחות מכביצה אינו מקבל טומאה מן התורה אלא רק מדרבנן, וכשהוא מעורב והוא רק מיעוט, לא החמירו בו חז"ל).

אם השתמשו בשמן זית כדי לטגן את הבצל, אז אם הביצים הן הרוב אז ההלכה דומה לדלעיל, שלפי רבינו תם אם אין לך כזית בכא"פ אז גם החלק בו נגעת לא נטמא. ואם הבצל הוא הרוב, אז למרות שבדרך כלל אם יש רוב תרומה, ואחד מהז' משקין שמחבר אותם, נחשב מחובר כאחד, אך מכיון שאתה מנסה להפריד את הבצל על ידי תערובת הביצים, הם לא נחשבים כאחד, אפילו החלקים שלא התערבבו לגמרי והם מקובצים יחד, ורק החלק שנגעת בו נטמא. ויש ראשונים הסוברים שאם כל התערובת היא גוש אחד אז גם אם הבצל מפוזר בכל הגוש עדיין נחשבים כמחברים, ובנגיעה באחד מהם כל התערובת נטמאת קפא.

קפא. הרע"ב ותפא"י פירשו דגוש בקערה היינן שלא נידוך, אבל כל שמפזרו, הרי אינו רוצה בחיבורו ואינו חיבור. וכן נראה דעת הרא"ש (אף שפירש דהשום נידוך), שקערה ומדוכה הוא לאו דוקא, אלא תלוי אם רוצה שיהא השום גוש אחד או לא, והטעם דלא סגי ברוב, כתב הרא"ש כיון שלמעשה

קמה. גברת כהן טיגנה ירקות בשמן של תרומה, וטבול יום נגע בירקות הבלועים משמן, האם אסור לאכול את הירקות? (ע' ר"ש טבול יום פרק ב משנה ג)

תשובה: המשנה (טבול יום פרק ג משנה ה) אומרת על ציור זה 'לא פסל אלא מקום מגעו', כלומר שאפשר לקלוף אותו מקום שנגע (חזו"א טבול יום ג, יח). וכתב הר"ש שאין לפסול את כל הירק מחמת טעם כעיקר, כיון שלא נאמר בטומאה דין זה, וזהו הטעם שאין כל הירק נטמא. החזו"א כותב שר"ת חולק וסובר שיש דין טעם כעיקר (וכן נקט המקור חיים פתיחה לסי' תמב), ולדעתו צריך לבאר ש'מקום מגעו' מכוון על כל הקלח שנגע בו אבל לא שאר הקלחים (ומדובר בירק כמו חסה). והנה גם בר"ש יש משמעות שכל הקלח נפסל, אע"ג שהר"ש סובר שאין דין טעם כעיקר שיחשב כמו שנגע בתרומה וכמו שנתבאר, וביאר החזו"א שהר"ש מדבר באופן שיש קצת שמן בעין על הקלח, ולכן הטומאה מתפשטת בכל הקלח, אבל אין מספיק שמן שיחשב חיבור לכל הקלחים. אמנם לדעת ר"ת גם אם אין שם שום שמן בעין על הקלח עדיין נטמא כל הקלח שנגע בו משום טעם כעיקר.

ביכורים

קמו. היה זה אחרי שבועות, והגיע הזמן להביא ביכורים! הענבים כל כך גדולים עד שענב אחד מייצר שלושים סאה יין, וצריך להעבירו בעגלה (כתובות קיא, ב). הייתי כל כך מלא הכרת הטוב, החלטתי שאני הולך להוסיף על מה שכבר הפרשתי, ומילאתי את הסל המלא בענבים, וקישטתי אותו בעוד ענבים ותאנים בצד. האם לענבים הנוספים ולקישוטים יש דין של ביכורים, שיש לאכול אותם בטהרה ורק על ידי כהן? (ע' ביכורים פרק ג משנה ט-י)

המקפה עיקר והשום הוא רק תבלין, לכן רק אם השום הוא גוש אחד יש לו חשיבות רוב. ולכאורה ביצים עם בצלים גם כן העיקר הוא הביצים והבצלים הם רק לתבלין. אמנם מפ' הרמב"ם נראה דדוקא כשהן במדוכה בשעה שעוסק לפזר, אבל כשנתנן אח"כ במקפה כל שהמקפה היא גוש אחד הוי חיבור, בתנאי דניחא ליה בחיבור ע"י המשקין (ע' חזו"א טבול יום ג, כא וכ' ד, טז), וכמו בנידון דידן דהביצים נאכלות כאחד ע"י השמן ואין הגוש מתפורר. וכן הוא לדעת הר"ש שכתב דחיבור מפוזר במדוכה הוא כמו נשיכה, וכשהוא רוצה לפזר הוי כמו ע"ד להפריש, אבל בקערה הוי כמו על דעת שלא להפריש. [והא דבעינן גוש אף שלשית הר"ש (טהרות פרק ח משנה ח) משקה מחבר אפי' אינו גוש, ביאר החזו"א דכשהמקפה גוש אחד חזינן דניחא ליה בחיבורן ע"י המשקים, אמנם ודאי קערה של דגני בוקר א"צ שיהא גוש להיות חיבור כיון דנאכל כך ודאי ניח"ל בחיבור המשקין.] וכתב החזו"א דלפי הראשונים (רש"י ור"ש) דאין השום בעין ע"כ גוש קאי על כל המקפה.

תשובה: לדעת המלאכת שלמה גם תוספת בכורים וגם עיטור בכורים נאכלין רק על ידי כהן בטהרה, ולדעת המשנה ראשונה לא צריך כהן אלא צריך רק להיות בטהרה. ופסק הדרך אמונה (פרק ב ביכורים הלכה יח) שההלכה היא כשיטת המלאכת שלמה.

קמז. הגיע זמן הגאולה! מלך המשיח עומד על גבי גג בית המקדש, ואומר לישראל ענוים הגיע זמן גאולתכם! ראו את האור שזרח עליכם, ממש כמו שניבא הנביא 'קומי אורי כי בא אורך, וכבוד ד' עליך זרח', וכל יהודי מבהיק אורו, וכל הגויים שנשארו נופלים על פניהם, ומתחננים להיות עבדים לישראל! (ילקוט ישעיה תצט). כעת הגיע הזמן שאפשר לקיים כל מצוות התורה, כמה חיכינו לזה! עבר כבר חג השבועות, והגיע הזמן להביא ביכורים. בכל עיר מתקבצים יחד לעלות ביחד עם הביכורים, ובמשך כל הדרך שרים 'שמחתי באומרים לי בית ד' נלך'. סוף סוף הגענו לעזרה, ולפני שהנחתי את הביכורים עם הסל ליד המזבח, הביכורים נטמאו. מה צריך לעשות עם הביכורים ועם הסל? (ע' ביכורים פרק א משנה ח ורמב"ם פרק ד הלכה י ודרך אמונה שם)

תשובה: במשנה איתא נופץ ואינו מביא, והרבה פירושים נאמרו בזה. הרמב"ם פירש שמנערם לצד המזבח, והיינו כדי לקיים מצות הנחה (משנה ראשונה), ולפ"ז צריך ג"כ תנופה, ואח"כ שורפם כמו כל תרומה טמאה (דרך אמונה). והר"ש פירש שמפזרם בעזרה (ואין מצות הנחה ותנופה). והראב"ד כתב שמניחם בעזרה עד שירקבו או יתמסמו (ע' דרך אמונה מקורו). ולענין הסל איתא בירושלמי (הובא בר"ש) דניתן לכהנים [ואפשר דהיינו אפי' בעשיר שבדרך כלל אין ניתן הסל לכהנים, דרך אמונה], אבל הרמב"ם לא הביא הירושלמי, וכתב במלאכת שלמה דהרמב"ם לא פסק כירושלמי זה, אבל הרדב"ז כתב דהרמב"ם מפרש דהירושלמי מיירי בעני שנותן הסל לכהנים, אבל בעשיר א"צ לתת הסל לכהנים.

מעשר שני

קמח. הבאתי מעשר שני לאכול בירושלים, ומשה הפעוט נגע בו בלי ליטול ידים, מה עלי לעשות? (ע' מע"ש פרק ג משנה ט)

תשובה: אסור לאכול מעשר שני שנטמא, וצריך לפדותו, ולהשתמש בכסף כדי לקנות אוכל אחר שייאכל בירושלים. אולם אם מן התורה הוא לא טמא, אתה לא

יכול לפדותו כיון שאין פוּדִין מעשר טהור, ולכן גם אם אתה פודה אותו מכיון שנטמא בטומאה דרבנן, ואתה קונה אוכל אחר, עדיין צריך אתה לאוכלו בירושלים. לכן, אם המעשר שני הוא משקה (למשל יין) או אוכל שנעשה על טהרת התרומה או קודש, הוא נפסל מדרבנן, ואתה צריך לפדותו ולאוכלו בירושלים, אבל אם זה אוכל רגיל, אינו נטמא מסתם ידים.

קמט. הגיעה שנת השמיטה וצריך לעשות ביעור ווידוי מעשרות! אני זוכר פעם אחת שלמדנו בדף היומי במסכת סוכה (מט, ב) שכדי להיות שבע מיין, יש לגמוע בלגימות גסות, ויש ענין לעשות כן בכוס של ברכה להראות חביבות המצוה, לכן לקחתי יין של מעשר שני, ועשיתי כמו שכתוב בגמרא, אבל שכחתי לברך אחרונה, האם אני יכול להתוודות? (ע' ריטב"א ברכות מ, ב)

תשובה: במשנה איתא דכשמתוודה 'ולא שכחתי' הכוונה מלברך. והקשו הראשונים דברכות הם דרבנן וא"כ מה הכוונה של התורה במילים לא שכחתי? ותירץ הריטב"א שלא בירך ברכה אחרונה שהיא מן התורה על לחם, ולכמה שיטות על כל ז' המינים אם שבע מאכילתם. ובדרך אמונה (מע"ש פרק יא הלכה טו) הקשה דבירושלמי נחלקו האם כל המצוות מעכבות (כגון שסח בין תפילין של יד לתפילין של ראש) או רק המצוות הקשורות למעשר שני ושאר הדברים שצריך להפריש, ולדעת המשנה (וכן פסק הרמב"ם) הוא רק לענין דברים הקשורים לענין הפרשת המעשרות, וא"כ מה ענין של ברכה אחרונה (על אכילת מע"ש) להפרשת מעשרות, ונשאר שם בצ"ע, האם כוונת הריטב"א דכל עניני מעשר אפי' הברכה על האכילה מעכבים את הוידוי, או שהריטב"א מפרש רק למ"ד בירושלמי שכל המצוות מעכבות, אבל להלכה אין הברכה מעכבת את הוידוי.

ביאת מקדש

קנ. אם נטמאתי, האם אני יכול לטבול במקוה וללכת ישר לביהמ"ק?

תשובה: אם הטומאה היא מן התורה אז אפי' לאחר טבילה חייב כרת אם נכנס לעזרה, עד שיעריב שמשו, ולעזרת נשים אסור מדרבנן. בטומאות מדרבנן יש חילוקי דינים, יש מהן שיכול להיכנס מיד לאחר טבילה בלי הערב שמש, ויש מהן שצריך הערב שמש. לדעת הר"ש (טהרות פרק א משנה ג) אם טומאה זו שייכת בחולין, אז צריך הערב שמש, ואם היא טומאה ששייכת רק בתרומה וקדשים כגון בגדי

פרושים מדרס לתרומה, אז א"צ הערב שמש. אמנם ברמב"ם (פרק ט מהלכות אבות הטומאה הלכה א, לפי הצל"ח ביצה יז, ב) מבואר חילוק אחר, שאם הטומאה היא מחודשת לגמרי מד"ס, אז אין צריך הערב שמש, אבל אם אינה מחודשת לגמרי אלא אמרו שמדרבנן הוא טמא מדרס או שאר טומאה שמצינו בתורה, אז צריך הערב שמש.

קנא. אם אני טמא מת, עד היכן מותר לי לעלות בהר הבית?

תשובה: מן התורה מותר לטמא מת לעלות עד מחנה שכינה. בבית המקדש השני זה התחיל בשער ניקנור, ובבית המקדש השלישי עתיד הוא להיקרא 'חצר הפנימית'. בבית המקדש השני יש איזור מחוץ לעזרת נשים שנקרא 'חיל', החיל היה רחב עשר אמות וחז"ל החמירו שאסור לטמא מת להיכנס לחיל. רש"י (יחזקאל מ, ו) מסביר שאף בבית המקדש השלישי יהיה חיל מחוץ לחצר החיצונה (כפי הנראה בציור תשובה קל שנדפס ברשות מספר תבנית הבית). המלבי"ם כותב שהחדרים שנקראים תאים יהיו במקום החיל.

קנב. יולדת פתחה לי את מגירת הגרביים, וממילא כל הגרביים נטמאו מחמת היסט. האם אני יכול להטביל את הגרביים וללבוש אותם לביהמ"ק או שצריכים הערב שמש?

תשובה: אסור להביא כלי טבול יום אל תוך בית המקדש (חזו"א אהלות כ, ב, ומנ"ח מצוה שסג).

קנג. כל כך שמחתי ללכת לבית המקדש לראות את אהרן הכהן עובד את העבודה (וגם לראות את האילנות של זהב שגדלים עליהם פירות, יומא לט, ב), שכחתי שנגעתי באוכל טמא חוץ לבית המקדש ונטמאו הידים שלי, ונגעתי בקרבן, האם נטמא? (ע' רמב"ם פרק ח מהלכות שאר אבות הטומאה הלכה ו וחזו"א ידים ז, ג)

תשובה: הגמרא (פסחים יט, א) אומרת שאין טומאת ידים במקדש, כלומר שאם נגעתי בכלי שהוא ראשון בבית המקדש, הידים שלך טהורות. הרמב"ם סובר שגם אם נטמאו מחוץ לבית המקדש, אינם מטמאות בתוך בית המקדש. החזון איש אומר שזהו חידוש גדול ומצדד לחלוק על הרמב"ם.

קנד. האם קשיש (ע' זכריה ח, ד) יכול להיכנס להר הבית עם מקל? (שו"ת שבות יעקב חלק ג סימן א, וחיד"א ביוסף אומץ סימן טז)

תשובה: השבות יעקב כותב להתיר, ורק מקל מטיילים שהוא מלוכלך אסור, והחיד"א חולק על זה.

עבודת הכהנים והלויים

קנה. סוף סוף חזרנו לבית המקדש, אהרן הכהן הכין את המנורה להדלקה, מילא את הכוסות בשמן והכניס את הפתילות, והוא חזר לעזרה להביא אש ממזבח החיצון, וראה את הרמב"ם יחד עם כל הראשונים עומדים שם. לאהרן הכהן היתה כל כך הרבה הכרת הטוב לרמב"ם על שלימד את כלל ישראל הלכות קדשים וטהרות ושהכין אותם לבית המקדש השלישי, לכן הוא נכנס להיכל והוציא את המנורה והציע לרמב"ם להדליק את המנורה, האם הרמב"ם יכול להדליק למרות שאינו כהן? (ע' רמב"ם וראב"ד פרק ט מהלכות ביאת מקדש הלכה ז ובראשונים בסוגיא ביומא כד, ב)

תשובה: הרמב"ם סובר שזר כשר להדליק את המנורה, מכיון שהוא סובר שהמצוה היא שהמנורה צריכה להיות דלוקה, אך אין מצוה להדליק בכהן, אולם ראשונים אחרים חולקים וסוברים שזר אסור להדליק.

קנו. ברוך ה' אחרי גלות כה ארוכה, יש לנו שוב את בית המקדש! נכנסתי בשבת קודש ושמעתי את הלויים שרים עם דביקות עצומה, טוב להודות לד', הלב שלי פעם מהתרגשות, הרגשתי שניצחתי את היצה"ד לגמרי (גר"א דה"א א' כג, ד) האם אני יכול לשיר יחד עם הלויים? (עי' תוס' ערכין יא, א ד"ה אל)

תשובה: הגמרא בערכין (יא, ב) אומרת שישראל שעושה את העבודה של לוי חייב מיתה בידי שמים, ועל פי זה כתבו התוס' שאם ישראל שורר חייב מיתה. וכן פסקו הליקוטי הלכות (תמיד סוף פרק ז תורת הקדשים ס"ק ד) והחזון איש (או"ח קכה, י). הרמב"ם לא מביא איסור לישראל לעבוד עבודה של לוי, והנצי"ב (העמק דבר במדבר ג, י) והגר"ז (ערכין יא, ב) מסבירים שלדעתו איסור זה נהג רק במשכן ולא בבית המקדש. המנחת חינוך (מצוה שצד) אומר שיכול להיות שיש איסור עשה לדעת הרמב"ם. לכן, לשיר בקול רם שקולך יתמזג עם הלויים זה אסור, אבל אתה יכול לשיר לעצמך בשקט קפב.

קפב. ולרמב"ם דהוי איסור עשה, לכאורה לא שייך להתיר משום מסייע (ע' ערכין יא, ב דלמ"ד דחייב מיתה מסייע אסור מדרבנן), דכל ענין השירה הוא הצטרפות כל הקולות, כ"כ בספר תורת הזר במקדש. ובנתיבות ים (ערכין שם) כתב סברא אחרת דמסייע שייך רק בהשתתפות פעולה, כגון

הלכתא למשיחא

קנז. כלל ישראל חוזר לארץ ישראל לנצח, ומלכות בית דוד חוזרת לנצח, והקב"ה כרת ברית עם כלל ישראל, שלעולם לא יחטאו, ולעולם לא יסתתרו מאיתנו, לנצח! יש כל כך הרבה יהודים ובכל אחד יש כל כך הרבה קדושה, והשכינה שורה על כל אחד, עד שהגיע מצב שכל הבית המקדש הוא מיותר, והוא רק על מנת שהגוים יראו את האהבה העצומה שאוהב הקב"ה את עמו ישראל (יחזקאל לז, כד-כח, ומלבי"ם שם). אני רוצה להשתמש בכל הכישרונות שלי לשרת את הקב"ה, אני ממשפחה מיוחסת, ואני מנגן באורגן טוב מאוד, האם אני יכול לנגן יחד עם הלויים בעת השירה? (עי' ערכין י, ב; יא, א; סוכה ג, ב; תוס' תענית כז, א ד"ה מ"ס; אבנ"ז או"ח כו, טז)

תשובה: ההלכה היא שעיקר שירה בפה, דהיינו המצוה העיקרית של שירת הלויים היא בפה, ולכן מותר לישראל מיוחס לנגן בכלים יחד עם הלויים. התוס' אומרים שמכיון שההלכה היא שעיקר שירה בפה, אזי הכלים אינם צריכים להיות כלי שרת (שיכולים להיות רק ממתכת), ולכן היה נראה שמותר לנגן באורגן. אולם הגמרא אומרת כי ישנם כלים מסוימים שחשבו שמשפרים את הניגון, ובאמת זה קלקל אותנו, לכן נצטרך פסק מהסנהדרין בנוגע לאורגן אם הוא מתקן את הניגון או לא.

קנח. כהן לבש את בגדי כהונה, והיה עליו חוט רופף שלא אכפת לו שהוא שם, ועשה את העבודה, האם העבודה כשרה, או שמא העבודה פסולה והוא חייב מיתה בידי שמים משום מחוסר בגדים, וגם חייב מלקות משום כלאים? (עי' דרך חכמה כלי המקדש פרק י הלכה ו בבה"ל)

תשובה: יש מחלוקת אחרונים, אם אפשר לדמות את דין חציצה שבבגדי כהונה לדין חציצה שבטבילה, לענין שמיעוט שאינו מקפיד אינו חציצה. [ולענין כלאים, לדעת המלבי"ם (יחזקאל מד, יח) אין זה נוגע לכהן הדיוט שגם האבנט שלו לא יהיה כלאים, אלא רק לכה"ג].

קנט. 'פתאום יבוא אל היכלו!' משיח יבוא פתאום, ואני רוצה להיות מוכן לעשות את

ששניהם סוגרים את השער, אבל כשכל אחד עושה לעצמו אינו בגדר מסייע. והמהר"י קורקוס (פרק ג מהלכות כלי המקדש הלכה ט) כתב דבהגפת דלתות בזה יכול וזה יכול מסייע פטור, ובשירה הגם דזה יכול וזה יכול חייב, וק"ל, וכוונתו לא' מחילוקים הנ"ל. וצ"ע בזקן או קולו עב או מי ששר רק בקול מזויף דאם היה לוי היה פסול כיון דאין יכול לבשם קולו להשמיע קולו כאחד, אם אסור לישראל לשיר.

העבודה. כל הכהנים זקוקים לבגדי כהונה שמתאימים להם בדיוק. אני רוצה להכין לעצמי בגדי כהונה האם אני יכול? והאם אני צריך את החלזון לתכלת? ותולעת מסוימת לתולעת שני? (ע' רמב"ם פרק ח מהלכות כלי המקדש הלכה יג ובדרך חכמה שם)

תשובה: א. הבגדי כהונה צריכים לבוא מהקהל, אולם אדם פרטי יכול לתת את זה לקהל אם הוא מוסר יפה יפה, כלומר שמוסר לקהל מתוך הבנה שהוא לא מקדיש את זה לקהל, אלא שהקהל מקדיש את זה, והוא רק שליח של הקהל להקדיש (חזו"א מנחות מב, כד, ויומא סימן קכו, לד). ב. רש"י (שמות כה, ד) אומר שצריך חלזון לתכלת. המרכבת המשנה והתפא"י אומרים שהרמב"ם (פרק ב מהלכות ציצית הלכה א) סובר כי עבור בגדי כהונה לא צריך דוקא תכלת הבאה מן החלזון, אולם הגר"ח קנייבסקי בדרך חכמה כתב, שהרמב"ם מסכים שצריך חלזון אלא שהכנת התכלת היא באופן אחר מאשר לגבי ציצית. ולענין תולעת שני גם כן מבואר ברמב"ם שם שצריך תולעת דוקא.

קס. האם כהן יכול להרכיב משקפיים בזמן שהוא עושה את העבודה? (ע' זבחים יט, א)

תשובה: ההלכה היא שבגד שהוא ג' על ג' אצבעות, או חגורה קטנה אפילו שהיא פחות משלוש, מכיון שהוא חשוב זה נחשב בגד שאסור לכהן ללבוש בגלל יתור בגדים. ודנו הפוסקים אם משקפיים נחשבים בגד, והאם נחשבים לדבר חשוב, הדברי מלכיאל (חלק ד סימן לא) והאילת השחר (זבחים יט, א), והגאון הרב אלישיב (מובא בספר לכבוד ולתפארת ע' צט), סוברים שיש בזה משום יתור בגדים, והגאון ר' נסים קרליץ ופוסקים אחרים סוברים שאינם נחשבים כבגד [ובדעת הגר"ח ק שליט"א יש עדויות סותרות].

קרבן תודה ושלמים

קסא. הלכתי למקוה קודם שחורית, כשיצאתי משחורית כבר היו הרחובות מלאים באנשים בדרכם לביהמ"ק להביא קרבן תודה, וכל הזמן שרים 'הודו את ה' צבקות כי טוב ה' כי לעולם חסדו' (ירמיה לג, יא). היתה קבוצה אחת בהנהגת ישעיה הנביא מלאה בהתרגשות, גם הם בדרכם להביא קרבן תודה על כל הצרות של הגלות, שעכשיו התברר להם שכולם באמת היו לטובה להביא את כל הישועות (ישעיה יב, א). הם ביקשו ממני להצטרף אליהם, מה עלי לעשות קודם אכילת קרבן תודה? (ע' חגיגה פרק ב משנה ה-ז, וסוף מסכת פסחים)

תשובה: א. אם פעם שעברה שטבלת במקוה (משום חיוב טבילה) לא התכוונת שתועיל הטבילה להיות טהור לקדשים, אז צריך לטבול על דעת להיות טהור לקדשים. הבגדים בהם אתה לבוש צריכים טבילה על טהרת הקודש, ואם לא נשמרו על טהרות הקודש, גם אם הם עדיין טהורים אעפ"כ חשובים טמאים מדרס לקדשים. **ב.** אם אין לך בגדים שנשמרו על טהרת הקודש, אפשר להטביל את הבגדים שאתה לבוש בהם ואין צורך להערב שמש (ר"ש טהרות פרק א משנה ג, אמנם הצ"ח ביצה יז, ב, כתב בדעת הרמב"ם והרא"ש שצריך הערב שמש). **ג.** קודם אכילת הקרבן צריך להטביל את הידים **קפג** במקוה ולברך 'על טבילת ידים'. **ד.** קודם אכילת הקרבן צריך לברך 'לאכול את הזבח'. **ה.** צריך להיזהר שלא להסיח דעת מהחלק שקיבלת.

קסב. שוש אשיש בה' תגל נפשי באלקי, השמחה עצומה, פתחתי את ספר ישעיה עם יד ימין כדי לקרוא את השירה האמורה שם בפרק כ"ו, והתחלתי למחוא כפים ולרקוד, אח"כ באתי לאכול קרבן תודה, ונגעתי בחלות התודה עם יד שמאל, האם נטמאו החלות? (עיין חגיגה כד, א)

קסג. תשובה: כן, לענין קדשים יש חומרא שאם יד אחת נטמאת (במקרה שלנו ע"י שנגעה בכתבי הקודש שנכתב ע"ג קלף שמטמא את הידים) היד השניה גם כן נטמאת, ויש כמה דעות בראשונים בזה. לדעת התוס', רמב"ן, ובעל המאור, זהו אפילו אם לא נגעה היד הטמאה ביד השניה, וצריך להטביל את שתי הידים במקוה בבת אחת (כ"כ בעל המאור בשם תוספתא). לדעת רש"י במקרה כזה רק אם היד הטמאה נגעה ביד השניה היא נטמאת. ולדעת הרמב"ם תלוי, אם היד שנטמאת היתה רטובה, אז נטמאת היד השניה גם בלי נגיעה אבל אם לא היתה רטובה אז לא נטמאת היד השניה כי אם ע"י נגיעה בה. אם נגע בחבירו עם היד שנטמאה זה מטמא את ידו. בכל האופנים הללו שהיד מטמאת את חבירתה, היד השניה היא שלישי ואם נגעה אח"כ בקודש פוסלתו כדין רביעי בקודש.

קסד. בעודי אוכל מהקרבן שלמים הרגשתי קדושה יתירה והרגשתי קרבת אלקים ושפע של חכמה, מיד פתחתי את כתבי האריז"ל והדברים היו בהירים לי, ישבתי כך

קפג. לדעת הרמב"ם בהקדמה למסכת ידים אפילו סתם ידים שהסיח דעתו משמירתן, ולדעת המאירי ופסקי תוס' (חגיגה פרק ב) דוקא אם נטמאו ידיו, אבל לסתם ידים סגי בנטילה (ומחלוקת היא בירושלמי שם).

למעלה משעתיים כמו בעולם אחר. כשגמרתי רציתי להמשיך באכילת הקרבן שלמים, האם זה נחשב היסח הדעת?

תשובה: מותר להמשיך לאכול, אבל עליך ליטול ידיים שוב (כמבואר למעלה בהלכות פרק טז).

קסה. בעת הסעודה האם מותר לי להגיש בשר קדשים ובשר חולין על צלחת אחת? (ע' משנה ערלה פרק ב משנה יז ורמב"ם פרק יא מהלכות אבות הטומאה הלכה ה)

תשובה: חז"ל גזרו שבשר חולין מטמא בשר קדשים במגע, וכתב הרמב"ם שהטעם לכך כדי שלא יבואו לידי ערבוב, ויחשוב בטעות שבשר הקדשים הוא חולין, ויבוא לאוכלו בטומאה.

קסו. בחסדי ה' כולם נרפאו ממגיפת הקורונה וכל שאר המחלות (ירמיה ל, יז), בתי הכנסיות ומוסדות התורה שוב נפתחו, והחלטתי שאני מביא קרבן תודה (שם יט). התחלתי בהכנת הארבעים חלות, נזהרתי בשלשים מהן שלא יחמיצו, והעשר חלות החמץ, בעודן תופחות היו נוגעות אחת בחבירתה, ובדיקו אז עבר טמא שם ונגע באחת מהם, האם נטמאו כולן? (ע' טבול יום פרק א משנה א)

תשובה: אם טמא נגע בחלה אחת, לדעת הרמב"ם והגר"א כולן נטמאו, ואילו לדעת הר"ש והרא"ש מכיון שבדעתך לחלקן אינן נחשבות כחלה אחת, ורק היא נטמאת ולא השאר. ולכן לדעת הר"ש והרא"ש החלה שנגע בה היא ראשון, השניה, היא שני, השלישית, היא שלישי, והרביעית טהורה, כי רק בקודש יש רביעי, והחלות עדיין אינן חשובות קודש עד לאחר אפייתן ושחיטת הקרבן [ואזי אם החלות היו בכלי אחד, כולן טמאות מחמת צירוף הכלי]. אם מי שנגע היה טבול יום, אז לכו"ע רק החלה שנגע בה פסולה ולא השאר.

קסז. קשה לתאר את הרגשותי, הקירבה להקב"ה היא עצומה, לכולם יש רוח הקודש! אפילו הילדים הקטנים שלי מענדל וגנענדל נביאים! (יואל ג, א). הקב"ה נקם באויבינו ביד חזקה (שם ג, ד), וכל מי שבאמת התפלל להקב"ה ניצל ממלחמת גוג ומגוג (שם ה ברד"ק ובמלבי"ם). כולם טיהרו עצמם ומביאים קרבן תודה. ישנן הרבה חלות תודה שצריכות להיאכל קודם חצות הלילה. האם אני יכול לקחת כמה מהן בשקית פלסטיק לאברהם אבינו בעוד שביד השניה אני אוחז בנעלים שטמאים

מדרס שאני רוצה להטביל במקוה (שהרי החלות לא יטמאו כיון שהנושא את המדרס מטמא דברים אחרים רק ע"י מגע ולא ע"י משא)? (ע' חגיגה פרק ג משנה א)

תשובה: אין לעשות כן לכתחילה, אבל בדיעבד אין זה מטמא את הקדשים, ובתרומה מותר אפילו לכתחילה.

קסת. 'שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה', סוף סוף הגיע הזמן שהקב"ה מילא את הבטחתו לשמח את ילדיו האהובים שסבלו בגלות והתאבלו על ירושלים. אליהו ומשיח הולכים עם צלוחית של שמן המשחה ביד אחד מהם והמטה של אהרן ביד השני, וכל היהודים מכונסים סביבם, והשכינה מלפניהם, הנביאים מאחוריהם, התורה מימין והמלאכים משמאל, וכולם יורדים לכיוון עמק יהושפט, ויש גשר צר המשתרע מעל גיהנם, והפסלים והגוים עוברים מעל הגשר ונופלים בגיהנם, והיהודים חוששים שהם גם יפלו מהגשר, וכלל ישראל צועקים להשם 'אנחנו שלך, דבקנו בך לאורך הגלות הארוכה הזו, והאבות יעידו שאמרנו כל יום שמע ישראל!' והקב"ה מעביר את כלל ישראל מעל הגשר ונותן להם את שכרם שאף נביא לא העלה על דעתו, הפנים של כל יהודי מבהיקים מקצה העולם עד קצהו, והיהודים ביקשו מהקב"ה שהגויים בגיהנם יצאו לרגע כדי לראות עבור מה סבלנו במשך כל הגלות! ואח"כ הקב"ה קרא לבניו האהובים כדי לנחם אותם על מה שסבלו, וכלל ישראל אמרו אנחנו מרגישים שכעסת עלינו וזרקת אותנו מהבית שלך, והקב"ה משיב האמינו לי, שמאז שנחרב ביהמ"ק לא היה לי מקום ללכת, וגליתי עמכם בגלות, ולא מאסתי בכם חלילה, אלא כל הגלות היתה הכנה כדי שתהיו ראויים לאור הגנוז שאני נותן לכם עכשיו (כ"ז בתדבא"ז פרק נא). אחרי חוויה נפלאה זו רציתי להביא קרבן תודה, האם אוכל להביא לחמי תודה מתבואה חדשה אחרי פסח קודם שבועות? (ע' מכתבי תורה סימן יד לבעל הצפנת פענח)

תשובה: ההלכה היא שאין מביאים מנחה מהתבואה החדשה קודם הקרבת שתי הלחם. ונחלקו הראשונים אם לחמי תודה נחשבים מנחה. דעת הרמב"ם (פרק ט מעשי הקרבנות הלכה יד) שלחמי תודה אינם נחשבים כמנחה, וההוכחה לכך היא שגם כאשר כהן מביא לחמי תודה הוא אוכל אותם (הגם שמנחה של כהן נשרפת). אבל הרמב"ן בפ' פנחס (במדבר כה, יב) כתב שהם סוג של מנחה, וכתב הצפנת פענח שכן מוכח בגמרא (מנחות פד, ב) שא"א להביא לחמי תודה מתבואה חדשה קודם הקרבת שתי הלחם.

קסט. אני הייתי מאבלי ציון שהתחננו לפני ה' שלוש פעמים ביום לזכות לגאולה, והכנתי את עצמי לגאולה על ידי לימוד הלכתא למשיחא (כ"כ הח"ח במכתבים ומאמרים ה', שזהו בכלל 'חכיתם למלכותי'), אנשים צחקו עלי ולא התייחסו לענין ברצינות, אבל אז הגיע ערב שביעית ובניסן פתאום התקרר והתחיל לרדת שלג, ואז באייר סיון תמוז ואב בכל חודש היו צרות נוראות של נפילות, אנשים התחילו לומר שזה לא נורמלי, משיח בטח יגיע בקרוב, אבל עדיין לא כולם קיבלו את המסר, המשכתי להתחנן לפני ה' שייביא את הגאולה וללמוד את ההלכות. ואז הגיעה נקודה שה' אמר שיראה לכל העולם מי דאג לו ובכה על בית המקדש, וכאשר שלח את מלאכי החבלה הייתי מסוגל להסתובב בחופשיות, ולמלאכי החבלה לא היה כוח לשלוט עלי (כל זה בפסיקתא רבתי פרק לה ובקצת דפוסים לד). אחרי שניצלתי ממלאכי החבלה החלטתי שאני צריך להביא קרבן תודה. אז הכנתי את כל החלות תודה, אבל לדאבוני אחת החלות נסדקה לשתים, האם אני צריך להביא עוד 40 חלות או שמספיק להחליף את החלה שנסדקה? (עי' רמב"ם פסולי המוקדשים פרק יב הלכה יד)

תשובה: אם זה אירע לפני השחיטה רק אותה חלה נפסלה, ואפשר להביא אחרת. ואם אירע כן לאחר זריקה אין בזה פסול, רק כשהוא תורם לכהן יתרום מן השלם על הפרוס, ואם אירע כן בין השחיטה לזריקה, כל החלות נפסלו, וגם התודה לא נחשבת כתודה כיון שהחלות פסולות, והרי היא כשלמים.

קע. הייתי אחת מהנשים שאננות שעבדו קשה כדי לשלם שכר לימוד של ילדי ללמוד תורה, וכשהקב"ה לימד תורה בבית מדרשו נתכבדתי במקום מכובד ליד האנשים (יש מחיצה של קנים שמפסיקה בין האנשים לנשים), איזה כבוד! (ספר אליהו ופרקי משיח עמ' ט ד"ה רבי אליעזר ב"י). לאחר שזרובבל אמר קדיש דרבנן יצאתי לביהמ"ק כדי להביא קרבן שלמים, האם בעת שאני אוכלת מהקרבן אני צריכה להסב? [לדעת התור"ד שיש דין הסיבה באכילת שלמים] (עי' בספר תא שמע חלק יד פרק ב סעיף ו שדן בזה בארוכה)

תשובה: מסתבר שכמו בפסח הנשים אינן אוכלות בהסיבה מאחר שסמכו על הראבי"ה שכיום אין זה דרך חירות, בצירוף דעת השאילתות דנשים פטורות דלאו אורחיהו למזגא, כך גם באכילת הקרבן כן הוא, דהא הדין לאכול בהסיבה לדעת התור"ד הוא מחמת שצריך שתהא האכילה כדרך שהמלכים אוכלים (דילפינן

מלמשה לגדולה), וכהיום שאין אוכלים כן, וגם אצל אשה רגילה אין מושג של אכילה בהסיבה, אין זה מראה גדולה אם אוכלת בהסיבה, לכן אין לחייבה.

קעא. היימי וזלדה הימלסטיין היו מלאים בהודאה להשם, בראותם איך כל הצרות בסופו של דבר היו בעצם הישועות הכי גדולות, ועשרים ואחד הימים של שלושת השבועות, הם עכשיו אך טוב לישראל, ומובילים ליום טוב הגדול של תשעה באב (זכריה ט, יט), הם החליטו שהם הולכים להביא קרבן תודה (ספורנו ומאירי ומלבי"ם תהלים קז) יחד בשותפות. האם היימי צריך לסמוך על הקרבן? (ע' מאירי חגיגה טז, ב; משנת ר"א תמורה ג, א)

תשובה: הגאון ר' אהרון קוטלר נסתפק בזה, כי הרי מחצית הקרבן אינו טעון סמיכה (כי קרבן נשים אינו טעון סמיכה) ולא מצינו מצות סמיכה על חצי קרבן, אבל במאירי כתוב שהאיש צריך לסמוך.

שאלות המצויות בחג הפסח

קעב. כשמשיח יגיע בקרוב, כל הנשים שילדו יצטרכו להביא קרבן יולדת על כל לידה, ועד שיביאו את הקרבנות לא יוכלו לאכול מהקרבן פסח (וכן משאר הקרבנות). במקרה שלא יהיה די זמן להביא את כל מליוני הקרבנות קודם הפסח [המלבי"ם ביחזקאל (מה, יח) כותב שהמילואים של בית השלישי יתחילו בכ"ג אדר, וגם צריך להתחשב עם כל עשרת השבטים], האם מספיק להביא קרבן יולדת אחד להיטהר ואת השאר לאחר הפסח?

תשובה: כן (כריתות פרק א משנה ז).

קעג. ממש מדהים, בדיוק כמו שהנביא תיאר 'כי גדול יום יזרעאל', מטוסים מכל העולם נוחתים בא"י, הגויים מביאים את היהודים ארצה (ישעיה ס, ח-ט). השכינה מאירה באור עצום עד שאין צורך אפילו לאור השמש (שם יט) הגויים עושים הכל בשבילנו (שם י-יב), בהגיע הזמן להקריב את הקרבן פסח כל ארצות ערב הביאו לנו מליוני כבשים (שם ז). אני השגתי כבש ושמרתי עליו ארבעה ימים, בשנה זו חל ערב פסח להיות בשבת, ועננים באו ולקחו אותי לבית המקדש (ילקוט שמעוני תג), חיכיתי בחוץ בבית המקדש בעשר בבוקר יחד עם מליוני יהודים להשתתף בכת הראשונה, בעוד אנו ממתנינים התחלנו לשיר 'שירו לה' שיר חדש כי נפלאות עשה' (שמו"ד כג, יא), הייתי כ"כ 'בשמים' ולא הבחנתי שהכבש שלי ברה, בסוף מצאתי לי כבש אחר

לקנות, אחרי השעה שתים וחצי התחילו להקריב את הקרבן פסח, ובינתיים כבר מצאתי את הכבש הראשון שלי, אני מקריב אחד מהם, מה לעשות עם השני?

תשובה: לדעת רש"י והרמב"ם יש להביאו בתור שלמים, ולדעת התוס' והראב"ד יש להמתין עד שיקבל מום ואז פודין אותו ומשתמשים בכסף לצורך שלמים (וכ"ז רק אם כבר הקדיש את הקרבן).

קעד. הכנתי מפה לכבוד פסח והיא לא נטמאה עדיין, האם אני יכולה לפרוס אותה על השלחן שנאכל עליו את הקרבן פסח? (ע' חגיגה פרק ג משנה ב)

תשובה: לא, חז"ל גזרו שלקדשים כל הכלים צריכים טבילה גם אם לא נטמאו.

קעה. במז"ט נולדה לי בת ולא אוכל לאכול השנה מהקרבן פסח מכיון שאני טמאה בטומאת יולדת. ובערב פסח אני אהיה טבולת יום, האם אני יכולה לפחות לסייע בהכנה, כמו לשפוך מים על הבשר לנקותו מהדם קודם הצליה? (נדה עא, א)

תשובה: לפי דעת הרמב"ם (פרק יא מהלכות שאר אבות הטומאה הלכה ט) שחולין שנעשה על טהרת הקודש לאו כקודש הן, לא רק שהיא יכולה לשפוך את המים, אלא היא גם יכולה לגעת בהם כי טבול יום הוא שני, והמים שהם חולין, גם אם הם מיועדים לקודש דין חולין להם ואין נעשים שלישי. ולדעת הראב"ד (שם) דחולין שנעשו על טהרת הקודש כקודש, גם כן מותרת לנגוע, דטבו"י רק פוסל את המים (ונעשים רביעי) ואינם פוסלים את הבשר. ודעת הגר"א (א"ר על המשנה) שהיא יכולה לערות, ואפשר דוקא כשהכלי נגוב מבחוץ, ע' הערה קפד.

קפד. דעת הרמב"ם ד'חזרו לומר' היינו שמתחילה סברו שחולין שנעשו עטה"ק כקודש, וחזרו לומר דדוקא לקדשים ולא לענין חולין שנעשו עטה"ק. אבל לענין קדשים ממש אסור דקיי"ל כאבא שאול גבי טבולת יום ארוך, והוי ראשון. והראב"ד דפסק דחולין שנעשו עטה"ק כקודש, פי' החזו"א (טהרות ב, ה) דהא דחזרו לומר, הכוונה דאע"ג דכקודש דמי, מ"מ לענין שיחשב טבו"י כראשון כדעת אבא שאול, חזרו מזה ודוקא לענין קדשים עצמם טבו"י נחשב כראשון, וממילא מותרת ליגע כיון שהמים לא יפסלו את הפסח. ודעת הגר"א דחולין שלבסוף יגעו בקודש דינן כקודש, ומעיקרא סברו דטבו"י עושה שלישי, ומש"ה מערה אין נוגעת לא, דהמים השלישים יפסלו את בשר הפסח, וחזרו לומר כאבא שאול דטבו"י הוא כראשון לקדשים, וצריכה ליזהר שלא יהא הכלי רטוב מבחוץ, כיון דאם נגעה במים שמבחוץ יחזרו ויטמאו את הכלי ואת המים שבתוכו. ולהלכה אין ידוע לנו דעת הגר"א אם פסק כאבא שאול, ושמא ס"ל כהרמב"ם דאע"ג דטבו"י עושה קדשים רביעי אבל טבו"י ארוך הלכה

קעו. אנחנו שומרים הכל על טהרת הקודש, ואדם טמא נגע במרור שלא היה מוכשר לקבל טומאה, האם המרור נטמא? (ע' חולין לג, א, ורמב"ם פרק יב מהלכות שאר אבות הטומאה הלכה יג והלכה טז ופרק יא הלכה ט)

תשובה: בקדשים יש חומרא שהם מקבלים טומאה אף בלי הכשר, אמנם זהו רק בקדשים עצמם ולא בחולין שנעשו על טהרת הקודש (חולין לג, א).

קעח. בעודנו מתכוונים לקרבן פסח, ואני עדיין נדהם מכל הנסים והנפלאות שרק עתה עברנו, ומן המראה הנפלא של קיבוץ גלויות, מליוני יהודים חזרו הביתה, וכולם שרים את ההלל בקול נעים, הייתי בהלם! אמנם בני הקטן בן התשע שלמד 'הלכתא למשיחא', ידע שכדי לאכול את הקרבן פסח צריך להטביל את הידים במקוה בכוונה לטהר אותם כדי לאכול קדשים. הוא לקח אותי למקוה כשראשי עדיין בעולמות אחרים והטביל את ידי, אני לעצמי לא נתכוונתי לכלום, אבל לבני היה כוונה בשבילי, האם זה מועיל? (ע' חולין לא, ב ותוספתא ידים פרק א הלכה ז)

תשובה: כן, כל עוד היה למישהו כוונה ואפילו קטן (גדול משש שנים, עיין מ"ב סימן קנט ס"ק עו) זה מועיל להחשיב שהטבילה היתה בכוונה, אבל לנטילת ידים לתרומה צריך שהנוטל הידים תהיה לו כוונה (חזו"א ידים ג, ז).

קעט. ידי טמאות מחמת שאחזתי את הידים של בני הקטן משה'ה (יולדת נגעה בו, ואף פעם לא טבל) בזמן ששאל מה נשתנה, ועתה הגיע הזמן לאכול הקרבן פסח, ואני לא רוצה לרוץ עוד הפעם למקוה להטביל ידי, האם אפשר שמישהו אחר יכניס לתוך פי את הפסח ומצה ביחד, או שאשתמש עם כפפות? (ע' חגיגה כד, ב)

כאבא שאול דהוי כראשון (אמנם בפשטות הגמ' אין הכרח ללמוד כהרמב"ם, ויותר מסתבר דס"ל להגר"א דלא כאבא שאול, וכ"פ המאירי שם דלא כאבא שאול). עוד מבואר מתוך דברי הראב"ד, וכן מתוס' חגיגה (כ, א ד"ה ראב"צ) דאם המים לא יפסלו את הבשר מותר לגעת בהם. והחזו"א (טבוי"ב, ז) נתקשה בזה, דהרי הענין של חולין שנעשו הטה"ק הוא לנהוג בהם כאילו הם קדשים, ושלא יטמאם וכמבואר בגמ' חולין (ב, ב). ואולי אפשר לחלק, דדוקא חולין שאתה מתפיסם לנהוג בהם טהרת הקודש, א"כ צריך ליזהר שלא לטמאותם, אבל מים הללו שלא התפיסם להדיא, אלא מכיון שעתידי ליגע בטהרות חז"ל נתנו להם דין טהרת קודש, אין איסור לטמאותן, וכל דינם הוא רק לנהוג בהם רביעי. והחזו"א שם כתב דמפיל' הגר"א הנ"ל מבואר דאסור ליגע במים אף אם לא יפסלו את הבשר, ומש"ה למשנה ראשונה היה אסור ליגע. וצ"ע דלהדיא מבואר בדברי הגר"א משום שהמים יפסלו את הבשר.

תשובה: לא. חז"ל חששו שתכניס את הידיים שלך בפה כדי לגעת במזון החולין (במקרה שלנו זה המצה ומרור, וזה כשלעצמו מותר כי סתם ידיים אינו מטמא חולין), ובטעות תיגע בקדשים שבתוך הפה, ולפיכך אסרו חז"ל לאכול חולין עם קדשים בידיים טמאות, וגם כפפות אינם עצה (חולין קז, ב).

קפ. היו לי כמה חתיכות מהקרבת פסח בצלחת שלי, וגם קצת מצה ומרור על הצלחת, ומשה הצעיר (שהוא טמא) נגע באחת מחתיכות הקרבן פסח, האם אני יכול לאכול את שאר החתיכות? (ע' רמב"ם פרק יב משאר אבות הטומאה הלכה ח)

תשובה: חז"ל גזרו בקדשים שיש דין צירוף כלי. פירוש, אם יש לך כלי מלא בדברים נפרדים, למשל צימוקים, וטמא נגע באחד מהם, אזי בתרומה זה נעשה ראשון, ומטמא מה שנוגע בו להיות שני, ומה שהשני נגע להיות שלישי, ושוב אינו נטמא. אבל בקדשים כל מה שבכלי נטמא במגע הראשון מדין צירוף כלי. דין זה הוא אף אם אין מגע בין הדברים ואף אם אין תוך לכלי. לדעת הר"ש (טהרות פרק א משנה ט) זהו גם אם אין האוכל צריך להיות בכלי בכלל, וכמו בציור שלנו שאין דין בכלל שהקרבת פסח צריך כלי, אעפ"כ החלקים האחרים של הקרבן פסח נטמאים ג"כ. אמנם לתי' אחד בתוס' (מנחות כד, א ד"ה שאין) הדין האמור הוא רק אם הקדשים היו צריכים לכלי וכגון קרבן מנחה, בכה"ג יש דין צירוף כלי גם עתה שכבר אינו צריך לכלי, ולפי"ז בנדון דנן בקרבן פסח שמעולם לא היה צריך כלי, אכן אין דין צירוף כלי. לדעת הרמב"ם דבר שאינו צריך לכלי, מפסיק את הצירוף אם הוא נמצא בין החלקים. החזו"א (מנחות לב, ו) מסביר שהכוונה ב'אין צריך לכלי' הוא דבר שאינו מיועד להיות שם ועומד להסירו, למשל קמח מיותר בקרבן מנחה, ולפי"ז בנדון דנן המצה והמרור אין צריך להסירם, וא"כ גם לא יפסיקו את הצירוף לענין הקרבן פסח, והכל נטמא. אמנם העמק הנציב (עמוד קפב) מסביר בדעת הרמב"ם ש'צריך לכלי' היינו מה שאילולי הכלי היה מתפזר, כגון קמח או אוכלים קטנים, אבל מה שאין דרכו להיות בכלי ובדרך כלל ניטל ביד, חשוב אין צריך לכלי, ולפי"ז יתכן שאם המצה היא גדולה נחשב אינה צריכה כלי, ומפסיקה מלהצטרף, אבל אם היא חתיכה קטנה וכן מרור טחון חשוב צריך לכלי ומטמא ע"י צירוף.

קפא. אני לא יכול לתאר במילים את רגשותי, לראות את כלל ישראל יחד בירושלים אוכלים את הקרבן פסח ומדברים על הנסים העצומים, ושהגלות הארוכה היתה לטובתנו, ואז הגיע זמן הלל, כולם יחד שרו את ההלל בדביקות להקב"ה, ההרגשה

היתה כאילו אין כלום בעולם חוץ מהקב"ה וכלתו האהובה. לאחר סדר כזה כולם הגיעו למדרגות עצמויות של קירבת אלקים, בני הקטן בן הארבע שאלני אם הוא יכול גם להביא עולת ראייה למחרת כמו שכל הגדולים מביאים. האם הוא יכול?

תשובה: לדעת התוס' יש מצות חינוך שיביא קרבן עולה, אמנם מכיון שאין זה קרבן חובה יש להביאו בתור עולת נדבה, ומכיון שכן א"א להביאו ביו"ט אלא יצטרך להמתין עד חול המועד.

קפב. הודו לה' כי טוב, סוף כל סוף לאחר קרוב לאלפיים שנה שאנחנו מחכים בכליון עינים, הגיע הזמן שאנו יכולים להביא קרבן פסח! לסבא הימלשטיין יש חבורה גדולה מאד של נכדים, לעמל הבן דוד, הסכים להימנות רק על המוח שבראש בכדי להיות חלק מהחבורה. סידרו הרבה שולחנות בשביל החבורה, וכל אב ומשפחתו ישבו בשולחן נפרד. העשעל (אחד מהנכדים) התחיל לאכול את הקרבן, ובאמצע אכילתו, סבא הימלשטיין התחיל לספר על יציאת מדבר העמים (יחזקאל כ, לה). העשי ביקש להתקרב לשלחנו של סבא כדי לשמוע יותר טוב, האם הוא יכול לשנות את מקומו, ולהמשיך לאכול ליד הסבא, או שזה נחשב כאכילה בשני מקומות? (ע' פסחים פו, א)

תשובה: אם כולם יושבים פנים אל פנים, זה נחשב חבורה אחת ואפשר להתקרב לסבא, אבל אם אינם יושבים פנים אל פנים אז לדעת רש"י (פסחים פו, א ד"ה אלו וד"ה והכלה) הם לא נחשבים כחבורה אחת, אלא הם שתי חבורות בשתי מקומות, ואסור להוציא את הבשר מחוץ לחבורה. וגם אם הנכדים העשי ומאני ילכו ביחד עם שני כזיתים לשלחן של סבא, ובאופן כזה לא נפסל הבשר, אעפ"כ אסורים לאכול במקום החדש, וצריכים לחזור עם הבשר ולאכול על שולחנם. אמנם לדעת הרמב"ם (פרק ט מקרבן פסח הלכה ג-ד) אם מתחילה כולם באו כחבורה ומשפחה אחת, אז נחשבים כחבורה אחת ויהיה מותר להם להחליף מקום.

קפג. אחרי ברכת המזון, הגיע הזמן לשיר הלל. איזה נפלא! דוד המלך התחיל לשיר את ההלל בקול נעים, וכל כלל ישראל שרו ביחד. קולות השיר שברו את כל המחיצות בשמים (פסחים פה, ב ע"פ המהרש"א), וכולם שמעו בת קול אומרת, 'השמיעני את קולך כי קולך ערב' (שהש"ר ב, לא). מיד לקחתי את הבן הקטן משה'לה (שהוא ראשון לטומאה) ביד אחת, וביד השניה אחזתי את היד של סבא הימלשטיין, והוא אחז בידו

של מר גענוקטשויין, ורקדנו עם דוד המלך! פתאום נזכרתי שהידים שלי טמאות, בגלל שנגעתי בידים של משה'לה, מה עם הידים של סבא? (ע' חגיגה שם)

תשובה: היד של הסבא שאחזה בידי טמאה, אבל היד השניה שלו טהורה, וכן הידים של מר גענוקטשויין טהורות.

קפד. הגיע יום ראשון של פסח בבית המקדש! כל הגברים של כלל ישראל באו להתפלל ולהקריב את קרבנות היום. התפילה ביום ראשון של פסח, אי אפשר לתאר, ממש בוקעת רגיעים (ע' תרגום איכה ב, ז על 'כיום מועד')! אח"כ הבאנו שלמי שמחה, האם נשים מחוייבות לאכול מהקרבן? (ע' קידושין לד, ב)

תשובה: יש מחלוקת בגמרא אם לנשים יש חיוב לאכול שלמי שמחה, או שהחיוב הוא על הבעל לשמח את אשתו בכך שהוא נותן לה חלק מהשלמים. הראב"ד (פרק א מהלכות חגיגה הלכה א) נקט שאין לנשים חיוב משל עצמן, והרמב"ם פסק שנשים חייבות במצוה זו, ויש מחלוקת באחרונים אם כוונתו שיש להן חיוב מצד עצמן.

ראש השנה ויום הכיפורים

קפה. הגיע ערב ראש השנה, ומצות היום היא להיות 'מעביר צאנו תחת שבטו' ולהפריש מעשר בהמה. למעשה הבהמה העשירית שיצאה לא היתה הכי משובחת, ונסתפקתי האם אפשר להישאל על מעשר בהמה? ועל הצד שאפשר להישאל האם צריך להפריש עוד הפעם, או שכבר נפטר במנין הראוי? (ע' טורי אבן ר"ה כח, ב; מנ"ח מצוה שס אות יד; אפיקי ים חלק א סימן מג; אמרי יושר חלק ב סימן קצז אות ב; תורת הקרבנות הלכות מעשר בהמה פרק ג הערה 52 בשם הגאון רי"ג אדלשטיין)

תשובה: המנחת חינוך כתב דדבר פשוט שא"א להישאל עליו, כיון דאינו חל על ידי דיבורו, דעשירי קדוש מאליו, וכן הסכימו עמו הרבה אחרונים. אמנם הטורי אבן נקט דאפשר להישאל עליו. וכתבו האפיקי ים והאמרי יושר דלפי הטורי אבן אם נשאל עליו, חזר להתחייב במעשר בהמה, ואין אומרים דכבר נפטר במנין הראוי, דעל ידי שאלה הוי כאילו לא נמנה. והגאון רי"ג אדלשטיין פקפק בזה ע"פ דברי הר"ן (נדרים סז, א) דשאלה אינה עוקרת לגמרי למפרע, ואפשר דנחשב כאילו כבר נמנה לענין זה.

קפג. האם יש חיוב לטהר עצמו בראש השנה? (ע' שאגת אריה סימן סז, ופסיקתא רבתי פרק א וילקוט ישעיה סימן תקג)

תשובה: הרמב"ם (פרק טז מהלכות טומאת אוכלים הלכה י) כתב דהחיוב לטהר עצמו ברגל הוא מפני שהם נכונים ליכנס במקדש ולאכול בקדשים, וכ"כ הסמ"ג. וכתבו השאג"א (סימן סז) והצל"ח (ביצה יז, ב) דלפ"ז אין חיוב בר"ה ויו"כ, כיון דא"צ לאכול קדשים או לבוא למקדש, אלא דלשאגת אריה אין חיוב בזה"ז, ולצל"ח אפי' בזה"ז חייב (אילו היה אפר פרה). ולדעת הרא"ש והטור ושבולי הלקט יש חיוב גם בר"ה וגם בזה"ז אם היתה מציאות של אפר פרה, דסיבת החיוב הוא כדי לאכול חולין בטהרה. אמנם איתא במדרש על הפסוק צמאה נפשי לאלקים לקל חי מתי אבא ואראה פני אלקים, שאמרו ישראל לפני הקב"ה אימתי אתה מחזיר לנו את הכבוד הזה שהיינו עולים בשלשת פעמי רגלים ורואים פני השכינה, מתי אבא ואראה וכו', אמר להם בני בעולם הזה כמה פעמים הייתם עולים בשנה, לא שלש פעמים בשנה?! כשיגיע הקץ אני בונה אותנו ואין אתם עולים שלש פעמים בשנה, אלא כל חודש וחודש ובכל שבת ושבת אתם עתידים להיות עולים שם כמה שנאמר והיה מדי חודש בחדשו ומדי שבת בשבתו. ולפ"ז יהיה חיוב בכל שבת ורגל להיטהר!

קפז. נגעתי בכסא טמא בליל יום הכיפורים, האם מותר לי לטבול ביו"כ? (ע' יומא פה, א, וערל"ג נדה כט, ב)

תשובה: בגמ' איתא דכל חייבי טבילות טובלים כדרך ביוה"כ. והוכיחו התוס' בשבת (קכא, א ד"ה ה"ג) דזהו אפי' למ"ד טבילה בזמנה לאו מצוה היא. אמנם בתה"ד (סימן רנה) הביא דעת המרדכי (שבועות ס' תשנב) דכל ההיתר לטבול ביום הכיפורים הוא רק למ"ד טבילה בזמנה מצוה, אבל למ"ד דלאו מצוה היא אסור, ופסק ר"ת כמאן דאמר לאו מצוה היא, ולפיכך אין לטבול בשבת או ביו"כ. אמנם דעת ר"ח ורבינו אליהו ובה"ג דטבילה בזמנה מצוה היא (וע' בכ"ז ביו"ד סימן קצ"ז ברמ"א וש"ך וסד"ט). והנה הערוך לנר חידש דטבילה בזמנה שייכא רק באלו שטמאים לכמה ימים כגון נדה ויולדת וכן טמא מת שטמא ז' ימים, וכן בעל קרי שכתוב מפורש בתורה 'והיה לפנות ערב ירחץ במים', אבל שאר חייבי טבילות אין טבילה בזמנה מצוה. אכן מדברי הפנ"י (ביצה יח, א) והסד"ט (יו"ד שם) שדנו אם שייך בכלים טבילה בזמנה מצוה, מוכח דלא ס"ל כן. ולכן לפי תוס' דמותר לטבול ביום הכיפורים אפי' למ"ד טבילה בזמנה לאו מצוה היא, מותר לטבול. ולפי דעת המרדכי דרק למ"ד

טבילה בזמנה מצוה היא מותר לטבול, א"כ לר"ת דפסק לאו מצוה היא אסור, ולר"ח ורבינו אליהו ובה"ג, לפי הערוך לנר אסור כיון דבכה"ג לאו מצוה היא, ולשאר האחרונים מותר.

סוכות

קפח. השאלתי לחבר שלי שהיה טמא (אב הטומאה) את הלולב שלי, והחזיר לי. אח"כ לקחתי את הלולב עם האתרוג, והאתרוג נגע ב'קוישעקל', האם האתרוג נטמא? האם 'קוישעקל' נחשב כלי עץ?

תשובה: כן, כל מה שגדל מן הקרקע שאתה עושהו לכלי הוא בכלל כלי עץ (רמב"ם פרק א מהלכות כלים הלכה יג). ומה שהוא פתוח מלמטה אינו מחסר בחשיבות בית קיבול שלו כי הלא עדיין הוא ראוי לקבלת הדסים וערבות (עי' כלים פרק כב משנה ז).

קפט. המראה הזה נורא ואיום! כל הגוים מכל העולם שנשארו ממלחמת גוג ומגוג (שהיתה בחג הסוכות) עולים לירושלים, להשתחוות למלך ה' (לרד"ק הכוונה הקב"ה, ולאבן עזרא וספורנו הכוונה למלך המשיח), ולחג את חג הסוכות כל שנה (זכריה יד, טז). הגוים כעת מכירים את האמת ורוצים לקיים את המצוות (ע' רש"י שם), והקב"ה מראה להם שרק כלל ישראל מסוגלים באמת לעבוד את ה' בתמימות. אז הקב"ה נתן להם את מצות סוכה, וכל העולם מכינים את הסוכה, וכ"ש שכלל ישראל הכינו את הסוכה קדחו חורים בקורות לשים לתוכם מסמרים כדי לקשט את הסוכה בכל מיני נוי סוכה. הגיע חג הסוכות, והקב"ה הוציא חמה מנרתיקה, הגוים בעטו בסוכה, ואילו בסוכות של כלל ישראל דנו מה הדין של קורות הסוכה, האם על ידי שקדחו חור בקורות, נעשה בית קיבול, ונמצא שהמעמיד של הסכך הוא דבר המקב"ט! איזה ריתחא דאורייתא היתה שם, תוס' והר"ש והרמב"ם והרשב"א התחילו להתוכח אם זה נקרא בית קיבול העשוי למלאות, ומה הדין של בית קיבול העשוי למלאות, והש"ך התחיל לדון אפי' לצד שזה נקרא בית קיבול, האם כל הקורה נעשית כלי על ידי זה. הקב"ה הוכיח שרק כלל ישראל באמת דבוקים בו, וכל כך שמח בהם והתחיל לשחוק על הגוים! אבל למעשה מה הדין? (ע' סוכה יב, ב, וש"ך ונקודות הכסף סימן רא ס"ק עז)

תשובה: הראשונים כתבו דבדין בית קיבול העשוי למלאות נראה שיש מחלוקת הסוגיות, דבסוגיא בסוכה (יב, ב) מבואר דנחשב בית קיבול, ובסנהדרין (סח, א) מבואר

דלרבנן טהור. וגם בדברי הרמב"ם נתלבטו המפרשים, דפסק כסוגיא דסוכה דהוי בית קיבול, ואילו בהלכות כלים (פרק ב הלכה ג) כתב דלא הוי בית קיבול, וכמה תירוצים נאמדו בזה. ולמעשה בשו"ע (סימן תרכט סעיף ח) נפסק כדעת הרשב"א דסולם שהשליבות נכנסות לתוך נקבים שבצידי הסולם, מקבל טומאה דבית קיבול העשוי למלאות הוי בית קיבול. והנה כשתוחב מסמר לתוך עץ, לא נחשב החור שהמסמר בתוכו כבית קיבול (כמבואר בתש' הרשב"א שם ובמ"ב שם, וחזו"א מקואות ליקוטם ז, ח, וקה"י סוכה סימן י). אבל אם מוציאים את המסמר או הבורג ומכניסים שוב באותו חור, דנו הפוסקים האם נחשב כבית קיבול. ובספר ארחות רבינו (חלק ב עמ' ריד) מובא ששאלו לחזו"א על קורות שנכנסות אחת בנקב השניה, והשיב דאינן מקב"ט: א) משום דהוא כלי העשוי לנחת. ב) דנעשה לשמש עם הקרקע [ואע"ג דבצינור מבואר ביו"ד סימן רא סעיף מח דוקא כשמחובר לקרקע נחשב דנעשה לשמש עם הקרקע, שם הטעם דבאמת צינור שעשוי להעברת מים אין בו צורך לקרקע כלל, לכן דוקא כשמחובר נחשב כנעשה לשמש עם הקרקע, אבל בנין צריך שיהא על גבי קרקע, לכן אפי' אינו מחובר נחשב נעשה לשמש עם הקרקע. ועוד יש סברא להקל משום דאין הבית קיבול נעשה כדי לטלטל על ידו את הדבר שבתוכו (ולגבי סולם כתב החזו"א במקואות שם וז"ל ועוד דפעמים מטלטלים הסולם על צדו, ואז השליבות זקופות למעלה כדרך קבלת נקב, עכ"ל). עוד מובא בשם החזו"א (בספר דבר שמועה חלק ב סוכה סימן לז) טעם להקל בקורות שנכנסים בנקב משום דדרך בנין הוא (ולא נחשב ככלי), ונראה דגם בנידון דידן שייך האי טעמא. וע"ע בגליון אהלי טהרות מס' 76, ובספר באר חיים על מס' סוכה סימן ד-ו).

קצ. כמה חיכינו לזה! בבוא כל ישראל לראות פני ה', כל כלל ישראל באים לבית המקדש עם הד' מינים בחג הסוכות. את האתרוג שלי קניתי כשהיינו עדיין טמאים, האם מותר להיכנס עם אתרוג טמא לעזרה? וגם הרי האתרוג שהוא ראשון מטמא את הידים מדרבנן, האם מותר להיכנס לבית המקדש בידיים טמאות? (ע' שקלים פרק ח משנה ו, ורמב"ם פרק מהלכות שאר אבות הטומאה הלכה ו)

תשובה: אין איסור מן התורה להביא אוכלים טמאים לעזרה (או משום שאין להם טהרה במקוה, או משום שאין נעשים אב הטומאה (ע' עירובין קד, ב), ומ"מ מבואר במשנה דבשר קדשי קדשים שנטמא בעזרה שורפים בעזרה, אבל אם נטמא בחוץ אין מביאים לעזרה לשרוף [ואפי' לב"ה דמביאים היינו משום המצוה של בקודש באש תשרף], וכתב המנ"ח (מצוה קמו) דבשר קדשים קלים שנטמא בפנים אין שורפים

בפנים, ורואים מכאן שאין מכניסים אוכלים טמאים בלי צורך מצוה. ולענין טומאת ידים לא מצינו שאסור ליכנס, אלא רק אם נטמא גופו בטומאה דרבנן אז אסור להיכנס.

קצא. זה היה ממש פתאום כמו שכתוב בנביא 'פתאום יבא אל היכלו! הרגשתי היאך בחזק יד הוציא ה' אתכם מזה'. היה ידוע לי מה שחז"ל אמרו שבסוכות תהיה מלחמת גוג ומגוג, וידעתי דברי הגר"א שזה יקח בסך הכל שתיים עשרה דקות, אבל לא הכנתי עצמי כראוי. נבחרתי להביא את המים לצורך ניסוך המים לעזרה, ונסתפקתי האם צריך קודם להקדיש את המים קדושת פה קודם או שהכלי שרת מקדש אפי' כשהמים חולין. אני צריך תשובה דחופה, אני מתבייש לעמוד לפני משיח ואליהו וכל כלל ישראל בלי לדעת מה לעשות. (ע' תוס' מנחות עט, ב ד"ה וליתנהו, חזו"י סוכה פרק ג הלכה ז, קה"י מנחות א, ו, ועוד)

תשובה: דעת החזון יחזקאל שצריך להקדישם בפה קודם כמש"כ תוס' במנחות דאין כלי שרת מקדש חולין, אמנם דעת כמה אחרונים (מרחשת חלק ב סימן מ אות א; קה"י מנחות סימן א אות ו; מועדים וזמנים חלק ב סימן קל) דדברי תוס' אמורים למאן דאמר שכלי שרת מקדש שלא מדעת, אבל למאי דקיי"ל דאין כלי שרת מקדש שלא מדעת, יכול הכלי שרת לקדש חולין, וא"צ להקדישם בפה קודם.

קצב. אם נזכה לבית המקדש בסוכות ולא נספיק להיטהר, האם ניסוך המים בא בטומאה? (ע' מקדש דוד לג, ב; חזו"א או"ח קכד דף לד, א; כלי חמדה פ' פנחס עמוד 244)

תשובה: דעת המקדש דוד והחזו"א דניסוך המים הוא כמו כל קרבן ציבור דבא בטומאה, אבל הכלי חמדה כתב בדעת הרמב"ם (פרק ו מהלכות איסורי מזבח הלכה ו) דס"ל דכיון דניסוך המים הוא הלכה למשה מסיני, לא נאמר על זה ההיתר דבא בטומאה.

עניינים שונים בדיני הקדש וקרבתו

קצג. ברוך ה' הסנהדרין חזרו, והם פוסקים בכל מחלוקת ושאלה, והם פסקו שבישול אחר אפיה הוא מלאכה דאורייתא (ע' חזו"א כלים כג, י). לא היה לי מושג כמה פעמים שמתי ביצים מטוגנות שיש להם דין אפוי (כגון פסח לאקשין) לתוך המרק בשבת, אז

הפרשתי מאתים וחמישים חטאות, ועוד מאה אלף שקלים לקנות עוד מאה כבשים. ואז הופעל הסרט שרואים בו את כל מעשי בני אדם בכל הדורות (תרגום סוף קהלת), וראיתי שהיה זה רק מאתים ארבעים פעמים. מה אני עושה עם שאר הכבשים והכסף? (ע' רמב"ם פסולי המקדשים פרק ה הלכה ו)

תשובה: אם הפריש בהמות, הם צריכות רעייה (לרעות עד שיקבלו מום ואז אפשר לפדות את הקדושה בכסף) ומשתמש בכסף כדי לקנות נדבה (קרבן עולה). אם הפריש כסף, מותר הכסף לנדבה. לדעת האבן האזל והערוך השולחן העתידי זהו רק אם הפריש הכל בבת אחת (מכיון שכל אחת מהבהמות היתה ראויה להיות חטאת), אבל אם הפריש (בהמות או כסף) בזה אחר זה, אז דנין שהמותרות לא נתקדשו כי זה היה בטעות. במקרה שלנו גם אם ההפרשה היתה בבת אחת, אבל מכיון שבעיקרון משתמשים בבהמות תחילה אפשר לדון על הכסף שהיה הפרשה בטעות. המרכבת המשנה (שקלים פרק ג הלכה יב) חולק על הנ"ל וסובר שגם בהפרשה בזה אחר זה אין אומרים שהיא הפרשה בטעות אלא הן קדושות וצריכות רעייה.

קצד. כשהמשיח הגיע כל הכסף ממלכות רומי והכסף שיוסף החביא במצרים הועבר לבני תורה, במיוחד לאלה שהיו מחדשים חידושים (פסחים ק"ה, ב). מכיון שאני בן תורה קיבלתי את חלקי בכסף הזה, והדבר הראשון שרציתי לעשות היה להביא קרבן תודה. לקחתי דלי מלא מטבעות ואמרתי שאני מביא מאלה קרבן תודה. ספרתי את המטבעות וזה יצא הרבה יותר מהקרבן היקר ביותר, מה אני עושה עם שאר הכסף? (ע' רמב"ם פסולי המוקדשים פרק ה הלכה ז)

תשובה: לדעת הרמב"ם שאר הכסף הוא חולין, כי הוא אמר 'אני הולך להביא מאלה', שמשמע שהוא לא התכוין להשתמש בכל הכסף עבור קרבן. ולדעת הראב"ד הוא מתכוון להשתמש בכל הכסף עבור הקרבן שלו, ולכן משתמשים במותר הכסף לתודה אחרת.

קצה. היה לי כסף של הקדש שנתערב בכסף רגיל, מה עלי לעשות בכדי שאוכל להשתמש בכסף? ואם השתמשתי בכסף וגיליתי רק אחר כך שכסף הקדש התערב האם מעלתי בהקדש? (ע' מעילה כא, ב ובתוס' שם)

תשובה: א. אתה צריך להוציא את סכום הכסף של ההקדש שהתערב, ולהגיד

שהקדושה של כסף ההקדש מחוללת על המטבעות הללו. ב. אם רוב הכסף הוא חולין לפי תוס' איסור המעילה בטל ברוב, למרות שהערך ששייך להקדש אינו בטל, וצריך להחזיר להקדש בחזרה, אבל אין אשם מעילות אם יש רוב חולין. אם הוא תערובת של מחצה על מחצה (שאז כסף ההקדש לא בטל), אז אם בטוח שהשתמשת בכסף של הקדש אתה צריך להביא אשם מעילות.

קצו. אני כהן והפרשתי בהמות לקרבן עולה ושלמים, האם אני יכול להאכילם כרשיני תרומה? (ע"י מנחת חינוך מצוה רפ אות כב)

תשובה: המנחת חינוך אומר שזה תלוי בטעם האיסור של האכלת כרשיני תרומה לבהמת ישראל, אם האיסור משום הנאת כליו, כלומר שהישראל הנהה באופן שמכלה את התרומה, א"כ יתכן שאינו אסור בבהמת הקדש, אבל אם האיסור הוא משום שדין התרומה הוא להיאכל ע"י כהן או בהמתו, א"כ בעולה ודאי אסור, ואילו בשלמים תלוי אם פוסקים שממון בעלים הוא או לאקפיה.

קצז. בחסדי ה' אני תוך מ' יום אחרי לידה, ופתאום ירד בית המקדש מן השמים! האם אני יכול לשלוח את בעלי להביא קרבנות לידה על הלידות שכבר עברו מ' יום? (ע"י רמב"ם וראב"ד פרק א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ה)

תשובה: לפי הרמב"ם אי אפשר להביא קרבן יולדת על לידות שעברו כל זמן שאינה יכולה להיטהר, כיון דאין הקרבן פועל להכשירה, והראב"ד חולק ודעתו דכיון דעכ"פ יש לה חובה להביאם אפשר לצאת ידי חובה בלי שהקרבן יפעול שום טהרה. ויש שהבינו בדעת הרמב"ם דהיינו דוקא אם ילדה בתוך מלאת של הולד הראשון (ולד שאינו של קיימא), אבל אם ילדה אחר מלאת גם הרמב"ם מודה שאפשר להביא על הלידות הקודמות.

קפה. ומדברי רבותינו נראה שהחמירו בזה, בשו"ת שבה"ל (חלק ב סימן קפב) כתב לגבי בהמת שותפות ישראל וכהן דאין להאכילה תרומה (הגם דלפי הטעם שאסור לישראל להאכיל תרומה לבהמתו משום הנאה של כליו, לא שייך בשותפות כהן) מ"מ יש לחשוש לטעם דגזה"כ דהא דמותר להאכיל תרומה לבהמתו משום דהוי כספו של כהן, ובשותפות דאינו כספו של כהן לגמרי אסור. ולענין שותפות כהן וגוי הורה הרב אלישיב (גליון הליכות שדה מס' 26) דאסור להאכילה תרומה, ובדרך אמונה (תרומות פרק ט הלכה ט) העתיק את המנ"ח שכתב מתחילה לאסור.

קצח. יש שלוש קבוצות של מלאכי השרת שאומרות 'קדוש קדוש קדוש' מול הצדיקים והחסידיים בירושלים! משיח שפניו זורחות יותר מהשמש יושב בבית המדרש שלו שהוא י"ח אלף פרסאות ומלמד את כל העולם תורה חדשה (פנימיות התורה)! אליהו הנביא חוזר על השיעור ונשמע בעולם כולו! כל מילה של תורה שנשמעת מהמשיח לעולם לא נשכחת, ואף העבדים והשפחות הגיעו לדרגה של נבואה! שוב, אנחנו אוכלים את המן ואת השליו ושותים מהבאר, כולם בין גברים ובין נשים גבוהים מאוד (מאה אמות למתחילים, ויש אף מאתיים, תו"כ פרשת בחקתי), וכל היהודים חזקים קדושים וגם עפים כמו מלאכים. המלוכה חזרה לכלל ישראל, והגוים עומדים ומתביישים (כ"ז באותיות דר"ע נוסח ג פרק כב). הייתי כל כך מלא שמחה והכרת הטוב להשם, החלטתי שאני הולך לתרום עצים למערכה. לקחתי עץ ואמרתי הרי זה קודש למזבח. העץ מעולם לא היה מוכשר לקבל טומאה, וטמא נגע בעץ, והעץ נגע בתרומה. יש לי שלוש שאלות: א. האם העץ מקבל טומאה ע"י שאמרתי שזה קודש? ב. האם זה צריך הכשר? ג. האם העץ מטמא משהו אחר? (ע"י פסחים כ, א; חולין לז, א; מנחות קב, א, ותוס' שם קא, א ד"ה אע"ג; מנ"ח מצוה קמח; כתבי הגרי"ז זבחים לד, א)

תשובה: עץ אינו מקבל טומאה, אולם יש דין חיבת הקודש שפירושו: א. אפילו דבר שאינו אוכל כמו עצים ולבונה, בקדשים חשוב כמו אוכל ומקבל טומאה. ב. אפילו אוכל שאינו נכשר מקבל טומאה. בראשונים נחלקו אם דין זה הוא דאורייתא או דרבנן. רש"י (מנחות קא, א ד"ה ועצים) סובר שעץ אינו מקבל טומאה כלל עד שהוא נחתך לחתיכות המתאימות עבור המערכה, ואז הוא מקבל טומאה מדרבנן. אבל שיטת התוס' (שם ד"ה ואע"ג) שמיד כשהקדישו אותו, מקבל טומאה מדרבנן, וכשקוצצים אותו עם גרזן שהוא כלי שרת, מקבל טומאה מן התורה. העץ לא צריך הכשר כדי לקבל טומאה, ולדעת הגר"ח (מובא בכתבי הגרי"ז זבחים לד, א) והחזו"א (זבחים ט, ה) הוא מן התורה, ולפי המנחת חינוך הוא זקוק להכשר מן התורה, אך מדרבנן אינו זקוק. לדעת הרמב"ם מהות הטומאה של עצים היא שנפסלים משימוש ע"ג המזבח, אבל אינם טמאים לטמא דבר אחר (כ"כ החזו"א שם אות ו), אבל דעת התוס' (פסחים טו, א ד"ה ולד ובדף יט, א ד"ה לא) שהם גם כן מטמאים אוכל אחר מדרבנן, ולפי שיטה אחת בגמרא (חולין לו, ב) יש ספק אם מטמאים מן התורה, ויש עוד שיטות שמטמאים אפילו מן התורה (כמבואר בתוס' פסחים שם).

שמיטה

קצט. שנת השמיטה קרבה ובהא, ואני רוצה לדעת האם אני צריך להביא בכורים מפירות

שמיטה? (ע"י רש"י משפטים כג, יט, מנ"ח מצוה צא ועוד)

תשובה: רש"י כתב ששמיטה חייבת בביכורים. והגור אריה שם כתב דודאי ט"ס היא דהיאך יכול לקרוא 'האדמה אשר נתת לי'. וגם האור החיים (דברים כו, ב) כתב שאין הבאת ביכורים בשמיטה כיון שהכל הפקר. והחזו"א (ערלה יא, יח) פ' דמיירי שחנטו קודם ר"ה של שביעית וקצרן אחר ר"ה ומביאן אחר עצרת, אבל פירות שיש בהם קדושת שביעית אפ' זכה במה שהיה שלו, הרי הוא כזוכה מן ההפקר ואינו מביא. ובספר הערות להגר"ש"א (גיטין מז, ב) כתב דרשאי לזכות בפירות מזון ג' סעודות, ולהביא ביכורים מהם, וכיון דהיתה הקרקע שלו חייב. וכתב עוד דנראה מסברא דא"צ להפקיר כדי ג' סעודות, ואפשר לכיון לקנות אותם בקנין חצר וממילא מעולם היתה שלו. וע' דרך אמונה ביכורים (פרק ב הלכה א) עוד ציור שהיא חייב בביכורים.

ר. האם אפשר להשתמש בכסף שיש בו קדושת שביעית כדי לקנות לחמי תודה? (ע"י

תוספתא שקלים פרק א הלכה ז ומקדש דוד קדשים לג, יד)

תשובה: התוספתא אומרת שאין להביא לחמי תודה מתבואה שגדלה בשביעית. וכתב המקדש דוד כמה סיבות לכך: א. אם לחמי תודה יטמאו, יצטרכו לשרוף אותם וזה גורם להפסיד פירות שביעית. ב. מכיון שיש לך חיוב להביא לחמי תודה, אם מביא אותם מפירות שביעית הרי זה נחשב כסחורה. ג. בתבואה יש איסור של ספיחי שביעית והוא אסור לאכול מדרבנן. ושתי הסיבות הראשונות שייכות גם בכסף שיש בו קדושת שביעית.

רא. האם אני צריך ליטול ידים קודם שאני סך שמן של שביעית? (ע' רמב"ם פרק ה מהלכות

שמיטה ויובל הלכה ז ודרך אמונה שם)

תשובה: אסור לטמאות אוכל וכן שמן של שביעית דמפסידם מלאכול לטהורים, וזהו בכלל לאכלה ולא להפסד, לכן כתוב בתוספתא שאין סכין שמן של שביעית בידים טמאות. דעת הרמב"ם בפיה"מ דדוקא ידים שנטמאו מטמאות משקה חולין, אבל סתם ידים לא גזרו שיטמאו משקה חולין, ולפ"ז אין צריך ליטול ידים. ודנו האור שמח (פרק ח מהלכות אבות הטומאה הלכה ח) והחזו"א (ריש ידים) אם הרמב"ם חזר

בו. אמנם שאר ראשונים כתבו בפירוש דגם סתם ידים מטמאים משקים, ולדעתם צריך ליטול ידים (וכ"ז כשיבנה בית המקדש בקרוב, אבל כיום שכולם טמאים אין צריך).

**יהי רצון שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך ושם נעבדך
ביראה כימי עולם וכשנים קדמוניות**

חלק ד

מאמרי חז"ל בענין ימות המשיח

קיבוץ גלויות

לאמר לאסורים צאו עומד ומסיח במלך המשיח כה אמר ה' בעת רצון עניתיך וגו' ואצרך, ועד עכשו הוא עתיד להבראות, מהו ואצרך אמרו רבותינו אין סוף ליסורים שהוא מתיסר בכל דור ודור לפי עונות הדור, אמר הקדוש ברוך הוא באותה שעה אני בורא אותו בריה חדשה ואינו מתיסר עוד ואצרך ואתנך. מהו לאמר לאסורים צאו, שלש גלויות נעשו בעשרת השבטים אחת גלתה לסמבטיון, ואחת גלתה לפנים מסמבטיון, וכשם שיש מארץ ישראל לסמבטיון כך יש מסמבטיון לשם, ואחת גלתה לרכיבה של רבלתה ונבלעה שם, לאמר לאסורים צאו לאלו שנתונים בסמבטיון, ולאשר בחשך הגלו לאלו שנתונים לפנים מסמבטיון, ולאלו שנבלעו ברבלתה הקדוש ברוך הוא עושה להם מחילים מחילים מלמטה והם הולכים בהם עד שהם באים תחת הר הזיתים שבירושלים והקב"ה עומד עליו והוא נבקע והם עולים מתוכו כמ"ש זכריה ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים אשר על פני ירושלים מקדם ונבקע הר הזיתים מחציו מזרחה וימה, הה"ד ואמרת בלבבך מי ילד לי את אלה ואני שכולה וגלמודה גולה וסורה ואלה מי גדל הן אני נשארתי לבדי אלה איפה הם, ואלו גלויות אינם לבד, אלא כל מקום שיש שם ישראל מתכנסין ובאים, הנה אלה מצפון ומים אלו שנתונים במקומות רחוקים באספמיא, ואלו מארץ סינים אלו בני יונדב בן רכב, ומי שהוא מהלך בדרך הוא רעב וצמא והם אינם כן אלא לא ירעבו ולא יצמאו ולא יכם שרב ושמש, ולא עוד אלא שהקב"ה משפיל לפניהם את ההרים ועושה אותם דרכים לפניהם, וכן כל מקום שהוא עמוק מגביהו לפניהם ועושה אותם מישור דכתיב ושמתי כל הרי לדרך ומסלותי ירומון, וכיון שהם מתכנסים ובאים הקדוש ברוך הוא אומר לשמים וארץ מה אתם עומדים כשהיתה כנסת ישראל אבלה נתאבלתם עמה דכתיב אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם, ועכשו שבאת השמחה, שישו ושמחו עמה שנאמר רנו שמים וגילי ארץ פצחו הרים רנה.

(ילקוט שמעוני תסט)

ובעת ההיא יעמוד מיכאל השר הגדול, ותוקע בשופר ג' פעמים, שנאמר והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול, ואותו שופר הוא קרן ימין של איל יצחק, והקב"ה מאריך אותו עד אלף אמה. ותוקע תקיעה ומתגלה משיח בן דוד ואליהו. והולכים שניהם אצל ישראל

שהם במדבר העמים, ואומר להם אליהו: זה הוא המשיח! ומשיב את לבם ומחזק את ידם שנאמר חזקו ידיים רפות אמרו לנמהרי לב חזקו אל תיראו! וישמענו כל בני ישראל קול השופר וידעו כי פדה ה' את ישראל שנאמר כי פדה ה' את יעקב וגאלו מיד חזק ממנו. ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים, ומיד נופל פחד ה' בעמים ועל כל הגוים. וישראל חוזקים עם המשיח, עד שיבאו למדבר יהודה, ומתוועדים עם כל בני ישראל, ויבאו אל ירושלים, ויעלו במעלות בית דוד הנשארות מההרז, וישב שם משיח... וכתוב בעת ההיא אביא אתכם ובעת קבציי אתכם כי אתן אתכם לשם ולתהלה בכל עמי הארץ.

(מדרש רשב"י)

ולציון יאמר איש ואיש יולד בה, הם בעצמם [הם] דורונות למלך המשיח, שנאמר תשורי מראש אמנה, אמר רבי יהודה בר רבי סימון למה דורון נקרא תשורה דבר נש מסתכל בה ומזמר יאי היא הנשלחה, כענין שנאמר לא תשורני עין רואי, וכיון שהן באין אצל מלך המשיח, הוא אומר להם יש ביניכם ישראל, הביאו אותם לי, שנאמר הבו לה' משפחות עמים, עמים הביאו לי משפחות של ישראל, א"ר אחא ואומר להם הביאו אותם דרך כבוד ולא דרך בזיון, אין הבו אלא לכבוד, שנאמר הבו לה' כבוד שמו, אותן שכבדו כבודו בעולם, אמר רבי ברכיה בשם רבי יהושע בעת ההיא יוב"ל שי בגימטריא בהם, שהם מביאים אותם דורונות למלך המשיח, שנאמר והביאו את כל אחיכם מכל הגוים מנחה לה'. אמר רבי ברכיה הזקנים שבהם שאינם יכולין לטעון בגלגדקא, מה הם עושין מביאין אותן וטוענין אותן בידיהם, מהו נכבדות שהם מביאים אותם בכבוד, וכשהם מביאין אותן הן באין לילך להם, והוא אומר זה ישראל וזה כהן וזה לוי. (כגון אם נמכרו לעבדים ונשתכחו ונשבו ועל אונסן נעשו נכרים)

(ילקוט שמעוני תתלח)

א"ר נחמן מה שהיה הוא שיהיה, כשם שנטל הקב"ה את ישראל ממצרים בענני הכבוד, כך הוא עושה להם לעתיד לבא שנאמר מי אלה כעב תעופנה.

(ילקוט שמעוני תשנו)

ימות המשיח

ד"א החדש הזה לכם הה"ד (ישעיה מב) הראשונות הנה באו וחדשות אני מגיד. וכי יש לעתיד לבא חדשות, והא כתיב (קהלת א) מה שהיה הוא שיהיה? אלא מוצאין אנו עשרה דברים עתיד הקדוש ברוך הוא לחדש לעתיד לבא, הראשונה שהוא עתיד להאיר לעולם שנאמר (ישעיה ס) לא יהיה לך עוד השמש לאור יומם, וכי יכול אדם להביט בהקב"ה אלא מה הקדוש ברוך הוא עושה לשמש, מאיר מ"ט חלקי אור שנאמר (ישעיהו ל) והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים, ואפילו אדם חולה הקדוש ברוך הוא גוזר לשמש ומרפא, שנא' (מלאכי ג) וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה. השניה מוציא מים חיים מירושלים ומרפא בהם כל שיש לו מחלה שנאמר (יחזקאל מז) כל נפש חיה אשר ישרץ אל כל אשר יבא שם נחלים יהיה וגו'. השלישית עושה האילנות ליתן פירותיהן בכל חדש וחדש, ויהיה אדם אוכל מהם ומתרפא שנאמר (יחזקאל מ"ז) ועל הנחל יעלה על שפתו מזה ומזה וגו' לחדשיו יבכר, כי מימיו מן המקדש המה יוצאים. הרביעית שהם בונים כל ערים החרבות ואין מקום חרב לעולם, ואפילו סדום ועמורה נבנות לעתיד לבא שנא' (יחזקאל טז) ואחותיך סדום ובנותיה תשבנה לקדמתן. החמישי שהוא בונה את ירושלים באבן ספיר שנאמר (ישעיה נד) הנה אנכי מרביץ בפוך אבניך וכתוב (ישעיהו נ"ד) ושמתי כדכד שמשותיך, ואותן אבנים מאירות כשמש, ועובדי כוכבים באין ורואין בכבודן של ישראל שנאמר (ישעיהו ס) והלכו גוים לאורך. הששית (ישעיהו יא) ופרה ודוב תרעינה. השביעית שהוא מביא כל החיות וכל העופות וכל הרמשים וקורת עמם ברית ועם כל ישראל שנאמר (הושע ב) וכרתי להם ברית ביום ההוא עם חית השדה ועם עוף השמים. השמינית שאין עוד בכי ויללה בעולם שנאמר (ישעיהו סה) ולא ישמע בה עוד קול בכי וקול זעקה. התשיעית אין עוד מות בעולם שנאמר (ישעיהו כה) בלע המות לנצח ומחה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים וחרפת עמו יסיר. העשירי שאין עוד לא אנחה לא אנקה ולא יגון אלא הכל שמחים שנאמר (ישעיהו לה) ופדויי ה' ישובון ובאו ציון ברנה.

(שמות רבה פרשת בא טו, כא)

עתידה אשה שתלד בכל יום שנאמר הרה ויולדת יחדיו.

עתידיים אילנות שמוציאין פירות בכל יום שנאמר ונשא ענף ועשה פרי מה ענף בכל יום אף פרי בכל יום.

עתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות וכלי מילת שנאמר יהי פסת בר בארץ.

(שבת דף ל:)

עתידה חטה שתהיה כשתי כליות של שור הגדול

עתידין כל אילני סרק שבארץ ישראל שיטענו פירות שנאמר כי עץ נשא פריו תאני וגפן נתנו חילם.

(כתובות קיא)

אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל בעולם הזה אתם מתיראין מן העונות, אבל לעולם הבא שאין בו יצה"ר אתם מתפחדין על הטוב הצפון לכם שנאמר אחר ישבו בני ישראל ובקשו את ה' אלהיהם ואת דוד מלכם ופחדו אל ה' ואל טובו (הושע ג), ומהו טובו זה בית המקדש שנאמר ההר הטוב הזה והלבנון (דברים ג).

(מדרש תנחומא פרשת לך לך)

אמר הקדוש ברוך הוא בעוה"ז הצדיקים מולידים טובים ורעים אבל לעוה"ב כלם יהיו צדיקים לעולם ירשו ארץ נצר מטעי (ישעיה ס) ואומר הקטן יהיה לאלף והצעיר לגוי עצום אני ה' בעתה אחישנה (שם/ישעיהו ס') וכן יהי רצון אמן.

(מדרש תנחומא פרשת חיי שרה)

אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא רבש"ע בשביל תורה שנתת לי שנקראת מקור חיים אני עתידה להתענג באורך, מהו באורך נראה אור זה אורו של משיח שנאמר וירא אלהים את האור כי טוב מלמד שצפה הקדוש ברוך הוא בדורו של משיח ובמעשיו קודם שנברא העולם וגנזו למשיח ולדורו תחת כסא הכבוד שלו, אמר שטן לפני הקדוש ברוך הוא רבש"ע אור שנגנז תחת כסא הכבוד שלך למי, א"ל למי שהוא עתיד להחזירך ולהכלימך בבשת פנים, א"ל רבש"ע הראהו לי, א"ל בא וראה אותנו, וכיון שראה אותו נזדעזע ונפל על פניו אמר בודאי זהו משיח שעתיד להפיל לי ולכל שרי עובדי אלילים בגיהנם שנאמר בלע המות לנצח ומחה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים, באותה שעה התרגשו העו"א, אמרו לפניו רבש"ע מי הוא זה שאנו נופלים בידו מה שמו ומה טיבו. א"ל הקדוש ברוך הוא אפרים משיח צדקי שמו, ומגביה קומתו וקומת דודו ומאיר עיני ישראל ומושיע עמו, ואין כל אומה ולשון יכולה לעמוד בו שנאמר לא ישיא אויב בו וכן עולה לא יעננו, וכל אויביו וצריו מתבהלים ובורחים מלפניו שנאמר וכתותי מפניו צריו, ואף נהרות פוסקים בים שנאמר ושמתי בים ידו ובנהרות ימינו, התחיל הקדוש ברוך הוא מתנה עמו כשברחו, א"ל הללו שגנוזים אצלך עונותיהם עתידים להכניסך בעול ברזל ועושים אותך כעגל הזה שכהו עיניו ומשנקין את רוחך בעול ובעונותיהם של אלו עתיד לשונך להדבק בחכך רצונך בכך, אמר משיח לפני הקדוש ברוך הוא רבש"ע שמא אותו צער שנות רבות הם, א"ל הקדוש ברוך הוא חייך וחיי ראשך שבוע גזרתי עליך אם נפשך עצבה אני טורדן מעכשו, אמר לפניו רבש"ע בגילת לבי ובשמחת לבי אני מקבל עלי על מנת שלא יאבד אחד מישראל, ולא חיים בלבד יושעו בימי אלא אף אותם שגנוזים בעפר, ולא מתים בלבד יושעו בימי אלא אף אותם מתים שמתו מימות אדם הראשון עד עכשו, ולא אלו בלבד אלא אף נפלים יושעו בימי, ולא נפלים בלבד אלא אף למי שעלתה על דעתך להבראות ולא נבראו, בכך אני רוצה, בכך אני מקבל.

שנו רבותינו עתידין אבות העולם לעמוד בניסן ואומרים לו אפרים משיח צדקנו אף על פי שאנו אבותיך אתה טוב ממנו שסבלת עונות בנינו ועברו עליך מדות קשות ורעות מה שלא עברו על הראשונים ועל האחרונים, והיית שחוק ולעג באומות בשביל ישראל וישבת בחשך ואפלה ועיניך לא ראו אור וצפד עורך על עצמך וגופך היה יבש כעץ ועיניך חשכו מצום וכחך יבש כחרס וכל אלו מפני עונות בנינו, רצונך יהנו בנינו מטובה זו שהשפיע הקדוש ברוך הוא לישראל, שמא בשביל צער שצערת עליהם ביותר וחבשוך בבית האסורים אין דעתך נוחה מהם, אומר להם אבות העולם כל מה שעשיתי לא עשיתי אלא בשבילכם ובשביל בניכם שיהנו מטובה זו שהשפיע הקדוש ברוך הוא לישראל, אומרים לו אבות העולם אפרים משיח צדקנו תנוח דעתך שהנחת דעת קונך ודעתנו, א"ר

שמעון בן פזי באותה שעה מגביה הקדוש ברוך הוא למשיח עד שמי השמים ופורש עליו מזיו כבודו מפני אומות העולם מפני פרסים הרשעים. אומרים לו אפרים משיח צדקנו הוי דיין על אלו ועשה בהם מה שנפשך חפצה שאלמלי רחמי שגברו עליך ביותר כבר אבדוך מן העולם ברגע אחד שנאמר הבן יקיר לי אפרים וגו'. למה רחם ארחמנו שני פעמים, אלא רחם בשעה שהיה חבוש בבית האסורים שבכל יום ויום היו מחרקין שיניהם ומרמזין בעיניהם ומנענעין בראשיהם ומפטירין בשפתותיהם שנאמר כל רואי ילעיגו לי יפטירו בשפה יניעו ראש וכל המזמור. ארחמנו בשעה שהוא יוצא מבית האסורין שלא מלכות אחד ושתי מלכיות באים עליו אלא מאה וארבעים מלכיות מקיפין אותו ואומר לו הקדוש ברוך הוא אפרים משיח צדקי אל תירא מהם כי כל אלה ברוח שפתיך ימותו, שנאמר וברוח שפתי ימית רשע, מיד הקדוש ברוך הוא עושה לו למשיח שבע חופות של אבנים טובות ומרגליות וזמרגדין, וכל חופה וחופה נמשכין מתוכה ארבע נהרות של יין וחלב ודבש ואפרסמון טהור, ומחבקו הקדוש ברוך הוא בפני הצדיקים ומכניסו לחופה ורואין אותו כל הצדיקים ואומר להם הקדוש ברוך הוא צדיקי עולם עדיין לא נטל אפרים משיח צדקי חצי צערו עדיין יש לי מדה אחת שאני נותן לו שלא ראתה עין מעולם שנאמר עין לא ראתה אלהים זולתך (כתוב ברמז תתרמ"ח), באותה שעה קורא הקדוש ברוך הוא לרוח צפונית ולרוח דרומית ואומר להם כבדו ורבצו לפני אפרים משיח צדקי בכל מיני בשמים שבגן עדן שנאמר עורי צפון ובאי תימן הפיחי גני וגו'. קומי אורי כי בא אורך, בשעה שהקב"ה אומר לציון קומי, אומרת לפניו רבש"ע עמוד אתה בראש ואני אחרך, אמר להם יפה אמרת שנאמר עתה אקום יאמר ה'.

(ילקוט רמז תצט)

ירושלים לעתיד

ושמתי כדכד שמשותך ושערך לאבני אקדח (ישעיהו נ"ד י"ב), ר' אבא בר כהנא אמר כהדין וכדין, ר' יהושע בן לוי אמר אבני כדכדנא. רבי יהושע בן לוי היה עומד עם אליהו בהר הכרמל, אמר לו אין אתה מראה לי אילו אבני כדכדנא כיצד הם, אמר לו הן, והראה לו על ידי נס, מעשה בספינה אחת שפירשה בים הגדול, אחזו נחשולה והיתה מיטרפת בים, והיה בה נער אחד עברי, נגלה עליו אבא אליהו, אמר לנער אם את עושה שליחותי אני ממלט לאנייה הזו בזכותך, אמר לו הן, אמר לו לך והראה לרבי יהושע בן לוי אילו אבני כדכד, והוא

יושב במדינה הגדולה בלוד, ואל תראה [לו] אותם שם, אלא הולכיכוהו למערה של לוד ושם הראה לו אותם, הלך הנער ואמר לר' יהושע בן לוי בא אחרי, כיון שהוליכו למערה והראה אותם לו מיד הבהיקה כל לוד מאורם, אמר רבי יצחק כיון שראה אותם נבהל מפניהם ונגזר. שמשתיך שורייך.

ושעריך לאבני אקדח וכל גבולך לאבני חפץ כל כך למה, שעתידי הקדוש ברוך הוא לעשות שער גדול לבית המקדש ושני פשפשים מאבן טובה אחת של מרגליות, ור' יוחנן היה יושב ודורש עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות שער גדול של בית המקדש ושני פשפשים מאבן טובה אחת, היה שם אדם יושב ודורש עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות שער גדול של בית המקדש ושני פשפשים מאבן טובה אחת של מרגלית, והלא אפילו כביצה אין אתה מוצא עכשיו, הלך ופירש בים הגדול ושקעה ספינתו והאיר הקדוש ברוך הוא את עיניו וראה שם מלאכי השרת שהיו יושבים ומסתתים בה ומגלפים בה, אמר להם זו למה, אמרו לו לשער הגדול של בית המקדש, לשנה אחרת בא ומצא את רבי יוחנן שהיה יושב ודורש שעתידי הקדוש ברוך הוא לעשות שער גדול של בית המקדש ושני פשפשים מאבן טובה של מרגלית אחת, אמר לו דרוש ולך נאה לדרוש, אמר לו מה ראית שכך אמרת לי, אמר לו אילולי שראיתי בעיני לא האמנתיך, מה עשה רבי יוחנן תלה עיניו וצפה בו, מיד נעשה גל של עצמות.

וכל גבולך לאבני חפץ, לפי שבעוה"ז מתחמין באבנים ובחצובות, אבל לע"ל מתחמין באבנים טובות ומרגליות לכך נאמר וכל גבולך לאבני חפץ. בעוה"ז אדם חייב לחבירו הולכים אצל דיין, פעמים שהוא עושה שלום ביניהם ופעמים שאינו עושה שלום ביניהם, אבל בימות המשיח אדם חייב לחבירו והוא אומר לו בא ונלך ונדון לפני מלך המשיח, כיון שמגיעים לגבול ירושלים מוצאים אותו שהוא מלא אבנים טובות ומרגליות, נוטל אבן טובה אחת ונותנה לו ואומר לו כלום אני חייב לך יותר מדמים של זו, והוא אומר לו המלך יסלח לך הה"ד השם גבולך שלום (תהלים קמ"ז י"ד).

(ילקוט שמעוני תעח)

אמר ר' הושעיא עתידה ירושלים לעשות פנס לאומות העולם והם מהלכים לאורה, מה טעם והלכו גוים לאורך, וכן הוא אומר נכון יהיה הר בית ה' וגו'.

(ילקוט שמעוני רמז תצט)

אמר רבה א"ר יוחנן עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות סעודה לצדיקים מבשרו של לוינתן שנאמר יכרו עליו חברים ואין כרה אלא סעודה שנאמר ויכרה להם כרה גדולה ויאכלו וישתו ואין חברים אלא תלמידי חכמים שנאמר היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני והשאר מחלקין אותו ועושין בו סחורה בשוקי ירושלים שנאמר יחצוהו בין כנענים ואין כנענים אלא תגרים שנאמר כנען בידו מאזני מרמה לעשק אהב ואי בעית אימא מהכא אשר סוחריה שרים כנעניה נכבדי ארץ ואמר רבה א"ר יוחנן עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות סוכה לצדיקים מעורו של לוינתן שנא' התמלא בסוכות עורו זכה עושין לו סוכה לא זכה עושין לו צלצל שנאמר ובצלצל דגים ראשו זכה עושין לו צלצל לא זכה עושין לו ענק שנאמר וענקים לגררותיך זכה עושין לו ענק לא זכה עושין לו קמיע שנאמר ותקשרנו לנערותיך והשאר פורסו הקדוש ברוך הוא על חומות ירושלים וזיוו מבהיק מסוף העולם ועד סופו שנאמר והלכו גוים לאורך ומלכים לנוגה זרחך ושמתי כדכד שמשותיך א"ר שמואל בר נחמני פליגי תרי מלאכי ברקיעא גבריאל ומיכאל ואמרי לה תרי אמוראי במערבא ומאן אינון יהודה וחזקיה בני רבי חייא חד אמר שוהם וחד אמר ישפה אמר להו הקדוש ברוך הוא להוי כדין וכדין ושעריך לאבני אקדח כי הא דיתיב רבי יוחנן וקא דריש עתיד הקדוש ברוך הוא להביא אבנים טובות ומרגליות שהם שלשים על שלשים וחוקק בהן עשר על עשרים ומעמידן בשערי ירושלים לגלג עליו אותו תלמיד השתא כביעתא דציצלא לא משכחינן כולי האי משכחינן לימים הפליגה ספינתו בים חזא מלאכי השרת דיתיב וקא מינסרי אבנים טובות ומרגליות שהם ל' על ל' וחוקק בהן עשר ברום עשרים אמר להו הני למאן אמרו ליה שעתידי הקדוש ברוך הוא להעמידן בשערי ירושלים

(בבא בתרא עה.)

ירושלים אורו של עולם שנאמר והלכו גוים לאורך. ומי הוא אורה של ירושלים הקב"ה שנאמר והיה לך ה' לאור עולם.

(ילקוט שמעוני תקא)

סבו ציון והקיפוא א"ר נחמן מה שהיה הוא שיהיה, כשם שנטל הקדוש ברוך הוא את ישראל ממצרים בענני כבוד, כך הוא עושה להם לעתיד, שנאמר מי אלה כעב תעופינה. ספרו מגדליה, כמה גינאות עתידות להיות בירושלים אלף קפ"ד גינאות, כמה מגדלים

עתידיים להיות בירושלים אלף ורנ"ו מגדלים, וכמה טטפראות עתידין להיות בירושלים אלף ותע"ז טטפראות, והיכן המים עולים על תתק"צ בירניות. אר"נ מה שהיה הוא שיהיה, כשם שאמרו ישראל שירה במדבר והבאר עולה להם, שנאמר ושרים כחוללים, כך באותה שעה כל מעיני בך. כמה בימות עתיד להיות בירושלים א"ר ינאי אלף ושצ"ט, ושערים קמ"ד, י"ב לכל שבט ושבט, הוי סבו ציון והקיפוא.

(ילקוט שמעוני תהלים רמז תרלח)

עתידי הקב"ה להגביה את ירושלים ג' פרסאות למעלה, ושמא תאמר יש צער לעלות, ת"ל מי אלה כעב תעופינה וכיונים אל ארובותיהם. כך אמר הקב"ה, אני וכמליא שלי נעשים לה חומה לירושלים לעתיד לבוא, ואני מצוה לה מלאכים לשומרה. וכי מאחר שהאש מוקף לה, מי יכול ליכנס לתוכו, אלא לעתיד לבא צדיקים מהלכים באש כאדם שהוא מהלך בחמה ביום צנה והיא עריבה עליו. ואם תמיה אתה בדבר הזה, בא והסתכל בחנניה מישאל ועזריה שבשעה שהטילן נבוכדנצר לתוך כבשן האש, היו מהלכים בה כאדם שהוא מהלך בחמה ביום צנה והיא עריבה עליו.

(פסיקתא רבתי לו,ב)

ד"א לאלהים לאל חי לאל שהוא חי וקים בדברו. א"ר פנחס הכהן בן חמא אף על פי שמתו המבטיחין, אלו הנביאים, אבל האלהים שהבטיח חי וקיים. מתי אבא ואראה פני אלהים אמרו לו ישראל רבוננו של עולם אימתי אתה מחזיר לנו את הכבוד שהיינו עולין בשלשת פעמי רגלים ורואין פני השכינה א"ר יצחק כשם שהיו באין לראות כך היו באין להראות. מתי אבא ואראה ברוח הקדש א"ר יהושע בן לוי למה היה קורין אותו שמחת בית השואבה שמשם היו שואבין רוח הקודש, אמרו אימתי את מחזירנו לאותו הכבוד הרי כמה זמן שחרב בית חיינו הרי שבוע הרי יובל הרי שבע מאות ושבעים ושבע ועתה הוא כבר אלף ומאה וחמשים ואחד מתי אבא ואראה פני האלהים אמר להם בני בעולם הזה כמה פעמים הייתם עולים לא שלשה פעמים בשנה כשיגיע הקץ אני בונה אותו ואין אתם עולים שלשה פעמים בשנה אלא כל חודש וחודש ובכל שבת ושבת אתם עתידיים להיות עולים שם כמה שנאמר והיה מדי חודש בחודשו ומדי שבת בשבתו.

ד"א והיה מדי חודש בחדשו והיאך אפשר שיבא כל בשר בירושלים בכל חודש ובכל שבת א"ר לוי עתידה ירושלים להיות כארץ ישראל וארץ ישראל ככל העולם כולו, והיאך הם באין ראש חודש ושבת מסוף העולם אלא העבים באין וטוענים אותם ומביאין אותם לירושלים והם מתפללים שם בבוקר והוא שהנביא מקלסן מי אלה כעב תעופנה וגו' (ישעיה ס' ח').

ד"א והיה מדי חדש והרי שאירע ר"ח להיות בשבת ואמר הכתוב מדי חדש ומדי שבת היאך א"ר פנחס הכהן בן חמא בשם ר' ראובן באים שני פעמים אחד של שבת ואחד של ר"ח והעבים טוענין אותן בהשכמה ומביאין אותן לירושלים והם מתפללים שם בבקר והן טוענין אותן ומחזירים לירושלים מי אלה כעב תעופנה הרי של בוקר וכיונים אל ארבותיהן הרי של מנחה.

יבא כל בשר וגו' אינו אומר יבואו כל ישראל אלא יבא כל בשר, א"ר פנחס מהו כל בשר כל מי שבשר יצרו בעולם הזה זוכה לראות פני שכינה כדכתב עוצם עיניו מראות ברע (ישעיה ל"ג ט"ו) מה כתב אחריו מלך ביפיו תחזינה עיניך (שם שם יז).

ד"א יבא כל בשר אפילו עכו"ם ולא כל עכו"ם אלא אותן שלא שעבדו בישראל משיח מקבלן, ובזכות מה ישראל זוכין לכל הכבוד הזה בזכות ישיבה של ארץ ישראל שהיו יושבין ומצטערין בין האומות בעולם הזה.

(פסיקתא רבתי א)

כה אמר אדני ה' שער החצר הפנימית וגו' יהיה סגור, ר"א אומר שערים שטבעו בארץ עתידים לעלות להתחדש כל אחד ואחד במקומו, ושער החצר הפנימית הפונה קדים שישת ימי המעשה יהיה סגור, וביום השבת הם נפתחים מאליהם, ויודעים כל העם שבא יום השבת, וכן בר"ח יהיו ישראל עומדים ורואים את הדלתות נפתחות מאליהן ויודעין שבאותה שעה עלתה הלבנה ומקדשין את החדש בעליונים:

ועל הנחל יעלה על שפתו מזה ומזה כל עץ מאכל. יתיב ר' ירמיה קמיה דרבי זירא ויתיב וקאמר עתיד הקדוש ברוך הוא להוציא מבית קדש הקדשים נהר ועליו כל מיני מאכל וכל מיני מגדים, שנאמר ועל הנחל יעלה וגו'. ועלהו לתרופה, איתמר חזקיה אמר

להתיר פה של אלמים, בר קפרא אמר להתיר פה של עקריות, ור' יוחנן אמר לתרפיון ממש, מאי לתרופה? אמר רשב"נ לתאר פנים של בעלי פה, כדדריש ר' יהודה בר' סימון כל המשחיר פניו על דברי תורה בעוה"ז הקדוש ברוך הוא מבהיק פניו לעוה"ב, שנאמר מראהו כלבנון בחור כארזים:

מפאת צפון עד פאת ים - דן אחד, יהודה אחד, אשר אחד, ועד גבול ים מפאת קדים עד פאת ים - יהודה אחד, ועל גבול יהודה מפאת קדים ועד ים - מנשה אחד. מה ת"ל יהודה אחד, דן אחד, אשר אחד? שעתידין ישראל ליטול אורך מן המזרח למערב עד רוחב כ"ה אלפים קנים שעורם שבעים וחמשה מיל, וכה"א ה' בדד ינחנו, עתיד הקדוש ברוך הוא להשים אתכם נוחלים מסוף העולם ועד סופו

(ילקוט שמעוני יחזקאל רמז שפג)

טובת הצדיקים

מאור פנים של צדיקין לימות המשיח ולעולם הבא, כיצד, יש שנותנין לו מאור פנים בצאת השמש בגבורתו בשעה ראשונה, ויש שנותנין לו בשתי שעות, ויש שנותנין לו בשלש שעות, ויש בארבעה שעות, ויש בחמש שעות, ויש בשש שעות, ויש כל היום כולו, ויש שנותנין לו מאור פנים כמאור לבנה בראש חודש, ויש שנותנין לו כחמשה לחודש, ויש כעשרה לחודש, ויש כחמשה עשר לחודש, ויש ככוכבים גדולים, ויש ככוכבים קטנים, ויש שנותנין לו מאור פנים כאויר הרקיע בשעה שהוא מטוהר מן העבים, ויש שמשחרת פניהם כקדירה, זה הכלל כל הנושא פנים לטובה זוכה ומקבל פני שכינה, המזוהם והמלוכלך אינו מיסב בפני המלך, במה דברים אמורים בזמן שלא עשה תשובה, אבל אם עשה תשובה ומת הרי הוא כצדיקי עולם לכל דבר.

(אליהו רבה פרשה ג)

חיים שלא בצער לימות המשיח ולעולם הבא, כיצד, עתיד הקדוש ברוך הוא לישב בבית המדרש הגדול שלו וצדיקי עולם יושבין לפניו הן ונשיהן ובניהן ובנותיהם ועבדיהם

ואמהותיהם ועושין להן צורך בתיהן, שנאמר והיה אחרי כן אשפוך רוחי וגו' וגם על העבדים ועל השפחות וגו' (יואל ג' א' וב'), נשים שאננות קמנה וגו' (ישעיה ל"ב ט')

(אליהו רבה פרשה ד)

יו"ד אל תקרא יו"ד אלא יד, מלמד שזה הוא יד ושם טוב שעתיד הקב"ה ליתן להם לצדיקים לעוה"ב בירושלם ובבהמ"ק שנ' ונתתי להם בביתי ובחומתי יד ושם וגו' (ישעיה נ"ו) ואין ביתי אלא בהמ"ק שנ' כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים (שם) ואין חומתי אלא ירושלם שנ' על חומתיך ירושלם וגו' (שם סב) ואין יד אלא מנות שנ' וישא משאת מאת פניו אליהם ותרב משאת בנימין ממשאת כולם חמש ידות וגו' (בראשית מג), ומהו יד מלמד שעתיד הקב"ה לקרא את כל צדיק וצדיק בשמו ונותן להן כוס של סם חיים ביד עצמו כדי שיהיו חיים וקיימין לעולם ולעולמי עולמים, ומהו ושם, מלמד שעתיד הקב"ה לגלות שם המפורש לכל צדיק וצדיק לעוה"ב שנבראין בו שמים החרשים וארץ החדשה כדי שיהיו כולם יכולים לבראות את העולם חדש, שנ' שם עולם אתן לו אשר לא יכרת, ומנין שזה הוא שם המפורש נאמר כאן שם עולם ונאמר להלן זה שמי לעולם (שמות ג) מה להלן שם המפורש אף כאן שם המפורש: ד"א שם עולם אתן לו, שלא יפסוק שמים מן העולם, שכשם ששמים החדשים והארץ החדשה חיים וקיימין לעולם ולעולמי עולמים כך עתיד שמים של צדיקים ושמים של זרעם וזרעם שיעמדו לעולם ולעולמי עולמים שנ' כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עומדים לפני נאם יי כן יעמר זרעכם ושמכם (סוף ישעיה): ד"א שם עולם, מלמד שישלש מאות וארבעים עולמים עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק לעוה"ב שכך שם בגימטריא: ד"א שם עולם, נאמר בראש הפסוק הזה ונתתי להם בביתו ובחומתי ולבסוף נאמר אתן לו, אם נאמר לו למה נאמר ונתתי להם, ואם נאמר ונתתי להם למה נאמר אתן לו, מלמד שכל הצדיקים כולן נותן להן הקב"ה יד וחלק שכר טוב ושם עולם תהלה וגדולה ושבח כליל כתר קדושה ומלכות כנגד כל הצדיקים כולן לעולם הבא. יד זה כוס של סם חיים שמשקהו לו למשיח ולצדיקים לעתיד לבא. חלק שכר טוב זה שלש מאות וארבעים עולמים שכל צדיק וצדיק נוטל בחלקו, כל אחד ואחד לפי שכר מעשיו לעוה"ב. שם עולם זה שם המפורש שעולם הבא נקרא בו. תהלה וגדולה זה אור מאירת עינים שהן מסתכלין בהן מסוף העולם ועד סופו בסקירה אחת, ושבח זה קומה זקופה כאדם הראשון. כליל כתר מלכות וארגמן טוב שהמלכים משתמשין בהן, קדושה שקוראין לפניהן מלאכים קק"ק כדרך שקוראין לפני

הקב"ה בשמים ממעל בעולם הזה ומלכות שכל הנכשל בהם בצדיקים משתמש לעולם הבא במלכות וכבוד ברכות וממשלה כדוד מלך ישראל שנ' והיה הנכשל בהם ביום ההוא כדוד ובית דוד כאלהים כמלאך יי (זכריה יב). וכל צדיק וצדיק עמו שכינה מהלכת בריבו רבבות מלאכי השרת ועמודי ברק סביב להן וניצוצין של זוהר מקיפין להן וזקוקי זיו מבהיקין את פניהן ובזיקי אור מקרין את עפעפיהם ורוחות מנשבות לפנין ועננים מזלין לנגד פניהן, והרים מרקדים לפניהם וגבעות מושכות חלב ועסיס לפנין שנ' (יואל ד) והיה ביום ההוא יטפו ההרים עסיס והגבעות תלכנה חלב וכל אפיקי יהודה ילכו מים ומעין מבית יי יצא והשקה את נחל השטים.

ועשבי השדה באין ומשחקים לפניהם אגודות אגודות והאילנות מתעקרין ממקומן ובאין וממחין כפיהם זו על גבי זו ואומר הושענא שנ' (ישעיה נה) כי בשמחה תצאו וגו' וקשתות שכינה עמהן אחד מימינם ואחד משמאלם וברקים ולפידים משתמשין ובאין מתוך בתייהם ומראה אש ומראה להבה ומראה בזק ומראה חשמל ועמודי גחל מקיפין ועומדין כנגד כולו ומשמשין לפניהם כעין לפני השכינה, וחומות אש וחומות לפיד וחומות להבה וחומות נוגה אור סביב להם לכל צדיק וצדיק לעולם הבא, ושכינה עמהן בכבוד בכל מקום כאב שהוא יושב על כסאו כמלך ושש ושמה בשמחת בניו ובנותיו שנ' (זכריה ב) ואני אהיה לה נאם יי חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה. ואומר (שם) רני ושמחי בת ציון כי הנני בא ושכנתי בתוך וגו'.

כ"ף, זה כף שכינה שהוא מכה זו על גבי זו בשמחה רבה בסעודתן של צדיקים לעולם הבא ועומד ומרקד לפניהם בסעודה. ועל אותה שעה אמר ישעיה (כ"ו) יי רמה ירך וגו' מהו רמה ירך מלמד שעתיד ישעיה לומר לפני הקב"ה בסעודתן של צדיקים שבגן עדן בשעה שהקב"ה עומד ומרקד לפני הצדיקים רבון של העולם רמה ירך בל יבאו רשעים ויראו בטובתן של צדיקים, משיב הקב"ה ואומר ישעיה בני יבאו רשעים ויראו בטובתן ובשמחתן וילבשו בושה ויעטו כלימה שנ' יחזו ויבושו קנאת עם (ישעיה שם), משיב ישעיה ואומר לפניו רבש"ע לא יבאו ולא יראו, אומר הקב"ה מי מכריע בינינו שנעשה כדברו, משיב ישעיה ואומר לפניו רבש"ע תבא כנסת ישראל ותכריע בינינו ונעשה כדבריה, מיד קורא הקב"ה למטטרון שר הפנים ואומר לו עבדי לך והביא לי את כנסת ישראל כדי שתכריע בינינו, מיד הולך מטטרון ומביא את כנסת ישראל לפני הקב"ה ולפני ישעיה, וכיון שרואה כנסת ישראל את הקב"ה אומרת לפניו רבש"ע למה קראת לי, משיב הקב"ה ואומר לה בתי מפני שאני אומר יבאו רשעים ויראו בטובתן של צדיקים שאני נותן להן ויבושו, וישעיה בני אומר לא יבאו ולא יראו את מה את אומרת, משיב יבאו ויראו ויבושו שנ' ותרא

אויבתי ותכסיה בושה (סוף מיכה), באותה שעה באין רשעים לפתחי גן עדן ועומדין מבחוץ ורואין את כל הצדיקים כל אחד ואחד ביקרו כל אחד ואחד ברבותו כל אחד ואחד בלבוש מלכות ובכתר מלכות ובעדי מרגליות של מלכים, וכל אחד ואחד יושב כמלך על כסא של זהב ולפני כל א' וא' שלחן של מרגליות וביד כל אחד וא' כוס של זהב מרוקם באבנים טובות ומרגליות שהוא מלא סם חיים וכל מעדני גן עדן מונחים לפניהם על השלחן ולפני כל א' וא' עומדין שלשה מלאכי השרת לשמשן וקרני הוד וקרני הדר על ראשיהן וזיקים וברקים יוצאין מפיהן וזיו פניהן הולך מסוף העולם ועד סופו כזיו החמה שנ' ואהביו כצאת השמש בגבורתו (שופטים ח) ושמים ושמי השמים העליונים פותחין את דלתותיהן וממטירין עליהן טללי בושם של אפרסמון טהור שריחו הולך מסוף העולם עד סופו, ואלפי אלפים וריבו ריבי רבבות מלאכי השרת עומדין לפניהן ואוחזין בידיהן כינורות ונבלים ומצלתים וכל כלי שיר ומרננים לפניהם בסעודה והקב"ה עומד בעצמו ומרקד בעצמו בסעודה וחמה ולבנה וכוכבים ומזלות מימינו ומשמאלו ומרקדין לפניהן עמו, וכיון שרואין כל הרשעים כולן את כל אותה גדולה ומלכות ואת כל אותו הכבוד מגביהין את קומתן מאה אמה כהיכל מפני כבודן של צדיקים להסתכל בהן ויהיו שואלין עליהן לומר מה הן הללו שכל אותו הכבוד וכל אותה גדולה וכל אותה מלוכה עשה להן הקב"ה משיבין מלאכי השרת ואומרים להן הללו עמו של הקב"ה שעסקו בתורתו וקיימו את המצות, והביאום לגן עדן ליתן להם שכר טוב וחלק טוב לפי מעשיהם, מיד נופלין רשעים על פניהם ופותחים את פיהם בשבחו של הקב"ה ושל צדיקים ואומרים אשרי העם שככה לו אשרי העם שיי אלהיו (תהלים קמד).

(אותיות דרבי עקיבא אות י', כ')

תחיית המתים

ד"א זה טיט של עולם הבא שהצדיקים מציצין הימנו כתות כתות כעשבי השדה בכמה לבושין שריחן הולך מסוף העולם ועד סופו כריח גן עדן שנ' ויציצו מעיר כעשב הארץ (תהלים סב) ואין עיר אלא ירושלם שנ' העיר אשר בחרתי בה (מ"א יא) מיכן אתה למד שאין הקב"ה מחיה את המתים אלא בארץ ישראל שנ' כה אמר יי בורא השמים ונוטיהם רקע הארץ וצאצאיה נותן נשמה לעם עליה ורוח להולכים בה (ישעיה מב) ואומר ונתתי צבי בארץ חיים (יחזקאל כו) מהו ארץ חיים וכי יש ארץ חיים וארץ מתים אלא זו ארץ ישראל

שנקראת ארץ החיים שמתיה חיים תחלה לעה"ב, אם כן צדיקים שבחוץ לארץ כגון משה ואהרן ושאר כל הצדיקים שבארבע פנות העולם היאך חיינ ובאין לעוה"ב, אלא מלמד שבשעת תחיית המתים הקב"ה יורד משמי שמים העליונים וישב על כסאו בירושלם שנ' בעת ההיא יקראו לירושלם כסא יי, וקורא להם הקב"ה למלאכי השרת ואומר להם בני לא בראתי אתכם אלא לשעה זו כדי שתעשו לי קורת רוח, משיבין מלאכי השרת ואומרים לפניו רבון של העולמים הננו נעמוד לפניך בכל דבר שאתה רוצה, משיב הקב"ה ואומר להם לכו ושטטו בארבע רוחות העולם והגביהו את ארבע כנפות הארץ ועשו מחילות מחילות בקרקע הארץ לכל צדיק וצדיק שבחוצה לארץ עד ארץ ישראל והביאו לי כל צדיק וצדיק פלוני בן פלוני, חסיד פלו' בן פלו', חכם פל' בן פל', נבון פל' בן פלו', נביא פל' בן פל', שמסרו את עצמן על קדושת שמי בכל יום ויום, כדי שלא יצטערו ויבאו לארץ ישראל ואני מחיה אותם, מיד הולכים כל מלאך ומלאך וכל שרף ושרף וכל שר ושר וכל גדוד וגדוד ושוטטים בארבע רוחות העולם וטגביהין ארבע כנפות הארץ וינערו רשעים מן הארץ שנ' לאחז בכנפות הארץ וינערו רשעים ממנה, ועושין מחילות מחילות בקרקע הארץ בשביל כל צדיק וצדיק שבחוצה לארץ ומביאין אותן בתוך מחילות לארץ ישראל אצל הקב"ה לירושלם והקב"ה עומר בעצמו ומחיה אותן ומעמיד אותן על רגליהן, וכיצד מחיה את המתים לעוה"ב מלמד שנוטל הקב"ה שופר גדול בידו שהוא אלף אמה באמה שלו ותוקע בו וקולו הולך מסוף העולם עד סופו, בתקיעה ראשונה העולם כולו רועש, בתקיעה שניה העפר מתפרד, בתקיעה שלישית עצמותיהן מתקבצין, בתקיעה רביעית אבריהם מתחממין, בתקיעה חמישית עורותיהם מתקרמין, בתקיעה ששית רוחות ונשמות מתכנסות לגופיהן, בתקיעה שביעית חיים ועומדים על רגליהם בלבושיהם שנ' יי צבאות יגן עליהם ואכלו וכבשו אבני קלע ושתי המו כמו יין ומלאו במזרק כזויות מזבח והושיעם יי אלהיהם ביום ההוא כצאן עמו כי אבני נזר מתנוססות על אדמתו (זכריה ט).

(אותיות דרבי עקיבא אות ט')

◆ לזכרון עולם בהיכל ה' ◆

בהדרת כבוד ובהערצה אנציה
בזה את זכר זקני אשרני

מרן הגאון
ר' יוסף חיים שניאור

בן רשכבה"ג
מרן הגאון הגדול

ר' אהרן קוטלד זצוק"ל

נלבע ג' תמוז תשמ"ב

ואשרנו הרבנית

דייטל

בת ר' אריה מלכיאל

שנפטרה ב' אב תשע"ה

ת. נ. צ. ב. ה.

ברכה נתונה

• לר' חיים קורשנבוים שליט"א •

שגרב עבור הוצאת הספר בעין יפה

לע"ג

עזרא בן

יוסף ארי'ה הכהן

נפטר י"ד אייר תשס"א

ת. נ. צ. ב. ה.

• לזכר עולם יהיה צדיק •

• הלימוד בספר הזה •

לע"ג

זקני ר' משה

ב"ר שלמה זצ"ל

שהיה מוקיר רבנן ומחזיק תורה בכל מאודו

נפטר בשם טוב ט' ניסן תשע"ז

ת. נ. צ. ב. ה.

לזכר עולם יהודה צדיק

• הלימוד בספר הזה •

לע"נ

האברך היקר

ר' ישראל מאיר זצ"ל

בן ר' יוסף שליט"א

שתמיד היה חוגה בתורה, וקיבל יסורים באהבה,

ותמיד ציפה למשיח

ת.נ.צ.ב.ה.

ונתתי להם בביתו וברחובותי יד ושם

טוב מבנים ומבנות

• הלימוד בספר הזה •

לע"נ

דודי הבחור

יצחק ז"ל

בן ר' שמואל שליט"א

נפטר יא' תמוז תשנ"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

ברכה נתונה
• לר' זאב הנדלר שליט"א •
שגרב עבור הוצאת הספר בעין יפה

לע"ג
יהושע יוסף בן ר' משה ליפמן
הכהן זצ"ל

גלב"ע י"ג אדר א' תשע"ד
ת.נ.צ.ב.ה.

לע"ג
מרת ברכה בת ר' יעקב זצ"ל

גלב"ע כ' תשרי תשע"ד
ת.נ.צ.ב.ה.

לע"ג
אשר זל"ג בן ר' זאב זצ"ל

גלב"ע י"ז אייר א' תשע"ט
ת.נ.צ.ב.ה.

לע"ג
מרת סימא בת ר' ברוך פרץ זצ"ל

גלב"ע כ"ז חשוון תשע"ח
ת.נ.צ.ב.ה.